

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE
KALIP SÖZLER ÜZERİNE BİR İNCELEME**

ÇİĞDEM EROL
2501040435

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MUSTAFA ÖZKAN

İSTANBUL 2007

ÖZ

Bu tezde *Türkiye Türkçesindeki kalıp sözler* incelenmiştir. Kalıp sözler, belli durumlarda söylenmesi gelenek olmuş klişe sözlerdir. Bu sözler toplumun yaşamına ve kültürüne ışık tutmaktadır.

Kalıp sözler yemek yerken veya yemekten sonra, biriyle karşılaşıldığında selamlaşmak için, doğum, ölüm, okula başlama, evlenme gibi olaylar karşısında da kullanılırlar. Bunun yanında bir iyilik karşısında duyulan minneti veya bir iyi dileği belirtmek için edilen dualar, kızgınlıkla söylenen beddualar, yemin etmeler, söz vermeler de kalıp sözlerin içindedir.

Tezin birinci bölümünde Türkçenin genel olarak sözvarlığını oluşturan ögelere değinilmiştir.

İkinci bölümde kalıp sözler kullanıldıkları durumlara ve ele aldıkları konulara göre sınıflandırılmıştır. Burada dualar, beddualar, yeminler ve söz vermeler, rica etmeler, günlük hayatta kullanılan selamlaşma sözleri ayrı ayrı ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise kalıp sözler yapıları bakımından değerlendirilmiştir. Fiil kipleri, cümle yapıları ve kelime grupları değerlendirilmiştir. Ölçülü ve uyaklı söylenenler de ayrıca sınıflandırılmıştır. İstatistik veriler tezin sonuç kısmında belirtilmiştir.

ABSTRACT

In this thesis, the model words in Turkish used in Turkey, are investigated. These speeches are used as a traditional cliché which are expected in the proper situations. These speeches reflect the culture and the life of the society.

These speeches are used even at meals or after meals, in greetings, birth, death, starting the school, marriage etc. Prayers for a good happening or mentioning well wishes, curses told by anger, swears and promises also take place in these speeches.

In the first part, generally, all the basic elements of Turkish language are mentioned.

In the second part, these speeches are classified in the way that are used and meanings which they take part in. Here prayers, curses, swears and promises, requests, greetings in daily lives are analysed separately.

In the third part, these speeches are analysed according to their structures. Verb forms, structures of the sentences and word groups are analysed. Metrical and rhymed speeches are also classified.

Statistic results are accounted in the sum of the thesis.

ÖNSÖZ

Bu tezde Türkiye Türkçesindeki kalıp sözler incelenmiştir. Kalıp sözler, belli durumlarda söylenmesi gelenek olmuş klişe sözlerdir. Bu sözler toplumun yaşamına ve kültürüne ışık tutmaktadır.

Kalıp sözler yemek yerken veya yemekten sonra, biriyle karşılaşıldığında selamlaşmak için, doğum, ölüm, okula başlama, evlenme gibi olaylar karşısında da kullanılırlar. Bunun yanında bir iyilik karşısında duyulan minneti veya bir iyi dileği belirtmek için edilen dualar, kızgınlıkla söylenen beddualar, yemin etmeler, söz vermeler de kalıp sözlerin içindedir.

Bu konudaki birikimi toparlayabilmek için çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır. Folklor araştırmaları konusundaki dergilerden, folklor araştırmaları üzerine kitaplardan, yöresel derlemelerle oluşmuş masallardan, ağız araştırmaları kitaplarından kalıp sözler derlenmiştir.

Bu tezde mümkün olabildiği kadar çok kalıp söze ulaşılabilmeye çalışılmıştır. Türkçenin kalıp sözler konusunda çok zengin ve renkli bir birikime sahip olduğu görülmektedir. Yine de Türkiye Türkçesinde bu tezde yer almayan kalıp sözler de bulunabilir.

Kalıp sözler de söz varlığının bir ögesidir. Tezin birinci bölümünde Türkçenin genel olarak sözvarlığını oluşturan diğer ögelere de değinilmiştir. Bunlar deyimler, atasözleri, terimler, ikilemeler, yabancı kelimeler, argo ve doldurma sözlerdir.

İkinci bölümde kalıp sözler anlamlarına göre değerlendirilmiştir. Kullanıldıkları durumlara ve ele aldıkları konulara göre sınıflandırılmıştır. Burada dualar, beddualar, yeminler ve söz vermeler, rica etmeler, günlük hayatta kullanılan selamlaşma sözleri ayrı ayrı ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise kalıp sözler yapıları bakımından sınıflandırılmıştır. Fiil kipleri, cümle yapıları ve kelime grupları değerlendirilmiştir. Ölçülü ve uyaklı söylenenler de ayrıca sınıflandırılmıştır.

Sonuç bölümünde ise istatistik verileri belirtilmiştir.

Tez konusunun belirlenmesi aşamasında böylesine değerli bir konuyu araştırmam için bana teklif eden ve hazırlık aşamasında yardımlarını esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. Mustafa Özkan'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca ders

aşamasında bilgilerinde faydalandığım sayın hocalarım Prof. Dr. Muhammet Yelten, Prof., Dr. Musa Duman ve Yrd. Doç. Dr. Hatice Tören'e teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca yüksek lisans eğitimim sırasında bana sürekli destek olan aileme, çalıştığım okuldaki öğretmen arkadaşlarıma ve okul idarecilerine teşekkür ederim.

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: TÜRKÇENİN SÖZVARLIĞI.....	4
1.1. Temel Sözcük Varlığı	4
1.2. Atasözleri.....	6
1.3. Deyimler	8
1.3.1. Kalıplaşma Derecelerine Göre Deyimler.....	9
1.3.2. Söz Dizimi Açısından Deyimler	10
1.4. Argo.....	11
1.5. Doldurma Sözcükler	12
1.6. Terimler	13
1.7. İkilemeler	13
1.8. Yabancı Sözcükler	15
1.9. Kalıp Sözcükler	15
İKİNCİ BÖLÜM: ANLAMLARINA GÖRE KALIP SÖZLER	16
2.1. HAYIR DUALAR	16
2.1.1. Bir Yere Gidene veya Bir Yerden Dönene	17
2.1.2. Ahirette İyilik Dilekleri.....	20
2.1.3. Din Bakımından İyi Olmakla İle İlgili Olanlar.....	23
2.1.4. Okula Giden Çocuğa	24
2.1.5. Ulu Kişiler Tarafından Korunmak İle İlgili Dualar	25
2.1.6. Devretme Geleneği Üzerine Dualar	26
2.1.7. Sevdiğine Kavuşma İsteği	27
2.1.8. İyilik Dileme	27
2.1.9. Bir Felakete Uğramış Kişiye	28
2.1.10. El İle Yapılan Bir İş İçin.....	29
2.1.11. Hasta Veya Yaşlı Kişiler İçin Dualar.....	30
2.1.12. Ölümün Ardından.....	32

a) Ölen Kişinin Yakınlarına Söylenen Dualar	32
b) Ölen Kişinin Kendisi İçin Söylenen Dualar	33
2.1.13. Yemek İçmek İle İlgili Kalıp Sözler	35
2.1.14. Nazara Karşı Dualar	38
2.1.15. Helal Etme	39
2.1.16. Bolluk ve Zenginlik Dilekleri	40
2.1.17. Ev ve Aile Yaşamıyla İlgili Dilekler.....	45
2.1.18. İş Üzerine	47
2.1.19. Rüya Görene	50
2.1.20. Yeni Bir Eşya Alana	50
2.1.21. Sağlık Dileme	51
2.1.22. İsteklerin Kabulü İçin Dualar	52
2.1.23. Devlet ve Millet İçin Dualar.....	53
2.1.24. Evlilik Üzerine Dualar.....	54
a) Evlenen veya Nişanlanan Kişiler İçin Dualar	54
b) Henüz Evli Olmayanlar İçin Evlilik Üzerine Dualar.....	57
2.1.25. Kötü Kişilerden Korunmak İçin.....	60
2.1.26. Söylenen Güzel veya Kötü Söze Karşı Dualar	62
2.1.27. Talih Üzerine Dualar	63
2.1.28. Uzun Ömür Dilekleri.....	64
2.1.30. Kolaylık ve Yardım Dileme	66
2.1.31. Koruyucu Dilekler	67
a) Bela ve Kazadan Korunmak	68
b) Çeşitli Belalardan Korunmak	69
c) Belayı Uzak Tutmak	69
ç) Ölümden Korunmak	70
d) Dert ve Sıkıntıdan Korumak	70
e) Açlıktan Korumak	71
f) Utanç Verici Durumlardan Korunmak.....	72
g) Cin, Peri ve Al Karısından Korunmak İçin	72
2.1.32. Başkalarına Muhtaç Olmamak Üzerine Dualar	72
2.1.33. Mutlu ve Güzel Bir Yaşam Dileği	74
2.1.34. Çocuğu Olanlara Edilen Dualar.....	77

2.1.35. Büyüklerin Çocuklar İçin Duaları	81
2.1.36. Sünnet olan Çocuklar İçin Dualar	83
2.1. 37. Teşekkür Etme	83
2.1.38. Şükretme Anlamı Taşıyanlar	84
2.1.39. Takdir Etme ve Beğenme	84
2.1.40. Tebrik Etme Amacıyla Dualar	86
2.2. BEDDUALAR	87
2.2.1. Akı Olup da Akılsızlık Yapana	88
2.2.2. İş Üzerine Beddualar.....	89
2.2.3. Nankör Kişiler İçin.....	90
2.2.4. Kötü Talih.....	91
2.2.5. İstirap Çekme.....	92
2.2.6. Konuşmaları Sebebiyle Kendisine Kızılan Kişiye	98
2.2.7. Rezil Rüsva Olmak, Küçük Düşmek İle İlgili Olanlar	103
2.2.8. Ahiret Yaşamı Üzerine	105
2.2.9. Mal Mülk ve Para İle İlgili Olanlar.....	108
2.2.10. Hayvanlar Tarafından Zarara Uğramak Üzerine	113
2.2.11. Başkalarına Güvenerek Kötülük Edene	114
2.2.12. Kurşunla Vurulmak Üzerine Beddualar	115
2.2.13. Huzursuzluk ve Mutsuzluk Dileyen Beddualar	116
2.2.14. Bayrama Yakın Söylenen Beddualar	119
2.2.15. İsteklerine Ulaşamamakla İlgili Beddualar	120
2.2.16. Çeşitli Belalara Uğramakla İlgili Olanlar.....	122
2.2.17. Okula Giden Kişiye	129
2.2.18. Din İle İlgili Olanlar	129
2.2.19. Yok Olmak	130
2.2.20. Tersine Beddualar	132
2.2.21. Duymayan Kişiler İçin Beddualar.....	132
2.2.22. Ahlaksızlık Yapana	133
2.2.23. Başkalarına Muhtaç Olmak Üzerine.....	135
2.2.24. Anne-Baba İle İlgili Olanlar	135
2.2.25. Çocuklar Üzerine Beddualar	137
2.2.26. Gitmesi İstenmediği Halde Giden Kişiler İçin	142

2.2.27. Çok Uyuyana Edilen Beddualar	147
2.2.28. Göz Üzerine Beddualar	147
2.2.29. Ettiğini Çekmek Üzerine Beddualar	151
2.2.30. Ölümü Dileyen Beddualar	154
2.2.31. El İle İşlenen Suç veya Kabahatlerde	173
2.2.32. Etrafı Kirletenlere	175
2.2.33. İftiraya Uğramakla İlgili Olanlar.....	176
2.2.34. Kişinin Dert Sahibi Olmasını Dileyen Beddualar.....	176
2.2.35. Evlilik Üzerine Beddualar	180
2.2.36. Nazara Uğramak Üzerine Beddualar	184
2.2.37. Yüzü Görülmek İstenmeyen Kişiye.....	184
2.2.38. Hastalık Dileme.....	185
2.2.39. Evsiz Barksız ve Yalnız Kalmak İle İlgili Olanlar	194
2.2.40. Yemek Üzerine Beddualar.....	202
2.2.41. İstenip de Verilmeyen Şeyler Karşısında Edilen Beddualar	206
2.2.42. Bir Kişinin Kötülük Etmeye Fırsat Bulamaması İçin Beddualar.....	206
 2.3. YEMİNLER (ANT) VE SÖZ VERMELER	207
2.3.1. Değer Verilen Bir Şey Üzerine Yeminler	208
2.3.2. Ölmek Üzerine Yeminler	209
2.3.3. Anne-Baba ve Çocuklar Üzerine Yeminler	209
2.3.4. Göz ve Görmek Üzerine Yeminler	210
2.3.5. Belaya Uğramak ile İlgili Yeminler.....	210
2.3.6. Dinden Çıkma, Haram veya Günah ile İlgili Yeminler.....	211
2.3.7. Şahit Gösterme Yoluyla Yeminler	212
 2.4. GÜNLÜK HAYATTA KULLANILAN ÇEŞİTLİ KALIP SÖZLER	213
2.4.1. Selamlaşma Sözleri	213
2.4.2. Uykudan Önce Söylenenler.....	213
2.4.3. Hal Hatır Sormalar	214
2.4.4. Kutlamalar.....	214
2.4.5. Yıkanan veya Tıraş Olan Kişiler İçin.....	214
 ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YAPILARINA GÖRE KALIP SÖZLER	215
3.1. Kalıp Sözlerde Kullanılan Fiil Kipleri.....	215

3.1.1. Basit Kiple Çekimlenmiş Fiiller	215
3.1.1.1. Bildirme Kipinde Olanlar	215
3.1.1.1.1. Geniş Zaman Kipinde Çekimlenmiş Hayır Dualar	215
3.1.1.1.2. Geniş Zaman Kipinde Çekimlenmiş Beddualar	215
3.1.1.1.3. Görülen Geçmiş Zaman Kipinde Çekimlenmiş Hayır Dualar	217
3.1.1.1.4. Görülen Geçmiş Zaman Kipinde Çekimlenmiş Beddualar	217
3.1.1.1.5. Duyulan Geçmiş Zamanda Çekimlenmiş Hayır Dualar	217
3.1.1.2. Tasarlama Kipinde Olanlar	217
3.1.1.2.1. Emir Kipiyle Çekimlenmiş Olanlar	218
a) Emir Kipinde Çekimlenmiş Hayır Dualar	218
b) Emir Kipinde Çekimlenmiş Beddualar	218
3.1.1.2.2. İstek Kipiyle Çekimlenmiş Olanlar	219
a) İstek kipinde çekimlenmiş hayır dualar	219
b) İstek Kipinde Çekimlenmiş Beddualar	219
c) İstek Kipinde Çekimlenmiş Yeminler	220
3.1.1.2.3. Şart Kipiyle Çekimlenmiş Olanlar	220
a) Şart Kipiyle Çekimlenmiş Hayır Dualar	220
b) Şart Kipiyle Çekimlenmiş Beddualar	220
c) Şart Kipiyle Çekimlenmiş Yeminler	220
3.1.2. Birleşik Kiple Çekimlenmiş Fiiller	221
3.2. Cümle Yapılarına Göre Kalıp Sözler	221
3.2.1. Basit Cümleler	221
3.2.1.1. Yüklemi Fiil Olan Basit Cümleler	221
3.2.1.2. Yüklemi İsim Olan Basit Cümleler	222
3.2.1.3. Yüklemi Birleşik Fiil Olan Basit Cümleler	222
3.2.2. Birleşik Cümleler	222
3.2.2.1. İç İç Birleşik Cümle	222
3.2.2.2. Ki'li Birleşik Cümle	223
3.2.2.3. Şartlı Birleşik Cümle	224

3.2.2.4. Girişik Birleşik Cümleler	225
3.2.3. Sıralı Cümleler	240
3.2.3.1. Bağımsız Sıralı Cümleler	240
3.2.3.2. Bağımlı Sıralı Cümleler	244
a) Nesnesi Ortak Bağımlı Sıralı Cümleler	244
b) Öznesi Ortak Bağlı Sıralı Cümleler	244
3.2.4. Bağlı Cümleler	249
3.2.5. Eksilteli Cümleler	253
3.2.5.1. Ek Fiili Eksik Cümleler	253
3.2.5.2. Kişi Ekinde Eksilti	253
3.2.5.3. Basit Cümlelerde Eksilti	254
3.2.5.4. Yüklemini Aynı Olan Cümlelerde Bir Yüklemin Eksiltilmesi	256
3.2.5.5. Sıralı Cümlelerde İki Yüklemin Birden Eksiltilmesi	258
3.2.5.6. Yüklemini ve Öznesi Eksilteli Olanlar	259
3.3. Kelime Grubu Biçimindeki Kalıp Sözler	260
3.3.1. -AsI Sıfat-Fiil Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grupları	260
3.3.2. -AsI -cA İle Kurulan Sıfat-Fiil Grupları	262
3.3.3. -AsI -cIk İle Kurulan Sıfat- Fiil Grupları	277
3.3.4. -dIk Sıfat-Fiil Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grupları	280
3.3.5. Sıfat Tamlaması Biçiminde Olanlar	280
3.3.6. İsim Tamlaması Biçiminde Olanlar	280
3.4. Kalıp Sözlerde Ölçülü ve Kafiyele Söyleyişler	280
SONUÇ	285
KAYNAKÇA	286

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.:	aynı yer/eser
a.g.e.:	adı geçen eser
bkz:	bakınız
haz.:	hazırlayan
C.:	cilt
s.:	sayfa
y.y.:	yayınevi yok
TFA:	Türk Folklor Araştırmaları
FDS:	Folklorumuzda Dinî Sözler
FYY:	Folklorumuzda Yılanın Yeri
TFK:	Türk Folklorunda Kuşlar
Adıyaman:	Adıyaman Ağzı
Ağrı:	Ağrı Bölgesinde Sap arabası Yükleme- Harman ve Gem Sürme Gelenekleri
Alanya:	Alanya Folkloru
Artvin:	Artvin Folkloru
Bartın:	Bartın Halk Kültürü
Bayrı, İstanbul:	Mehmet Hail Bayrı
Besni:	Besni’de Halkbilim Araştırmaları
Birecik:	Birecik’ten İlençler
Çıracmak (Çır.):	Çıracman Köyünün Folkloru
Çolaklı:	Çolaklı Köyünde Alkışlar
Divriği (Div):	Divriği / Yağbasan Köyü Folkloru
Diyarbakır:	Diyarbakır Folkloru
Elçin:	Şükrü Elçin
Elmacık:	Elmacık Köyü, İlençler ve Maniler
Erzurum:	Erzurum Halk Dualarından Örnekler
F. Akçın:	Faik Akçın
Fethiye:	Fethiye’de İlenmeler, Hayırlı Sözler ve Dualar
Gaziantep:	Gaziantep Ağzı
Gülnar:	Gülnar Folkloru, Dualar ve İlençler
Gümüşhane:	Gümüşhane Masallarında Atasözü, Deyim ve Beddualar
İlgın:	İlgın Folkloru

İçel:	İçel Folkloru
İnegöl:	İnegöl ve İnegöl’de Ölümle İlgili Gelenekler
Kalanas:	Kalanas Folkloru
Kaymakçı:	Kaymakçıdan Beddualar ve Hayır Dualar
Kolay:	Kolaydan, İlenç, Tekerleme, Maniler
Konya:	Konya ve Tokat Bedduaları
Murtçu:	Murtçu Folkloru
Nevşehir:	Nevşehir Folklorundan İzlenimler
Özergin:	Özergin, M. Kemal
Öztelli:	Cahit Öztelli
Samsun:	Samsun Folklorundan Örnekler
Sındırgı:	Sındırgıda Derlenen Dualar
Sivas (Siv.):	Sivas’ta Yemin Sözleri
Sorgun:	Sorgun Köyü İlenç ve Övmeler
Suşehri:	Suşehri Folkloru
Tokat:	Konya ve Tokat Bedduaları
Türmen:	Hayret M. Türmen
Van:	Van Bedduaları
Yozgat:	Yozgat Folkloru
Yund:	Kerim Yund
ÇMÖS Döşemelerden İkisi:	Çocuk Masallarından Önce Söylenen Döşemelerden İkisi

GİRİŞ

Her toplumda belli durumlarda söylenmesi gelenek olmuş bazı sözler vardır. Bunlar bir kişiyle karşılaşıldığında, onu selamlarken, bir iyilik görüldüğünde teşekkür etmek için, evlenen, çocuk sahibi olan, yeni bir işe giren kişileri tebrik etmek için, yemeğe başlanırken ve yemekten sonra kullanılan iyi dilek sözleri olabildiği gibi, bir kişi hakkında olumsuz düşünceleri beddua şeklinde dile getiren sözler de olabilir.

Kalıp sözler veya ilişki sözleri adı verilen dil öğeleri tıpkı deyimler ve atasözleri gibi, toplumun kültürünü, inançlarını, insan ilişkilerindeki ayrıntıları, gelenek ve görenekleri yansıtan sözlerdir.

Kalıp sözlerin kullanımında dikkati çeken bir konu, bu sözlerin kullanımı ile toplumun dünya görüşü arasındaki paralelliktir. Özcan Başkan, “Türkçede Dil-İçi Dünya Görüşü” adlı yazısında¹ çoğunlukla deyimler ve atasözlerinin toplumun dünya görüşü etrafında sınıflandırılması yoluna gitmiştir. Buna göre Türk-Osmanlı toplumunun dünya görüşünde dinî bir bakış açısı hakimdir. Bu sebeple “Allah” sözcüğü çok büyük bir yere sahiptir. Tüm kalıp sözler içinde “Allah” kelimesi ile başlayanlar en geniş yere sahiptir.

Bir dilekte bulunulurken bunun Allah tarafından verilmesi veya verilmemesi istenmektedir:

Allah versin.

Allah bağışlasın.

Allah canımı alsın.

Allah’ın varlığını kabul etmenin yanında buna aykırı gibi görüne kullanımlar da vardır:

Allah’a asi gelmiş olayım. (Öztelli)

Allah’ımı inkar etmiş kul olayım. (Sivas)

Allah’ın kulu olmayayım. (Öztelli)

Allah’ın kulluğundan çıkmış olayım. (Öztelli)

Söz bir, Allah bir. (Başkan, s. 161)

¹ Özcan Başkan, “Türkçede Dil-İçi Dünya Görüşü”, **Macit Gökberk Armağanı**, Ankara, y.y., 1983, s. 151-172.

Dinin yansıması olarak cennet, cehenem, günah, ahiret, kader gibi kavramlar da kalıp sözlerde yerini almıştır:

Allah cennette sarayını hazır ede. (Van Duaları I, TFA)

Cennet hatunu olasin. (Suşehri)

Allah imandan Kur'an'dan ayırmasin. (Bayrı, İstanbul)

Günahını çekeyim. (Sivas)

Bahtın kara ola. (Van III, TFA)

Cehennem azaplarına uğra. (Fethiye)

Peygamber, halifeler, dinî bakımdan ulu kişiler de toplumsak inançların ve değerlerin bir yansıması olarak kalıp sözler de yer alır:

Allah peygamberimizin şefaatine nail eylesin. (İnegöl)

Fadime Anamıza komşu olasin. (Erzurum, TFA)

Hazreti Ali arkanda olsun. (Van Duaları II, TFA)

Hızır yoldaşın ola. (Besni)

Sultan Süleyman'ın mührü dilinde olsun. (Van Duaları II, TFA)

Şıh Abdurrahman Baba yardımcın ola. (Van Duaları II, TFA)

Toplumsal aile yaşamına verdiği değerin bir işareti olarak anne, baba ve çocuklar üzerine kalıp sözler de çok miktarda bulunmaktadır:

Analık hakkım haram olsun. (Bartın)

Allah'tan umarım baban öle. (Van I, TFA)

Oğlunla ordu, kızınla komşu olasin. (Alanya)

Bunların dışında ölü gömme gelenekleri, misafire verilen değer, vefa kavramı (özellikle nankör kişiler için edilen beddualarda), ahlak anlayışı, çalışkanlık, görgü kuralları gibi toplumsal yaşamın biçimini belirleyen unsurlar bu sözlerde yerini alır.

Hamza Zülfikar, kalıp cümleleri konularına göre şöyle sınıflandırmaktadır.²

1. Doğrudan Kalıp Cümleler

Adam sen de, Affınıza mağruren,

Laf aramızda. Kes sesini!

² Hamza Zülfikar, "Dünden Bugüne Türkçe", **Türk Dili**, No: 668, Ağustos 2007, s. 349-350.

Ne bileyim! Ne münasebet!

Olmazsa olmaz. Sen bilirsin.

Yorum yok. Zararı yok.

Ne haber? Yok canım.

2. Kalıp Cümle Yapısındaki Ünlem Cümleleri

Adama bak.! Bu ne cür'et!

Bu ne hal? Vay anasını!

3. Kalıp Cümle Yapısındaki Hayır Dualar

Ağzına sağlık Başın sağ olsun.

Eline sağlık. Yolun açık olsun.

4. Kalıp Cümle Yapısındaki Beddualar

Ağzın kurusun. Canın cehenneme

5. Çeviri Yoluyla Dile Giren Bazı Kullanımlar

Bu tezde kalıp halindeki tüm kullanımlara değil de daha çok “ilişki sözleri” olarak adlandırılan kullanımlara yer verilmiştir.

Birden fazla kaynaktan aynı söze rastlandığı durumlarda bu söz için tüm kaynaklar gösterilmiştir.

Yöre ağızlarındaki kullanımlarda anlaşılmasında güçlük olabilecek kelimelerin anlamları dipnotlarda verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKÇENİN SÖZVARLIĞI

1.1. Temel Sözvarlığı

Türkçe, Ural-Altay dil ailesinin Altay kolunda yer almaktadır. Türkçenin yazılı en eski kaynakları VIII. yüzyıla ait olan Orhun ve Yenisey yazıtlarıdır. VI. yüzyılda bir Budist metni olan Nirvana Sutra'nın Türkçeye çevrildiği bilinen ancak günümüze ulaşamamış bir metni bulunmaktadır.¹

Anadolu sahasında kullanılan Türkçe, Türk dilinin kimilerine göre batı, kimilerine göre ise güney-batı grubunda² yer almaktadır. Orta Asya'dan göçlerle gelen Oğuz boyları Anadolu'ya yerleşmişler ve kendileriyle birlikte kültürlerinin en önemli bir parçası olarak dillerini de getirmişlerdir. Böylelikle Anadolu'da Oğuz şivesine dayalı bir dil oluşmaya başlamıştır. Bu dilin gelişim sürecindeki dönemler şöyle sınıflandırılmaktadır:

1. Eski Anadolu Türkçesi

XIII. ve XV. yüzyılları kapsayan bu dönem Anadolu Selçuklu Devleti'nin son zamanları, beylikler dönemi ve Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarını içine alır.

2. Osmanlı Türkçesi

XV. yüzyıldan XX. yüzyılın başlarına kadar devam eden bu dönem,

Başlangıç Devri Osmanlı Türkçesi

Klasik Devir Osmanlı Türkçesi

Yenileşme Devri Osmanlı Türkçesi olmak üzere dönemlere ayrılır.³

3. Türkiye Türkçesi

Günümüze dek uzanan bu dönemin temelleri Tanzimat dönemindeki yenileşme hareketleriyle atılmıştır.

Tüm bu dönemler içinde toplum yaşamında meydana gelen her türlü değişim dilin sözvarlığını etkilemiştir. Göktürkler döneminde çoğunlukla hayvancılıkla geçinen Türkler boğa, koyun, at, yıldı gibi kelimelerin yanında bağlı bulundukları

¹ Mustafa Özkan, **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000, s. 24.

² Doğan Aksan, **Türkçenin Sözvarlığı**, Ankara, Engin Yayınevi, 2000, s. 145.

³ Mustafa Özkan, **a.g.e.**, s. 41-47.

Gök dini'yle (Şamanizm) ilgili “tengri (Tanrı), kök (gök), sub (su), yir (yer), ot (ateş)” gibi kelimeleri sıkça kullanmışlardır.

Uygur döneminde Budizm, Maniheizm ve Hıristiyanlık dinlerine geçişlerle birlikte bu dinleri ait terimler dile girmiştir. “bodisatv (Buda olacak kimse), tamu (cehennem), frişti (melek)” kelimeleri buna örnektir.

Türkler İslam dinine geçtikten sonra bu dinle ilgili kavramları Arapça ve Farsçadan almışlardır. Arapçadan “Allah, Kur'an, mümin, ibadet” gibi kelimeler alınırken Farsçadan “namaz, oruç” gibi kelimeler alınmıştır.⁴

Bir dilin temel söz varlığı ya da çekirdek sözcükleri yukarıda da görüldüğü gibi onun yaşamından ayrılmaz. Söz varlığının sınırlarında insanın organları başta olmak üzere onun en doğal ihtiyaçlarını belirten yemek, içmek, uyumak, gitmek, gelmek gibi kavramlar, akrabalık adları, sayılar, insanın çevresinde yer alan bitki ve hayvanların adları, tarım ve hayvancılıkla ilgili kelimeler, maddi ve manevi kültürü oluşturan tüm öğeler yer alır.

Bugünkü Türkiye Türkçesi yazı dilinde yaklaşık 65.000 kelime bulunmasına karşılık Anadolu ağızlarında bu sayı 80-100 000 civarındadır.⁵ Anadolu ağızlarındaki bu zenginlik sonraki bölümlerde görüleceği üzere kalıp sözlerin kullanılışında ve söylenişinde de görülmektedir.

En eski eserlerinden bugüne kadar Türkçenin söz varlığının şu ortak niteliklere sahip olduğu görülmektedir:

1. Türkçenin kelime türetme yolları ona soyut ve somut çeşitli kavramları kolayca oluşturma imkanı vermektedir.
2. Türkler, tarih boyunca farklı toplumlarla kurdukları ilişkiler sırasında onların dillerinden yabancı öğeleri Türkçeye almışlardır ve bununla beraber Türkçeden birçok kelimenin kaybolduğu görülmüştür.
3. Türkçede kavramları daha canlı bir biçimde dile getirmek üzere kavramlaştırmada somut nesnelere ve doğaya başvurulmuştur.
4. Anlatıma üç veren bir öğe olarak ikilemeler sıkça kullanılmıştır. Unutulan bazı kelimeler ikilemelerde yaşamaktadır.
5. Kelimeler en eski devirlerinden beri çokanlamlılık göstermektedirler.

⁴ Aksan, a.g.e., s. 26-27.

⁵ Doğan Aksan, **Anadilimizin Söz Denizinde**, 2. bs., Ankara, Bilgi Yayınevi, 2006, s. 15.

6. Eşanlamlıların bir bölümünü birbirine anlamca çok yakın eşanlamlılar oluşturmaktadır.
7. Bugün için yazı dilinde unutulmuş birçok kelime Anadolu ağızlarında yaşamaktadır.⁶

İşte yukarıda da anlatıldığı gibi sözvarlığı en geniş kapsamıyla bir dilin sözcüklerini, deyimlerini, atasözlerini, terimlerini, insanlar arasındaki ilişkilerden kullanılması gelenekleşmiş kalıp sözleri ve kalıplaşmış sözlerin hepsini bir bütün olarak ifade eder.

Türkçenin sözvarlığının oluşturan ögeler tek tek aşağıda tek tek ele alınmıştır:

1.2. Atasözleri

Atasözleri bir ulusun ortak düşünce, inanış ve tutumuyla belirmiş kalıp ifadelerin önemli bir bölümünü oluşturan sözlerdir. Belli bir kalıp içinde belli sözcüklerle söylenen atasözleri ataların uzun yıllara dayanan deneyimleriyle oluşmuş bilgiyi kalıp bir ifade ile öğüt olarak kurallaştıran sözlerdir.

Ele aldıkları konular bakımından çok çeşitlilik gösteren atasözleri toplumsal değerlerden de bağımsız değildir. Atasözlerinde dostluk, iyilik, sabır, sebat, azim, bağışlama, fedakarlık, aşk, sevgi, temkim, ihtiyat, başkalarını düşünmek, hayata bağlılık gibi konular yüceltilirken cimrilik, yalancılık, suçu kabul etmemek, eleştiriye tahammülsüzlük, ihtiyatsızlık, öfke, nankörlük gibi konular yerilmiştir. Toplum yaşamını oluşturan ögeler, kader düşüncesi, Allah anlayışı, eğitim, ekonomi gibi çok geniş bir alan atasözlerinin konusudur.⁷

Atasözleri biçim özellikleri bakımından klişe durumuna gelmiş sözler oldukları için sözcükleri değiştirilip yerlerine başka sözcükler konulamaz. Örneğin:

“Sakla samanı gelir zamanı.” atasözündeki “zaman” sözcüğü yerine “vakit” denemez.

Atasözlerinde değişmeyen biçim özelliklerinden diğeri de sözdiziminin değişmeyiştir. Örneğin:

“Kork aprilin beşinden, öküzü ayırır eşinden.” atasözü “Aprilin beşinden kork, öküzü eşinden ayırır.” biçiminde söylenmez.

⁶ Doğan Aksan, **Türkçenin Sözvarlığı**, Ankara, Engin Yayınevi, 2000, s. 43-79.

⁷ Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1993, s. 629-632.

Kimi atasözlerinin birkaç biçimi bulunduğundan bunların her biri ayrı birer atasözü olarak kabul edilir. Dolayısıyla atasözlerindeki sözdizimiyle ilgili kural bozulmamış olur. Örneğin:

“Denize düşen yılana sarılır.” atasözünün

“Denize düşen yosuna sarılır.” biçimi de vardır.⁸

Atasözleri bir yargı taşıdıkları için bir cümle biçiminde olurlar. Atasözleri cümleleri şu biçimlerde olabilir:

1. Basit Cümle Biçimindeki Atasözleri

Ağaçtan maşa olmaz.

El kazanı ile aş kaynamaz.

Kalaylı bakır küflenmez.⁹

Her horoz kendi çöplüğünde öter.

2. Girişik Birleşik Cümle Biçimindeki Atasözleri

Tekkeyi bekleyen çorbayı içer.

Öfkeyle kalkan zararlar oturur.

Allah, sevdiğine dert verir.

3. İç İç Birleşik Cümle Biçiminde Atasözleri

Atım tepmez, itim yemez deme.¹⁰

4. Sıralı ve Bağlı Cümle Biçimindeki Atasözleri

Ne gelin olduk gelinlere karıştık ne kız olduk kızlara karıştık.¹¹

Görmemiş görmüş, güle güle ölmüş.

Gönlün yazı var, kışı var.

Tatlı ye, tatlı söyle.¹²

5. Sorulu – Yanıtlı Atasözleri

Eşek hoşaftan ne anlar? Suyunu içer tanesini bırakır.

Deveye “İniş mi seversin yokuş mu?” demişler, “Düze kıran mı girdi?” demiş.

Öküz neden güler? Yanılır da güler.

⁸ Ömer Asım Aksoy, **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü** 2 c., C.1, Atasözleri Sözlüğü, Ankara 1993, s. 19.

⁹ **A.e.**, s. 119, 264, 341.

¹⁰ Şükrü Elçin, “Türk Atasözlerinde At”, **Türk Folklor Araştırmaları**, Ekim 1963, sayı 171, cilt 8, s. 3191.

¹¹ Aycan, Ünsal, “Van Atasözleri”, **Türk Folklor Araştırmaları**, Ocak 1963, sayı 162, s.

¹² Aksan, **A.e.**, s. 184.

Arsız neden arlanır? Çul giyer de sallanır.¹³

Yalnızca soru soran, bunun karşılığında bir cevap vermeyen atasözleri de vardır.¹⁴

Bilgili ile bilgisiz müsavi olur mu?

Güzele ne yaraşmaz?

Devenin yükünü karınca çeker mi?

Malını yemiş de ölmüş var mı?

6. Eksiltili Cümle Biçiminde Atasözleri

Bugün bana ise yarın sana.

Gelinin ayağı, çobanın dayağı.¹⁵

Nasihat yarım saat.¹⁶

Atın yere yakını, karının ere yakını.¹⁷

Oğlan doğuran düğünsüz, kız doğuran öğünsüz.¹⁸

1.3. Deyimler

Deyimler dilin kendine özgü anlatım biçimini ifade eden önemli göstergelerdir. Toplumun yaşayışından, inançlarından, gelenek göreneklerinden çıkan her türlü bilgiyi, düşüncüyü yansıtan deyimler genellikle gerçek anlamlarının dışında kullanılan, birden çok kelimedenden kurulmuş kalıp sözlerdir.

Deyimler oluşurken “Armudun sapı, üzümün çöpü var.” Deyimindeki gibi somutlaştırma; “damdan düşer gibi” örneğindeki gibi uygun olarak benzetme; “Anlaşıldı Vehbi’nin kerrakesi.” deyiminde olduğu gibi daha önceden yaşanmış bir olaya gönderimde bulunma gibi yollara başvurulur.¹⁹

¹³ A.e.

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz.

Kerim Yund, “Sorulu Savlarımız”, **Türk Folklor Araştırmaları**, 1974, sayı, 301, s.7060-7062.

¹⁵ Orhan, Tarık, “Divriği’den Atasözleri ve Tabirler”, **Türk Folklor Araştırmaları**, 1959, sayı 118, s. 1913.

¹⁶ Aycan, a.e.

¹⁷ Nedim Orta, “Karaçayır Folklorunda Atasözleri”, **Türk Folklor Araştırmaları**, 1965, sayı. 186.

¹⁸ İbrahim Zeki Burdurlu, “Atasözlerimizin Cümle Yapısı II”, **Türk Folklor Araştırmaları**, 1967, sayı 219, s.4561.

¹⁹ . Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek Öğretimde Türk Dili**, 2. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2006, s. 630- 634.

Türk dilinin çok önemli bir bölümünü oluşturan yapılardan biri de deyimlerdir. Bugüne kadar deyimler üzerinde yapılan çalışmalarda listelenen deyimlere rağmen halen Anadolu ağızlarında, deyim sözlüklerinde yer almayan çok sayıda deyim bulunduğu bilinmektedir.

Deyim ile argo arasında bir bağ vardır. Argo sözcüklere sadece “argo demek yeterli iken deyim durumundaki argo söz öbeklerine “argo deyim” denmektedir.²⁰ Örneğin “torpil, piston, moruk, çakmak (sınıfta kalmak)” kelimeleri argo iken “maytaba almak” (alay etmek), “cızlamı çekmek” (kaçmak), “dayısı dümende olmak” (iş başında kendisine arka olan kimse bulunmamak) gibi söz öbekleri argo deyim sayılmaktadır.

1.3.1.. Kalıplaşma Derecelerine Göre Deyimler

Deyimler birden çok kelimeden oluşup aslında bir kavramı karşıladıkları için deyim oluşturan kelimelerden bazıları bazen de hepsi asıl anlamını yitirir. İşte deyim asıl anlamının oluşması sırasında bu kalıplaşma olayının dereceleri vardır:

1. Birinci Dereceden Kalıplaşmalar

Bu deyimlerde deyim anlamı ile onu oluşturan ögeler arasında hiçbir anlam ilişkisi yoktur. Örneğin:

delik büyük yama küçük

iğneyle kuyu kazmak

2. İkinci Dereceden Kalıplaşmalar

Bu tür deyimlerde deyim oluşturan ögelerden bir kısmı anlam değerini korumaktadır. Örneğin.

el kapısı

adını bağışlamak

3. Üçüncü Dereceden Kalıplaşmalar

Bu türlü deyimlerde deyim oluşturan ögelerin yan anlamından yararlanılmaktadır. Bunlar daha çok yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiiller oluştururlar. Örneğin.

²⁰ . Aksoy, Ömer Asım, **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü** 2.c., C. 1 Atasözleri Sözlüğü, Ankara, İnkılap Kitabevi, 1993, s. 52.

ağız açmak
göz gezdirmek

1.3.2. Söz Dizimi Açısından Deyimler

Deyimler çoğunlukla kelime grupları biçiminde kalıplaşmakla beraber cümle biçiminde de kalıplaşmalar vardır.

1. Cümle Biçiminde Kalıplaşmış Deyimler

Çiğ yemedim ki karnım ağrısın.

Dağ fare doğurdu.

Ele verir talkını, kendi yutar salkımı.

2. Fiil Grubu Biçiminde Kalıplaşmalar

a. İsim-Fiil Grubu Kalıbında

alıp yürümek

elinde kalmak

hayatını kazanmak

b. Sıfat-Fiil Grubu Biçiminde

feleğin çemberinden geçmiş

göz alıcı

kuş uçmaz, kervan geçmez.

c. Zarf- Fiil Grubu Biçiminde

balık kavağa çıkınca

saçına başına bakmadan

yol yakınken

3. İsim Tamlaması Biçiminde Kalıplaşmış Deyimler

ömür törpüsü

şamar oğlanı

temcit pilavı

4. Sıfat Tamlaması Biçiminde Kalıplaşmış Deyimler

alçak gönüllü

eski toprak

yumuşak başlı

5. İsimleme Grubu Biçiminde Kalıplaşmış Deyimler

a. İsnat Grubu Kalıbında

bağrı yanık

gözü tok

tuzu kuru

b. Yönelme Grubu Kalıbında

babana rahmet

ömrüne bereket

tabana kuvvet

c. Bulunma Grubu Kalıbında

arada bir

devede kulak

çantada keklik

d. Uzaklaşma Grubu Kalıbında

çöpten çelebi

nuh nebiden kalma

yerden bitme

6. Edat Grubu Biçiminde Kalıplaşmış Deyimler

dünya kadar

karınca duası gibi

yüzüne karşı

7. Bağlama Grubu Kalıbında

edi ile бүдү

hem nalına hem mihına

ya huyundan ya suyundan

8. İkileme Biçiminde Kalıplaşmış Deyimler

Bu konunun ayrıntıları ikilemeler bölümünde yer alacaktır.

1.4. Argo

En geniş anlamıyla argo belli bir uğraş alanına ait kelimeleri ifade eder; ancak argo dendiğinde daha çok toplumun alt katmanlarının ve hatta külhanbeylerinin kullandığı dil anlaşılmaktadır. Bu toplum kesiminin gizlenme ihtiyacından doğduğu için kelimelerin anlamı sürekli değişir.

Argoda bulunan sözcülerin çok büyük bir kısmını kadınlar²¹, içki, esrar, kokain adlarını; dövmek, sövmek, ölmek, kaçmak, hırsızlık etmek, hapse girmek, sarhoş olmak, yalan söylemek eylem adlarını veya hırsızlık, dolandırıcılık, yağmacılık, soygunculuk, katillik kavramlarını karşılayan sözcükler oluşturmaktadır.²²

“Keriz, aynasızı iplemiyor.”

“Bizim ordünaryus yine nalları dikmiş.”

“Zaten kaç gündür yolsuzuz, bir de akbaba önümüze peçeteleri uzattı.”

Bu cümleler ortak dilimizde şöyle söylenir:

“Aptal, polisi önemsemiyor.”

“Bizim yıllanmış arkadaş yine sınıfta kalmış.”

“Zaten kaç gündür işimiz iyi gitmiyor, bir de trafik polisi ceza makbuzları uzattı.”²³

1.5. Doldurma Sözler

Konuşma sırasında hatırlanamayan sözcükler için zaman kazanma veya söyleneni pekiştirmek amacıyla kullanılan sözcüklere doldurma sözler denir. Bunlar genellikle cümle içinde gereksiz yere kullanılan sözcüklerdir.

Konuşma dilinde en çok rastlanan doldurma söz Arapça kökenli olan “şey” sözcüğüdür. Hatırlanamayan bir sözcüğün yerine kullanılır. “... şey aldım.” örneğindeki gibi bir adın yerini tutabildiği gibi yardımcı fiille birleşerek eylemler içi de kullanılabilir: “şey etmek” gibi.

Konuşma sırasında özellikle söz dağarcığı dar kişiler tarafından kullanılan, fakat aslında karşılıklı olarak anlaşmanın gerçekleşip gerçekleşmediğini öğrenmek için kullanılan “... tamam mı?” veya “... anladın mı?” örneklerini de doldurma sözler kapsamındadır. Yine aynı biçimde kullanılan “sonra” ve “sonracığıma” sözcükleri de doldurma sözlerdir.

²¹ Filiz Bingölçe, **Kadın Argosu Sözlüğü**, İstanbul, Metis Yayınları, 2001.

²² Ferit Devellioğlu, **Türk Argo Sözlüğü**, 5. bs., Ankara, Bilgi Yayınları, 1970, s.37.

²³ Fuat Bozkurt, **Türkiye Türkçesi**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1995, s.173.

Öteden beri sıklıkla kullanılan ve konuşana zaman kazandırmak için kullanılan “efendime söyleyeyim” sözü de bu türden bir amaçla kullanılır. Hatta bu söz bazen yalnızca “efendim” biçiminde de kullanılır.

Özellikle gençlerin konuşmalarında sıkça rastlanan “... var ya!” sözü de söyleneni pekiştirme amaçlı bir doldurma sözdür.²⁴

1.6. Terimler

Bilimde, sanatta ve felsefede her alanın kendine ait kavramlarını karşılayacak sözcüklere ihtiyacı vardır. Günlük hayatta konuştuğumuz sınırlı cümle yapısı ve sözcük sayısına dayalı dil, bu alanlardaki ihtiyacı karşılamaya yetmez.²⁵

Matematik, kimya, tıp, tarih, coğrafya, hukuk vb. bilim dalları kendilerine özgü kelimeler kullanırlar. Her bilim, sanat, spor dalının kendine özgü kelimeleri terimleri oluşturur.

Dişçilikte dolgu, matematikte kök, fizikte çekirdek, kimyada bileşik, dilbilgisinde özne kelimeleri bu alanlara özgü terimlerdir.

Sözü edilen alanlarda her yeni gelişme dilde yeni terimler ihtiyacını duyurur. Bu durumda ya dilin sözcüklerine yeni anlamlar verilerek, ya yeni ögeler yaratılarak ya da yabancı dillerden kelimeler alınarak yeni kavramlar karşılanır.²⁶

Türkiye Türkçesinde özellikle dil devrimiyle birlikte başlayan dilde özleştirme çalışmalarında terimlerin önemli bir yeri vardır. Bu özleşme sırasında türetme, birleştirme, canlandırma, genel dilden yararlanma, hal ağızlarından alma, çevirme yöntemlerine başvurulmuştur.²⁷

1.7. İkilemeler

Türkçede önemli yer tutan söz öbeklerinden biri olan ikilemeler aynı cinsten iki kelimenin arka arkaya getirilmesiyle oluşur.

Her sözcük türünden ögeler bir araya gelerek ikilemeler oluşturabilir. Örneğin adlar bir araya gelerek *ev ev, şehir şehir, satır satır*; sıfatlar bir araya gelerek *derin*

²⁴ Doğan Aksoy, **Türkçenin Sözcük Varlığı**, Ankara, Engin Yayınevi, 2000, s.199-200.

²⁵ Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, **Yüksek Öğretimde Türk Dili**, 2. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2006, s. 628.

²⁶ Doğan Aksan, **Anadilimizin Söz Denizinde**, 2. bs., Ankara, Bilgi Yayınevi, 2006, s. 175.

²⁷ Doğan Aksan, **Türkçenin Sözcük Varlığı**, Ankara, Engin Yayınevi, 2000, s. 161.

derin, küçük küçük; zarflar bir araya gelerek *akşam akşam, çabuk çabuk*; zarf-fiiller bir araya gelerek *okuya okuya, içip içip*; ünlemler bir araya gelerek *vah vah, tüh tüh*; çekimli fiiller bir araya gelerek *geldi geldi, azmış azmış* gibi ikilemeler oluşturabilir.²⁸

İkilemeler oluşurken şu yollar kullanılmaktadır:²⁹

1. Aynı Kelimenin Tekrarlanmasıyla Kurulan İkilemeler

boş boş

dalgın dalgın

vızır vızır

2. Değişik Kelime Türlerinden Eş ya da yakın Anlamlılarla Kurulan

İkilemeler

açık seçik

çul çaput

ipsiz sapsız

3. Zıt Anamlı Kelimelerle Kurulan İkilemeler

bata çıka

iyi kötü

yaz kış

4. Ses Benzerliğine Dayalı Olarak Kurulan İkilemeler

cart curt

mırın kırın

paldır küldür

5. Ön Sesi /m/ ile Değiştirilerek Kurulan İkilemeler

hayal meyal

şaka maka

tıngır mıngır

²⁸ Doğan Aksan, **Anadilimizin Söz Denizinde**, 2. bs., Ankara, Bilgi Yayınevi, 2006, s. 86.

²⁹ Mustafa Özkan, “Deyimleşmiş İkilemeler”, **5. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri**, 2. Cilt, 20-26, Eylül 2004, Ankara, s. 2289-2318.

1.8. Yabancı Sözcükler

Bir toplumun başka toplumlarla hiçbir bağı olmadan yaşaması söz konusu değildir. Toplumlar mutlaka ticaret, siyaset, sanat veya kültür alışverişinde bulunurlar. Bu ilişkiler sırasında bu toplumların dillerinde sözcük alışverişi de olur.

Dünyadaki tüm dillerde başka dillerden alınma ögeler bulunmaktadır. Öyle ki bazen bu alına ögerler bir dili tamamen yabancılaştıracak kadar çok olabilir. Dolayısıyla Türkçede de yabancı dillerden alınma sözcükler vardır.

Yabancı bir dilden alınan ögelerin dildeki varlığı iki biçimde olmaktadır:

1. Yabancı sözcükler yerleştikleri yeni dilin ses kurallarına uymuş ve artık yabancı olmaktan çıkmış olabilirler. Örneğin Farça “dîvar” sözcüğü “duvar”, Hollanda dilindeki “hortensia” sözcüğü “ortanca” biçiminde söylenmeye başlanmış ve geldikleri dillerdeki ses özelliklerini kaybedip Türkçeleşmişlerdir.
2. Bazı yabancı sözcükler yerleştikleri dilin ses kurallarına uymayıp yabancılıklarını belli eden sözcüklerdir. Örneğin oksijen, lokomotif, devalüasyon bu türden sözcüklerdir.

Yabancı dillerden alınan sözcükler yalnızca biçim değil anlam değişikliğine de uğramaktadır. Örneğin Faransızcadaki “artist” sözcüğü her türlü sanatçıyı anlatırken Türkçede yalnızca sahne sanatçıları için kullanılmaktadır.

1.9. Kalıp Sözcükler

Bunlar giriş bölümünde ayrıntılarıyla belirtilen sözcüklerdir. Tezin konusunu oluşturan kalıp sözcükler, ikinci bölümünde anlamları bakımından, üçüncü bölümde ise yapıları bakımından ele alınacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

ANLAMLARINA GÖRE KALIP SÖZLER

2.1. HAYIR DUALAR

Bir konuda Allah’a sunulacak talep ve dilekleri ifade eden “dua” kelimesi “çağırarak, seslenmek, istemek, yardım talep etmek” manasındaki “da’vet” ve “da’vâ” kelimeleri gibi mastardır ve “küçükten büyüğe, aşağıdan yukarıya vâki olan talep ve niyaz” anlamında bir isimdir.¹

Duaların ana hedefi kişinin Allah’a halini arz etmesidir; ancak kalıp sözler içinde değinilecek “hayır dualar”, çoğunlukla günlük yaşam içinde kullanılan, bir kişi için iyi dileklerin kendisine veya onun gıyabında söylenmesi biçiminde olmaktadır. Hayır dualar, görülen bir iyilik karşısında kullanılabildikleri gibi gelecekle ilgili beklentileri ifade eder veya doğum, evlilik, ölüm gibi hayatın bazı geçiş dönemlerinde iyi dilekleri belirtmek için kullanılır.

Bazen sorulan bir soruya “evet” cevabını veren kız çocuğuna “Efendiye varasın.”, erkek çocuklara “Efendi olasın.” denmesi büyüklerin her zaman küçükler için iyi şeyler düşündüklerinin ifadesidir.

Yukarıda belirtildiği gibi her iyi hareket bir hayır dua ile karşılanmaktadır.

Bazen sıkıntıda olan kişilere manevi destek vermek için “Allah muinin ola.”, iyi bir hizmetin veya yardımın karşılığında “Allah razı olsun.”, hayırlı evlat için “Allah anana babana bağışlasın.”, toplumun ayıpladığı kötü davranışlardan bahsedilirken “Allah esirgesin.”, ölünün ardından “Allah rahmet eylesin.” denmesi dualarda görülen olan iyiye, güzele yöneltmek ve iyiyi, güzeli beğenmek özelliğinden kaynaklanmaktadır.

Bazı dualarda Orta Asya kültürünün etkileri görülmektedir. “Çıran daima yakılı kala.” duasının Yakut Türklerinin evlenme törenleriyle yakından ilgilidir. Yakutlarda düğün töreni sonunda şamanın duası bitince gelin ocağın yanına gelip diz çöker. Üç parça yağ ile üç parça çırayı ocağa atar. Ocak parlayıncaya kadar üfler. Sonra kızın babası kızın başına bir sarma atıp oğlana teslim eder. Bu hayır duanın bu geleneklerle ilgili olduğu düşünülmektedir.²

¹ Osman Cilacı, “Dua”, **İslam Ansiklopedisi**, C. 9, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992, s. 529.

² Erol Kaya, “Van Duaları”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. ?, No: 255, 1970, s. 5769.

Bu çalışmada duaların sınıflandırılmasında bazı dualar için kullanıldığı durum, bazıları için ise ele aldıkları konular dikkate alınmıştır.

2.1.1 Bir Yere Gidene veya Bir Yerden Dönene

Bir yere giden veya bir yerden dönen kişilere, gidenlerin yakınlarına söylenen kalıp sözlerin de azımsanamayacak sayıda olduğu görülmektedir.

Uzak veya yakın bir yere giden kişiye yolculuğu boyunca veya oraya vardığında iyiliklerle karşılaşması için söylenen pek çok kalıp söz vardır. Bu sözlerden ortak dilimizde de en çok kullanılanı "Güle güle" (İçel) (Özergin, TFA) kalıp sözüdür. Kişinin mutlulukla gitmesi dileğini belirten bu kalıp söz "Güle güle git." (Özergin, TFA) biçiminde de söylenebilir.

Yolculuklarda bir kaza veya kötü bir olayla karşılaşılması ihtimali her zaman söz konusu olduğu için yolculukta sağlık dileme çok yaygındır. "Gidin sağlıklı." (Fethiye) kalıp sözü de bu kaygının bir ifadesidir.

Eğer giden kişi aynı yere geri dönmek üzere gidiyorsa "Güle güle gidin, güle güle dönün." (Fethiye) denir. "Su gibi gidip gelesin." (Suşehri), "Allah güle güle gitmek, selametle gelmek nasip etsin." (Bayrı, İstanbul), "Sağlıkla git, sağlıklı gel." (İçel) (Özergin, TFA) (Van Duaları II, TFA), "Hayırlısı ile gidesin, hayırlısı ile gelesin." (Özergin, TFA) sözleri de aynı durum için kullanılır.

Yolculuğun kolay ve engelsiz olması için "Yol açıklığı versin." (Alanya), "Yolun açık olsun." (Bayrı, İstanbul) (Özergin, TFA) (Van Duaları II, TFA), "Uğrun açık olsun. (İçel) (Van Duaları II, TFA), "Uğurlar olsun." (İçel) (Özergin, TFA) (Van Duaları II, TFA), "Haydi uğurlar olsun." (Fethiye) veya "Uğur ola."³ denir.

"Bismillah ile düştüm yola, selam verdim sağa sola, dört bir yanımda demir kale, Hazreti Ali yoldaşım ola." (Fethiye) duası yola çıkan kişinin kendi için iyi yolculuk dileğidir.

³ "Uğur ola." kalıp sözü eskiden yangına giden tulumbacılar da söylenirmiş. (Ayverdi, 3230)

Gün içinde işe veya bir ziyarete gitmek ya da gezmek amaçlı kısa yolculukların dışında uzun süreli veya uzun mesafeli yolculuklar için “Hayırlı yolculuklar.” (Özergin, TFA) veya “İyi yolculuklar.” (Özergin, TFA) denir.

Giden kişinin sağlığından emin olmak için onun canını Allah’a emanet etmek üzere “Allah'a emanet ol.”, “Allah'a emanet olun.” (Fethiye) veya “Allah’a emanet” (Özergin, TFA) sözleri ortak dilde de çok kullanılmaktadır.

Gidilen yerde iyi olaylarla karşılaşılması dileğini belirtmek için “Hayra karşı” (Alanya) (Özergin, TFA) veya “Gittiğin yolda hayır göresin.” (Van Duaları II, TFA) denir.

Uzağa giden kişinin geri gelmesi dahi orada mutlu ve huzurlu olması için “Yerinde sağ olasın.” (Alanya) veya “Yerinde sağolsun.” (Fethiye) denmektedir.

Yolculuğun çabuk geçip bir an önce, gidilecek yere varılması için “Tez erişesin.” (Van Duaları II, TFA) kalıp sözü kullanılmaktadır.

“Yola yolladım seni, yollar yormasın seni, Hızır tutsun elinden, bana yollasın seni.” (Fethiye) sözü de ölçülü söylenmiş bir söz olup yolun kolayca gidilip dönülmesi isteğini ifade etmektedir.

Giden kişiye tekrar kavuşmak isteği “Allah, elimize vere.” (Alanya) sözüyle de ifade edilmektedir.

Yola çıkan kişinin de kendisini yolcu edenlere ve ardında kalan kişilere söylediği kalıp sözler vardır.

Bir yere giderken helallik alma geleneğinin bir ifadesi olarak “Gidip de gelmemek var, gelip de görmemek var, gel helâlleşelim.” (Fethiye) denir.

“Uğurlar olsun.” diyerek kendisini yolcu eden kişiye “Uğrun karşı gelsin.” (İçel) denmektedir.

“Allah’a ısmarladık.” (Türmen, TFA) (Özergin, TFA) kalıp sözü de ortak dilde en çok kullanılan sözlerdendir. Geride kalan kişi için “Seni Allah’a emanet ediyorum. Her türlü kötülükten o korusun.” dileklerini ifade eden bu sözün yanında , “Allah’a emanet olasın.” (Alanya) (Van Duaları I, TFA), “Allah’a emanet olun.” (Özergin, TFA), “Allah’a emanet.” (Bayrı, İstanbul), “Rabbime emanet” (Özergin,

TFA), “Rabbime emanet olun.” (yola çıkan) (Özergin, TFA) kalıp sözleri de aynı anlama gelmektedir.

“Kalın sağlıcakla.” (Özergin, TFA), “Sağlıcakla kalın.” (Özergin, TFA) veya “Kal sağlıcakla.” (Alanya) (Fethiye) sözü ardında kalan kişiye sağlık dilemektedir. Bu sözle dua eden bir kişiye karşılık olarak “Var sağlıcakla.” (Alanya) denmektedir.

Bir yakınına yola göndermiş kişilere onu teselli etmek veya ona iyi dileklerini belirtmek için de kalıp sözler kullanılır. “Yolcun güle güle gelsin.” (Besni) bu sözlerden biridir. “Ayrıldığınız gibi kavuşasınız.” (Gaziantep Ağzı II), “Hasretine kavuşasın.” (Van Duaları II, TFA) veya “Allah hasretine kavuştursun.” (Bayrı, İstanbul) (Fethiye) (Özergin, TFA) (Van Duaları I, TFA) sözleri, özlenen kişiye bir an önce kavuşulması isteğini ifade etmektedir.

“Allah kavuştursun.” (Alanya) (Fethiye) (Özergin, TFA) (Türmen, TFA) sözü hem bir yakını herhangi bir uzak yere giden için kullanılır hem de çocuğu askere giden anne babaya söylenir.

Uzakta bulunan kişiye evine kavuşması dileğinin belirtmek için “Allah sıлана kavuştura.” (Van Duaları I, TFA) veya “Sıлана kavuşasın.” (Gaziantep Ağzı II) denmektedir.

Uzaktaki bir yakını veya askerdeki çocuğu dönenlere “Gözün aydın” (Özergin, TFA) denmektedir.

Eve gelen veya bulunulan ortama daha sonra dışarıdan gelen kişiye “Hoş geldin.” denmesi en çok kullanılan kalıp ifadelerden biridir. “Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz.” (Özergin, TFA) biçiminde de kullanılan bu söze karşılık olarak, gelen kişi de “Hoş bulduk.”, “Hoş bulduk, sefa bulduk.” (Özergin, TFA) veya “Sefada daim olunuz.” (Özergin, TFA) sözlerini kullanmaktadır.

Ziyaret edilen yerden ayrılma sırasında “Yine bekleriz.” sözü de çok kullanılan ifadelerdendir. Eğer ziyaret edilen kişi fakir veya düşkün bir kişiye “Ayağına Kabe sevabı yazıla.” (Gaziantep Ağzı II) veya “Allah adımına bin sevap yazsın.” (Fethiye) denmektedir. “Ayağına sağlık.” da gelene teşekkür etme anlamını ifade eder.

2.1.2. Ahirette İyilik Dilekleri

Kendisinden iyilik görülen bir kişi için edilen dualardan bir kısmı da ahiret yaşamında mutluluk dilemek üzerine edilen dualardır. Bu dualar genellikle İslam dininin genel ve bu dinin ahiretle ilgili inançlarına dayalıdır.

Cennet ve cehennem üzerine edilen duaları kişinin cennete gitmesi ve cehenneme gitmemesi dileği olarak ikiye ayırabiliriz:

Canın cehennem ateşi görmesin. (Alanya)

Yerin cennet olsun. (Van Duaları II, TFA)

Mekanın cennet olsun. (Çırakman, TFA)

Allah cennette sarayını hazır ede. (Van Duaları I, TFA)

Cennet hatunu olasın. (Suşehri) (Van Duaları I, TFA)

Cennet makamın ola. (Van Duaları I, TFA)

Cennet mekanın olsun. (Fethiye)

Cennet, mekanın ola. (Suşehri)

Cennete gidesice (Sorgun, TFA)

Cennete gidesin inşallah. (Van Duaları I, TFA)

Cennetin bütün kapıları yüzüne açık ola. (Van Duaları I, TFA)

Cennetinle, cemalinle sevinesin. (Erzurum, TFA)

Durağın cennet olsun. (Fethiye)

Yerin durağın cennet olsun. (Elçin. 667)

Bu dualar, dua edilen kişiye cenneti ahiret yaşamındaki mekanı olarak dileyen dualardır. Burada aynı zamanda o kişiye “Cennete gitmeye layıksın.” anlamında bir iltifat vardır.

Cennet dilemenin dolaylı söylenişleri de vardır:

Fadime Anamıza komşu olasın. (Erzurum, TFA)

Fatma Anamıza komşu olasın. (Suşehri)

Fatma Anamıza komşu olasın. (Van Duaları II, TFA) duaları Hz. Muhammed’in kızı Hz. Fatma’nın cennette komşusu olmayı dileyen dualardır.

Aynı biçimde ad aktarmasıyla Hz. Muhammed’e cennette komşu olunmasını dileyen dualar da vardır:

İki cihan serverine komşu olasın. (Van Duaları II, TFA)

Öbür dünyada Peygamber Efendimizle namaz kılasın. (Van Duaları II, TFA)

Ahirette peygambere komşu ol. (Fethiye)

Ahrette peygambere komşu olasın. (Divriği)

Peygamber Efendimize komşu olasın. (Van Duaları II, TFA)

Peygamber Efendimizle namaz kılasın. (Van Duaları II, TFA)

“Allah seni cehennem ateşinden esirgesin.”(Van Duaları I, TFA) ve “Canın cehennem ataşı (ateşi) görmesin.” (Fethiye) duaları da kişinin cennete layık olduğunu söylemenin bir başka yoludur.

İslam dininde, mahşer günü herkesin toplanıp da dünyada yaptıklarının hesabını vereceği zamanda Hz. Muhammed’in kulların suçlarının bağışlanması için aracılık edeceği inancına dayalı olarak kişiye ahirette peygamberin şefaatinin dileyen dualar bulunur:

Allah, peygamber senden razı olsun. (Van Duaları I, TFA)

Allah yardımcın, peygamber şefaatin ola. (Van Duaları I, TFA)

Hak Peygamber razı ola. (Van Duaları II, TFA)

Diğer dünyaya günahsız ve iman sahibi olarak gidilmesi ve dolayısı ile ahirette mutlu bir yaşamı yani cenneti dileyen dualar da vardır:

Ahrete yüz aklığı ile varasın. (Alanya)

Allah seni öte dünyada utandırmasın. (Suşehri)

O dünyanın da böyle ışığı ola. (Van Duaları II, TFA)

Öbür dünyaya imanla gidesin. (Van Duaları II, TFA)

Sırat’ı⁴ yel gibi uçur, yıldırım gibi geçir, havuzu kevserden⁵ içir Yarabbi. (Gülner, TFA)

Yarabbi divana eli bağlı, yüzü kara çıkarmaya. (Erzurum, TFA)

Ahiretle birlikte bu dünyada da mutluluk dileğini belirten dualar da şöyledir:

Allah seni o dünyada bu dünyada şen etsin. (Van Duaları I, TFA)

Allah iki cihanda aziz etsin. (Teşekkür yerine) (Özergin, TFA)

⁴ Sırat: İslam inancına göre, ahirette cehennem üzerine kurulacak olan, müminlerin üstünden kolayca geçerek cennete gireceklerine, kafirlerin ise üzerinden cehenneme düşeceklerine inanılan köprü.

⁵ Kevser: cennette bir nehir veya havuz.

Allah iki cihanda aziz eylesin. (Suşehri)
Allah, dünya ahiret muradını vere. (Suşehri)
Allah, dünyada mekansız, ahirette imansız komasın. (Bayrı, İstanbul)
Allah, iki cihanda yüzünü ak ede. (Alanya)
Dünyada dünya baylığı⁶, ahirette iman selametliği ver Yarabbi. (Gülner, TFA)
Dünyada darlık, ahirette narlık⁷ görmeyesin. (Erzurum, TFA)
Dünyada horluk⁸, kabirde darlık görmeyesin. (Alanya)
İki cihanda aziz ol. (Bayrı, İstanbul) (Yozgat)
İki cihanda muammer⁹ olasın. (Teşekkür yerine) (Özergin, TFA)
İki cihanda serfiraz¹⁰ olasın. (Van Duaları II, TFA)
İki cihanda yüzün ak ola. (Alanya) (Diyarbakır) (Van Duaları II, TFA)
İki cihanda yüzün ak olsun. (Fethiye)
İki dünyada muammer olasın. (Van Duaları II, TFA)

Kabrin ölümden sonraki yaşamın ilk evresi olduğu düşünülerek kabrin nur ile dolu olması dolayısıyla ahiret yaşamının da mutlu olması dileğini belirten dualar da bulunmaktadır:

Kabri cennet olsun. (Bayrı, İstanbul)
Kabri nur olsun. (Bayrı, İstanbul)
Kabrimi bol eyle, cennetine yol eyle, etrafını gül eyle, kokayım durayım Yarabbi. (Gülner, TFA)
Kabrimi dar eyleme, işimi gücümü zor eyleme, kabirde beni şaşırma, zebanileri başıma üşürme Yarabbi. (Gülner, TFA)
Kabrin karanlığından, cehennemin azabından halâs eyle Yarabbi. (Gülner, TFA)
Kabir azabı görmesin. (Bayrı, İstanbul)
Allah seni nur gölünde yatırsın. (Çırakman, TFA)
Nur içinde yatasın. (Van Duaları II, TFA)
Nurlar içinde gark olasın. (Diyarbakır)
Yattığın yer nur, gül gülistan olsun. (İçel)

⁶ baylık: zenginlik

⁷ narlık: ateş yeri, cehennem.

⁸ horluk: hakirlik, bayağılık, aşağılık.

⁹ muammer: uzun ve mutlu bir hayat sürmek.

¹⁰ serfiraz: (serefraz da denir) seçkin.

Yattığın yer nur, gül gülistan olsun. (Van Duaları II, TFA)

Aşağıdaki duada ise hem bu dünya hem de ahiret ile ilgili dilekler topluca ard arda sıralanmıştır:

“Cehennem ataşından(ateşinden), kabir ezebinden (azabından), kuru muftandan (bühtan), düşman şerrinden, görünmez kazalardan, görünmez belalardan sen sakla, sen bekle. Yarladıcan, sakladıcan¹¹ gullarından (kullarından) eyle Allah'ım! Sırat köprüsünden (köprüsünden) gıvracık geçivren (geçiveren) gullarının (kullarının) içinde bulundur, amin!” (Fethiye)

2.1.3. Dinî Bakımdan İyi Olmakla İlgili Olanlar

Özellikle İslam'ın ve imanın şartlarını yerine getirmekle ilgili olan bu dualarda kişiye bunları yerine getirebilme imkanı dilenmektedir.

İmanı sağlamak, korumak ve olgunlaştırmak ile ilgili olarak;

İman ile gitmek nasip ola. (Van Duaları II, TFA)

İmanın kamil¹² ola. (Van Duaları II, TFA)

Allah iman Kur'an vere. (Van Duaları I, TFA)

Allah imandan Kur'an'dan ayırmasin. (Bayrı, İstanbul)

Allah imanını esirgeye. (Van Duaları I, TFA)

Allah imanını kamil ede. (Van Duaları I, TFA)

Allah sana iman, Kur'an nasip ede. (Van Duaları I, TFA) duaları edilmektedir.

Allah imandan Kur'an'dan ayırmasin. (Elçin, 666)

“Ayakların kibleye erişe.” (Diyarbakır) duasında da ölen bir kişinin İslam'ın kuralları gereği gömülürken mezarda ayaklarının kibleye doğru çevrilmesine bir işaret vardır. Bu şekilde gömülmek kişinin müslüman olduğunu gösterir ki bu da “İman ile gitmek nasip ola.” (Van Duaları II, TFA) duasıyla aynı anlam gelmektedir.

Daha çok yaşlı veya hasta olan kişilerin ölürken iman ile diğer dünyaya gitmelerini dileyen dualarda da İslam inancının şartları görülmektedir:

¹¹ yarladıcan, sakladıcan: koruduğun, sakladığın.

¹² kamil: olgun.

Allah sana imanıyla gitmek nasip ede. (Van Duaları I, TFA)

Son nefeste Allah, kelime-i şahadet¹³ nasip etsin. (Van Duaları II, TFA)

Allah son nefeste iman selameti versin. (Bayrı, İstanbul)

Yine İslam'ın beş temel şartından biri olan hacca gitmek de dualarda kişiye söylenen dileklerden biridir.

Allah sana hacca gitmeyi nasip ede. (Van Duaları I, TFA)

Allah, haclara nasip etsin. (Suşehri)

Ayakların Kabe'ye gitsin. (Gülner, TFA)

Ayakların Kabe'ye varsın. (Suşehri)

Beytullah'a yüz süresin. (Van Duaları I, TFA)

Hac makamın ola. (Van Duaları II, TFA)

Hacca gitmek nasip ede. (Van Duaları II, TFA)

Hacda ölesin inşallah. (Van Duaları II, TFA)

Hacca gidesin. (Divriği)

Hacı olasıca (Sorgun, TFA)

Hacılara gidersin inşallah. (Fethiye)

Hacılara gitmek nasip olur inşallah. (Fethiye)

İslamiyette cuma gününün mübarek kabul edilmesinin “Cuma günü ölesice” (Sorgun, TFA) biçiminde bir duayı oluşturduğu görülmektedir. O gün ölmenin kişiyi Allah katında yükselteceği düşünülmüştür.

“Hakk'ın didarını göresin.” (Van Duaları II, TFA) duası da iman bakımından çok güçlü ve yüce bir yerde olma dileğidir.

2.1.4. Okula Giden Çocuğa Söylenen Dilekler

Okula yeni başlayan veya okula gitmekte olan çocuklara başarı dilemek için kullanılan bu sözlerden ortak dilde en çok kullanılanı “Allah zihin açıklığı versin.” (Özergin, TFA) (Alanya) duasıdır. “Zihnin açık olsun.” (Suşehri) duası da aynı anlamda kullanılmaktadır.

¹³ Kelime-i şahadet, “Şahitlik ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve yine şahitlik ederim ki Hz. Muhammed O'nun kulu ve elçisidir.” anlamına gelen “Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resûlüh” cümlesidir. Bu cümleyi söyleyen kişi müslüman olur.

Onların derslerini kolayca anlamalarını sağlamak için akıl zenginliği dileyen
“Allah akıl baylığı versin.” (İçel) duası edilir.

2.1.5. Ulu Kişiler Tarafından Korunmak İle İlgili Dualar

Bu dualarda zor durumda kalan kişinin yardımına yetişmesi için Allah’tan, ulu kişilerden, manevi varlıklardan yardım dilemesi vardır.

“Hak diyende imdadına Hak yetişse.” (Van Duaları II, TFA) aynı zamanda minnet de belirtir.

Bu dualarda ermiş kişiler den yardım isteme başvurulacak yollardan biridir:

Kırklara¹⁴ karışasın. (Besni)

Erenlere, evliyalara komşu ol. (Fethiye)

Ermış sofrasında bulunasın. (Suşehri)

Erenler, evliyalar karşıcı çıksın. (Fethiye)

Erenler, evliyalar her türlü kötülüğün önüne gerilsin. (Fethiye)

Kendisinden yardım istenen ve hakkında pek çok kalıp söz buluna diğer bir ulu kişi de “Hızır”dır.¹⁵

Dar gününde Hızır Hoca imdadına yetişse. (Van Duaları I, TFA)

Seni Hızır, kanadında saklaya. (Van Duaları II, TFA)

Hazırlara, Hızırlara kavuş. (Fethiye)

Hızır önüne gerilsin. (Fethiye)

Hızır yetişir inşallah. (Fethiye)

Hızıra gomsu ol. (Fethiye)

Hızırlara gavuşursun inşallah. (Fethiye)

Hızır Aleyhisselam, yoldaşın olsun. (Yozgat)

Hızır yoldaşın ola. (Besni)

Hoca-yı Hızır imdadına yetişse. (Van Duaları II, TFA)

Hoca-yı Hızır’ı göresin. (Van Duaları II, TFA)

Hızırlar elini alsın. (Gülner, TFA)

İyiler kardeşin, Hızırlar yoldaşın olsun. (Gülner, TFA)

¹⁴ Tasavvufta âlemlerin mânen idarecisi durumunda olan kır ermiş kişi

¹⁵ Âb-ı hayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre veli olan zat.

Nerde darda gelmişsen Hoca-yı Hızır orada imdadına yetişe. (Van Duaları II, TFA)

Hiz. Muhammed'in dördüncü halifesi ve amcasının oğlu Hiz. Ali'den ve Hiz. Süleyman'dan, meleklerden ve ulu kişilerden de yardım istenmektedir:

Hazreti Ali arkanda olsun. (Van Duaları II, TFA)

Hazret-i Ali kardeşin ola. (Besni)

Sultan Süleyman gibi dünyaya hükmedesin. (Van Duaları II, TFA)

Sultan Süleyman'ın mührü dilinde olsun. (Van Duaları II, TFA)

Şıh Abdurrahman Baba yardımcın ola. (Van Duaları II, TFA)

Yeşil donlu melekler arkan ola. (Van Duaları II, TFA)

Yetmiş iki bin melek muinin ola. (Van Duaları II, TFA)

“Yer gök imdadına gele.” (Van Duaları II, TFA) duasında ise kişiye tüm varlıkların yardımcı olması olmasını dilemek amacıyla ad aktarması yoluna başvurulmuştur.

2.1.6. Devretme Geleneği Üzerine Dualar

Kökenleri ilkel bir düşünceye dayanan devretme geleneğinin insanın tıpkı sırtında taşıdığı bir yükü başkasının sırtına yükleyebilme olanağına sahip olduğu gibi hastalık, dert, üzüntü ve ağrıların da başkasına veya cansız varlıklara yükleyebileceği mantığından çıktığı düşünülmektedir.¹⁶

“Sana gelecek belalar dağlara gitsin.” anlamındaki “Kadan¹⁷ dağlara gide.” (Gaziantep Ağzı II)

Çok kötü bir olaydan söz edilirken belanın uzak durması için söylenen bu sözlerde belalar çoğunlukla dağlar, taşlar, ağaçlar gibi ululuk ve güçlülük sembolü olan varlıklara devredilir:

Evden ırak ulu ağaç dibine. (Alanya)

¹⁶. Selçuk Aytar, “Hastalığı Devretme Geleneği”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C ?, No: 322, 1976, s. ?

¹⁷. Kada, kaderin Allah tarafından ezelde tayin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi anlamına gelen “kaza” sözcüğünün halk dilinde söylendiği biçimdir.

Ulu dağ başına, ulu ağaç dibine. (Yund)

Dağlara taşlara.

Evden ırak, dağlara daşlara (taşlara) şenlik. (Alanya)

Son örnekte de görüldüğü gibi “.....ya şenlik” biçiminde kullanımlar da bulunmaktadır:

Dağlara daşlara (taşlara) şenlik. (Alanya)

Evlere bağlara şenlik. (Alanya)

Sivas'ta bir hastalıktan kurtulmak için gök gürlerken yerde yuvarlanılarak hastalığın yere geçmesi dilenir. Bu sırada “Derdim, hastalığım yere, yerin kuvveti bana.” denir.¹⁸

2.1.7. Sevdğine Kavuşma İsteği

Sevdiği kişiden ayrı olan bir kişiye, sevdiği uzakta olan kişilere bir an önce onlara kavuşabilmeleri için edilen dualarda bu dilek doğrudan dile getirilmektedir:

Allah seni, sevdiklerine kavuştursun. (Besni)

Allah seni sevdğine bağışlasın. (Suşehri)

Allah seni sevdğine kavuştura. (Van Duaları I, TFA)

Allah sevdğine kavuştursun. (Çırakman, TFA)

2.1.8. İyilik Dileme

Bu dualar kişinin hep iyilikle, iyi insanlar ve iyi olaylarla karşılaşması dileğini belirtir:

Hayırlara karışasın. (Suşehri)

Hayırlara karşı gel. (Suşehri)

Hayırlı işlerle karşılaşasın. (Van Duaları II, TFA)

Allah hayırlar versin. (Bayrı, İstanbul)

Allah hayırlı devlet versin. (Alanya)

¹⁸ A. y., s.?

Allah hayrını versin. (Kalanas, TFA)

Allah hayırlısını versin. (Fethiye)

Allah, hayırlıysa versin. (Fethiye)

2.1.9. Bir Felakete Uğramış Kişiye

Doğal veya beşerî bir felakete, bir kazayla karşılaşan kişiler bu olaydan korunmak veya böyle bir olayla karşılaşan kişiye destek olmak için bazı kalıp sözler kullanırlar.

"Canın sağ olsun." (Alanya) (Özergin, TFA) sözü ortak dilde çokça kullanılmaktadır. Başa gelen kötü bir olaydan sağlıklı bir şekilde sıyrılmanın bir şeyler kazanmak veya kaybetmekten daha önemli olduğunun vurgulanmaktadır. Bu söz aynı zamanda "Geçmiş olsun." anlamına da gelmektedir.¹⁹ "Sağlık olsun." (Özergin, TFA) (Özergin, TFA) sözü de "Canın sağ olsun." ile aynı durumlar için kullanılır.

Yaşanan, bir kaza ise "Geçmiş olsun." yerine "Büyük geçmiş olsun." (Özergin, TFA), "Kazanız geçmiş olsun." (Fethiye), "Kazanız savuşmuş²⁰ olsun." (Fethiye) denmektedir.

Sıkıntının artık geçtiğini ve rahatlamak gerektiğini belirtmek için "Gelmiş geçmiş olsun." (Fethiye) denmektedir.

Eğer kişi maddi bir kayba uğramış, malını veya parasını kaybetmişse "Başa gelmesin, mala gelsin." (Alanya), "Başınıza gelecek malınıza gelsin." (Fethiye) denmektedir.

Yaşanan sıkıntıdan daha büyük bir felaket yaşanıp da o anda yaşanan sıkıntının unutulmasına sebep olmaması isteğini belirtmek için "Allah unutturmasın." (Gaziantep Ağzı II), "Allah beterinden saklasın." (Alanya) (Özergin, TFA) sözleri kullanılır.

Sıkıntı içindeki kişiye bu duruma katlanabilme gücü bulabilsin diye "Allah sabır versin." (Özergin, TFA) veya "Allah sana Eyüp Peygamber²¹ sabrı versin." (Diyarbakır) denmektedir.

¹⁹ M. Kemal Özergin, "İstanbul'da Derlenmiş Dilek Sözleri", *Türk Folklor Araştırmaları*, C. IX, No: 268, 1971, s.6145-47.

²⁰ savuşmak: (hastalık, sıkıntı vb. için) geçmek, iyi olmak.

²¹ . Eyüp Peygamber, Kur'an'da adı geçen ve başına gelen dert ve sıkıntılara sabretmesiyle meşhur olmuş, adı dilimizde sabır timsali olan bir peygamberdir.

“Allah, afetinden saklasın.” (Alanya) kalıp sözü çeşitli kaza ve belalara uğramış kişilerin yanında genelde zarar verecek iklim ve doğa olayları karşısında kullanılır.

“Allah, afetinden saklasın.” (Alanya) veya “Allah, afetinden yarılğasın.”²² (Alanya) sözleri olay olmadan veya bir başkasının felaketinden söz edilirken de kullanılmaktadır.

Kötü bir haber işitildiğinde “Hayırdır inşallah” (Fethiye) (Özergin, TFA) denmesi yaygın olarak görülmektedir.

Kötü bir olaydan veya kişiden söz edilirken “Allah, düşmanıma vermesin.” (Türmen, TFA) denmesi durumun fenalığını belirgin olarak ortaya koymaktadır.

İyi bitmemiş bir işin ardından teselli olarak “Hayırlısı olsun.” (Özergin, TFA) denmesi ortak dilde sık rastlanan bir kullanımdır.

Sıkıntılı geçen bir günün ardından gece olduğunda ertesi gün için “Sabah ola hayrola.” (Özergin, TFA) denmektedir.

Sonu belli olmayan sıkıntılı durumlar için “Sonu hayırdır inşallah.” (Özergin, TFA) (Bayrı, İstanbul) veya “Hayırlıysa beri, hayırsızsa geri.” (öte)(Alanya) denir.

Yaşanan bir felaketin ardından bunun unutulmasına sebep olacak kadar büyük başka bir felaket yaşanmasın diye “Allah unutturmasın.” (Türmen, TFA) sözü kullanılmaktadır.

2.1.10. El İle Yapılan Bir İş İçin

Bu sözler aslında teşekkür etmek için kullanılır; ancak teşekkür edilecek kişinin yemek yapmak, resim yapmak, el becerisine dayalı bir eşya üretmek, bir müzik aleti çalmak gibi el becerisi ile bir iş yapması gerekmektedir.

Bu dualar genellikle işi yapan kişinin ellerinin sağlıklı olması ve bu el becerisinin devamını dilemek şeklide olmaktadır. Aşağıdaki örnekler ortak dilde de en çok kullanılan örneklerdir:

Ellerin dert görmesin. (Fethiye) (Alanya) (Suşehri)

Elleriniz dert görmesin. (Fethiye)

Ellerine sağlık. (Fethiye)

²² . “Yarılğamak” sözcüğü suçunu bağışlamak anlamına gelen “yarlıgamak” sözcüğünden değişmiştir.

Eline sağlık. (Özergin, TFA) (Alanya) (İçel) (Van Duaları II, TFA)

Elin gözün dert görmesin. (İçel)

“Elin ayağın dert görmesin.” (Alanya) duası dayağı hak ettiği düşünölen kişiye dövene söylenmektedir.

Bir yeri ağrıyan kişiye iyileşmesi için masaj yapan, onu ayağa kaldıran kişiye yukarıdaki sözlerin yanında “Elin kolun dert görmesin.” (Çırakman, TFA) de denmektedir.

Aşağıda sıralanan dualar da yukarıda sayılan durumlarda yaygın olarak kullanılmaktadır:

Elin gözün dert görmeye. (Van Duaları II, TFA)

Elin yağda balda olsun. (İçel) (Van Duaları II, TFA)

Elin yüzün dert görmeye. (Divriği)

Ellerine ayaklarına sağlık. (İçel) (Van Duaları II, TFA)

Eline ayağına sağlık. (Özergin, TFA)

Eline sağlık, babana rahmet. (Yozgat)

Ellerin dert görmesin. (Özergin, TFA)

Ellerin dert görmeye. (Van Duaları II, TFA)

2.1.11. Hasta veya Yaşlı Kişiler İçin Dualar

Hasta olan bir kişiye bir an önce iyileşmesi için iyi dileklerde bulunulur. Bunlardan ortak dilde en çok kullanılanı “Geçmiş olsun.” (Özergin, TFA) (İçel) sözüdür. Bu söz hem hasta olana hem de hastalığı atlatmış olanlara söylenir.

“Geçmiş olsun.” sözü ile aynı anlama gelen çeşitli sözler vardır. “Görmemişe döner inşallah.” (Gaziantep Ağzı II)veya “Görmemişliğe dönesin.” (Alanya) duaları hastalığı yaşayan kişinin sanki hiç hastalanmamış gibi yaşamına devam edip olanları atlatması dileğini belirtir.

Yine “Geçmiş olsun.” sözüyle aynı anlamda olan şifa dilekleri de vardır:

Allah sana hayırlı şifalar vere. (Van Duaları I, TFA)

Allah şifa vere. (Van Duaları I, TFA)

Allah şifalar versin. (Özergin, TFA)

Allah manda şifalığı versin. (Türmen, TFA)(Aynı zamanda çok yiyen kişiler için söylenir.)

Hasta olan kişiyi teselli etmek ve hastalığın geçiciliğini vurgulamak için de çeşitli dualar vardır:

Geçerini vere. (Alanya)

Geçmez dert vermesin. (Alanya)

Geçmezini vermeye. (Alanya)

Yaşlılık veya yaşadığı hastalık sebebiyle sıkıntı yaşayan birinin daha fazla sıkıntı çekmemesi için;

Allah çektirmesin. (Alanya)

Allah çok çektirmeye. (Gaziantep Ağzı II)

Çok çektirmeye. (Gaziantep Ağzı II) gibi duaların yanında yaşlıların bakıma muhtaç olmadan yaşama veda etmelerini dilemek için “Allah ele ayağa düşürmeye.” (Gaziantep Ağzı II) denir. Aynı zamanda yalanınca akıl sağlığını kaybetmemek için “Allah, akıl zaylığı (zayiliği) vermesin.” (Alanya), “Allah, akıl şaşkınlı köşe düşkününü etmesin.” (Alanya) duaları söylenir.

Hasta olunduğunda yatalak olmamak için;

Allah, elden ayaktan ettirmesin, köşelere yatırıp ellere kapılara baktırmasın. (Alanya)

Ellere bakıtmaya.²³ (Alanya)

Arıca etek, kuruca yatak. (Gaziantep Ağzı II)

Allah iki gün yatak, üçüncü gün toprak nasip etsin. (Alanya)

Allah sana az ağrı, asan²⁴ ölüm nasip ede. (Erzurum, TFA) duaları edilmektedir.

Hastalanıp da ilaç içen kişiye ilacın iyi gelmesi için “Şifa olsun.” (Özergin, TFA) denmektedir.

Hasta olan kişi için iki kurtuluş yolu olarak ölüm veya iyileşme görülmüş ve bunun için “İki iyiliğin biri.” (Gaziantep Ağzı II) denmiştir.

Hapşırın bir kişi için “Çok yaşa.”²⁵ denmesi ortak dilde çok yaygın bir kulanımdır. Kendisine “Çok yaşa.” denilen kişi buna “Sen de gör.” (Özergin, TFA) diyerek yanıt verir.

²³ bakıtmak: baktırmak.

²⁴ asan (âsân): kolay.

2.1.12. Ölümün Ardından

Ölüm, geride kalanlar için genellikle üzüntü verici bir olaydır. Dolayısıyla ölen kişinin yakınlarını teselli etmek, onların üzüntülerini hafifletmek için bazı kalıp sözler kullanılır. Buna “taziye”²⁶ denir.

Kişinin ölüm haberini vermek için “Başımız sağ olsun.” (İçel) sözü söylenir. Ölen kişinin yakınına ise can sağlığı dilemek anlamına gelen “Başınız sağ olsun.” (Alanya) (Fethiye) (Özergin, TFA) (Van Duaları I, TFA) denir.

Bir ölümün ardından söylenen taziye sözlerini ikiye ayırabiliriz:

a) Ölen Kişinin Yakınlarına Söylenen Dualar

Ölünün ardında kalan kişilere “O, öldü; siz uzun yaşayın.” anlamında sağlık ve uzun ömür dileyen dualar bulunmaktadır:

Allah kalanlara ömür versin. (Fethiye)

Allah geride kalanlara ömür versin. (Fethiye) (Özergin, TFA)

Allah kalanları korusun. (Fethiye)

Allah sizlere uzun ömür versin. (Özergin, TFA)

O, toprakta yattıkça Allah, ötekine ömür versin. (Bayrı, İstanbul)

Allah geride kalanlara ömür versin. (Bayrı, İstanbul)

Ölüm acısını yaşayan bir kişinin sabra ihtiyacı vardır. Bu sebeple sabır dilekleri de çok sayıdadır:

Allah sana Eyüp Peygamber²⁷ sabrı versin. (Diyarbakır)

Allah Eyüp sabrı versin. (Özergin, TFA)

Allah hayırlı sabır versin. (İçel)

Allah sabır ve selamet versin. (Alanya)

Allah sabır versin. (Özergin, TFA)

²⁵ . “Çok yaşa.” sözünün tarihi temelleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.

Naci Yüngül, Aksırık Dolayısıyla “Çok Yaşa!” Tmennisi (Temennisi), Halk Bilgisi Haberleri, No: 55, 1936. s. 105-109.

²⁶ “Taziye” sözcüğü Arapçada sabretmek anlamına gelen ‘azâ sözcüğünden gelmektedir.

²⁷ Eyüp Peygamber, Kur’an’da da adı geçen ve başına gelen dertlere, sıkıntılara sabretmesiyle meşhur olan bir peygamberdir.

Allah, ecir sabır²⁸ versin. (Alanya) (Türmen, TFA)

Allah, sahibine sabır versin. (Besni)

Allah acısını unuttursun. (Türmen, TFA)

Ölüm acısını yaşayan kişiye başka bir acı yaşamaması için aşağıdaki dualar edilir:

Allah başka keder göstermesin. (Özergin, TFA)

Allah, başka elem, keder vermesin. (Alanya)

Allah, başka ölüm acısı vermesin. (Alanya)

Allah, başka ölüm acısı vermesin. (ölünün ardında kalan kişiye) (Özergin, TFA)

Yukarıdaki dualarla aynı anlamda kullanılan “Allah acısını unutturmasın.” (Alanya) (Bayrı, İstanbul), “Allah, gecinden versin, unutturmasın.” (Alanya) veya “Allah, unutturmasın.” (Alanya) duaları da daha büyük acılar yüzünden bu ölüm acısının unutulmasına sebep olacak bir durum olmaması dileğini belirtir.

Kendisine baş sağlığı dileğinde bulunulan kişi de bu dileklere şu cevapları verir:

Sen sağ ol. (İçel) (Özergin, TFA) (Van Duaları II, TFA)

Amin, cümlemize. (Özergin, TFA)

Sağ olun, cümlemize. (Özergin, TFA)

b) Ölen Kişinin Kendisi İçin Söylenen Dualar

Ölen kişiye rahmet dilemek de gelenekten gelen davranışlardan biridir. Aynı zamanda bu dileklerde de İslam’ın izleri belirgin olarak görülmektedir.

Ölen kişi için Allah’tan acıma ve esirgenme isteyen dualar ortak dilde sıkça kullanılmaktadır:

Allah rahmet eylesin. (Alanya) (Fethiye)

Allah rahmet etsin. (Özergin, TFA) (İnegöl)

Allah gani gani rahmet eylesin. (Özergin, TFA)

Allah’ın rahmeti üzerine olsun. (Alanya)

²⁸ Ecir (ecr), sevap anlamına gelen bir kelimedir. “Ecir sabır dilemek” baş sağlığı dilemdir.

Ölen kişinin ahirette mutlu bir yaşamı olması, cennete gitmesi için edilen dualar da bulunmaktadır:

Allah durağını cennet etsin. (Özergin, TFA)
Durağı cennet olsun. (Bayrı, İstanbul) (Özergin, TFA)
Makamı cennet olsun. (Özergin, TFA)
Cehennem azabı görmeye. (Alanya)
Ruhu şad olsun. (Van Duaları II, TFA)

Bu dualardan bir kısmında da ölen kişinin mezarında rahat etmesi istenir:

Allah kabir azabı göstermesin. (Özergin, TFA)
Allah kabir rahatlığı versin. (Bayrı, İstanbul)
Allah kabir rahatlığı versin. (Özergin, TFA)
Mezarına nurlar insin. (Bayrı, İstanbul)
Kabrine nurlar ine. (Diyarbakır)
Nur içinde yatsın. (Özergin, TFA)
Nurda yatasıca (Sorgun, TFA)
Toprağı bol olsun. (Bayrı, İstanbul) (Özergin, TFA) (Suşehri)
Canına ağırlık varmasın. (Alanya)
Dinince dinlensin. (Bayrı, İstanbul)
Allah yerinde dinlendirsin. (İnegöl)

Ölen kişinin günahlarının affı için “Allah, taksiratını affetsin.” (Alanya) (İnegöl) (Türmen, TFA) denmektedir. Aşağıda bu konuda İnegöl’de derlenen dualar yer almaktadır.

Allah kabrini genişletsin. (İnegöl)
Allah Musa’ya komşu etsin. (erkekler için) (İnegöl)
Allah umduklarına nail etsin. (İnegöl)
Allah korktuklarından emin eylesin. (İnegöl)
Allah Fatma anamıza komşu eylesin. (kadınlar için) (İnegöl)
Allah cennetini cemalini göstermeye kısmet eylesin. (İnegöl)
Allah sevaplarını çok etsin. (İnegöl)
Allah Sırat Köprüsünden geçmeyi nasip etsin. (İnegöl)
Allah Sırat Köprüsünden kuşlar gibi geçmeyi nasip etsin. (İnegöl)
Allah günahlarını affetsin. (İnegöl)

Kabrinde rahat uyusun. (İnegöl)
Allah peygamberimizin şefaatine nail eylesin. (İnegöl)
Allah iki cihanda aziz eylesin. (İnegöl)
Allah sevaplarını çok, günahlarını yok etsin. (İnegöl)
Allah nur içinde yatırsın. (İnegöl)
Allah mekanını cennet eylesin. (İnegöl)
Allah iman selameti versin. (İnegöl)
Allah sual kolaylığı versin. (İnegöl)
Allah kabir genişliği versin. (İnegöl)
Allah kabir azabından uzak etsin. (İnegöl)
Allah kabrini aydınlık eylesin. (İnegöl)
Allah şefaatten ayırmasın. (İnegöl)
Allah menzilini mübarek etsin. (İnegöl)
Allah onun ölümünü bize de nasip etsin. (İnegöl)
Allah cennet mekanını versin. (İnegöl)
Allah iki cihanda mutlu etsin. (İnegöl)
Yattığı yer nur olsun. (İnegöl)
Allah kabrinde dinlendirsin. (İnegöl)
Allah, cennetini göstermeyi nasip etsin. (İnegöl)

2.1.13. Yemek İçmek İle İlgili Kalıp Sözler

Türk kültüründe yemek içmenin önemli bir yeri vardır. Aynı zamanda misafirperverliğin de bir göstergesi olan yemek ikramı üzerine pek çok kalıp söz bulunur. Bunların bir kısmı yemek ikram eden kişi tarafından söylenirken bir kısmı da kendisine yemek ikram edilen kişi, veya yemek yiyenlerin yanına gelenler tarafından söylenir. Bu kalıp sözler yemek içmekten önce veya sonra söylenebilir.

Yemek yiyenlerin yanına gelen kişi tarafından söylenen “Bereketli olsun.” (Özergin, TFA) (Fethiye) (İçel) veya “Bereketli ola.” (Van Duaları I, TFA) sözü yemeğin bol olması dileğini ifade ederken “Boğazınız ola.” (Gaziantep Ağzı II) sözü yemek yiyenlere iştah açıklığı dilemektedir.

Yemekten sonra kendisine ikramda bulunulan kişi tarafından söylenen ve ikram sahibine minnet, teşekkür etme anlamları taşıyan sözler bu alanda en çok yere sahip olan sözlerdir. Sofra sahibinin cebinin para dolu olması isteğini belirten “Allah kesenize bereket versin.” (Fethiye), “Allah kesene bereket vere.” (Suşehri), “Kesen bereketli olsun.” (Van Duaları II, TFA), “Kesene bereket yağsın.” (Fethiye), “Kesene bereket.” (Fethiye) (Suşehri), (Özergin, TFA), “Kesenize bereket.” (Özergin, TFA) gibi sözlerin yanında,

Kesene Halil İbrahim bereketi düşe. (Van Duaları II, TFA)

Kesene Halil İbrahim bereketi gire. (Diyarbakır)

Kesene Halil İbrahim bereketi versin. (İçel)

Allah Halil İbrahim bereketi versin. (Fethiye) (Özergin, TFA)

Allah kesene İbrahim Halilullah bereketi versin. (Van Duaları I, TFA)

Halil İbrahim bereketi versin. (Suşehri) gibi kalıp sözler de kullanılır.

Sofrana Halil İbrahim bereketi dolsun. (Elçin. 667)

“Ferah sofraları olsun.” (Özergin, TFA), “Sofran dolu ola.” veya “Ziyade olsun.” (Özergin, TFA), (Erzurum, TFA) sözleri sofranın her zaman dolu olmasını, eksik olmaması ve rahatlık içinde yenmesini belirten sözlerdir.

Bazen aynı dileklerin sonuna mizahi ifadeler eklenebilir. “Yedik, içtik Allah artırsın, Allah Halil İbrahim bereketi versin, sofrayı sona kalan kaldırsın.” (Fethiye) veya “Biz yedik Allah artırsın, sofrayı sona kalan kaldırsın.” (Fethiye) “Biz yedik Allah artırsın, sofrayı kuran kaldırsın.” (Tan, ÖSH, s. 67) duaları en çok rastlanan örneklerdir.

Yemeği yiyen kişi, “Biz yedik yerine gelsin, Allah bereket versin, çalışanlara uzun ömür, öküzlerimize kuvvet versin.” (Samsun, TFA) veya “Biz yedik yerine gelsin, yemeyenlerin canına değsin, koyup gidenler nur gölünde yatsın, çalışanlara uzun ömür versin, biriciğini bin etsin.” (Samsun, TFA) örneklerinde olduğu gibi sofrada bir eksikliğe sebep olduğunu düşünüp yediğı kadarının tamamlanması için dua ederken emek veren herkes için de dua eder. “Ben eksilttim, Allah artır.” (Erzurum, TFA), “Ben eksilttim, Allah arttırsın.” (Alanya) dualarını da bu kapsamda değerlendirebiliriz.

“Sofraya nur
Kaza bela geri dur
Hane sahibi olsun mamur”(Tan, ÖSH, s. 67) duası aynı konudaki bir başka ölçülü söyleyiştir.

“Allah ziyade etsin.” (Özergin, TFA) duası hem yemek ikram edene hem kahve ikram edene (Özergin, TFA) hem de su veren kişiye söylenir.

Suyun insan hayatı için en önemli içecek, hatta yaşamın kaynaklarından biri olduğu düşünüldüğünde dilimizde kişinin, kendisine su veren kişiye teşekkürünü ifade etmek için pek çok duada bulunması olağandır. Susayan kişiye su vermek gibi bir iyiliğin ölmüş kişilere bir sevap olarak yazılması dileğini belirten “Ölmüşlerine rahmet” (Özergin, TFA) (Van Duaları II, TFA), “Ölmüşlerinin canına değsin.” (Özergin, TFA), “Ölünün canına değsin.” (Gaziantep Ağzı II) gibi duaların yanında suyun kutsallığı, ululuğu ve ölmezliğini vurgulayarak su verene uzun ömür dileyen,

“Su gibi ömrün uzun olsun
Düğünün güzün olsun
Bir oğlun bir kızın olsun” (Tan, ÖSH, s. 67)
Su gibi aziz ol. (Bayrı, İstanbul) (Yozgat)
Su gibi aziz olasın. (Özergin, TFA) (Suşehri)
Su gibi ömrün ola. (Suşehri)
Su gibi ömrün uzun olsun. (Yozgat) (Çırakman, TFA)) (Özergin, TFA)
Su gibi ömürlü ol. (Alanya)
Sular gibi ömrün ola. (Van Duaları II, TFA)
Sular gibi ömrün olsun. (Samsun, TFA)
Sular kadar ömrün olsun. (Bartın)
Allah geçmişlerine rahmet etsin. (Van Duaları I, TFA)
Allah geçmişlerine rahmet eylesin. (Alanya)
Allah su gibi ömür versin. (Fethiye)
Allah ölmüşlerine rahmet etsin. (Van Duaları I, TFA) duaları edilir.

Yemek için teşekkür eden kişiye ise “Helal hoş olsun.” (Fethiye), “Helal olsun.” (Özergin, TFA) sözlerinin dışında yenilenin yaraması için “Allah, sindirsin.” (Alanya); yemeğin sağlık vermesi dileğini belirtmek için “Kuvvet ola.” (Fethiye),

“Afıyet olsun.” (Özergen, TFA), “Afıyet şeker olsun.” (Özergen, TFA), “Afıyet olsun, top top et olsun.” (Fethiye), “Afıyet olsun, bal olsun, şeker olsun, top top et olsun.” (Fethiye), “Şıfa olsun.” (Özergen, TFA) duaları söylenir.

Bir şey içilirken ilaç gibi iyilik ve sağılık vermesi için veya yeni çıkmış turfanda bir meyvenin ilk defa yenmesi, tadına bakılması durumlarında da “Şıfa niyetine.” (Alanya) kalıp sözü kullanılır.

2.1.14. Nazara Karşı Dualar

Temel anlamı itibariyle bakış, göz atma anlamlarına gelen nazar kelimesi dualarda bazı kimselerin bakışlarının bir şey veya kimse üzerinde meydana getirdiğı etkiye yorulan ve kötü hadiselerle sebep olan tersliğı, uğursuzluğu defetmek için kullanılır. “Nazar değmek” deyiimiyle ifade edilen bu durumdan kurtulmak için en doğrudan

Nazarlar değmesin. (Fethiye) (Özergen, TFA)

Nazarlar değmesin yavruma. (Fethiye)

Allah nazardan korusun. (İyi insan hakkında) (Özergen, TFA)

Allah seni nazardan saklaya. (Van Duaları I, TFA)

Nazar değmez inşallah. (Fethiye) duaları edilir.

Tüm bu dualar aynı zamanda başarılı ve takdire, beğeniye layık bir yönü görülen kişiler için de kullanılır. Maşallah. (Fethiye)

Nazar değmesi olayına sebep olan nefis²⁹ ve kötü niyetli bakışları ifade eden kem gözden³⁰ esirgenmek için söylenen dualar ise şunlardır:

Allah kem gözden saklasın (İyi insan hakkında) (Özergen, TFA)

Allah kem gözden saklasın. (Koruyucu dilekler) (Özergen, TFA)

Allah kötü gözden, kötü nefesten esirgesin. (İçel)

Allah kötü gözden, kötü nefesten esirgesin. (Van Duaları I, TFA)

Allah, katı³¹ nazardan saklaya. (Diyarbakır)

Allah, kötü gözden yavuz³² dilden saklasın. (Alanya)

²⁹ nefis: kişinin beğenilmeyen vahşi ve hayvanî arzuları, huy ve filleri.

³⁰ kem göz: baktığı şeye hasetle bakan göz.

³¹ katı: haşin, sert, kırıncı.

Allah bed³³ gözlerden esirgeye. (Erzurum, TFA)

Allah pis nefesten esirgeye. (Gaziantep Ağzı II)

Kem gözden uzak olasın. (Van Duaları II, TFA)

Yavuz dilden, kem nazardan saklaya. (Gaziantep Ağzı II)

Arapçada “Görmedin mi?” anlamına gelen “e-lem-tera” sözünden değişerek “elemtere” biçimini alan söz, Kur’an öğrenenlerin ilk okudukları ve ezberledikleri on namaz sûresinden biri olan Fîl sûresinin başlangıç kelimesidir. Bu kelime sûrenin adı yerine de kullanılır. Böylece söylendiğinde nazar değmesini engelleyeceğine inanılan özellikle halk arasında yaygın olarak kullanılan “Elemtere fiş, kem gözlere şiş.” (Fethiye) (Tan, ÖSH, s. 67) tekerlemesine dönüşmüştür.

İyi giden bir işten veya durumdan bahsedilirken iyi gidişin kötüye dönmemesi için “Şeytan kulağına kurşun” (Özergin, TFA) denir. Böylece âdetâ şeytanın kulağına kurşun dökülmüş gibi sağır olup söylenen iyi şeyi duymayarak o kişilere zarar veremeyeceği düşünülmüştür.

2.1.15. Helal Etme

Bu dualar bir şeyin can ü gönülden bağışlandığı, verilen şeyin o kişinin hakkı olarak görüldüğü durumlarda kullanılır.

Verilen emeğin, veya yenilen yemeğin helal olması için edilen dualar şöyledir:

Helal ü hoş olsun. (Ayverdi)

Helal olsun. (Özergin, TFA)

Yediğin içtiğin helal olsun. (İçel)

Yediğin içtiğin helal olsun. (Van Duaları II, TFA)

Emeği geçen kişinin en ufağından en büyüğüne kadar tüm uğraşmalarını helal etmesi “Hakkım varsa birden bine kadar hepsi helal olsun.” (Gülнар, TFA) duasıyla dile getirilmektedir.

³² yavuz: fena, kötü.

³³ bed: kötü.

“Sütüm emeğim helal olsun.” (Van Duaları II, TFA) ise annelerin çocuklarına olan emeklerini helal ettiği duadır.

“Allah sana helal ekmek nasip ede.” (Van Duaları I, TFA) duası ise kazancın dürüst yollarla kazanılmış, hak edilmiş olması dileğidir.

2.1.16. Bolluk ve Zenginlik Dilekleri

Bolluk ve zenginlik dilekleri çoğunlukla kendisine maddi yardımda bulunulan kişiler tarafından söylenir. Edilen yardımın yardımcı eden kişiye zenginlik olarak dönmesi, eksilen malın yerinin fazlasıyla dolmasını temenni eden dualar vardır:

Allah birin yerine bin versin. (Bayrı, İstanbul)

Allah birini bin etsin. (Bayrı, İstanbul) (Çolaklı, TFA) (İçel) (Özergin, TFA) (Alanya)

Allah, birini bin ede. (Suşehri)

Allah birinizi bin etsin. (Fethiye)

Allah birinizi iki ikinizi üç etsin. (Fethiye)

Birin bin ola. (Alanya) (Van Duaları I, TFA)

Birin bin olsun. (İçel)

Biriniz bin olsun. (Fethiye)

Özellikle köy yaşamı için önemli geçim kaymaklarından olan tarımda üretim ile ilgili bolluk duaları vardır:

Allah ambarının dibini göstermesin. (Sındırgı, TFA)

Allah ambarınızın dibini göstermesin. (Fethiye)

Ambarına buğday yağsın. (İçel)

Ambarına buğday yağsın. (Van Duaları I, TFA)

Evine buğday yağsın. (İçel)

Evinize, ambarınıza, harman yerinize sarı buğdaylar yağsın. (Fethiye)

Tarım yapılan yerlerde tarlalara ekin ekilirken veya hasat zamanı geldiğinde elde edilen ürünün bereketli olması için edilen dualar bulunmaktadır:

Heyirli uğırlı ola. (Ağrı)

Bereketli olsun. (Ağrı)

El ele baş başa yiyesiz. (Ağrı)

Allah zarar-ziyandan mihavza etsin. (Ağrı)

Ele güne muhtaç etmiye. (Ağrı)

Çolığ çocığın nafakası boşa gitmeye. (Ağrı)

Ayrıca ürünün hem üretenlere ve onların dostlarına hem de ürünü sağlayan doğaya ve onun unsurlarına faydalı olması için

Kurdunan – kuşunan

Eşinen – dostunan

Yemeği nasibeyle (Akalin, TFK, s. 64) duası edilmektedir.

Bu konuda ad aktarması yoluyla yapılan aşağıdaki dualar değirmen sahibi olmanın önemini belirtiyor:

Uçar kuşun, döner taşın olsun. (Fethiye)

Döner taşın, uçar kuşun olsun. (Fethiye)

Allah seni döner taş, uçar kuş sahabı (sahibi) etsin. (Fethiye)

Allah döner taş sahibi etsin. (Fethiye)

Dua edilen kişinin bolluğu çalışmadan önüne gelecek biçimde bulması dileğini belirten aşağıdaki dualar, aslında bolluğun kişiye Allah tarafından gönderilmesi isteğini ortaya koymaktadır:

Allah, gayip (gaip) ellerinden vere, kazanmadan bulasın. (Alanya)

Allah gaip hazinesinden vere de kazanmadan bulasın. (Alanya)

Allah, gayip (gaip) ellerinden vere. (Alanya)

Allah kismetini bol etsin, görünmezinden versin. (Van Duaları I, TFA)

Allah gökten yağdıra, (Erzurum, TFA)

Allah'ın hazinesine rastlayasın. (Van Duaları I, TFA)

Allah yerden bitirsin, gökten yağdırsın. (Fethiye)

Yat, başucunda bul; kalk, ayak ucunda bul. (Gülner, TFA)

Allah bacandan aktara. (Besni)

Gökten yağmur gibi yağsın, yerden çimen gibi devşiresin. (İçel)

Gökten yağsın yerden toplayasın. (Suşehri)

Gökten yağsın, sen yerden topla. (Gülner, TFA)

“Tuttuğu altın olmak”ifadesi de dualarda sıkça görülmektedir. Bu, kişinin zenginliğine bir belirti olan altının kültür içindeki yerine de bir örnek oluşturmaktadır.

Allah tuttuğunu altın etsin. (Elçin, 666)

Avuçladığın altın ola. (Divriği)

Eline aldığın altın ola. (Erzurum, TFA)

Elini toprağa atasın, avucuna altın gele. (Van Duaları II, TFA)

Bir cebin altın, bir cebin gümüş ola. (Gaziantep Ağzı II)

Baş³⁴ diye yapıştığın sarı altın olsun. (Alanya)

Bir tuttuğun altın, bir tuttuğun gümüş olsun. (Fethiye)

Biri bin olsun, tuttuğu altın olsun. (Kaymakçı, TFA)

Kum [diye] tuttuğun, sarı altın olsun. (Sındırgı, TFA)

Kum diye tuttuğun altın olsun. (Kaymakçı, TFA)

Taş diye kısımladığın, altın; toprak diye kısımladığın, gök³⁵ kuruş olsun. (Çolaklı, TFA)

Taş diye yapıştığın sarı altın olsun. (Alanya) (Gülner, TFA)

Taş tuttuğun altın olsun. (Suşehri)

Toprağa el atasın altın ola. (Diyarbakır)

Toprak ata altın tutasın. (Erzurum, TFA)

Toprak diye avuçladığın altın olsun. (Gaziantep Ağzı II) (Yozgat)

Toprak diye yapıştığın altın ola. (Van Duaları II, TFA)

Toprak diye yapıştığın sarı altın olsun. (İçel)

Tuttuğun altın ola. (Besni)

Tuttuğun altın olsun. (Yozgat)

Bolluk dilemenin bir yolu olarak da kişinin yokluktan uzak olması dileği görülmektedir.

Allah dara düşürmesin. (Fethiye)

Allah yokluk göstermesin. (Bayrı, İstanbul) (Özergin, TFA)

Allah yokluk yüzü göstermesin. (Fethiye)

Allah darlık yüzü göstermesin. (Fethiye)

Boş keseye el uzatmayasın. (Van Duaları I, TFA)

³⁴ baş: buğday, arpa gibi bitkilerin tohumlarının bulunduğu kısım.

³⁵ gök: yeşile çalan mavi.

Kapına yoksulluk basmasın. (İçel)
Yarabbi kimseye boş kese el sokturmaya. (Erzurum, TFA)
Yok keseye el sokmayasın. (Divriği)
Yokluk görmeyesin. (Diyarbakır) (Van Duaları II, TFA)
Yokluk kapınıza uğramasın. (Fethiye)
Yokluk kapınızı çalmasın. (Fethiye)
Yokluk kıtlık görmeyesin. (Alanya)
Yokluk semtinizden bile geçmesin. (Fethiye)
Yokluk yüzü görmeyesin. (Divriği)
Allah, yokluk kıtlık göstermesin. (Alanya)
Allah, darlık yokluk vermesin. (Alanya)

“Allah kaptan kaba boşaltmasın.” (Gülner, TFA) duası da aynı isteği dile getirirken azalan bir şeyin daha küçük bir kaba alınması olayından yola çıkarak yokluğun ifadesi olan bir manzara çizmektedir.

Diğer bolluk ve zenginlik dilekleri ise kişiye doğrudan bu dileği ileten dualardır:

Allah bereket versin. (Fethiye)

Allah bereketini artırsın. (Fethiye)
Allah bir tüyünü bin tane yapsın. (Bartın)
Allah bol nasipler versin. (Fethiye)
Allah bolluk versin. (İçel)
Allah bolluk versin. (Van Duaları I, TFA)
Allah daha ziyade versin. (Çırakman, TFA)
Allah ekmeğini yağlı etsin. (Fethiye)
Allah kısmetinizi artırsın. (Fethiye)
Allah nasibinizi artırsın. (Fethiye)
Allah sana çok versin. (İçel) (Van Duaları I, TFA)
Allah yıl baylığı versin. (İçel)
Allah, malının meymenentinin hayrını dokundursun. (Alanya)
Artsın eksilmesin, taşsın dökülmesin. (Gülner, TFA)
Ayağın göl başın pınar olsun. (Çolaklı, TFA)

Ayak ucun pınar, baş ucun göl ola. (Diyarbakır)
Az kazana çok yiyesin. (Erzurum, TFA)
Baş ucun pınar olsun, ayak ucun göl olsun. (Gülner, TFA)
Başın pınar, ayak ucun göl ola. (Van Duaları I, TFA)
Bir budakların, bin budak olsun. (Sındırgı, TFA)
Bir elin yağda bir elin balda olsun. (Yozgat)
Bir elin yağda, bir elin balda olsun. (Fethiye)
Bir isteyesin Allah bin vere. (Diyarbakır)
Devletin başından deniz gibi aşsın. (Van Duaları I, TFA)
Elin avucun daima dolu olsun. (Diyarbakır)
Kısmetin bol, kesen bereketli ola. (Alanya)
Malının canının hayrını göresin. (Alanya)
Meymeneti, bereketi artasica. (Alanya)
Misafir nasibi gibi nasibin olsun. (Fethiye)
Nasibin kısmetin bol olsun. (Van Duaları II, TFA)
Taşa dökülesin. (Gaziantep Ağzı II)
Taşa dökülmeye, dola eksilmeye. (İçel)
Taşa, dökülmeye; dola, eksilmeye. (Van Duaları II, TFA)
Var evleri olun. (Fethiye)
Veren ellerden ol. (Fethiye)
Yavrum rızkın gani ola. (Besni)
Yerden bitire. (Erzurum, TFA)
Zengin olasica (Sorgun, TFA)

Bir kişinin başta zorluk çekip sonradan rahat ve bolluğa kavuşması için edilen dualar da bulunmaktadır:

Allah önünü dar, sonunu bol getirsin. (Alanya)
Allah son güllüğü versin (oğrasın). (Alanya)
Allah son gürlüğü (gürlüğünü) versin. (Özergin, TFA)
Allah sonu gelenlerden eyleye. (Gaziantep Ağzı II)
Allah sana yürü ya kulum diye. (Erzurum, TFA)

“Baş ucun göl, ayak ucun pınar olsun.” (Alanya) duası yörede sözünü tutmayan kişiye kinayeli olarak da söylenmektedir.

“Yağlara ballara ver.” (Fethiye) duası kişinin kazancını iyi şeylere harcaması için edilmektedir.

Her şeyin zamanında ve olması gerektiği gibi olması için edilen dualar da bulunmaktadır:

Tanrı yazın ayransız, kışın yorgansız bırakmasın. (İçel)

Tanrı yazın ayransız, kışın yorgansız koymasın. (Van Duaları II, TFA)

Allah, yazımızı yaz ede, kışımızı kış; gelinimizi gelin ede, kızımızı kız.

(Gaziantep Ağzı II)

Allah, yazımızı yaz, kışımızı kış eyleye. (Gaziantep Ağzı II)

Başın pınar, ayağın göl olsun. (Elçin. 667)

Düşkün ve zavallı kişilere de “Allah versin.” (Türmen, TFA) (Özergin, TFA) denilmektedir.

2.1.17. Ev ve Aile Yaşamıyla İlgili Dilekler

“Ev” kelimesi yerine kullanılan “ocak” kelimesi aynı zamanda aileyi de anlatmaktadır. Bir evde ocağın yanması ve bacanın tütmesi orada yaşayanlar olduğuna işaretir. Bu sebeple dualarda ailenin devamlılığı ocağın yanmaya devam etmesi ile anlatılmaktadır:

Allah, ocağını tüttüre. (Alanya)

Allah, ocağını söndürmesin. (Alanya)

Ateşin, çıran sönmeye. (Alanya)

Ocağınız sönmesin. (Fethiye)

Ocağı sönmeysesice. (Alanya)

Ocağın tütsün sönmesin. (İçel)

Ocağın yansın, tütsün. (İçel) (Van Duaları II, TFA)

Ocağı tütesice. (Alanya) (Fethiye)

Ocağın daima tüte. (Diyarbakır)

Ocağınız her daim tütsün. (Fethiye)

Ocağınızı tüttüren çok olsun. (Fethiye)

Yukarıdaki örneklerden en sondakinde de görüldüğü gibi “ocağın tütmesi” aynı zamanda neslin devamlılığı anlamına da gelmektedir.

“Evin yıkılmaya.”(Van Duaları II, TFA) duası da aynı dileği belirtir.

Aynı dilek “ocağı küllenmek” deyiimiyle de dualaştır. Burada ocakta külün hiç eksik olmaması da ocağın kullanılmaya devam edildiği yani ailenin devamlılığı anlamına gelir:

Ocağı küllenesice. (Alanya)

Ocağın küllensin. (İçel)

Hem ev halkının varlığını sürdürmesi hem de neslin devamı anlamlarını ifade eden sözlerden bir de “kapının açık olması”dır. Aşağıdaki dualar bu dilekleri ifade eder:

Kapın çekilmeye. (Alanya)

Kapın kapanmaya. (Alanya)

Açık kapınız kapanmasın, düzeniniz bozulmasın. (Alanya)

Kapın daima açık ola. (Diyarbakır)

Evde yaşayanlara mutluluk ve huzur dilekleri belirten dualarda vardır:

Ocağınız şenlensin. (Fethiye)

Allah dirliğinizi artırsın. (Fethiye)

Allah, birliğinizi dirliğinizi bozmasın (bozdurmasın). (Alanya)

Allah dirlik düzenlik versin. (Fethiye)

Allah ağzının tadını artırsın. (Bayrı, İstanbul) (Özergin, TFA)

Allah ağzının tadını bozmasın. (Suşehri)

Evin barkın şen ola. (Van Duaları II, TFA)

Evin barkın şen olsun. (İçel)

Allah yıldızınızı barıştırsın.³⁶ (Fethiye)

Allah yıldız barışıklığı versin. (Fethiye)

“Evine Hızır uğrasın.” (Suşehri) veya “Evine bucağına nur yağsın.” (Gülner, TFA) duası evin geçiminde bolluk dileme anlamına gelmektedir.

³⁶ yıldız barışıklığı: karşılıklı güzel geçinme.

2.1.18. İş Üzerine

Çalışmakta olan bir kişinin yanına gelindiğinde işi yapan kişiye kolaylıklar dilemek, işi daha rahat ve iyi yapabilmesini dilemek için “Kolay gelsin.” (İçel) (Özergin, TFA) (Van Duaları II, TFA) (Bayrı, İstanbul) denmesi ortak dilde en çok rastlanan kalıp sözlerdendir. Bu söz “Allah kolaylık versin.” (Van Duaları I, TFA) (İçel) (Fethiye) veya “Tuttuğun kolay gele.” (Van Duaları II, TFA), “Tuttuğun kolay gelsin.” (Özergin, TFA) biçimlerinde de söylenir. Ayrıca “İşin olsun.” (İçel) duası da iş yapanın yanına gelindiğinde söylenir.

Eğer çalışan kişi, işini beden gücü ile yapıyorsa bedenine güç veya sağlık dileyen dualar edilir. “Allah eline ayağına kuvvet versin.” (Çolaklı, TFA), “Koluna kuvvet, kesene bereket” (Özergin, TFA) (Bayrı, İstanbul) (Diyarbakır) veya “Allah koluna kuvvet versin.” (İçel) duaları bu anlamı ifade etmektedir.

Alışverişlerde esnaf ile müşteri arasında da alışveriş öncesi ve sonrası bazı kalıp ifadeler kullanılır. Esnafın malını kolay ve uygun fiyatla satabilmesi için “Allah satı pazar vere.” (Gaziantep Ağzı II), “Allah, çarşınıza pazar versin.” (İlgın) veya “Pazar ola.” (Özergin, TFA) (İçel) ifadeleri kullanılır. Malını satan esnaf, malı karşılığı aldığı paradan bereket görmek için “Kesene bereket.” (Özergin, TFA) “Bereket versin.” (İçel) (Özergin, TFA) (Van Duaları I, TFA) der. Bu sözün karşılığı olarak müşteri de esnafa “Bereketin karşı gelsin.” (İçel), “Bereketini bul.” (Özergin, TFA), “Bereketini bulasın.” (Alanya) veya “Bereketini gör.” (İçel) (Özergin, TFA) (Van Duaları I, TFA) der.

“Bereket versin” veya “Allah bereket versin.” (Çırakman, TFA) duaları esnaf tarafından müşteriye söylenen sözler olduğu gibi beklenmediği halde elde edilmiş bir gelir karşısında bu gelirin bereketli olması için ve aynı zamanda teşekkür ifadesi olarak da kullanılır. Bu söz “Allah bin bereket versin.” (Özergin, TFA) (Çırakman, TFA) (Özergin, TFA) veya “Allah bin bir bereket versin.” (Kaymakçı, TFA) (Yozgat) biçimlerinde de söylenir.

İşe giden kişiye yakınları ve etrafındakiler tarafından söylenen bazı dualar vardır. “Allah işini gücünü artırsın.” (Van Duaları I, TFA) (Yozgat),veya “Allah işini rast getirsin.” (Bayrı, İstanbul) (Samsun, TFA) (Suşehri) (Özergin, TFA), “Git işin rast gele, tuttuğun kolay ola.” (Van Duaları II, TFA) duaları iyi ve yolunda giden iş dilekleridir. Ayrıca “Hayırlı işler” (Özergin, TFA) dileği işe giden kişiye söylenebildiği gibi müşteri tarafından esnaf için veya esnafın kendi aralarında birbirlerine söyledikleri bir söz olarak da kullanılır.

İşyerini açan esnafın “İş başı ileri şeytan başı geri.” (Samsun, TFA) duası iş yaparken kötülüklerin uzak durması isteğini belirtir. “Şeytan taş, ben kuş, Allah sen rast getir.” (Samsun, TFA) duası da işe başlarken söylenir.

“Elim iş, gözüm kuş, ne var bunda bir hamlelik iş.” (Samsun, TFA) duası da bir işe başlayan kişinin onu kolayca halledebilmesi için kendisi tarafından söylenir.

Yeni açılmış bir iş yeri için kullanılan dualar vardır. “Hayırlı olsun.” (Özergin, TFA) veya “Hayırlı uğurlu olsun.” (Fethiye) sözleri işin iyi gitmesi dileğini belirtir. İşyerine ilk kez gelen bir kişinin uğur getirmesi, işlerin iyi gitmesine sebep olması için “Ayağın kademli gele.” (Besni) veya “Ayağın kademli ola.” (Besni) denir. Bu söz ortak dilimizde “Ayağın uğurlu gelir inşallah.” biçiminde de söylenir.

“Siftah kişi oğlundan bereket Allah’tan.” (Gaziantep Ağzı II) veya “Siftah sende bereket Allah’tan.” (Özergin, TFA) duası dükkan sahibinin o gün ilk defa alışveriş yaptığı müşterisine söylediği duadır. Yapılan bu alışverişi uğur sayıp daha çok kazanmak isteğini belirtir.

Bir gelir veya kâr elde eden kişiye “Kazancının hayrını gör.” (Alanya), “Allah kârını artırsın.” (Bayrı, İstanbul) (Özergin, TFA), “Bereketi çok ola, ağız tadıyla yene.” (Van Duaları I, TFA) (İçel) denir.

Sonu bilinmeyen bir işe giren kişiye “Talihin açık olsun.” (Özergin, TFA), “Her işin hayırlısı.” (Alanya), “Allah yardımcın ola.” (Van Duaları I, TFA), “Allah yardımcın olsun.” (Özergin, TFA), “Hızır yardımcın ola.” (Van Duaları II, TFA)

(Suşehri), “Hızır yoldaşın ola.” (Alanya) (Divriği) (Diyarbakır), “Hızır yoldaşın olsun.” (Fethiye) duaları edilir. Bu konudaki diğer dualar şöyledir:

Allah hayırlı müşteri versin. (Bayrı, İstanbul) (Özergin, TFA)

Allah, helalinden versin. (Özergin, TFA) (Türmen, TFA) (Alanya)

Allah işini zora koymasın. (Suşehri)

Allah kısmetinizi bol eylesin. (Fethiye)

Allah gün baylığı versin. (Gaziantep Ağzı II)

Allah sana zorluk göstermeye. (Van Duaları I, TFA)

Allah seni yormaya. (Gaziantep Ağzı II) (her işte kolaylık)

Allah tuttuğunu kolay getirsin. (Özergin, TFA)

Allah, utandırmасыn. (Türmen, TFA)

Allah, yardımcın olsun. (Diyarbakır)

Amelin Salih ola. (Van Duaları II, TFA)

Ameline göre işin rast gele. (Van Duaları II, TFA)

Bahtın açık olsun. (sonu bilinmeyen işe girene) (Özergin, TFA)

Haydi hayırlı olsun. (Fethiye)

Haydi hayırlısı. (Fethiye)

İşin gücün rast gele. (Van Duaları II, TFA)

İşin gücün rast gelsin. (İçel) (Özergin, TFA)

Tuttuğun iş ileri gitsin. (Kaymakçı, TFA)

Allah hayırlısını nasip etsin. (Alanya)

Rabbim seni utandırmасыn. (Diyarbakır)

Ne tuttuysan (tutarsan) kolay gele. (Alanya)

Hayırlara gelsin. (yapılan iş, söylene söz) (Alanya)

Malından hayır göresin. (Van Duaları II, TFA)

Allah Hamza Pehlivan kuvveti versin. (Fethiye)

Allah kuvvet versin. (Fethiye)

Her işin **akkın** olsun. (Sındırgı, TFA)

Her işin akkınına getsin. (Fethiye)

Allah, her duttuğunu (tuttuğunu) ırast (rast) getirsin. (Alanya)

2.1.19. Rüya Görene

Şaşırtıcı veya beklenmedik bir şey karşısında “Bu da nedir?” anlamında da kullanılan “Hayırdır inşallah.” (Özergin, TFA) sözü daha çok bir rüya anlatılırken rüyada görülenlerin iyiye işaret olması dileğini ifade etmek için kullanılır.

“Allah hayra tebdil etsin.” (Özergin, TFA) duası rüyanın iyiye işaret olması için kullanılmaktadır.

2.1.20. Yeni Bir Şey Alana

Toplumda bir incelik ve kıbarlık belirtisi olarak yeni bir eşya veya ev alan kişilere tebrik ve iyi dilek sözleri söylenir:

Güle güle eskitin. (Fethiye)

Güle güle kullan. (Özergin, TFA)

Hayırlı olsun. (Özergin, TFA)

Hayırlı uğurlu olsun. (Fethiye)

Hayrını gör. (Özergin, TFA) (Fethiye) (Özergin, TFA)

Malının hayrını gör. (Fethiye)

Uğurlu kademli olsun. (Alanya) (Bayrı, İstanbul) (Fethiye) (Özergin, TFA)

Yeni bir ev alan veya yeni bir eve taşınan kişiye mutlulukla oturması için “Güle güle otur.” (Özergin, TFA), “Güle güle oturun.” (Fethiye), “Allah, sindirsin.” (Alanya) veya “Yurdunuz kutlu olsun.” (İçel) denmektedir. Bir eve gelenin çok olması, o evde yaşayan kişilerin saygın kişiler oldukları anlamına gelmesinden yola çıkarak yeni eve gelen giden kişi sayısının fazla olması dileğini belirtmek için “Gelenin gidenin çok olsun.” (Fethiye), “Gelen giden evleri olun.” (Fethiye), “Nahha! Gelen giden evleri olun.” (Fethiye) denir. Aynı zamanda ortak dilde pek çok durum için kullanılan “Hayırlı olsun.” sözü ev alan için de kullanılır.

Yeni bir giysi ya da ayakkabı alan veya giyen için “Güle güle eskit.” (Özergin, TFA), “İyi günlerde giyesin.” (Özergin, TFA), “Daha iyilerine” (Özergin, TFA), “Güle güle giy”. (Fethiye) denmektedir. Bu yeni giysinin uzun zaman kullanılabilmesi, eskiyene kadar giyilebilmesi dileğini belirtmek için “Sırtında

eskisin.” (Özergin, TFA), “Sırtında paralansın.” (Özergin, TFA), “Üstünde paralansın.” (Özergin, TFA) dendiği gibi bazen esprili bir şekilde eski giysinin atılması gerektiği “Eskisi küllüğe” (İçel) sözüyle anlatılmaktadır.

“Allah ağız tadı ile yedire.” (Alanya) duası yeni bir gelir elde eden kişinin bu kazancını mutlulukla kullanması için edilir.

Yeni alanın bir araba için “Teklerine taş değmesin.” (Suşehri), yeni alınan bir yük hayvanı için de “Tırnağı kayım olsun.” (Gaziantep Ağzı II) veya “Tırnağına taş dokunmaya.” (Besni) denmektedir.

2.1.21. Sağlık Dileme

Bu dualarda sağlığın önemi vurgulanarak dua edilen kişiye Allah’tan sağlık dilenmektedir:

Allah can sağlığı versin. (Fethiye)

Allah canına sağlık versin. (Van Duaları I, TFA)

Allah sağlık versin. (İçel) (Özergin, TFA) (Van Duaları I, TFA)

Allah canına, bedenine sağlık vere. (Gaziantep Ağzı II)

Allah sağ etsin. (Artvin)

Vücut âzâlarının sağlığı da bu konudaki dilekler arasında yer almıştır:

Allah, göz buğu³⁷ vermeye. (Besni)

Gözünün feri (kuvveti, gücü, nuru) kesilmesin. (Alanya)

Başın dışın ağrımaya. (Divriği)

Dişlerine kerpeten değmeye. (Erzurum, TFA)

Allah başını ağrıtmassın. (İçel)

Allah seni hiçbir azadan noksan etmeye. (Van Duaları I, TFA)

Burnun kanamaya. (Van Duaları I, TFA)

Allah ağrı sızı göstermesin. (Alanya)

Allah, ağrı acı göstermesin. (Suşehri)

Allah, elden ayaktan ayırmasın. (Türmen, TFA)

³⁷ göz buğu: gözün puslu görmesi.

“Allah başını yastığa düşürmeye.” (Gaziantep Ağzı II) duası kişinin hastalık gelip de yatağa düşmemesi için söylenmektedir.

“Allah elden ayaktan etmesin.” (Fethiye) duası kişni elini ayağını kullanmayıp başkalarına muhtaç olmasına sebep olacak felç gibi bir hastalığa yakalanmaması dileğini belirtir.

2.1.22. İsteklerin Kabulü İçin Dualar

Bunlar kişinin isteği veya niyet ettiği şeye ulaşabilmesi için başkası tarafından kendisine söylenen dualardır.

Bu dualarda istenilen şeyin tam istendiği gibi isteğe uygun şekilde olması için “gönlüne, muradına veya kalbine göre” olması dilekleri tekrarlanmaktadır:

Allah gönlüne göre vere. (Van Duaları I, TFA)

Allah gönlüne göre versin. (Bartın) (Kaymakçı, TFA) (Türmen, TFA) (Alanya) (Fethiye)

Allah herkesin gönlüne göre versin. (Ilgın)

Allah gönlünün muradını vere. (Van Duaları I, TFA)

Allah gönlünün muradını versin. (Bayrı, İstanbul) (Gülner, TFA)

Allah muradına göre versin. (Fethiye)

Allah muradını vere. (Van Duaları I, TFA)

Allah muradını versin. (Türmen, TFA)

Allah muratlarında dileklerinde ne varsa versin. (Çolaklı, TFA)

Allah ne muradın varsa versin. (Elçin, 666)

Allah, gözünün muradını versin. (İçel)

Allah, dilde gönülde muradını vere. (Besni)

Gönlündeki muradın ola. (Van Duaları II, TFA)

Allah gönlünün muradına ersin. (Alanya)

Allah kabul etsin. (Türmen, TFA)

Allah muradınla güldüre. (Van Duaları I, TFA)

Hayırlı muradın göreyim. (Van Duaları II, TFA)

Muradına eresice. (Sorgun, TFA)

Muradına kavuşasın. (Van Duaları II, TFA)

Muradına tez eresin. (Van Duaları II, TFA)

Murat edesin, yüzün güle. (Van Duaları II, TFA)

“Allah gönlüne göre versin.” (Özergin, TFA) veya “Allah kalbine göre versin.” (Özergin, TFA) duaları teşekkür etmek için de kullanılmaktadır.

Aynı dilek “umduğuna kavuşmak” olarak da nitelenmektedir:

Allah umduğuna nail etsin. (Bayrı, İstanbul)

Allah umduğunu versin. (Bayrı, İstanbul)

Umduğun eline gele. (Van Duaları II, TFA)

Umduğun, eline gelsin. (İçel)

“Allah dünya gözüyle göstersiz.” (Bayrı, İstanbul) duası ölmeden isteğine kavuşmak için söylenir.

“O gün ola muradını göreyim.” (Van Duaları II, TFA) veya “Allah o günleri göstersiz.” (Türmen, TFA) duaları ise bir kişinin, karşısındakinin isteğine ulaştığını görecektik kadar uzun yaşamak isteğini belirtir.

“Benim duam olmasın, Ayşe Fatma’nın duası olsun.” (Van Duaları II, TFA) duası bir dileği herkese mal etmek için söylenmektedir.

“Allah kabul etsin.” (Özergin, TFA) duası dini ibadetlerini yerine getiren kişilerden ölü için Kur’an okuyana, helva yapana kadar pek çok kişi için kullanılır.

2.1.23. Devlet ve Millet İçin Dualar

Eski devirlerden beri devletin varlığı Türklerde çok önemli olmuştur. Bu sebeple devletin varlığını tehdit eden bir durum söz konusu olduğunda veya tehdit oluşturan bir olay atlatıldığında “Allah devlete millete zeval vermesin.” (Bayrı, İstanbul) demek ortak dilde kullanılır olmuştur.

Vatanı korurken şehit olan bir kişinin ardından yakınlarının söylediği veya vatanı korurken yaralanan bir kişinin kendisinin söylediği aşağıdaki sözler devletin varlığının devamı uğrunda kaybedilenlerin önemli olmadığını vurgulamaktadır:

Allah millete devlete zeval³⁸ vermesin.(Özergin, TFA)

Allah vatana ve millete zeval vermeye. (Van Duaları I, TFA)

Allah devlete millete zeval vermesin. (Bayrı, İstanbul)

Devlet kadar değer verilen ve varlığı devletin varlığından ayrı görülme-
yen dinin korunması için de dualar edilmektedir:

Allah din ve devlete zeval vermesin. (İçel)

Allah din ve devlete zeval vermesin. (Van Duaları I, TFA)

“Allah yurt yoksulluğunu göstermesin.” (Bayrı, İstanbul) duası da yurtsuz kalmayı “yurt yoksulluğu” olarak nitelemekte ve yurtsuz kalmamayı dilemektedir.

2.1.24. Evlilik Üzerine Dualar

Evlilik üzerine söylenen duaları evlenen veya nişanlanan kişiler için dualar ve evlilik üzerine dualar olmak üzere ikiye ayırabiliriz:

a) Evlenen veya Nişanlanan Kişiler İçin Dualar

Evlilik, insan yaşamındaki önemli safhalardan biridir. Bu sebeple dilimizde evlenen kişilerin bundan sonraki yaşamlarını mutlu geçirmeleri için pek çok dua vardır. Bu dualar evlenen kişilerin gelin ve damada veya onların ailelerine söylenebildiği gibi daha sonra evlilik haberi duyulduğunda laf arasında da söylenebilir.

“Allah hayırlı etsin.” (Bayrı, İstanbul) (Özergin, TFA) duası ortak dilde pek çok durum için kullanılmakla beraber evlenen çiftin evlilikleri için de kullanılmaktadır.

Gelin ve damadın yaşamlarının yaşlılık günlerini de görecektir kadar uzun ve birlikte geçirmesi dileğini belirten ve ortak dilimizde de sıkça kullanılan dualar şöyledir:

³⁸ zeval: 1. yok olma, yok edilme, ortadan kalkma. 2. bozulma, iyi durumdan kötü duruma dönme, düşme.

Bir yastıkta kocayın. (Fethiye) (Alanya) (Özergin, TFA)
Allah, bir yastıkta kocatsın. (Alanya) (Suşehri),
Bir yastıkta kocalasız. (Artvin)
Kocanla bir yastıkta kocayasın. (Erzurum, TFA)
İkiniz bir yastıkta kocayasınız. (Van Duaları II, TFA)
İkiniz bir yastıkta kocayın. (Özergin, TFA)
Çift kocalasınız. (Van Duaları I, TFA)
Çift kocayın. (Özergin, TFA)

“Koşa yaşıyasınız.” (Gaziantep Ağzı II) duası yeni evlenenlere karı koca birlikte bir ömür dileme anlamının yanında birbirini kucaklamış olarak ömür sürme dileğini de ifade etmektedir.³⁹

Yeni evlenenlere iyi bir geçim ve uyum içinde bir yaşam dileğini belirtmek için “Allah dirlik düzenlik versin.” (Bayrı, İstanbul) (Özergin, TFA), “Allah hayırlı geçim versin.” (Van Duaları I, TFA) (İçel) duaları edilir.

Mutluluk dileğini belirten “Allah mesut bahtiyar etsin.” (Özergin, TFA), “Allah mesut ve bahtiyar ede.” (Van Duaları I, TFA) duası ortak dilde çokça kullanılır. “Allah gönendirsın”⁴⁰. (Alanya)” duası da aynı anlam gelmektedir. “Allah başa kadar gönendirsın.” (İçel), “Allah başaca sevindire.” (Gaziantep Ağzı II), duaları da bu mutluluğun sürekli olmasını ifade eder.

“Allah başını bozmaya.” (Gaziantep Ağzı II) (Erzurum, TFA) veya “Başını bozmasın.” (Besni) duası da mutluluğun devamlılığı isteğini farklı bir şekilde ifade etmektedir. Gelinin evlenirken gelinliğinin bir parçası olarak başına taktığı çiçekler mutluluğun bir simgesi olarak görülmüş evliliğin ileri yıllarında da ilk günkü gibi mutlu olmaları dilenmiştir.⁴¹

³⁹ Bu anlam için birinci kelime “koşa” olmalıdır. Koçmak, kucaklamak demektir. (Aksoy, Gaziantep Ağzı II, s. 389)

⁴⁰ gönenmek: gün görmek, mutlu olmak, refaha kavuşmak.

⁴¹ . Aksoy, a.e., s. 382

Evlenen çiftin ileride çocuk sahibi olarak soylarının devamını dilemek için “Döl dölet⁴² sahibi olun.” (Fethiye) veya “Döllü döşlü olasın.” (Divriği) denir.

“Başın pınar, ayak ucun göl olsun.” (İçel) duası evli çiftin yaşamlarını bolluk ferahlık içinde geçirmeleri isteğini belirtir. Aynı şekilde “Çoluğunla çocuğunla, iğneden ipliğe, kaşık sepetinden gök boncuğunuza kadar şen olun şatır olun, varlıkla, mutlulukla, sağlıkla yaşayın. (Fethiye) duası da evli söylenir.

Evlenme hazırlıklarında bulunan veya nişanlanan çiftlere evlenme niyetlerinin bir sonuca ulaşması için “Allah tamamına erdiresin.” (Özergin, TFA) denmektedir.

Çocuğu evlenecek olan anne ve babaya çocuklarının evliliklerinden dolayı mutluluk ve sevinç duymaları için “Mürüvvetini görün.” (Özergin, TFA) denmektedir.

Evlenen kadına yaşamını kocasının varlığı ile geçirmesi için “Kocanın gölgesi üzerinde ola.” (Erzurum, TFA) duası edilmektedir.

“Başa sürer inşaallah.” (Gaziantep Ağzı II) duası düğünlerde hizmet etmek ve ortalığa şenlik vermek işiyle görevlendirilen kişiler tarafından sık sık yüksek sesle söylenir.⁴³

“Allah yuvanı bek⁴⁴ (pek) eylesin.” (Suşehri) duası sağlam bir yuva kurma dileğini ifade eder.

“Çıran daima yakılı kalsın.” (Van Duaları I, TFA) duası evliliğin devamlılığı için edilmektedir.

Bu dualardan birini söyleyen kişiye evlenen veya onun yakınları tarafından

Darısı başına (Özergin, TFA) (Divriği)

Darısı sizin başınıza (Özergin, TFA)

Darısı başınıza. (Fethiye)

Darısı ötekinceğiniz başına. (Fethiye)

Darısı bizimkinciğiniz başına. (Fethiye) denir.

⁴² . “Döl” sözcüğü yavru anlamına geldiği gibi soy, nesil ve zürriyet anlamlarına da gelmektedir.

“Dölet” ise cenin anlamına gelen “dölüt” sözcüğünden değişmiştir.

⁴³ Aksoy, **a.e.**, s.386

⁴⁴ bek: sağlam

Evlilikte mutlu oldukları görülen kişilere bu halleri bozulmasın diye “Allah bozmasın.” denmesi de ortak dilde çokça kullanılır.

b) Henüz Evli Olmayanlar İçin Evlilik Üzerine Dualar

Bu dualar ileride evlenecek olan kişiler için iyi birer eş bulma ve yuva kurma dileklerini ifade eder. Aynı zamanda bu sözlerde iyi bir eşin nasıl olması gerektiği ile ilgili olarak da bir çerçeve çizilmektedir.

Bir kişinin çevresindeki gençlerin evlenmeleri, iyi bir evlilik gerçekleştirmeleri için ettikleri dualar bulunmaktadır:

Odu ocağı küllenesice. (Alanya)

Odu ocağı sönmeyesice. (Alanya)

Od, ocak sahibi olun. (Fethiye)

Yavrum, kınalı ellere yapışasın. (Besni)

Bir erkeğin evleneceği kızla ilgili olarak büyüklerinin veya çevresindekilerin ettiği dualar şöyledir:

Allah al duvaklı gelinler nasip eder inşallah. (Fethiye)

Allah al duvaklı gelinler yazsın. (Fethiye)

Ak gelinler alasin. (Sındırgı, TFA)

Al başlı gelinler al. (Kaymakçı, TFA)

Allı pullu gelin alasin. (İçel)

Allah san kara kaşlı, kara gözlü gelin nasip etsin. (Kaymakçı, TFA)

Allah sana güzel avrat nasip ede. (Van Duaları I, TFA)

Allah kursaklıca gelin versin. (Fethiye)

Allah al duvaklı gelinlere düşürsün. (Fethiye)

Allah al duvaklı gelinler nasip etsin. (Fethiye)

Fidan boylu gelinlerin olur inşallah. (Fethiye)

Allah, ocağına hayırlısını nasip etsin. (Alanya)

Allah, hayırsız uğursuzu ocağımıza yazmasın. (Alanya)

“Allah kişi kızı nasip eyleye.” (Gaziantep Ağzı II) duasında da evlenilecek kızın ailesinin de iyi olması gerektiği söylenmektedir. Bu düşünce “helal süt

emmek” sözüyle de belirtilmekte ve evlenecek hem kız hem de erkek için söylenen şu sözlerde görülmektedir:

Allah, helal süt emmişi nasip etsin. (Alanya)

Allah, ocağına helal süt emmişi nasip etsin. (Alanya)

Eline bir helal süt emmiş geçe. (Van Duaları II, TFA)

Allah helal süt emmişlere nasip etsin. (Fethiye)

Allah sana helal süt emmiş nasip ede. (Van Duaları I, TFA)

Helal süt emmişe rastlayasın balam. (Van Duaları II, TFA)

Helal süt emmişlere eş ol. (Yozgat)

O yanım keçe, bu yanım keçe, eline helal süt emmiş geçe. (Van Duaları II, TFA)

Bu dualarla birlikte özellikle evlilik çağındaki kızlar için söylenen aşağıdaki üç dua evlenilecek kişinin özellikleri kadar ailesinin de önemli olduğunu göstermektedir:

Allah hayırlıysa yazsın. (Fethiye)

Allah hayırlı kapılar nasip etsin. (Suşehri)

Hayırlı kapılara düşesin. (Gaziantep Ağzı II)

Hayırlı ocaklara nasip olasın. (Alanya)

Kişinin kendisini mutlu edecek bir kişiyle evlenmesi dileğini belirtmek için “Hayırlı kapılar açıla.” (Gaziantep Ağzı II) denir. Aşağıdaki dualar da aynı dileği ifade eder.

Gittiğin yerde iyi gün göresin. (Erzurum, TFA)

Kocanın evinde ıııklı gün göresin. (Erzurum, TFA)

Ocağın şen ola. (Diyarbakır)

Vardığın yerde gün göresin. (Suşehri)

Ağzın daim şirin kala. (Van Duaları I, TFA)

“Er urbası giyesin

Er ekmeği yiyesin” (Tan, ÖSH, s. 67)

Evlenilecek kişinin (kız veya erkek) genel özelliklerini çerçeveleyen dualarda güzel huy, güzel görünüş, dine bağlılık, evi geçindirebilme özelliğı, yiğitlik gibi konular görülmektedir:

Allah soysuzlara düşürmesin. (Fethiye)

Ağzı dualılara rast getire. (Alanya)

Allah, kara kaşlı, kara gözlü nişanlı versin. (Yozgat)

Huyu husu, sütü sümüğü pak nasip eyleye. (Gaziantep Ağzı II)

Allah, ocağını yakandan etsin. (Alanya)

Damda gezenin bahtına düşesin. (Besni)

Koca kütüğü Allah eksik etmesin. (Yund)

“Kızım, Allah sana (seni) ocağı küllü, körüğü kirli yer (yere) nasip etsin.”

(Gaziantep Ağzı II)

Çocukların evliliklerini görmek isteği büyükler tarafından onlara söylenen dualar da vardır:

Anan baban köşgüne (köşküne)⁴⁵ otura. (Gaziantep Ağzı II)

Oğlunun köşgüne oturasın. (Gaziantep Ağzı II)

Gelin olasıca (Sorgun, TFA)

Güveyi olasıca (Sorgun, TFA)

Yavrum, düğün yemeklerin ola. (Besni)

Evlenmek isteğinde olan gençlere bu isteklerine kavuşmaları için şu dualar edilir:

Allah muradına erdiresin. (Fethiye)

Allah sana gönlüne göre vere. (Van Duaları I, TFA)

Evlilik konusundaki talihi ifade eden “kısmet” kavramıyla ilgili dualarda iyi bir evliliğin ancak bu iyi talihle olacağı vurgulanmakta ve bu konuda istekte bulunmaktadır:

Kısmetlerin açılsın. (Fethiye)

Allah hayırlı kısmetler versin. (Fethiye)

Allah, çirkinler bahtı versin. (Gaziantep Ağzı II)

Ak bahtlı, altın tahtlı olasin. (Van Duaları I, TFA)

Altın baht, altın tahtla gülesin. (Van Duaları I, TFA)

⁴⁵ . Eskiden çocuklarını evlendiren ana baba, düğün günü yüksek, süslü bir koltuğa otururlarmış. Damat eşinin yanına gitmeden önce köşk denilen bu koltukta oturan ana ve babasının elini öpermiş. Aksoy, a.e., s. 387.

Ananın bahtı ola, senin tahtın. (Van Duaları I, TFA)

Yavrum, ak yazılara düşesin. (Besni)

“Düğünün güzün ola.” (Besni) duası hem mevsimin uygunluğu hem de tarım toplumunda ürünlerin toplanmasının ardından bolluk zamanı olduğu için sonbaharda düğün olması dileğini ifade eder.

Boşanacak çiftler için başkaları tarafından da hoşgörüyü karşılanacak bir sebepten ayrılık dileği “Allah el kınamaz ayrılığı vere.” (Gaziantep Ağzı II) duasıyla ifade edilmektedir.

2.1.25. Kötü Kişilerden Korunmak İçin

Etrafında kötü huyları ile tanınan bir kişiden söz ederken bu kötülükten uzak kalabilmek, onunla karşılaşmamak ve kötülüğün diğerlerine bulaşmasını engellemek için "Allah, kötüye şey getirmesin." (Alanya) denmektedir. Aşağıdaki dualar da aynı anlamda kullanılır:

Allah, yamana uğratmaya. (Besni)

Allah şey getirmesin. (Alanya)

Allah gul (kul) başına vermesin. (Alanya)

Allah kötü yüz göstermesin. (Suşehri)

Doğruluktan ayrıldığı görülen bir kişiden söz edilirken veya konuşma sırasında böyle bir durumdan söz edilirken bu duruma düşmekten korunmak için ortak dilde de çok rastlanan “Allah ıslah eylesin.” (Suşehri), “Allah, doğru yoldan ayırmasın.” (Özergin, TFA) (Alanya) (Fethiye, “Doğru yoldan şaşırtmayasın.” (Van Duaları II, TFA) veya “Allah doğru yoldan çıkarmasın.”. (Bayrı, İstanbul) (Diyarbakır) denir.

“Allah şaşırtmasın.” (Alanya) veya “Allah, yanıldıp (yanılıp) şaşırtmasın.” (Alanya) duaları da aynı durumlarda kullanılır.

“Daima doğru yoldan gidesin.” (Van Duaları I, TFA) duası da aynı zamanda öğüt anlamı taşır.

Yanlış davranışlar veya akılsızca hareketlerde bulunduğu düşünülen kişiler için daha fazla akıl dileyen dualar vardır:

Allah akıl fikir versin. (Bayrı, İstanbul) (Özergin, TFA) (Kaymakçı, TFA) (Fethiye)

Allah akıllar fikirler versin. (Türmen, TFA)

Allah akıllar versin. (Türmen, TFA)

Allah us akıl versin. (Gaziantep Ağzı II)

Allah, akıl izan⁴⁶ versin. (Alanya)

Şeytana uyup da yaramazlık edenler için “Allah, şeytanına zabınlık⁴⁷ vere.” (Gaziantep Ağzı II) duası edilir.

Kötülüklerin sebebi olduğuna inanılan şeytandan uzak durmak, ondan korunmak için “Allah şeytan şerrinden korusun.” (Fethiye) duasının yanında;

Allah, şeytanın şerrinden yarılgasın.⁴⁸ (Alanya)

Şeytanın şerrinden emin olasın. (Van Duaları II, TFA)

Allah, şeytan sözüne uydurmasın. (Alanya)

Allah şeytan sırlarından, düşman şerlerinden korusun. (Çolaklı, TFA)

Allah, zalimin zulmünden, şeytanın şerrinden muhafaza etsin. (Alanya) duaları edilir.

Kötülüklerinden korkulan kişilerin kötülüğünü adeta bir çocuk gibi uyutmak üzere “Şerrine ninni.” (İçel) denmektedir.

Yine kötü insanların iftiralarından korunmak için;

Allah seni şer-i şeytandan⁴⁹, kuru bühtandan esirgeye. (Van Duaları I, TFA)

Şer-i şeytandan kuru bühtandan hıfzolasın.⁵⁰ (Van Duaları II, TFA)

Allah kuru iftiradan saklasın. (Türmen, TFA)

Allah, kuru bühtanlardan saklasın. (Alanya) dualarının edildiği görülmektedir.

Kişinin dostlarını korumak, düşmanlarının helak olmasını dilemek için edilen dualar hemen yöreler arasında benzerlik göstermektedir:

Allah dostunu var düşmanını yok etsin. (Van Duaları I, TFA)

Düşmanın kör ola, dostun şad ola. (Van Duaları II, TFA)

⁴⁶ izan: anlayış, kavrayış.

⁴⁷ zabınlık, zebunluk kelimesinin yöre ağzında söyleniş biçimidir.

zebunluk: güçsüzlük, zayıklık

⁴⁸ yarılgamak: korumak, esirgemek.

⁴⁹ şer-i şeytan: şeytanın kötülüğü.

⁵⁰ hıfzolmak: korunmak, muhafaza edilmek.

Dostun dost ola, düşmanın kör ola. (Van Duaları II, TFA)

Düşmanın gözünü kör olasıca (Sorgun, TFA)

Allah, düşmanını güldürmesin. (Fethiye) (Sındırgı, TFA)

Allah, düşmanlarınıza fırsat vermesin. (Fethiye)

Allah, düşmanına fırsat vermesin. (Suşehri)

Rahat olmayan, her şeye karışan, hoşgörüsüz, kıskanç insanlardan korunmak için “Garın (karın) darlığı vermeye.” (Alanya) denmektedir.

Kötü bir insanla bir işe girişmekten korunmak için “Allah kendini bilmeze düşürmeye.”⁵¹ (Gaziantep Ağzı II) denmektedir.

Kötü kadınların şerrinden korunmak için “Allah, gahpe (kahpe) şerrinden saklaya.” (Alanya) veya “Allah, adamı karı şerrinden halâs ede.” (Van Duaları I, TFA) duaları edilmektedir.

“Allah, uyur ardı sıra uyanık düşürmesin.” (Gaziantep Ağzı II) duası saf kişiliğe sahip bir kişinin kurnaz biriyle karşılaşıp da zarara uğramaması için edilir.

İçeride başka dışarıda başka, özü sözü bir olmayan, ara bozucu kişilerden gelecek kötülüklerden korunmak için “Allah münafık şerrinden elim eyleye (esirgeye)”. (Gaziantep Ağzı II) duası edilmektedir.

2.1.26. Söylenen Güzel veya Kötü Söze Karşı Dualar

İltifat dolu veya güzel sözler söyleyen, söylediği söz haklı bulunan kişileri takdir etmek, onların söylediklerini doğrulamak ya da onaylamak için bazı kalıp sözler vardır.

Söz söyleyenin tam da yerinde ve doğru bir şey söylediğini belirtmek için “Ağzını öpsünler.” (Bayrı, İstanbul) (Özergin, TFA), “Ağzına sağlık” (Özergin, TFA), “Diline sağlık.” (Gaziantep Ağzı II) (İçel), “Ağızlarına kurban olduğum.” (Fethiye), “Ağzına kurban olayım.” (Fethiye), “Dillerine kurban olayım.” (Fethiye), kalıp sözleri kullanılmaktadır. Ayrıca söyleyen kişinin iyi şeylere layık olduğunu “Diline bal ile yağ” (İçel) kalıp sözünde görebiliriz.

⁵¹ Bu dua için aynı zamanda bkz. “Evlilikle İlgili Dualar”

Fala bakan kişiye teşekkür etmek için kullanılan “Ağzına sağlık” (Özergin, TFA) sözü aynı zamanda yukarıda belirtildiği gibi güzel sözleri takdir için de kullanılmaktadır.

Konuşmada en etkin ve görünür halde bulunan organlar olan “ağız” ve “dil”e övgüler dizen bu teşekkür sözlerinin dışında kötü sözler için de bazı ifadeler vardır. Kendine karşı kötü söz söyleyene veya kötü istekte bulunana karşı bu sözün yerine gelmemesi dileğini belirten “Ağzından yel alsın, altından sel alsın.” (Fethiye), “Ağzından yel alsın.” (Özergin, TFA) (Fethiye) (Alanya) (Nevşehir- Acıgöl), “Ağzından yeller alsın.” (Bayrı, İstanbul) kalıp sözleri aynı zamanda bir felaket haberine karşı söylenebildiği gibi, ileriye yönelik olumsuz bir tahminin gerçekleşmemesi isteğini de ifade eder. “Ağzını hayra aç.” (Alanya) (Fethiye) sözü de kötü söylenirse kötü olay gerçekleşebileceği inancından yola çıkılarak iyi söylemek gerektiğini vurgulamaktadır.

2.1.27. Talih Üzerine Dualar

İnsanın başına gelmesi Allah tarafından takdir edilen iyi ve kötü durumları ifade eden talihin iyi olması, kişinin başına hep iyi şeyler gelmesi dileğini için iyi talih dilenir. Talih kelimesi yerine “baht” veya “yazı” kelimeleri de kullanılabilmektedir:

Akibetin (akıbetin) hayrola. (Fethiye)

Allah alın yazınızı ağ (ak) etsin. (Fethiye)

Ak bahtlı olasın. (Van Duaları I, TFA)

Allah ak yazılar yaza. (Erzurum, TFA)

Yazın ak ola. (Besni)

Yazın, ak yüreğin pak olsun. (Alanya)

Bahtın ak olsun. (Van Duaları I, TFA)

Bahtın açık ola. (Van Duaları I, TFA)

Bahtın açık olsun. (Alanya) (Özergin, TFA)

Kaderin açık ola. (Van Duaları II, TFA)

İyi talihin hiç umulmayan bir zamanda veya biçimde başa gelmesi dileği “Başınıza devlet kuşu konsun.” (Fethiye) duası ile ifade edilir. “Allah görünmezinden yollaya.” (Erzurum, TFA) duası da iyi talihin beklenmedik biçimde gelmesi isteğidir.

Talih ile aynı anlama gelen “kısmet” kelimesi aynı zamanda kişinin payına düşenleri de belirtir. Bu yönüyle “Kısmetin bol olsun.” (Fethiye) (Suşehri) (Van Duaları II, TFA), “Kısmetin artsın.” (Fethiye) veya “Kısmetin çoğalsın.” (Fethiye) duaları aynı zamanda bol kazanç dileğini de karşılar.

Talih ile aynı anlamda kullanılan bir diğer kelime ise “yıldız” kelimesidir. “Yıldızın şirin ola.” (Erzurum, TFA) duası talihin iyi olması dileğini gösterir.

Kaderin mutluluk getirmesi isteği “Allah bahtınla güldürsün.” (İçel) veya “Allah seni bahtından güldüre.” (Van Duaları I, TFA) duaları ile söylenir. Kaderin kötülük değil yalnızca iyilik getirmesi “Allah alnımıza hayırlar yazsın.” (Bayrı, İstanbul) veya “Kara tali’ kapını çalmasın.” (Elçin. 667) dualarıyla söylenmektedir.

2.1.28. Uzun Ömür Dilekleri

Kendisine kızılan bir kişiye söylenebilecek en son söz nasıl ki onun ölmesini dilemekse hayır duası edilen kişi için tam tersi olarak uzun ömür dilemek başvuru olan yollardan biridir:

Allah ömrünü uzun ede. (Van Duaları I, TFA)

Allah ömür bereketi versin. (Alanya)

Allah ömür veresice (Sorgun, TFA)

Allah ömür, mal bereketi versin. (İçel)

Allah ömür, mal bereketi versin. (Van Duaları I, TFA)

Allah ömürler versin. (Türmen, TFA) (Özergin, TFA)

Allah tükenmez ömürler vere. (Van Duaları I, TFA)

Allah tükenmez ömürler versin. (İçel)

Allah ömrünü artırsın. (Bayrı, İstanbul)

Nahha ! Allah ömürcüğünü uzun etsin. (Fethiye)

Oğul yaşın uzun ola. (Van Duaları II, TFA)

Ömrün bereketli olsun. (Van Duaları II, TFA)
Ömrün çok olsun. (Çırakman, TFA)
Ömrün çok olsun. (Kaymakçı, TFA)
Ömrün uzun düğünün güzün olsun. (Samsun, TFA)
Ömrün uzun ola, düğünün güzün ola. (Gaziantep Ağzı II)
Ömrün uzun olsun, düğünün güzün olsun. (İçel) (Van Duaları II, TFA)
Ömrün uzun, düğünün güzün olsun. (Çolaklı, TFA) (Suşehri) (Yozgat)
Ömrün uzun ola. (Van Duaları II, TFA)
Ömrün uzun olsun. (İçel) (Özergin, TFA)
Ömrün uzun, kısmetin gür olsun. (Bayrı, İstanbul)
Ömrüne bereket. (Bayrı, İstanbul) (Yozgat)

“Allah ömürler versin.” veya “ömrüne bereket” duası aynı zamanda teşekkür etme yerine de kullanılmaktadır.

Uzun ömür dilenen kişi bir erkekse “sakal” uzun yıllar yaşamanın bir sembolü olarak görülmüştür.

Ak sakal tarayasın. (Erzurum, TFA)
Ak sakallı pir⁵² olasıca. (Alanya)
Ak sakallı piriler ol. (Çolaklı, TFA)
Sakalı ağarasıca. (Alanya) (Besni)
Sakalın ağara. (Van Duaları II, TFA)
Sakalın dizine ine. (Erzurum, TFA)
Sakalın göbeğine ine. (Van Duaları II, TFA)

Göğsünde ak tüyler bitmesi de uzun yaşam dilekleri arsındadır:

Göğsün ak tüylü ola. (Divriği)
Göğsünde ak kıllar bitsin. (Gaziantep Ağzı II)
Göğsünde ak tüyler bite. (Erzurum, TFA) (Suşehri) (Van Duaları II, TFA)
Göğsünde ak tüyler çıksın. (Fethiye)

“Dünya durdukça durmak” ise bu dileği mübalağalı olarak ifadesidir:

⁵² pir: yaşlı.

Dünya durdukça dur. (İçel)

Dünya durdukça dursun. (Suşehri) (Van Duaları II, TFA)

Dünyalar durdukça dursun. (Bayrı, İstanbul)

“Tabutumun altına giresin.” (Erzurum, TFA), dua edilen kişinin ömrünün dua edenden daha uzun olması dileğidir.

Yine dua edenin dua edilene kendi ömründen daha uzun bir yaşam dileği “Allah ömrümün yarısını sana versin.” (Van Duaları I, TFA) sözleriyle söylenir.

“Yaşına bereket, başına nimet.” (Bayrı, İstanbul) uzun yaşamın aynı zamanda bolluk bereket içinde geçmesi dileğini belirtir.

“Allah vakitsiz ölüm vermesin, genç başından ırak etsin.” (Alanya) duası ölümün gençlerden uzak olması dileğini belirtmektedir.

“Toprağınca yaşa.” (Bayrı, İstanbul) duası hayattaki bir kişinin ölen birine benzeyen hali anlatılırken hayattaki kişiye ölünün toprağındaki tanelerin sayısı kadar yaş dileğini belirtir:

Toprağınca yaşayasın. (bizim çocuk –toprağınca yaşasın- dedesi gibidir.) (Gaziantep Ağzı II)

2.1.30. Kolaylık ve Yardım Dileme

Bu dualar kişinin karşısındaki yeni bir işe giriştiğinde, zor bir durumdan kurtulmak istediğinde kolayca bu durumlardan kurtulsun diye edilir.

“Yardımcın çok olsun.” (İçel) duası kişinin her işi kolayca yapabilmesi için söylenmektedir.

Kişiye yardım etmesi için Allah’tan veya peygamberden yardım dilemek bu yolda kullanılan dualardan biridir:

Allah muinin⁵³ ola. (Van Duaları I, TFA)

Allah muinin olsun. (Bayrı, İstanbul)

Muhammed Mustafa yardımcın olsun. (Elçin, 667)

“Allah seni geçitsiz yollardan geçirsin.” (Van Duaları I, TFA) duası aynı zamanda teşekkür etmek için de kullanılmaktadır.

⁵³ muin: yardım eden, destek olan.

2.1.31. Koruyucu Dilekler

Bu dualar sözü edilen her türlü kötülükten korunmak için Allah’a sığınmak anlamlarını taşır. Allah’ın kişiyi felaketlerden, hastalıklardan, ölümden, diğer insanlardan, kazadan, beladan koruması için edilen bu dualara ortak dilde ve benzer biçimlerde rastlanır:

Allah esirgesin. (Alanya) (Özergin, TFA) (Van Duaları I, TFA)

Allah göstermesin. (Türmen, TFA) (Özergin, TFA) (Alanya) (Diyarbakır)

Allah korusun. (Türmen, TFA) (Özergin, TFA) (İçel)

Maâzallah (Kaya, FDS)

Allah korktuğundan esirgesin. (Bayrı, İstanbul)

Allah saklasın. (Özergin, TFA)

Allah seni esirgeye. (Van Duaları I, TFA)

Allah yarılgasın. (esirgesin) (Alanya)

Allah seni koruya. (Van Duaları I, TFA)

Cenab-ı Hak seni esirgeye. (Van Duaları I, TFA)

Rabbim seni esirgeye. (Van Duaları II, TFA)

Rabbim göstermesin. (Bayrı, İstanbul)

Rabbim korusun. (Özergin, TFA)

Rabbim saklasın. (Özergin, TFA)

Allah esirgesin. (Fethiye)

Allah muhafaza (Özergin, TFA)

Allah’ın duası senin üstünde ola. (Van Duaları I, TFA)

Allah’ın nazarı üstünde ola. (Van Duaları I, TFA)

Allah’ın nefesi üstünde ola. (Van Duaları I, TFA)

Bir kişiden söz edilirken onun iyi bir kişi olduğunu söyleyip bu sebeple Allah’ın onu koruması için “Allah’a emanet [iyi çocuktur].” (Türmen, TFA) denmektedir.

Gerçekleşmesi muhtemel bir olaydan veya durumdan söz edilirken bunun gerçekleşmemesi için “Allah, etmesin.”(Türmen, TFA), “Allah yazdı ise bozsun.” (Özergin, TFA) (Türmen, TFA) veya “Allah yazdıysa bozsun.” (Fethiye) duaları edilmektedir.

“Allah kimseyi yaz günü ayırsız, kış günü yorgansız, bayram günü oğlansız koymasın (etmesin).” (Gaziantep Ağzı II) duası her şeyin olması gerektiği zamanda ve yerde olması için edilen bir duadır.

Koruyucu dualar çeşitli konularda edilmektedir:

a) Bela ve Kazadan Korunmak

Bunlar kişiyi her türlü kaza ve beladan korumak için edilen dualardır. Bu duaların içinde “Kadan bana gele.” (Gaziantep Ağzı II), “Kadanı alayım.” (Gaziantep Ağzı II), “Kadasını aldığım.” (Gaziantep Ağzı II) sözleri bir kişiyi kazalardan korumak için ona gelecek kazanın duayı edene gelmesi dileği vardır.

Allah görünmez kazalardan esirgesin. (İçel) (Elçin, 666) (Van Duaları I, TFA)

Allah, görünmez kazadan esirgesin. (İlgın)

Allah görünür, görünmez kazasından esirgesin. (Bayrı, İstanbul)

Allah kazadan beladan korusun. (Alanya) (Özergin, TFA) (Suşehri)

Allah kazadan beladan saklasın. (Türmen, TFA) (Kalanas, TFA) (Alanya)

Allah kazadan, beladan saklaya. (Diyarbakır) (Besni)

Allah seni kadadan beladan sağlıya. (Van Duaları I, TFA)

Allah, çoluğumu çocuğumu kazalardan belalardan yarlıgaya (esirgeye, koruya). (Alanya)

Allah, görünmez kazalardan belalardan saklasın. (Alanya)

Allah, görünür görünmez kazadan esirgesin. (Koruyucu dilekler) (Özergin, TFA)

Allah kazalardan, belalardan saklasın. (Fethiye)

Allah beladan kazadan korusun. (Çolaklı, TFA)

Allah elimizde dilimizden kaza çıkarmaya. (Gaziantep Ağzı II)

Allah gafılın kadadan esirgeye (saklaya). (Gaziantep Ağzı II)

Allah seni gelmiş geçmiş kadalardan emin etsin. (Van Duaları I, TFA)

Gadadan beladan uzak olasın. (Van Duaları II, TFA)

Gecenin gündüzün gelmiş gelecek kada belasından emin olasın. (Van Duaları II, TFA)

Görünmezini bilinmezini vermesin. (Alanya)

b) Çeşitli Belalardan Korunmak

Bu dualarda kişinin onu rahatsız edecek en ufak bir taştan veya ona gelecek bir kurşundan korunması dilekleri yer alır.

Allah belanı vermesin. (Van Duaları I, TFA)

Allah belasını vermesin. (Türmen, TFA)

Allah, ayağına taş dokundurmasın. (Suşehri)

Ayağın taşa değmeye. (Divriği)

Ayağına yavuz taş dokundurmasın. (Alanya)

Kumda gezerken ayağına diken batmasın. (Fethiye)

Bedenine kuşun değmeye. (Gaziantep Ağzı II)

Ayağın taşa değmeye. (Van Duaları II, TFA)

Yara bere görmeyesin. (Van Duaları II, TFA)

Ayağın tökezimesin (tökezlemesin). (İçel)

"Ah" deme, "Allah" de. (Fethiye)

c) Belayı Uzak Tutma

Bunlar, birinin başına gelmiş kötü bir olaydan veya davranışları sebebiyle hoş karşılanmayan bir kişiden söz edilirken o olayın veya kişinin söz edenlerden uzak durması için söylene dualardır. Bu dualar "Allah böyle bir belayı kimsenin başına vermesin." anlamında belayı kovucu dualardır.

Yırak⁵⁴ ola. (Gaziantep Ağzı II)

İşitenlerden ırak. (Gaziantep Ağzı II)

Dağdan taştan ırak. (Alanya)

Ocak başından ırak. (Fethiye)

Ocak başından yırak ola. (Gaziantep Ağzı II)

Ocaktan evden ırak. (Alanya)

Ocaktan evden ırak. (Alanya)

Ocaktan ırak. (Alanya)

⁵⁴ ırak, uzak

Üzerimizden ırak. (Alanya)
Allah ırak eyleye. (Gaziantep Ağzı II)
Evden bağdan dışarı. (Alanya)

ç) Ölümünden Korunmak

Bu dualarda ise bir kişinin ölümünden uzak olması veya yakınlarının ölümünü yaşamaması dileği yer alır:

Allah geçinden versin. (Fethiye)
Yaşı benzemesin. (Alanya)
Yaşı benzemesin. (Bayrı, İstanbul)
Ölmeysesice (Sorgun, TFA)
Allah gecinden versin. (ölüm hakkında) (Özergin, TFA)
Allah, can acısı göstermesin. (Alanya)
Allah, ciğer acısı vermeye. (Alanya)
Allah acınızı göstermesin. (Fethiye)
Allah ölüm acısı vermesin. (Özergin, TFA)
Allah seni başımızdan eksik etmesin. (Van Duaları I, TFA)
Allah seni başımızdan estik etmesin. (Suşehri)
Allah yokluğunu göstermeye (vermeye). (Gaziantep Ağzı II)
Allah yokluğunu göstermesin. (Özergin, TFA)
Allah seni üstümüzden eksik etmesin. (Özergin, TFA)
Tanrı seni üstümüzden eksik etmesin. (İçel) (Van Duaları II, TFA)
Allah, ölüm acılarını göstermesin. (Alanya)
Allah, kapı ağzından pabucunu eksik etmesin. (Alanya)
Kara haber duymayasın. (Van Duaları II, TFA)

d) Dert ve Sıkıntıdan Korumak

Bu dualar çeşitli dertlerden ve sıkıntılardan uzak bir yaşam geçirme dileğini belirtir:

Allah, elem keder vermesin. (Alanya)
Allah, acı-tasa vermesin. (Fethiye)
Dar gün görmeyesin. (Van Duaları I, TFA)

Darda bunda⁵⁵ kalmayasın. (Divriği)
Darda kalmayasın. (Erzurum, TFA) (Van Duaları I, TFA)
Dert görmeyesin. (Gaziantep Ağzı II) (Van Duaları I, TFA)
Allah dert vermesin. (Fethiye)
Allah can sıkıntısı vermesin. (Alanya)
Allah daraltıp bunaltmasın. (Suşehri)
Allah seni darda koymaya. (Van Duaları I, TFA)
Allah kara gün göstermesin. (Fethiye)
Canın dert görmeye. (Van Duaları I, TFA)
Karanlık gün görmeyesice (Sorgun, TFA)
Karanlık gün görmeyesin. (Diyarbakır)
Başınızdan gün eksik olmasın. (Fethiye)
Allah dert verip derman aratmaya. (Besni)
Allah, dert verip derman aratmasın. (Alanya) (Fethiye) (Özergin, TFA)
Allah, dert verip dört döndürmesin. (Fethiye)
Allah tasanı duyurmasın. (Kaymakçı, TFA)

Bu dualardan bir kısmı da bir sıkıntı için de bulunan kişiyi teselli edip daha büyük dert sahibi olmadığı için şükretmesi için söylenir:

Allah dermansız dert vermesin. (İçel)
Allah dermansız dert vermeye. (Besni)
Allah, geçmez dert vermesin. (Alanya)
Allah, geçmez gün vermeye. (Alanya)

e) Açlıktan Koruma

Bunlar açlığın ne denli kötü bir şey olduğunu vurgulayarak birine bir ders vermek için açlığın çok ağır bir ceza olduğunu söyleyerek bu durumdan korunmak üzere edilen dualardır.

Allah kimseyi açlıkla terbiye etmesin. (Alanya) (Özergin, TFA)
Allah, açlıkla terbiye etmesin. (Alanya) (Fethiye)

⁵⁵ bun: sıkıntı, darlık.

f) Utanç Verici Durumlardan Koruma

Bu dualar utanç verecek, kişiyi toplum içine çıkamaz hale getirecek durumlardan korunmak için edilir.

“Dile gelmeyesin oğul.” (Van Duaları II, TFA) duası herkes tarafından hakkında kötü söz söylenir hale gelmemek için edilir.

“Allah seni utandırmaya.” (Van Duaları I, TFA) duası ise girişilen her durumun utanılacak bir duruma düşmeden başarıyla üstesinden gelinmesi için söylenir.

“Başınız eğilmesin.” (Fethiye), “Yüz karası vermeye.” (Alanya) veya “Allah kimseye yüz kızdırmasın.” (Alanya) duaları kimsenin utanılacak duruma düşmemesi için söylenir.

“Allah, kimsenin yüzünün garasını yüzüne vurdurmasın.” (Alanya) veya “Allah, yüzünün garasını yüzüne vurmaya. (vurdurmaya)” (Alanya) duaları utanılacak bir iş yapmış kişilerin bu durumlarının başkaları tarafından duyulup da küçük düşmemeleri için söylenmektedir.

g) Cin, Peri ve Al Karısından Söz Ederken Kullanılan Koruyucu Dualar

Cin ve peri gibi manevi varlıklardan söz edilirken onlardan bir zarar görmemek, âdetâ onları sakinleştirmek için adlarından hemen önce veya adlarının yerine “İyi saatte olsunlar.” (Alanya) denmektedir.

Al veya al karısı da denilen, loğusalara ve yeni doğmuş bebeklere musallat olup onları boğduğuna inanılan al renkli elbise giymiş hayaletten korunmak için onun adından hemen önce “Adı taş altında kalsın.” (Köse, TFA) veya “Halasının kulağına it sıça.” (Köse, TFA) denmektedir.

2.1.32. Başkalarına Muhtaç Olmamak Üzerine Dualar

Yaşamını başkalarına ihtiyaç duymadan kendi kazancı ve imkanlarıyla geçirebilmenin öneminin vurgulandığı bu dualara ortak dilde sıkça rastlanmaktadır.

Allah kimseyi muhtaç etmesin. (Özergin, TFA)
Allah, kimseye el açtırmassın, elden ayaktan etmesin. (Alanya)
Allah, kimseyi kimsenin eline baktırmassın. (Alanya)
Allah, kimseyi kimseye muhtaç etmesin. (Alanya) (Özergin, TFA)
Allah, kimseyi kul kapısına muhtaç etmesin. (Alanya)
Allah seni kimseye muhtaç etmesin. (Diyarbakır)
Allah kimseye el açtırmassın. (Bayrı, İstanbul) (Diyarbakır) (Özergin, TFA)
Allah kimseye muhtaç etmesin. (Suşehri)
Allah kapılara baktırmassın. (Alanya) (Özergin, TFA)
Allah muhtaç etmesin. (Türmen, TFA) (Özergin, TFA)
Allah, ele baktırmassın. (Alanya)

En yakınındakilerin bile bazen yardımı dokunmayacağı vurgulanarak yakınlarla bile muhtaç olmamak için dilen dualar vardır:

Sağ gözü sol göze muhtaç etmeye. (Erzurum, TFA)
Allah sağ gözü sol göze muhtaç etmesin. (Bayrı, İstanbul) (Alanya)
(Gaziantep Ağzı II)
Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin. (Bayrı, İstanbul) (Fethiye) (Türmen, TFA)

“Dipte yatıp kapı bekletmeye.” (Gaziantep Ağzı II) veya “Allah, kimseyi kapıya baktırmassın.” (Alanya) duaları hasta olup da bakacak kimsesi bulunmamak, başkalarından gelecek yardımı kapılarda gözlememek için edilir.

Kendisine muhtaç olunacak kişinin de iyi kişilik özelliklerine sahip olmayışı duaların konuları arasına girmiştir. Alçak bir kişiyi muhtaç olmamak için de dua edilmiştir.

Allah seni namerde muhtaç etmeye. (Van Duaları I, TFA)
Allah, kimseyi muhanete⁵⁶ muhtaç etmesin. (İlgın)
Allah, muhanete muhtaç etmesin. (Alanya)
Muhanete muhtaç olmayasın. (Gaziantep Ağzı II)

⁵⁶ muhanet (muhanat, muhannet): korkak, alçak, kalles, nâmert kimse.

Başkalarına muhtaç olmama konusunda ölçülü ve kafiyele söyleyişler de bulunmaktadır:

Ey bâr-ı Hudâ, ver bana bir taç
Nâmerde değil, merde bir eyleme muhtaç(Tan, ÖSH, s. 68)

Çok diyar-ı gurbet gezdim, giymedim başıma taç
Ne zengini tok gördüm, ne fakiri aç
Yâ Rab öyle bir feyz-i kanaat ver ki
Nâmerde değil, merde dahi eyleme muhtaç(Tan, ÖSH, s. 68)

Yâ Rab beni aleme serr-i taç etme
Pek de sefillere emvaç etme
Bana öyle bir kanaat ver ki
Nâmerde değil, bir ferde muhtaç etme(Tan, ÖSH, s. 68)

Hasta olup doktorlara, mahkemelik olup da hakimlere muhtaç olmamak için de dualar edilmiştir:

Dert verip hekime, deva verip hakime muhtaç olmayasın. (Erzurum, TFA)
Allah hekime, hâkime muhtaç etmesin. (Özergin, TFA)
Allah muhtaç etmesin, eksik de etmesin (Doktor v.b. hakkında) (Özergin, TFA)

2.1.33. Mutlu ve Güzel Bir Yaşam Dileği

Bu dualar bir kişinin yaşamının huzur ve mutluluk içinde geçmesi dileklerini belirtir. Bunlardan bir kısmı kişinin hep gülüp hiç ağlamaması dileğini belirtir:

Ağlamak nasip olmaya. (Van Duaları I, TFA)
Ağlayanlardan uzak kalasın. (Van Duaları I, TFA)
Gözlerin yaşarmasın. (Diyarbakır)
Tanrım seni ağlatmasın. (Diyarbakır)
Allah, gözünü yaşlı komaya. (Suşehri)
Yüzün güle. (Gaziantep Ağzı II) (Van Duaları II, TFA)

Mevla yüzünü güldüre. (Van Duaları II, TFA)

Bir kısmı ise var olan huzurun ve iyi geçimin hiç bozulmadan öylece devam etmesi için söylenmektedir:

Ağzının tadı bozulmasın. (Bayrı, İstanbul) (Fethiye)

Ağzının tadı bozulmaya. (Alanya)

Allah, ağzının tadını bozmasın. (Alanya)

Allah kimsenin ağzının tadını bozmasın. (Koruyucu dilekler) (Özergin, TFA)

Allah, kimsenin ağzının tadını bozdurmasın. (Alanya)

Allah, dirliğini düzenliğini bozdurmasın, dirlik düzenlik versin. (Alanya)

Allah ağız tadı versin. (Fethiye)

Aşağıdaki dualar ise bir kişinin en ufak sıkıntıyla karşılaşmadan mutluluğa ulaşması dileğini belirtir.

Ah demeyesin, Allah'tan umduğunu bulasın. (Van Duaları I, TFA)

Ah vah demeyesin. (Divriği) (Suşehri)

Ömrün oldukça ah çekmeyesin. (Diyarbakır)

Ah demeyesin, kara gün görmeyesin. (Van Duaları I, TFA)

Neydim demeyesin. (Van Duaları II, TFA)

İleriki yıllarda veya yaşlılık günlerinde rahat ve sıkıntısız bir yaşam sürme dileğini belirtmek için aşağıdaki dilekler söylenir.

Yavrum, sonun gele inşallah. (Besni)

Allah selamete ulaştırsın. (Fethiye)

Allah sana son gürlüğü versin. (Fethiye)

Akıbetin hayrola. (Alanya)

Sonu aziz olsun. (Bayrı, İstanbul)

Allah sonuna erdiresin. (Özergin, TFA)

“Allah'tan sağlık, hükümetten aylık.” (Fethiye) ve “Allah'tan sağlık, padişah'tan aylık.” (İlgın) duaları, yaşamı devam ettirmek için sağlık ve belli bir miktar maaşın yeterli olduğunu vurgulayıp bunu bir dilek olarak dile getirir.

“Elin ayağın güle güle kavuşa.” (Gaziantep Ağzı II) duası ölüm anına kadar mutlu bir yaşam dilemektedir.

Kişiyi iyi, mutlu, güzel bir yaşam ve gelecek dileklerini dile getiren diğerk hayır duaları da şöyle sıralanabilir:

“Azıcık aşın olsun
Kavgasız başın olsun
Bu dünyada doğruluk
Yoldaşın olsun”(Tan, ÖSH, s. 67)
Allah devletini arttırsın. (Alanya)
Acı görmeyesin. (Besni)
Acın tatlı ola. (Besni)
Allah hoşnut etsin. (Türmen, TFA)
Allah ondura. (Alanya)
Allah onluk versin. (Alanya)
Allah seni berhudar etsin. (Van Duaları I, TFA)
Allah seni mesut ede. (Van Duaları I, TFA)
at üstünde gezesice (Sorgun, TFA)
Bağdaki yonca gibi yeşeresin. (Van Duaları I, TFA)
Bastığın yerde güller bite. (Diyarbakır)
Bastığın yerler nur olsun. (Fethiye)
Başınıza gün doğsun. (Fethiye)
Başınızda kudret ateş i yansın. (Fethiye)
Beli bükülmeyesice. (Alanya)
Cümle âlem sana yerine. (Erzurum, TFA)
Dostların çoğala. (Van Duaları II, TFA)
Dünyada en büyük rütbeyi takasın. (Van Duaları II, TFA)
Elemsiz kedersiz, ferahlar içinde yaşayasın. (Alanya)
Gün görüp murat edesin. (Van Duaları II, TFA)
Gün güneş göresin. (Alanya)
Gün, güneş gör. (Fethiye)
Günün gününden âlâ olsun. (Bayrı, İstanbul)
Güz elmasına benzeyesin. (Van Duaları II, TFA)
Hayırlı günlere eriş. (Diyarbakır)
Hayırlı günlere yetiş (eriş). (Bayrı, İstanbul)
İyi günler göresin. (Fethiye)
Kara günde dost eksikliği çekme. (Fethiye)

Kara günde dostun olsun. (Alanya)
Kılıcını keskin, atını ekşin eyle Yarabbi. (Gülнар, TFA)
Önünüz açık olsun. (Fethiye)
Önünüz günlük, güneşlik olsun. (Fethiye)
Tanrı selamet versin. (İçel) (Van Duaları II, TFA)
Taş üstünde ekmek pişsin de ye. (Gülнар, TFA)
Tuttuğu ileri gitsin. (Kaymakçı, TFA)
Yata yata nura batasın. (Erzurum, TFA)
yediği bal olasıca (Sorgun, TFA)

2.1.34. Çocuğu Olanlara Edilen Dualar

Yaşamın önemli geçiş dönemlerinden biri olan çocuk sahibi olmak üzerine söylenen pek çok dua vardır. Bu dualardan bir kısmı yeni çocuk sahibi olmuş anne-babaya söylenir. Yeni doğan çocukla ilgili iyi dileklerde bulunulur.

“Allah bağışlasın.” (Türmen, TFA) veya “Allah hayırlı etsin.” (Bayrı, İstanbul) (Özergin, TFA) duaları çocuğu olan kişilere söylenen sözler arasında ortak dilde en çok kullanılanlardan ikisidir.

Çocuğun yaşamını anne babasıyla beraber geçirmesi için ortak dilde de çok kullanılan bazı dualar vardır:

Allah analı babalı büyütsün. (Özergin, TFA) (Alanya)
Analı babalı büyütesin. (Gaziantep Ağzı II)
Analı babalı büyüsün. (Özergin, TFA) (Kalanas, TFA)
Allah anaya babaya bağışlasın. (Özergin, TFA)
Analı babalı büyüyesin. (Van Duaları I, TFA)

Aynı düşünce ad aktarması yoluyla anne – baba yerine “dört göz” sözü kullanılarak da ifade edilir:

Allah dört gözden ayırmasın. (Türmen, TFA) (Özergin, TFA)
Allah, analı babalı dört gözden ayırmasın. (Alanya)
Allah kimsenin evladını dört gözden ayırmasın. (Bayrı, İstanbul)

Bebeğe uzun ömür dilemek de dualarda önemli yer tutar:

Allah uzun ömür versin. (Özergin, TFA)

Allah uzun ömürler versin. (Alanya) (Bartın) (Bayrı, İstanbul) (Çırakman, TFA) (Türmen, TFA)

Uzun ömürlü olsun. (Özergin, TFA)

Oğul yaşınız uzun olsun. (İçel) (oğlu olana)

Uzun ömürle birlikte bol kısmet dilemek de dualarda rastlanan sözlerden biridir:

Ömrü uzun, kısmeti bol olsun. (Özergin, TFA)

Allah uzun ömür, bol kısmet versin. (Gülner, TFA)

Kısmetli büyüsün. (Özergin, TFA)

“Bizim uykularımız onun olsun.” (Özergin, TFA) uykudaki yeni doğmuş bebeklerin rahatça uyumaları için kullanılmaktadır.

Henüz doğum yapmamış hamile kadınlara “Allah, elimize vere.” (Alanya) denmektedir. Yeni doğum yapmış bir anneye ise “Güle güle büyüt.” (Özergin, TFA) denmesi ortak dilde rastlanan bir kullanımdır.

“Ayağı kudumlu (kademli)⁵⁷, başı devletli⁵⁸ olsun.” (Gaziantep Ağzı II) duası da çocuğun hem şanslı hem de mutlu olması dileğini ifade eder.

Henüz çocuk sahibi olmamış kişilere çok sayıda çocukları olması ve bu çocukların anne babalarıyla bir arada yaşamaları dileğini belirten çok sayıda dua bulunmaktadır:

Oğlun uşağın on olsun, ambarın buğdayla dolsun. (Yozgat)

Oğlunla oba olasın, kızınla komşu olasın. (Gaziantep Ağzı II)

Oğlunla oba, kızınla komşu olasın. (Alanya)

Oğlunla ordu, kızınla komşu olasın. (Alanya)

Keven gibi köklü, keklik gibi döllü olasın. (Divriği)

⁵⁷ kademli: uğurlu.

⁵⁸ devletli: nimet ve mutluluğa ermiş ulu (kimse).

Kızınla komşu, oğlunla oba ol. (Yozgat)
Kızınla oba ol, oğlunla köy ol. (Kaymakçı, TFA)
Oğlunla ordu kızınla komşu ol. (Fethiye)
Allah oğlunla ordu, kızınla komşu etsin. (Fethiye)
Çoluğunla çocuğunla bir koyak oba ol. (İçel)
Çoluğunla çocuğunla yaşa. (İçel)
Çoluğunla çocuğunla yaşa. (Van Duaları I, TFA)
Allah seni kabak kökeni gibi etsin. (Fethiye)
Allah pürlü budaklı etsin. (Yund)
Allah seni dallı budaklı ede. (Erzurum, TFA)
Bir sürü çorunla çocuğunla goyak goyak oba olsun. (Gölnar, TFA)
Dallanıp budaklanasın. (Alanya)
Dallı budaklı olasın. (Van Duaları I, TFA)
Püllene (pürlene) budaklanasın. (Alanya)
Üreye çoğalasın. (Alanya)
Birin iki ola. (üreme) (Alanya)
Gözünden ırmaya. (Alanya)
Allah çoluk çocuğa karıştırsın. (Fethiye)
Dalı budağı şen olsun. (Yund)
Allah soyunuzu sürdürsün. (Fethiye)

Bu konudaki dualardan bir kısmı ise kişiye evlat olarak erkek çocuk dilemektedir:

Allah oğul uşak sahibi etsin. (Fethiye)
Allah oğul uşak acısı vermesin. (Fethiye)
Allah oğul uşak, döl dölet sahabı etsin. (Fethiye)
Oğul ekmeği yiyessin. (Suşehri)
Yedi oğlanla bir sofraya oturasın. (Van Duaları II, TFA)
Yedi oğul babası olasın. (Van Duaları II, TFA)
Allah sana oğul vere. (Van Duaları I, TFA)
Allah sana paşa nasip ede. (Van Duaları I, TFA)

Kişinin sahip olacağı çocukların sağlıklı olmalarını dilemenin yanında onların niteliklerini de belirten dualar vardır:

Allah nur topu gibi bir çocuk versin. (Fethiye)
Allah sana karabaşlı kara kaşlı çocuklar versin. (Fethiye)
Allah sana ikiz ikiz çocuklar versin. (Fethiye)
Allah kursaklıca evlat versin. (Fethiye)
Allah, ayıpsız amansız versin. (Alanya)

Çocuk sahibi olan bir kişinin çocuklarının uzun ömürlü olmaları, anne babanın çocuklarının ölüm acısını yaşamamaları, onların büyüdüklerini görmeleri için edilen dualar da bulunmaktadır:

Allah balaların bağışlaya. (Van Duaları I, TFA)
Allah balaların esirgeye. (Van Duaları I, TFA)
Allah balaların saklasın. (Van Duaları I, TFA)
Allah bir tanenden yeşerde. (Gaziantep Ağzı II)
Allah erinin evladının muradına erdiresin. (Fethiye)
Allah evlatlarının gölgesine oturtsun. (Fethiye)
Allah uşakların bağışlaya. (Erzurum, TFA)
Yavruların ömürlü ola, acısını görmeyesin. (Besni)
Allah, evlat acısı çektirmesin. (Alanya)
Allah evlat acısı vermesin. (Fethiye)
Allah evlat acısı göstermesin. (Bayrı, İstanbul) (Yozgat)
Ciğer acısı görmeyesin. (Gaziantep Ağzı II)
Ciğer ateşi görmeyesin. (Gaziantep Ağzı II)
Evlat acısı görmeyesin. (Divriği) (Diyarbakır) (Van Duaları II, TFA)

Kişinin çocuklarının hayırlı birer insan olarak yetişmeleri, anne ve babanın onların iyi yaşadıklarını görmeleri için edilen dualar bulunmaktadır:

Allah, evlatlarının muradını göstersin. (Alanya)
Allah evlatlarına bağışlasın. (Çırakman, TFA)
Allah kızıma hayırlı yazılar yazsın. (Alanya)
Çoluğunun, çocuğunun hayrını gör. (Fethiye)
Evladınla bin bir yaşa. (Kaymakçı, TFA)
Evlatların barını yiyessin. (Van Duaları II, TFA)
Evlatlarından güle sevinesin. (Alanya)
Evlatlarından yüzün güle. (Van Duaları II, TFA)

Evlatlarının gününü göresin. (Gaziantep Ağzı II)
Evlatlarının hayrını göresin. (Gaziantep Ağzı II)
Allah hayırlı evlat ihsan etsin. (Bayrı, İstanbul)
Allah hayırlı evlat, hayırlı devlet vere. (Gaziantep Ağzı II)
Allah, çoluğuma çocuğuma hayırlı yazılar yazsın. (Alanya)
Allah, çoruma çocuğuma baş devleti vere. (Alanya)
Yavrularının gününü göresin. (Besni)

2.1.35. Büyüklerin Çocuklar İçin Duaları

Büyüklerin çocuklara iyi birer evlat ve birey olarak yetişmeleri için ettikleri "İyi evlat olasin." (Van Duaları II, TFA) duası yanında onların iyi bir gelecek ve meslek sahibi olmaları dilekleri bu alanda yer almaktadır:

Büyük adam olasin inşaallah. (Van Duaları I, TFA)
Büyük adam olasin. (Alanya) (Özergin, TFA)
Büyük adamlar olasin. (Alanya)
Oku da paşalar ol. (Fethiye)
Çalış da hocalar ol, oku da paşalar ol. (Fethiye)
Çalış da hocalar, oku da paşalar ol. (Sındırgı, TFA)
Allah seni büyük adam ede. (Van Duaları I, TFA)
Ağa olasin, paşa. olasin, uzun ömürle mesut yaşayasin. (Van Duaları I, TFA)
Hayırlı günlere yetişesin. (Özergin, TFA)
Berhudar olasin. (Özergin, TFA)

Bu dualar ayrıca çocukların büyüdüklerini görmek ve uzun ömürlü olmalarını dilemek için de edilmektedir:

Nahha! Eli asalı ninecik olursun. (Fethiye)
Nahha! Ak sakallı dedecik olursun. (Fethiye)
Ak dastarlı, eli asalı ninecik ol. (Fethiye)
Ömürlü olasin. (Alanya)
Boya posa yetesin. (Erzurum, TFA)
Yiğit olasıca (Sorgun, TFA)
Yiğit olasin. (Van Duaları II, TFA)

Kırk bir kere maşallah. (Özergin, TFA) (Fethiye)

Çocukların aileleriyle birlikte bir ömür sürmeleri için edilen dualar da yer almaktadır:

Allah, anana babana bağışlasın. (Alanya)

Allah seni bağışlaya. (Van Duaları I, TFA)

Allah seni analı babalı büyüte. (Van Duaları I, TFA)

Allah seni anana babana bağışlasın. (Çırakman, TFA)

Allah anana babana bağışlasın. (Kalanas, TFA)

Allah anana babana bağışlaya. (Van Duaları I, TFA)

Allah, ata duasını başından eksik etmeye. (Alanya)

Allah, anana babana hayrını dokundursun. (Alanya)

Anan, (baban) gününü göre. (Gaziantep Ağzı II)

Anan, baban sağ ola. (Besni)

Anan baban eksik olamaya. (Van Duaları I, TFA)

İyi bir evlat yetiştiren ve hayatta olmayan anne ve babalar için hem onları hem de evladı övmek maksatlı olarak aşağıdaki dualar edilir:

Anana babana rahmet. (Suşehri)

Allah anana babana rahmet etsin. (Van Duaları I, TFA)

Allah, geçmişlerine rahmet etsin. (Özergin, TFA)

Anan baban nur içinde yata. (Van Duaları I, TFA)

Rahmet babana. (Van Duaları II, TFA)

Doğuranlar nur içinde yatsın. (Fethiye)

Anan, (baban) köşküne otura. (Gaziantep Ağzı II)

Babanın canına rahmet olsun. (Bayrı, İstanbul)

Babanın sinine nur yağa. (Gaziantep Ağzı II)

Saygı gereği büyüklerin elini öpen küçüklere söylenen sözler ortak dilde de kullanılmaktadır:

El öpenin çok olsun. (Bayrı, İstanbul)

El öpenlerin çok olsun. (Özergin, TFA) (Fethiye)

Efendiler olasın. (Alanya)

2.1.36. Sünnet Olan Çocuklar İçin Dualar

Bu dualar yeni sünnet olmuş çocukların bir an önce sağlıklarına kavuşup kolayca yürüyebilmeleri için edilir. Bursa’da çocuk, cuma günü ezan vakti minareye karşı tutularak “ salladım çocuğu salaya, yürüsün inşallah haftaya cumaya.” denir.

İstanbul’da ise yeni aya karşı çocuk, koltuklarından tutulup adım attırılırken “Ay gördüm dağ gibi, çocuğum yürüsün yağ gibi.” denmektedir.⁵⁹

2.1.37. Teşekkür Etme

“Teşekkür ederim.” kalıp sözü ile aynı anlamda ve hayır duası özelliği de taşıyan bazı kalıp sözler aşağıda sıralanmıştır. “Allah razı olsun.” veya “Sağ ol.” gibi ortak dilde görülen ifadelerin dışında Anadolu ağzlarında görülen bazı ifadeler de bulunmaktadır:

Allah razı olsun. (Van Duaları I, TFA)

Allah iki cihanda aziz etsin. (Teşekkür yerine) (Özergin, TFA)

Allah iki cihanda aziz eylesin. (Bartın) (Suşehri) (Alanya) (Türmen, TFA) (Çırakman, TFA) (Kalanas, TFA) (Özergin, TFA) (Fethiye)

Allah razı olsun. (Alanya) (Çırakman, TFA) (Fethiye) (Özergin, TFA)

Allah senden razı olsun. (Fethiye) (Sındırgı, TFA) (Yozgat)

Allah tuttuğunu altın ede. (Suşehri)

Allah tuttuğunu altın etsin. (Bartın)

Babana rahmet. (Özergin, TFA)

Babanın canına rahmet. (Özergin, TFA)

Ben senden razıyım Allah da senden razı olsun. (Van Duaları II, TFA)

Ben senden razıyım, Allah da senden razı olsun. (Van Duaları I, TFA)

Berhudar ol. (İçel)

Berhudar olasin. (Divriği) (Suşehri) (Van Duaları I, TFA)

Canını sevsinler. (Özergin, TFA)

Çok hayır göresin. (Kalanas, TFA)

⁵⁹ Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Folkloru**, İstanbul, Koç Kültür Sanat ve Tanıtım Hizmetleri Tic. A.Ş., 2003, s. 199.

Eksik olma. (İçel) (Van Duaları II, TFA)
Eksik olmayın. (Teşekkür yerine) (Özergin, TFA)
Hayır edenlerin çok olsun. (Fethiye)
Hayır hasenatını gör. (iyiliğe karşı) (Alanya)
Hayırların karşı gelsin. (Fethiye)
İyiliğin önüne gele. (Van Duaları II, TFA)
Nahha! Allah senden razı olsun. (Fethiye)
Ölmüşlerinin ruhuna varsın. (Fethiye)
Ömrüne bereket. (Fethiye)
Ömrüne bereket. (Özergin, TFA)
Sağ ol! (Fethiye) (Özergin, TFA)
Sağ ol, var ol; Kesikkapı'ya muhtar ol! (Fethiye)
Sağ olasın. (Alanya)
Sağ olun, var olun. (Özergin, TFA) (Fethiye)
Sen var ol. (İçel)
Tuttuğun altın olsun. (Özergin, TFA)
Verenlerin çok olsun. (Fethiye)

2.1.38. Şükretme Anlamı Taşıyanlar

Bu dualar sahip olunanlar için Allah'a şükretmek için edilen dualardır. Eldekilerin kıymetini bilip bunların eksikliğini yaşamamak için de bu sözler kullanılmaktadır:

Allah eksik etmesin. (Türmen, TFA)
Allah elindekini eksik etmesin. (Bayrı, İstanbul)
Allah, yokluğunu göstermesin. (Türmen, TFA)
Allah'a şükür. (Türmen, TFA)
Allah can sağlığı versin. (şükretme) (Özergin, TFA)
Allah, eksikliğini göstermesin [ama ekmekler pek bozuldu.] (Türmen, TFA)

2.1.39. Takdir Etme ve Beğenme

Bunlar bir kişinin beğenilen yönlerini ortaya koyarak bunları takdir etmek için kullanılan kalıp ifadelerdir.

“Maşallah”⁶⁰ (Kaya, FDS) sözü nazardan sakınma sözü olarak kullanılmasının yanında beğenme ve övme anlamları taşıyan ve ortak dilde çokça kullanılan bir duadır:

Maşallah aslan gibi olmuşsun. (Fethiye)

Güzelliği sebebiyle övülen bir kişiye “Güzelliğin farımasın”⁶¹, güzel yüzün solmasın.” (Alanya) veya “Güzelliğin farımasın.” (Alanya) denmektedir.

“Kurban olayım.” (Gaziantep Ağzı II) sözü hem takdir hem de beğenme ve hayranlık ifadesidir. “Boylarına boşlarına kurban olduğum.” (Fethiye) biçimde de kullanıldığı görülmektedir.

“Allah seni millete bağışlasın.”(İçel) veya “Allah seni millete bağışlaya.” (Van Duaları I, TFA) duaları da yaptıklarıyla topluma faydalı olan kişiler için kullanılmaktadır.

Yaptığı bir iş nedeniyle takdir edilen kişi için aşağıdaki dualar edilmektedir:

Aklınla bin yaşa sen emi? (Alanya)

Kırk bir kere maşallah. (Fethiye) (Kaymakçı, TFA)

Helal!

Helal olsun. (Özergin, TFA)

Karşı cinsten bir kişiden söz ederken konuşanın onu takdir ettiğini belirtmek için konuşmasının başına aşağıdaki kalıp ifadeleri kullandığı görülür:

Kardeşim olsun. (Özergin, TFA)

Bacım olsun. (Özergin, TFA)

Dünya ahiret kardeşim olsun. (Alanya)

Dünya ahiret kardeşim olsun. (Özergin, TFA)

⁶⁰ Arapçada mâ-şâ’e’llâhu kan (Allah’ın dediği olur.) sözünün kısaltılmışıdır. (İlhan Ayverdi, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük** 3 c., C.2, İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı, 2005, s. 1951)

⁶¹ farımak: yıpranmak, ihtiyarlamak.

“Farımak” kelimesi için İlhan Ayverdi, Arapçada “bir şeyden vazgeçen kimse” anlamındaki fariğ ve Türkçede “yaşlanmak” anlamındaki karı-mak kelimelerinin karışmasıyla ortaya çıkmış olabileceğini belirtmektedir. (Ayverdi, a. e., C. 1, s. 920)

2.1.40. Tebrik Etme Amacıyla Dualar

Pek çok durum için kullanılan tebrik sözlerinde bir şeyin hayırlı ve uğurlu olması için söylenen, bir haberden duyulan memnuniyeti ifade eden sözlerdir.

“Tebrik ederim.” sözü ortak dilde çok kullanılan bir sözdür. Aşağıdaki hayır dualar da aynı anlamda kullanılmaktadır.

Göz aydınlarına gelesin. (Alanya)

Gözün aydın. (İçel)

Hayırlı olsun. (Alanya)

Kendisine “Gözün aydın.” denilen kişi buna cevap olarak “Aydının rast gelsin.” (İçel) demektedir.

2.2. BEDDUALAR

Beddua, Farsçada “kötü” anlamına gelen “bed” ile Arapçada “dileme, isteme” gibi anlamlara gelen “dua” kelimelerinden oluşmuş birleşik bir isimdir. Beddualar, bir kişinin başına kötü şeyler gelmesi için edilen dualardır.

Beddualar, kalıp sözlerinin en geniş bölümünü oluşturmaktadır. Bedduaların zenginliği hem ele aldıkları konuların genişliğinden hem de konuları el alıştır başvurdukları hayal gücünün ve söz sanatlarının zenginliğinden kaynaklanmaktadır.

Beddua etmenin dinî, toplumsal, psikolojik yönleri vardır.

Dinî yönden bakıldığında İslam inancında kişilerin olur olmaz sebeplerle birbirlerine beddua etmeleri hoş karşılanmamaktadır.⁶²

Bedduaların toplum yapımızla da ilgili olduğu muhakkaktır. Beddua edilirken topluma has bazı değerle üzerinden gidilir. “Sebep olan kebab ola.” sözünde “kebab” kelimesi yemek kültürüyle ilgiliyken “Zıkkımın kökünü yiyesice” bedduasında “zıkkım” (zakkum) kelimesi Türkiye coğrafyasının bitki örtüsüyle ilgilidir. “Gavur elinde kalasica.” sözünde “gavur” (kafir) sözcüğü toplumsal yapıyı oluşturan temel öğelerden biri olan din ile ilgili olarak önemli ipuçları vermektedir.

Beddualar kişinin kendisine maddi ve manevi zarar veren, hakaret eden, onun canını yakan, onu küçük düşüren veya bunları kişinin bir yakınına yapan kişiler için söyleyebileceği sert sözlerdir. Beddualardaki bu duygu onların psikolojik yönünü ortaya koymaktadır.

“Görünüşte gözlerdeki birkaç damla yaş kadar küçük olan bu sözler, aslında gönüldeki acı kadar büyük ve ağırdır. Beddualar bir bakıma çaresiz ve acı çeken insanın edenin bulacağına olan inancının ifadesidir.”⁶³ sözleri bu durumu özetlemektedir.

Bedduaları kullanıldıkları alanlara göre sınıflandırmak bir hayli güçtür, çünkü bir insanı beddua etmeye götürecek olayların sayısı onu kızdıran olayların veya durumların sayısıyla birdir. Bu olayları insan öldürmekten kötü söz söylemeye, evin huzurunu bozmaktan küçük çocukların anne ve babalarının sözünü dinlememesine

⁶² Mustafa Çağrı, “Beddua”, **İslam Ansiklopedisi**, C. 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992, s. 298.

⁶³ . Erol Kaya, “Van Bedduaları I”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. ?, No: 231, 1968, s. 5007.

kadar geniş bir yelpazede düşünebiliriz. Hatta yukarıda sayılan daha evrensel ve çok eski zamanlardan beri var olan bu sorunların dışında günümüz insanı iş yaşamında veya trafikte kızgınlığını ifade için beddua başvurabilmektedir.

Beddualar sınıflandırılırken kiminde ele alınan konu kiminde ise kullanıldıkları konular dikkate alınmıştır.

2.2.1. Akli Olup da Akılsızlık Yapana

Söylenenleri anlamayan, aklında tutamayan veya aklında bir şey kalmayan kişilere kızgınlıkla; ancak çoğunlukla hafif beddua biçiminde söylenen bu sözlerde kişinin aklına yönelik iadeler yer alır:

- Aklı çıkasica. (Alanya)
- Aklı çıvasıcık (Fethiye)
- Aklı dağılasıcık. (Fethiye)
- Aklı kuruyasica. (Alanya)
- Aklı sıçrayasıcık. (Fethiye)
- Aklın gide de öyle kalasın. (Suşehri)
- Aklını çıvdırasıcık. (Fethiye)
- Aklını köpekler yesin. (Fethiye)

Aynı düşünceyi belirtmek için başvuru yollardan biri de dolaylamayla kafatasının bardak veya çanağa benzetilerek kırılmasını söylemektir:

Aklının bardağı kırıla. (kafan parçalansın.) (Gaziantep Ağzı II)

Aklının çanağı çatlasın. (Fethiye)

Yine akıl ile kafa arasında bir bağ kurularak edilen beddualardan biri de “Kafası zövene geçesice.” (Alanya) bedduasıdır.

Akıllı olduğu düşünüldüğü halde akılsızca işler yapanlara ise “Allah akıl versin de, fikir vermesin.” (Fethiye) bedduası edilmektedir.

Akılsız halleriyle kendisine kızılan kişiye “Aklını alan, canını da ala.” (Gaziantep Ağzı II) veya “Algını alan, canını alsın.” (Bartın) da denmektedir.

Söyleneni bir türlü anlamayan kişilere ise “Aklında (beyninde) kan cıbanı⁶⁴ çıka.” (Gaziantep Ağzı II) denir.

“Aklının harımını⁶⁵ ye.” (Fethiye) bedduası ise işe yaramaz bir akıl olduğunu söylemek amacıyla “Aklının içine ye.” anlamında kullanılmıştır.

2.2.2. İş Üzerine Beddualar

Yaşamın devamı için para kazanmak zorunda olan insana gelir kaynağı olan işiyle ilgili beddualar da güçlü anlatım yollarına sahiptir.

İşlerin hep ters ve kötü gitmesi her zaman olumsuzluklarla karşılaşılması dileğini belirten beddualar vardır:

İşin gücün rast gelmeye. (Van III, TFA)

İşin rast gitmesin. (Nevşehir- Acıgöl)

İşin rast gitmeye balam. (Van III, TFA)

Hem işlerin düzgün gitmemesi hem de kazanılan paranın iyi kullanılamaması dileği “İşinin gücünün hayrını görme.” (Nevşehir- Acıgöl) bedduasıyla söylenir.

Kendisinden yardım istenen veya bir yere çağırılan kişinin işini bahane ederek yardım etmemesi veya çağırılan yere gitmemesi durumunda “bu defalık da işin eksik kalsın.” Anlamında “İşin gücün gedik⁶⁶ kalsın.” (Gaziantep Ağzı II) denir.

Kendisine kötü mal satan esnafa müşterinin bedduası, “Kazandığı parayı iyi bir şeyde kullanamasın.” anlamında “Karla karpuza versin.” (Gaziantep Ağzı II), biçiminde olmaktadır.

“Göz otuna⁶⁷ veresice.” (Alanya)

“Göz otuna veresin.” (Alanya)

“Aldığını doktorlara ver.” (Fethiye)

“Aldığın parayı doktorlara dökesin.” (Van I, TFA)

⁶⁴ . kan cıbanı: deri üzerinde cerahatli yüzeysel yara

⁶⁵ . harım (harîm): evin içi gibi başkasına kapalı olan yer.

⁶⁶ . gedik: kusur, noksan.

⁶⁷ Ban otu da denilen zehirli bir bitkidir. (Baytop, **Türkçe Bitki Adları Sözlüğü**, Ankara, TDK, 1997)

2.2.3. Nankör Kişiler İçin

Bu beddualar gördüğü iyiliği unutan veya yapılan iyiliğin değerini bilmeyen kişilere edilir. Emeği geçen kişinin emeklerinin karşısındakine yaramaması, onun içine sinmemesi için emeklerini “haram ettiği” beddualar vardır:

Hakkım helal olmasın. (Nevşehir- Acıgöl)
Yediği ekmek haram olsun. (Bayrı, İstanbul)
Sana verdiğim emekler haram ola. (Van III, TFA)
Sana verdiğim emekler haram olsun. (Fethiye)
Emeciklerin burnundan gelsin. (Fethiye)
Sana verdiğim emekler haram ola. (Van III, TFA)
Emeklerim burnundan gele. (Erzurum, TFA)
Hakkım helal olmasın. (Nevşehir- Acıgöl)

Aynı olumsuz dileğin bir başka söyleniş yolu da emeklerin, iyiliklerin, kişiye yedirilip içirilenlerin “gözüne dizine durmasını” söylemektir.

Ekmek, gözüne dizine dursun. (Bartın)
Emeğim gözüne dizine dursun. (Van II, TFA)
Ettiğim iyilikler gözüne dizine dursun. (Kolay, TFA)
Ettiğim iyilikler gözünle dizine dursun. (Çolaklı, TFA)
Ettiklerim gözüne dizine dursun. (Suşehri)
Gözüne dizine durasica. (Alanya)
Gözüne dizine dursun. (Fethiye) (Suşehri)
Gözünle dizine dursun. (Çolaklı, TFA)
Yediğin içtiğin, gözüne dizine dursun. (Elmacık, TFA) (Nevşehir- Acıgöl)
Yediğin ekmek gözüne dizine dursun. (Alanya) (F.Akçın, TFA)
Yediği ekmek gözüne dursun. (Bayrı, İstanbul)
Emeğim gözüne dizine dursun. (Van II, TFA)

“Gözüne dursun” demenin bir yolu da “Ekmeğim seni kor (kör) ede.” (Van II, TFA) bedduasıdır.

Yapılan iyiliğin nankörlük eden kişinin burnundan gelmesi dileği “Emeklerim burnundan gele.” (Erzurum, TFA) bedduası ile belirtilirken bu emeklerin âdetâ nankör olanın yakasına yapışması dileği “Emeğime giriftar olasin.”⁶⁸ (Van II, TFA) bedduasıyla söylenir.

Annelerin kendilerine nankörlük eden çocukları için ettiği beddualarda annelik haklarını (süt hakkı da denir) haram ettiği görülmektedir:

Analık hakkım haram olsun. (Fethiye)

Analık hakkım helal olmasın. (Bayrı, İstanbul)

Analık hakkım haram olsun. (Bartın)

Anasından emdiği süt burnundan gelsin. (Bayrı, İstanbul)

Emdiği süt burnundan gelsin, haram olsun. (Bartın)

Emdiği süt burnundan gelsin. (Nevşehir- Acıgöl)

Emdiği süt fitil fitil burnundan gelsin. (Alanya)

Emdiği sütlerim ağzından, burnundan gele. (Divriği)

Emdirdiğim süt, gözlerine dizlerine dursun. (Fethiye)

Sütüm sana haram, it kanı ola. (Diyarbakır)

Sütüm sümüğüm haram ola. (Van III, TFA)

Emzirdiğim süt burnundan gelsin. (Suşehri)

Verdiğim süt burnundan gele. (Van IV, TFA)

2.2.4. Kötü Talih Dileyen Beddualar

Bu beddualar her türlü konu üzerine genel bir beddua anlamı taşımaktadır. Beddua edilen kişinin talihinin kötü olması, geleceğinin ona beklediklerini vermemesi hatta başına kötü işler gelmesi isteğini belirtir:

Bahtın kapansın. (Van I, TFA)

Bahtın kara ola. (Van I, TFA)

Bahtın kara ola. (Van III, TFA)

Bahtın kararsın. (Fethiye)

Bahtın yar olmasın. (Fethiye)

Akıbetin kötü olur inşallah (Fethiye)

Alnın kara yazıla. (Van I, TFA)

⁶⁸ giriftar olmak: yakalanmak, tutulmak.

Alnın karalansın. (Fethiye)
Alnına kara yazılar yazılasıca. (Fethiye)
Allah'tan dileyem bahtsız kalasın. (Van I, TFA)
Feleğin sillesini yersin inşallah. (Fethiye)
Yavrum, yazın kara olan. (Besni)
Basiretin bağlansın. (Fethiye)
Sünger düşsün başına yarsın. (F.Akçın, TFA)
Yazan kalemler kırılsın. (Fethiye)
Yazın karalı ola. (Suşehri)

2.2.5. İstirap Çekmek Üzerine Beddualar

Bu beddualar kişinin çeşitli ıstıraplar çekmesi için söylenmektedir. Etkin ve dikkat çekici bir söyleyişe sahip bu beddualar çizdikleri manzaralarla da oldukça zenginlerdir. Bu beddualarda çoğunlukla beddua edilen kişinin beden acılarına maruz kalması istenmektedir:

Allah bacacıklarını kırırır inşallah. (Fethiye)
Acıdan dörüm dörüm döreleyesice. (Fethiye)
Acıdan kıvrım kıvrım kıvrılasıcık. (Fethiye)
Afsun afsun (efsun) avlasın, güneşi görsün kavlasın. (Konya, TFA)
Ah çekersin inşallah. (Fethiye)
Ah diyesin, başını dizine çalasın. (Van I, TFA)
Allah bacağını pinçik pinçik etsin. (Fethiye)
Allah boş böğründen delsin. (Fethiye)
Allah böğrünü dele. (Van I, TFA)
Allah etini tırnağından ayıra. (Suşehri)
Allah seni sürüm sürüm süründürsün. (Fethiye)
Allah seni yedi döşek üzerine devire. (Birecik, TFA)
Allah sizi alan talan etsin. (Fethiye)
Allah, bacağını kırsın. (Çırakman, TFA)
Allah, seni araba dayağı gibi süründürsün. (Samsun, TFA)
Allah'tan umarım boynun altında kala. (Van I, TFA)
Allar, ateşler canına yapışa. (Van I, TFA)

Altı yok pabuç gibi sürünesi. (Fethiye)
Ateş başına döküle. (Van I, TFA)
Ateş gibi yanasın. (Suşehri)
Ateş yaka canını. (Van I, TFA)
Ateş, alev yiyessin. (Van I, TFA)
Ateş, canına yapışa. (Van I, TFA)
Ateş, seni tutsun. (Van I, TFA)
Ateşte inim inim inleyessin. (Van I, TFA)
Ayakta durasın, etlerin döküle. (Van I, TFA)
Ayakta durasın, etlerini yerde göresin. (Van I, TFA)
Azan delik deşik ola. (Suşehri)
Azgın boğaların eline düş. (Nevşehir- Acıgöl)
Bacaklarından sürüsünler. (Fethiye)
Bağırsağın deşile. (Suşehri)
Bağırsakların dökülsün. (Fethiye)
Bağırsakların düğlensin⁶⁹. (Suşehri)
Bağırsakların yırtıla. (Van I, TFA)
Başın paralansın. (Fethiye)
Başına ateş yağa. (Van I, TFA)
Başına ateşler yağsın. (Fethiye)
Bıçak ciğerine saplana. (Van III, TFA)
Bıçaklar altına yatarsın inşallah. (Fethiye)
Bıçaklar arasında kalasın. (Van III, TFA)
Bıçaklara gidesin. (Suşehri)
Bin parça olasın. (Van I, TFA)
Biri ala seni, bini itler gibi seni parçalaya. (Diyarbakır)
Biri tuta bini parçalaya (seni). (Gaziantep Ağzı II)
Biri tuta, bin biri parçalaya. (Van I, TFA)
Biri tutsun, biri parçalasın. (Fethiye)
Bizden sonra sürüm sürüm sürünesin. (Van I, TFA)
Burnundan çengellere takılasın. (Suşehri)
Çeke çeke ölesin. (Murtçu)

⁶⁹ Düğümlensin.

Çenen çekile, kör ola, yedi iyde sürün. (Gülнар, TFA)
Çengele gelesin. (Divriği)
Çuvaldızla gözün oyula. (Van II, TFA)
Dar sokakta bol bıçak önüne gel. (Elmacık, TFA)
Didim didim⁷⁰ olasin. (Van II, TFA)
Dilim dilim dilinesicik (Fethiye)
Dişine kerpeten uğraya. (Gaziantep Ağzı II)
Dişleri, dudakları dökülsün. (Bayrı, İstanbul)
Dişlerin etine takıla. (Van II, TFA)
Dişlerin söküle. (Suşehri)
Dizin dizin sürün. (Van II, TFA)
Doğram doğram doğranasica. (Fethiye)
Doğram doğram olasin. (Erzurum, TFA)
Doğranasin. (Van II, TFA)
Dorum durum⁷¹ doğranasin. (Suşehri)
Eğri saplı bıçak, gerdanına⁷² uğrasın. (Gümüşhane, TFA)
Etlerin cımbızla çekile. (Suşehri)
Etlerin gıdor gıdor ola. (Van II, TFA)
Etlerin pürtüm pürtüm ola. (Van II, TFA)
Etlerini dideler⁷³. (Van II, TFA)
Geceleri uyuyama da, domuz gibi dörele. (Fethiye)
Germece⁷⁴ gerilesice. (Gaziantep Ağzı II)
Gıdır gıdır gıdırlanasın. (Van II, TFA)
Gıdor gıdor olasin. (Van II, TFA)
Hançer bıçak aşı olasin. (Birecik, TFA)
Hançerler ardında kalasin. (Van II, TFA)
İnim inim inle. (Nevşehir- Acıgöl)
İnim inim inlemekten kurtulmasın. (Bayrı, İstanbul)
İnim inim inleyesi. (Fethiye)

⁷⁰ Parça parça.

⁷¹ Doğram doğram

⁷² gerdan: boyun.

⁷³ Parçalayalar.

⁷⁴ “Germeç, çamaşır ipi demek ise de burada çarmlıha gerilmek gibi bir anlam vardır. Bu beddua “gelin olmak” gibi “ge” ile başlayan (başlayan) bir söz söylendiği zaman kullanılır.” Aksoy, Gaziantep Ağzı II, TDK, Ankara 1945, s.399.

İnim inim inleyesice. (Alanya)
İnim inim inleyesin. (Suşehri) (Van III, TFA)
İnleye inleye geberesin. (Suşehri)
İşkenceyle geberesin. (Suşehri)
Kağnı dayağı gibi sürün. (F.Akçın, TFA)
Kâh kalkasın, kâh düşesin, kızgın ateşte pişesin. (Van II, TFA)
Kanını içeler. (Van III, TFA)
Katran kazanına düşersin inşallah. (Bartın)
Kaynar kazanlara düşesicik. (Fethiye)
Kaynar kazanlara düşesin. (Suşehri)
Kerem⁷⁵ gibi ciğerin odlana.⁷⁶ (Suşehri)
Keskin bıçak altından geçesin. (Gülner, TFA)
Keskin bıçaklara gelesin. (Suşehri)
Kılıçlar arasında can veresin. (Van III, TFA)
Kılıçlardan git. (İçel)
Kıtır kıtır doğranasın. (Van II, TFA)
Kıvrılıp kalası. (Fethiye)
Kıvrım kıvrım kıvranasın. (Suşehri)
Kıvrım kıvrım kıvrıl e mi? (Fethiye)
Kıvrım kıvrım kıvrılası. (Fethiye)
Kızdırı bişe kalasın, indiri şişe kalasın. (Birecik, TFA)
Kızgın demirlere gelesin. (Suşehri)
Kızıl kızıl pişesin de kızıl ateşe düşesin,⁷⁷ (Gaziantep Ağzı II)
Kollarına şiş gire, oğul. (Van II, TFA)
Kurban olduğum Allah çeke çeke öldürür. (Murtçu)
Oracıkta şiş kal. (Elmacık, TFA)
Ortadan sek olasın. (Van III, TFA)
Oyum oyum oyulasıca da samsak⁷⁸ gibi soyulasıca. (oyun oynayana) (Gaziantep Ağzı II)
Oyum oyum oyulasın. (Suşehri)

⁷⁵ Kerem, Aslı ile Kerem hikayesinde söz edilen, sonunda aşkının ateşiyle yanan hikaye kahramanı. (Elçin, Divan Edebiyatına Giriş, Ankara Akçağ Yayınları, 1993, s. 509)

⁷⁶ yana, yansın.

⁷⁷ Kızlar için söylenen bir bedduadır.

⁷⁸ sarımsak

Ödün kopa. (Suşehri)
Ödün patlasın. (F.Akçın, TFA)
Öldürmeye, çektire. (Suşehri)
Ölme de sürün. (Nevşehir- Acıgöl)
Ölmesin de sürünsün. (Samsun, TFA)
Ölmeye de yılan ola sürünesin. (Suşehri)
Ölme yesin, itmeyesin⁷⁹; yılan gibi dilini çıkarıp sürünesin. (Van III, TFA)
Ölme yesin, sürünesin. (Divriği)
Ölmeyip de sürünesice. (Alanya)
Para parça olasıca. (para) (Alanya)
Para pençik⁸⁰ olası. (Gaziantep Ağzı II)
Paramparça olası. (Alanya) (Suşehri)
Paramparça olsun da kırk pinçe olsun. (Alanya)
Paramparça olsun. (Bayrı, İstanbul)
Parça parça olası. (Fethiye) (Van III, TFA)
Parça pelik⁸¹ olası. (Van III, TFA)
Parça pırtık olası. (Suşehri)
Parça pinçe⁸² olsun da bulunmasın. (Alanya)
Parçaların gökten yere gele. (Van III, TFA)
Parçaların karşıma gele. (Van III, TFA)
Patlayasıca (F.Akçın, TFA)
Patlayasın. (Van III, TFA)
Peğ pencere açılasın. (Suşehri)
Pırtık pırtık⁸³ olası inşallah. (Van III, TFA)
Pırtıklanasın inşallah. (Van III, TFA)
Pinçik pinçik olası. (Fethiye)
Parça parça olası, tike tike olası; her tiken bir dağda kala. (Birecik, TFA)
Pişiklerin kırıla. (Van III, TFA)
Seni biri tuta bin biri parçalaya inşallah. (Van III, TFA)

⁷⁹ yitmeyesin

⁸⁰ parça parça

⁸¹ parça parça

⁸² parça parça

⁸³ parça parça

Seni gördüm kâhta⁸⁴ otağda⁸⁵, lağda lağda kan kusasın; yana yana yata, yanı
kara tuta, yedi sene bir yan üstü yata. (Van III, TFA)
Seni göreyim ölmeyesin sürünesin beki. (Van III, TFA)
Sızım sızım sızlanasın. (Suşehri)
Sızım sızım sızlayasın. (Van III, TFA)
Son nefeste can veremeyesin. (Suşehri)
Sürüm sürüm sürün. (Nevşehir- Acıgöl)
Sürüm sürüm sürünesice (Alanya) (Konya, TFA) (Sorgun, TFA)
Sürüm sürüm sürünesin. (Bartın) (Erzurum, TFA) (Murtçu) (Suşehri) (Van
III, TFA)
Sürün inşallah. (Kaymakçı, TFA)
Sürüne sürüne ölsün. (Bayrı, İstanbul)
Sürünesin. (Kalanas, TFA)
Şapa oturursun inşallah. (Fethiye)
Tandırda balık olasın. (Van III, TFA)
Tandırı yalayasın. (Van III, TFA)
Taşlar, kayalar yağsın başına. (Kolay, TFA)
Taşlara başını çarpasın. (Van III, TFA)
Taştan taş çalınasın. (Suşehri)
Tel tel olasın. (Suşehri)
Tırnakları söküle. (Van III, TFA)
Tike⁸⁶ tike doğranasın. (Van III, TFA)
Topal ayağın kırıla. (Van III, TFA)
Tölek tölek töremeyesin. (Suşehri)
Ululm ulumuluyasica da lep lep dökülesice. (Gaziantep Ağzı II)
Ulum ulum ulasın. (Gaziantep Ağzı II) (Murtçu)
Ulum ulum uluyası (Fethiye)
Ulum ulum uluyasın. (Besni) (Van III, TFA)
Uluman göklere çıka. (Van III, TFA)
“Yandım anam” türküsü çağır. (Nevşehir- Acıgöl)
Yanım yanım yatasın, yanı kara tutarsın. (Van IV, TFA)

⁸⁴ köşkte

⁸⁵ çadırda

⁸⁶ tike: kuşbaşı büyüklüğünde et parçası.

Yanın üstüne düşesin. (Suşehri)
Yanıp yıkılasın. (Suşehri)
Yaralanasın inşallah. (Van IV, TFA)
Yavrum, karnına kazık gire. (Besni)
Yavrum, kazanlarda kaynayasın. (Besni)
Yedi yorgan parçalamadan ölmesin. (Bayrı, İstanbul)
Yerlerde sürünesin. (Van IV, TFA)
Yılanlar gibi sürün, beter ol. (Bartın)
Yüzükoyun sürünesin. (Suşehri)
Yüzün yüzüle. (Gaziantep Ağzı II)
Yüzüne sıcak bastık⁸⁷ serile. (Gaziantep Ağzı II)
Yüzüne taş yamana. (Suşehri)
Yüzünün eti döküle. (Van III, TFA)
Yüzünün eti döküle. (Van III, TFA)
Zağarlar⁸⁸ lime ime parçalaya. (Suşehri)
Zalim koynuna düşesice (F.Akçın, TFA)
Zalimlere uşak olasın. (Suşehri)
Zalimlerin elinde kalasın. (Divriği)
Zilgit gibi sürün. (Fethiye)
Zincirlere vurulasın. (Suşehri)

2.2.6. Konuşmaları Sebebiyle Kendisine Kızılan Kişiye

Bu beddualar; sorulduğunda cevap vermeyen, çok konuşan, gevezelik eden, söylenmesi istenmediği halde bir şeyleri başkalarına anlatan, laf taşıyan, kötü söz söyleyen, küfreden, başkalarının diline öykünen kişiler için kullanılır.

Bu konudaki beddualarda bedduanın hedefi kişinin ağzı, çenesi, boğazı, dili gibi konuşma sırasında kullandığı organlarıdır. Konuşmaları sebebiyle kendisine kızılan kişiye bir daha ağzını kullanamaması yönünde edilen beddualarda ağzın eğrilip yamulması söylenmektedir:

Ağzı eğrilesice (Fethiye)

Ağzın eğile. (Suşehri)

⁸⁷ bastık: bir çeşit pestil.

⁸⁸ zağar: bir av köpeği cinsi.

Ağzın eğrilsin. (Fethiye) (Nevşehir- Acıgöl)
Ağzın yamşırılsın. (Fethiye)
Ağzın yamuk yumuk olsun. (Fethiye)
Ağzın yamulsun. (Fethiye)
Ağzın büzülsün. (Bartın)

Ağız üzerine beddualardan bir kısmında ise ağzın kapanıp bir daha açılmaması dileği vardır:

Ağzı yumulu kalasica. (Gaziantep Ağzı II)
Ağzın dilin kitlene. (Suşehri)
Ağzın dişin kenetlensin. (Fethiye)
Ağzın kapansın. (Fethiye)
Ağzın yumulup kalsın. (Fethiye)

Annenin diline öykünene “Ağzını mahşer köpekleri dalayasica.⁸⁹” (Alanya) denmektedir.

Çok konuşan, geveze ve sır tutamayan kişiler için edilen beddualardan bir kısmı da çenesi çekilmek, kilitlenmek, kurumak, tutulmak, çıkmak, kopmak, çatılmak eylemleriyle kurulur. Burada ölen bir kişinin ağzının açık kalmaması için çenesinin bağlanması uygulamasına da bir gönderme yapılarak beddua edilen kişiye “Öl de bir daha konuşamaz ol.” denmektedir:

Çenen çekile. (Gaziantep Ağzı II)
Çenen kitlensin. (Suşehri)
Çenen kurusun. (Fethiye)
Çenen tutulsun. (Fethiye) (Suşehri)
Çenesi çatılasica. (Alanya)
Çenesi çekilesicik. (Fethiye)
Çenesi çıkasica (Alanya)
Çenesi kitlenesice (Kolay, TFA)
Çenesi kopasıcık. (Fethiye)
Nahha! Çenen çekilsin- (Fethiye)

⁸⁹ dalamak. (köpek, kurt vb. hayvanlar) ısırarak, dişleyip, koparmak.

Aşağıdaki iki beddua da yukarıda sözü edilen gelenekle ilgilidir:

Çenesine ak bezler yetişmeyesice. (Fethiye)

Çenesine gök bezler yetişmeyesice. (Sındırgı, TFA)

Çenesine çay taşları⁹⁰ düşesice. (Alanya)

Bu konudaki bir kısım beddualar ise konunun başında değinildiği gibi dil üzerinedir. Konuşma ile arasında en çok bağlantı kurulan organ dildir. Bu sebeple bu konuda en çok beddua da dil hakkındadır. Bunlar kötü söz söyleyenlerden, bir sözü yanlış söyleyenlere kadar konuşma ile ilgili çeşitli durumlar için kullanılır:

Dilceğin⁹¹ şişe inşallah. (Van II, TFA)

Dili boğazına kaçasıca. (Fethiye)

Dili dönmeyesice. (Fethiye)

Dili ensesinden çekilesicik. (Fethiye)

Dili kopasıca. (Fethiye) (Suşehri)

Dili tutulsun. (Bayrı, İstanbul)

Dilin bağlansın. (Fethiye)

Dilin çekilsin. (Fethiye)

Dilin çürüsün. (Fethiye)

Dilin dağlansın. (Fethiye)

Dilin dibinden kopsun. (Fethiye)

Dilin dişin söküle. (Suşehri)

Dilin karnına çekilsin. (Bartın)

Dilin kopsun. (Van II, TFA)

Dilin kurusun. (Fethiye)

Dilin lâl⁹² ola. (Gaziantep Ağzı II) (Van II, TFA)

Dillerin lâl ola. (Suşehri)

Dilin tependen çekile. (Gaziantep Ağzı II)

Dilin tutula. (Murtçu)

Dilin tutulsun da bak otur. (Tat ol demektir.) (İçel)

Dilin tutulsun da konuşamaz ol. (Bartın)

Dilin tutulsun. (Fethiye)

⁹⁰ Çay taşı, yassı kaypak bir taş olup nişan alınan yeri iyi vurur.

⁹¹ dilcek (dilecik): küçük dil.

⁹² lâl: konuşmadan sessiz, sakın bir şekilde.

Dilin yansın. (Fethiye)

Dilinde kara yakmalar çıkasica. (Çolaklı, TFA)

Dilini eşek arıları soksun. (yarı şaka) (Bartın) (Fethiye) (İçel) (Nevşehir- Acıgöl) (Bayrı, İstanbul)

Dilini eşek arısı sokasica (Sorgun, TFA)

Dilini yılan soka. (Murtçu)

Dilini yenirciler yesin.⁹³ (İçel)

Dut yemiş bülbüle dön. (Nevşehir- Acıgöl)

“Ses verenin olmaya.” (Suşehri) bedduası kendisine seslenildiği halde cevap vermeyen kişiler için edilen bedduadır. Bu niyetin yanında bir de fazlasıyla ses çıkaran, bağırان ve konuşan kişilerin seslerinin kesilmesi, bir daha konuşamaz hale gelmeleri, hatta ölmek kaydıyla, için edilen beddualar vardır:

Sesi kesilesi köpek.

Sesi soluğu çıkmayasıcık. (Fethiye)

Sesi soluğu çıkmayasıcık. (Fethiye)

Sesi yer altından gelesicik. (Fethiye)

Sesin salın altından gele. (Van III, TFA)

Sesin yer altından gele. (Birecik, TFA)

Sesin kara yerden gele. (Gaziantep Ağzı II)

Sesin kara yerden gelsin. (F.Akçın, TFA)

Sesin bata. (Gaziantep Ağzı II)

Sesin kara yele gele. (Suşehri)

Sesin karnına düşe. (Erzurum, TFA)

Sesin kesile. (Van III, TFA)

Ya gidi sesi kısılasıcık ya! (Fethiye)

Sesin kısılsın. (Fethiye)

Sesin kesilsin. (Fethiye)

Sesin kuruya. (Suşehri)

Çok soru sorarak karşısındakini bıktıran kişilere cevap niteliğinde bir azarlama olarak kullanılan beddualar bulunmaktadır:

Ölünün körü. (Van III, TFA)

⁹³ “Dilinde frengi olsun.” demektir.

Öllüğün körü (F.Akçın, TFA) (Gümüşhane, TFA)
Öllüğün körü, siniğin (sininin) tepesi.⁹⁴ (Gaziantep Ağzı II)
Kuzul kuzul kurt.⁹⁵ (Gaziantep Ağzı II)
Kızıl kurt. (Gaziantep Ağzı II)

Kişinin ağzından çıkan bir söz sebebiyle pişmanlık duyması, bu sözün o kişinin her zaman karşısına çıkarak onu zor durumda bırakması için edilen beddualar da vardır:

Ağzından çıkan alnına yapışsın. (Fethiye)
Ağzından çıkan eteğine döküle. (Van I, TFA)
Ağzından çıkan eteğine dökülsün. (İçel)
Ağzından çıksın koynuna girsün. (İçel) (Van I, TFA)

Konuşmaları sebebiyle kendisine kızılan kişilere edilen çeşitli beddualar ağıda verilmiştir:

Öten dillerin susa. (Suşehri)
Söyleyen diline versin. (İçel)
Pepuk⁹⁶ olasın. (Diyarbakır) (Van III, TFA)
Konuşamaz olası. (Fethiye)
Ağzına köpek sıçasıca. (Alanya)
Ey dediğin dillerin yok ola. (Suşehri)
Patla da geber. (Fethiye)
Patlayasıca (F.Akçın, TFA)
Patlayasın. (Van III, TFA)
Ağzın yırtılsın. (Fethiye)
Ağzın ayrılsın. (Fethiye)
Ağzına hırsız⁹⁷ taşı değe. (Gaziantep Ağzı II)
Ağzın kurusun. (Bayrı, İstanbul) (Fethiye)
Ağzın burnun şap olsun da dil-cevap vereme. (Kolay, TFA)
Ağzın göreklensin. (Fethiye)

⁹⁴ “Sorduğun şey ölünün mezarıdır. (Bazen ilave edilen parçanın anlamı da mezarın tepesidir.)” Aksoy, Gaziantep Ağzı II, TDK, Ankara 1945, s. 404.

⁹⁵ . “Öğrenmek istediğin şey kızıl kurttur.” Aksoy, a.g.e., s. 403.

⁹⁶ kekeme

⁹⁷ sapan

Ağzını şeytanlar çarpasica. (Alanya)

2.2.7. Rezil Rüsva Olmak, Küçük Düşmek ile İlgili Olanlar

Bu beddualar, bir kişinin yaptıkları sebebiyle başkaları tarafından kınanması, hor görülmesi, ayıplanması için edilir:

Rezil kepaze olasın. (Van III, TFA)

Rezil rüsva olasın. (Suşehri)

Rezil rüsva olasın. (Van III, TFA)

Rezil olursunuz inşallah. (Fethiye)

Zelil (rezil) olasın. (Alanya)

İt rezil olasıca irezil müttezil⁹⁸ kalasıca. (Alanya)

Hecil⁹⁹ olasıca. (Alanya)

Malıyla malamat¹⁰⁰ olur inşallah. (Murtçu)

Malamat kalasıca. (Alanya)

Onma bitme de teneşire malamat çık. (İçel)

Bu beddualardan bir kısmı kişinin akıl sağlığını yitirerek bu halde yaşaması, hatta dağlara çıkması için söylenmektedir:

Deli divane olasıcık. (Fethiye)

Deli divane olasın. (Van II, TFA)

Deli divane olursun inşallah. (Fethiye)

Delir de dağlara çık. (Elmacık, TFA)

Dellene dağlara düşesin. (Erzurum, TFA)

Dellenip dağa ağasıcık.¹⁰¹ (Fethiye)

Aşağıdaki beddualarda bir kişinin düştüğü kötü durumun herkes tarafından görülüp bilinmesi ve kişinin onu görenler tarafından ayıplanması istenmektedir:

Öyle bir derde gelesin, öyle rezil olasın, sana kadın, kundağıyla; tavuk cücesiyle temaşaya döküle. (Van III, TFA)

⁹⁸ Müttezil (mütezellil): kendisini hor hakir gösteren, alçalmaya, zillete razı olan.

⁹⁹ hecil (hacil): utancından kimsenin yüzüne bakamayacak duruma düşmüş olan, küçük düşüp utanmış, mahcup olmuş.

¹⁰⁰ malamat (melamet): kınama, yerme, ayıplama.

¹⁰¹ çıkasıca

Öyle bir dert tutasın; havaran avratlar kundağıyla, tavuklar cücesiyle gele.

(Van II, TFA)

Konu komşu ırdeye. (Suşehri)

Çor çocuk maskarası olasın. (Fethiye)

Bütün millet derdine güle. (Van I, TFA)

El alem cedeğine tüküre. (Van II, TFA)

El aleme ibret olasın. (Van III, TFA)

El dilinden kurtulmayasın. (Alanya)

El yüzüne çıkamayasica. (Alanya)

Cemaat yüzüne tüküre. (Suşehri)

Dillere düşesicik. (Fethiye)

Yavrum, dillere düşesin. (Besni)

Nahha! Ortalığa düşesicik. (Fethiye)

Mimlenesin. (Suşehri)

Kusurun yüzüne damga gibi çakıla. (Suşehri)

Bir kısım beddualarda da kişinin ahlakî yönden düşkün durumda bulunması dilenmektedir:

Uçgurunu (uçkurunu) eller çözesice. (Alanya)

Fena yola sapasın. (Van II, TFA)

Fena yollara düşesice. (Fethiye)

Dostunla¹⁰² yakalasınlar. (Suşehri)

Bir kısım beddualarda küçük duruma düşen kişinin düştüğü durumdan, alınının karasından hiç kurtulamaması dilenmektedir:

Daima yüzü kara olasın. (Diyarbakır)

Hak Teala'ya yüzü kara gidesin. (Van II, TFA)

Yüzüne yüz evin karası sürüle. (Gaziantep Ağzı II)

Yüzü kara olasın. (Van IV, TFA)

Yüzü donu kara olasıca da ahirete kara gidesice. (Murtçu)

¹⁰² dost: evlilik dışı ilişki kurulan kadın veya erkek.

Bir diğ er bedduada ise kişinin bir insana yakışmayacak derecede çirkin durumlarda bulunması dilenmektedir:

Altından al da ağızına  al. (Yozgat)
Altına sı asınca. (Nevşehir- Acıgöl)
Avcuna sı , dilinle yala. (Nevşehir- Acıgöl)
Altın  st n delalı ola. (Gaziantep Ağız II)
Bokun, başına konsun. (Nevşehir- Acıgöl)
Danalar gibi b   uresin. (Suşehri)
Ellerin, küllenmiş, sokak süpürgesi olasınca. (Fethiye)
Herkes ikrah ede. (Suşehri)
Köpek gibi  enk resin. (Suşehri)
Yüzüne tükürecek adam ararsın inşallah. (Murtçu)
 lmeyesin,  rnek olasın. (Birecik, TFA)
İşekler altından alına. (Suşehri)
Altın adın pul olsun. (Fethiye)
İtle alamete, kurtla kıyamete kalasın. (Van III, TFA)

2.2.8. Ahiret Yaşamı  zerine Beddualar

Bu beddualarda kişinin ahirette, yaptıklarının karşılığı olarak cehenneme gitmesi istenmektedir:

Canın cehenneme. (Fethiye) (Murtçu) (Nevşehir- Acıgöl)
Cehennem azaplarına u ra. (Fethiye)
Cehennem beri, sen kırk konak  te. (Gaziantep Ağız II)
Cehennem k t     olasınca. (Yund)
Cehennem k t     olası ık. (Fethiye) (Fethiye)
Cehennem k t     olasın. (Erzurum, TFA)
Cehennem ol. (Fethiye)
Cehennem yerin yurdun olsun. (Fethiye)
Cehennem zebanisi olasın. (Van I, TFA)
Cehenneme  avuş olası ık. (Fethiye)
Cehenneme direk ol. (Fethiye)
Cehenneme düşersin inşallah;. (Fethiye)
Cehenneme zebani olursun inşallah. (Fethiye)

Cehennem dibi. (Tokat, TFA)
Cehennem dibine giresice - (Fethiye)
Cehennem ortasına düşesin. (Van I, TFA)
Cehennemlerden (uzaklardan) dilensin, benden ulansın (Fethiye)
Cehennemlik olasın. (Van I, TFA)
Kara yer yerin olsun; cehennem dibin olsun. (Birecik, TFA)
Kaynar yere gidesice. (Alanya)
Efsel-i safiline.¹⁰³ (Van II, TFA)
Yedi kat yerin dibinde kaynıyasıca (Kolay, TFA)
Yedi kat yerin dibine giresin. (F.Akçın, TFA)
Yerin cehennem ortası ola. (Van IV, TFA)
Allah'ın ateşine düşesin. (Erzurum, TFA)
Allah'ın ataşına düşersin inşallah. (Fethiye)

Aynı dileği belirtmenin bir yolu da kişinin cennete gidememesini isteyip, cennet yüzü görmemesini söylemektir:

Cennet yüzü görmeyesice. (Fethiye)
Cennet yüzü görmeyesin. (Murtçu)
Cennet yüzü görmeyesin. (Suşehri)
Cennet yüzü görmeyesin. (Van II, TFA)
Huri¹⁰⁴ gılmanın¹⁰⁵ olmaya. (Suşehri)

Bir kısım beddualarda ise ahirette peygamberin şefaatinde mahrum kalma olumsuz dileği yer alır:

Peygamber sana şfaat etmeye. (Van III, TFA)
Muhammet Mustafa'nın şefaatinde olasın. (Suşehri)
Kur'an'ın şefaatinde mahrum kalasın. (Suşehri)
Huzur-ı mahşerde yüzün gülmeye. (Suşehri)
Allah seni tuta, peygamber vura. (Van I, TFA)
Allah seni tutsun da peygamber sopa atsın. (Fethiye)

¹⁰³ cehennem en aşağı yeri

¹⁰⁴ huri: cennet kızı

¹⁰⁵ gılman: cennette hizmet eden delikanlılar

Bu konudaki bir kısım dualarda ise kişiye öldükten sonra mezarda dahi rahat olamaması, kabir azabı çekmesi dilenmektedir:

- Kabir azabın çoğala. (Suşehri)
- Kabir azapları çekersin inşallah. (Fethiye)
- Kabir kabir gezesin. (Gaziantep Ağzı II)
- Kabir suali vermeyesin. (Van II, TFA)
- Köründe hortlayasın. (Birecik, TFA)
- Mezarda hortlayasıca. (Bartın)
- Yatmayasıca. (Alanya)
- Yatmayıp da ben gelesiye dikilesice. (Alanya)
- Sininde yatmayasıca. (Gaziantep Ağzı II)
- Mezar mezar gezesin. (Divriği)
- Mezar mezar gezesin. (Suşehri)
- Mezar seni setretmeye. (Van III, TFA)
- Mezarda rahat yatamayasın. (Suşehri)
- Mezarını kuşlar kazsın. (Nevşehir- Acıgöl)
- Mezarını sin kurtlar deşesice. (Alanya)
- Yatacak yer (mezar) bulamasın. (Bayrı, İstanbul)
- Yavrum, mezarın eşek nahırı ola. (Besni)
- Kabrin eşek nahırı ola. (Gaziantep Ağzı II)
- Kabrinde b.k kaynaya. (Gaziantep Ağzı II)

Bazı beddualarda ise ahirette rahat yüzü görmemek dilenmektedir:

- Öbür dünyada el benim, yaka senin ola. (Van III, TFA)
- Öbür dünyada iki elim yakanda ola. (Van III, TFA)
- Öbür dünyada yeşermeyesin. (Van III, TFA)
- Öteki dünya dar gele. (Suşehri)
- Ruz-ı mahşerde cevabını veremeyesin. (Van III, TFA)
- Sur¹⁰⁶ çalındığında duymayasın. (Suşehri)
- Yarın kıyamet gününde on parmağım yakanda olsun. (F.Akçın, TFA)
- Yarın kıyamette hakkım olsun. (F.Akçın, TFA)
- Melekler sorgu suale çeke. (Suşehri)

¹⁰⁶ Kıyamet gününde dört büyük melekten İsrail'in çalacağı boru benzeri alet.

Zebaniler elinden kurtulmasın. (Bayrı, İstanbul)

Zebanilerle beraber olasın. (Van IV, TFA)

Allah Teala seni iki cihan serverinde yüzünü gara etsin. (Van I, TFA)

Yanların karara da ahrette kara gidesin. (Murtçu)

Nahlıa! Yüzün donun gara olsun da, Hakkın divanına haranının g..ü gibi varıvı. (Fethiye)

Allah, mahşerde utandırısın. (Bayrı, İstanbul)

Allah'ın divanından mahrum kalasın. (Erzurum, TFA)

Allah'ın huzuruna eli bağlı, yüzü kara çıkasın. (Van I, TFA)

Allah'ın rahmeti üstünden yel gibi geç. (Van I, TFA)

Allah'ın huzuruna yüzü gara çıkarsın inşallah (Fethiye)

Huzura varınca dilerin alına. (Suşehri)

İki cihanda utanmaktan kurtulmasın. (Bayrı, İstanbul)

İki cihanda yüzü gülmesin. (Bayrı, İstanbul)

İki cihanda yüzü kara olsun. (Bayrı, İstanbul)

İki cihanda yüzün kara ola. (Van III, TFA)

Allah Teala seni iki cihan serverinde yüzünü gara etsin. (Van I, TFA)

“Dili salavata dönmesin.” (Bayrı, İstanbul) veya “Dilin salavata dönmeye.” (Gaziantep Ağzı II) bedduaları bir kişinin ölürken kelime-i şahadet getiremeden girmesini istemektedir.

2.2.9. Mal Mülk ve Para İle İlgili Olanlar

Bu beddualar, kişinin parasının, malının, mülkünün kalmaması, yoksullaşması, başkalarına muhtaç olarak yaşaması hatta dilenmek zorunda kalması için edilen beddualardır.

Bu beddualardan bir kısmında kişinin fakir kalması isteği doğrudan dile getirilir:

Varlıksız kalasın. (Suşehri)

Yok kal. (yoksulluk) (Alanya)

Fukaralık belini büksün de, doğrulama e mi? (Fethiye)

Fukaralıktan kurtulma. (Fethiye)

"Dilenemez dilenci olasin." (Gaziantep Ağzı II) bedduası cimrilik eden zengin kişilere söylenir. Buna benzer çeşitli durumlar için kullanılan başka beddualar da vardır:

- Bir elin asa, bir elin kese dilenirsin inşallah. (Fethiye)
- Çanağına para atanlar bulunsun. (Bartın)
- Dilene dilene sürünsün. (Bayrı, İstanbul)
- Dilenesin. (Suşehri)
- El açıp dilenesin. (Suşehri)
- Kapı kapı dilenesin. (Besni) (Van II, TFA)
- Kapı kapı dilensin de bir dilim ekmek veren bulunmasın. (Bayrı, İstanbul)
- Kapı kapı dolaşıp dilenesice. (Alanya)
- Torba belinden düşmeye. (Van III, TFA)
- Torba takasın, dilenesin. (Van III, TFA)
- Torbalar al da dilen. (Fethiye)
- Torbalar asın da dilen. (Fethiye)
- Çuvalı boynundan düşürme. (Nevşehir- Acıgöl)
- Yavrum, nar kabuğu dilenesin. (Besni)

Bu konudaki bir kısım beddualarda ise kişinin kazancının olması ancak bu kazancının hayrını görmemesi, bundan bir türlü faydalanamaması, bu varlığını elde ettikten sonra kaybetmesi dileği vardır:

- Altın diye avuçladığın, kum olsun. (Nevşehir- Acıgöl)
- Binin bir olsun. (İçel)
- Binin bir olsun. (Van I, TFA)
- Bir cebin görsün, bir cebin görmesin. (Fethiye)
- Bir elin görsün, bir elin görmesin. (Fethiye)
- Çok çalışasın, az bulasın. (Suşehri)
- Para kazan pul olsun, ekin kazan kum olsun . (Sındırgı, TFA)
- Paracıklar kazan pul olsun. (Fethiye)
- Kazan kazan da ceremelere ver. (Çolaklı, TFA)
- Kazanasın katasın da yiyemeyesin. (Alanya)
- Kazancının hayrını görme. (Nevşehir- Acıgöl)

Hayvancılığın önemli geçim kaynaklarından olduğu bir yerde bir kişinin hayvanlarına gelecek zarar onun geçimi için büyük zorluklar ifade eder. Bu konuda da beddualar vardır:

- Damızlığın kesile. (Divriği)
- Davarına kıran girsin. (Nevşehir- Acıgöl)
- Mallarınıza kıranlar girsin. (Fethiye)
- Malın maşadın ölsün. (Elmacık, TFA)
- Malının maşatının hayrını görme. (Fethiye)
- Tavлада atların kişnemesin. (Fethiye)

Tarımla geçinen bir kişi için edilecek beddualarda ektiği tarlanın ürün vermemesi dileği dile getirilmektedir:

- Eke de biçemeyesin. (Suşehri)
- Ekeneğin kuruya. (Suşehri)
- Ekinleriniz boy vermesin. (Fethiye)
- Ekinleriniz kurusun. (Fethiye)
- Ektiğin çıkmasın. (Fethiye)

Yiyecek ya da karın doyuracak kadar ekmek bulamamakla ilgili beddualar da oldukça fazladır:

- Allah, ekmeğini elinden alsın. (Bayrı, İstanbul)
- Bir dilim ekmeğe diyar diyar dolaşasın. (Van I, TFA)
- Bir dilim ekmeğe muhtaç ol. (Fethiye)
- Bir dilim ekmeğe muhtaç olasın. (Van I, TFA)
- Ekmeğe dilenesin. (Murtçu)
- Ekmeğe muhtaç olasın. (Van II, TFA)
- Ekmeğe nan diye çağırasın. (Suşehri)
- Ekmeğin ardından koşamaz ol. (Fethiye)
- Ekmeğin dağınık ola. (Van II, TFA)
- Ekmeğini it, yakasını bit yesin. (Bayrı, İstanbul)
- Ekmek aş bulama da köy köy, kasaba kasaba dolaş. (Elmacık, TFA)
- Ekmek at ola, sen de it olasın. (Divriği)
- Ekmek atlı sen yaya olasın. (Van II, TFA)
- Ekmek atlı, sen yaya ol, kovala dur. (Fethiye)

Ekmek atlı, sen yayan olasın. (Gaziantep Ağzı II)
Ekmek bul, katık bulama. (Nevşehir- Acıgöl)
Ekmek bula, yer bulamayasın. (Erzurum, TFA)
Ekmek bulup yiyemeyesice. (Alanya)
Ekmek diyesin, şah diyesin, torba takıp dilenesin. (Van II, TFA)
Ekmek tavşan olsun sen tazı. (Yozgat)
Ekmek tavşan olsun, sen de tazı. (Fethiye)
Ekmek tavşan olsun, sen tazı ol da peşinden yeteme. (Kolay, TFA)
Ekmek tavşan olsun, sen tazı ol kov yürü. (İçel)
Ekmek tazı, sen tavşan ola inşallah. (Gülnar, TFA)
Ekmek, aş bulamayasın. (Suşehri)
Karnın doyasıya ekmek bulama. (İçel) (Van III, TFA)
Karnın doymasın, ekmek bulama. (İçel)
Tok karın ekmek yemeyesin. (Van III, TFA)
Yek ekmeğe muhtaç olasın. (Murtçu)
Yiyecek ekmeğe muhtaç olasıca. (Fethiye)
Gün ekmeğine muhtaç olasın. (Van II, TFA)

Bu konuda kadınlara özel olarak söylenmiş beddualar vardır:

Mayan bozula. (Suşehri)
Mayan kuruya. (Suşehri)
Sütün bozula. (Suşehri)

“Tekerleğin patlasın.” (Fethiye) veya “Tekerleğine çivi batsın.” (Fethiye)
bedduaları arabası olanlara edilmektedir.

Kişinin maddi sıkıntıdan, borçtan kurtulamaması, gelirini giderini denkleştiremeyecek duruma düşmesi için edilen beddualarda “iki yakası bir araya gelmemek” dileği vardır:

İki ucunu bir yerde bulma, iki yakalı gömlek bulma. (Çolaklı, TFA)
İki yakan bir araya gelmesin. (Elmacık, TFA) (Fethiye) (Suşehri)
İki yakan bir araya gelmeye. (Divriği) (Van III, TFA)
İki yakan bir olmaya. (Gaziantep Ağzı II)
İki yakan bir yana gelmesin. (F.Akçın, TFA)
İki yakan bir yere gelmesin. (Diyarbakır) (Bayrı, İstanbul)
İki yakası bir araya gelmeyesice (Alanya) (Sorgun, TFA)

İki yakası bir araya gelmesin. (Bayrı, İstanbul)

İki yakaya bir yukaya hasret kal. (İçel)

Bu konudaki bedduaların çeşitliliği dikkat çekicidir. Aşağıda kişinin yokluk ve sıkıntı içinde yaşaması veya malının hayrını görmemesi üzerine edilen diğer beddualar yer almaktadır:

Tok günün olmaya. (Suşehri)

Tok yediğin bayramdan bayrama ola. (Van III, TFA)

Tok yediğin gün bugün ola, ah diyesin bu günleri arayasın. (Van III, TFA)

Birin iki olamasın. (Van I, TFA)

Birin iki olmasın. (Fethiye) (İçel)

Allah seni attan indirsın, eşeğe bindirsın. (Van I, TFA)

Bereket yüzü görme. (Fethiye)

Bir yufkalar bulama da benim kapıma gel. (Çolaklı, TFA)

Bolluk yüzü görmeyesice. (Fethiye)

Canından malından olsun. (Bayrı, İstanbul)

Canından, malından hayır görme. (Fethiye)

Çul çaputa sarınasın. (Suşehri)

Çulsuz kalırsın inşallah. (Fethiye)

Un çuvalına kardeş ol. (Nevşehir- Acıgöl)

Un diye öğüttüğün zavar çıksın. (Nevşehir- Acıgöl)

Unu olmayasica. (Nevşehir- Acıgöl)

Kepeği kesilesice. (rızk) (Gaziantep Ağzı II)

Kepeğin kesile. (Birecik, TFA)

Değirmende zavar bekleyesice. (Nevşehir- Acıgöl)

Elin görsün, cebin görmesin. (Fethiye)

Elin terazi, koltuğun tekne olsun da evlerde un ara. (Çolaklı, TFA)

Gündüz kazan, gece aç yat. (Fethiye)

Mal bulsun da fırsat bulmasın. (Bayrı, İstanbul)

Mal mul görmeyesin. (Suşehri)

Malına gelen canına gelir inşallah. (Murtçu)

Malından canından hayır görmeyesin. (Van III, TFA)

Malından, mülkünden hayır görme. (Fethiye)

Malını başına çal. (Nevşehir- Acıgöl)

Malını itler, sırtını bitler yesin. (Fethiye)
Malını mülkünü ateşe versin. (Bayrı, İstanbul)
Malının canının hayrını görmeyesice. (Alanya)
Malının canının hayrını görmeyesin. (Murtçu)
Malının hayrını görme. (Nevşehir- Acıgöl)
Meteliğe hasret kalasın. (Suşehri)
Mülkünün temeli bozula. (Suşehri)
Nafakan kesilsin. (F.Akçın, TFA)
Namerde muhtaç olasın. (Alanya) (Van III, TFA)
Pılın pırtın cinganın olsun. (Nevşehir- Acıgöl)
Pılın pırtın olmaya. (Suşehri)
Tarlan tumpun kuruya. (Suşehri)
Yakanı bitler, paranı itler yiye. (Van IV, TFA)
Yazın ayran kışın yorgan bulmayasın. (Van IV, TFA)
Yazın ayran, kışın yorgan bulamayasın. (Alanya)
Yiyecek ekmek bulama da benim kapıma gel, bir dilim ekmek ben vereyim.
(Elmacık, TFA)

2.2.10. Hayvanlar Tarafından Zarara Uğramak Üzerine

Kızgınlığı belirtmenin bir yolu da beddua edilen kişinin hayvanlar tarafından fiziksel zarar uğratılmasını veya öldürülmesini istemek biçimindedir. Burada vahşi hayvanların yemi olmak manzarasıyla sıkça karşılaşılır:

Bağırsağın kuşlara yem olsun. (Nevşehir- Acıgöl)
Kanın kuş, etin it, kemiğin kurt yemi ola. (Van II, TFA)
Kargalar gözünü oysun. (Suşehri)
Kargalara yem ol. (Nevşehir- Acıgöl)
Kargalara yem olasın. (Suşehri)
Kurda kuşa yem olasın. (Besni)
Kurda kuşa yem olasın. (Suşehri)
Kurtlara kismet olasıca. (Fethiye)
Kurtlara kismet olasın. (Van II, TFA)
Kurtlara kuşlara yem olasın. (Murtçu)

İte köpeğe yem olasın. (Suşehri)
İte kurda yem olasıca. (Alanya)
İte kurda yem olasın. (Van III, TFA)
İtin ağzında parça parça olasın. (Van III, TFA)
İtler leşini parçalaya. (Suşehri)
Sarı arılar sokasıca. (Alanya)
Ölünü sıçanlar didik didik ede. (Suşehri)

Bir diğer söyleniş biçimi de yılan ve akrep gibi zehirli hayvanların sokması sonucu zarara uğramak üzerinedir:

Yılanlar sokasıca. (Fethiye)
Yılanlar soksun e mi? (Fethiye)
Kara yılanlar sokasıca. (Fethiye)
Yılan soka seni. (Gaziantep Ağzı II)
Akrep sançısın¹⁰⁷ seni. (Van I, TFA)
Kara yılan sokasıca (Kuzucular, FYY)
Yılanlara yem olasın. (Kuzucular, FYY)
Bir yanın yılan, bir yanın çıyan ola. (Divriği)

2.2.11. Başkalarına Güvenerek Kötülük Edene

Başkalarına güvenip de kötülük eden kişilerin güven duydukları şeylerin boş ve çürük çıkması, dolayısıyla artık kötülük edememesi dileğini belirten beddualarda genellikle güven duyulan şeyler ululuk ve gücün sembolü olan ağaç ve dağlarla ifade edilmiştir. Dalların kırılması veya dağların yıkılması biçiminde beddualaşmışlardır.

Güvendiği dallar elinde kalsın. (Bayrı, İstanbul)
Güvendiği dallar eline gelesice (Yund)
Güvendiği dallar kurusun (kırılsın). (Bayrı, İstanbul)
Güvendiğin dal eline gele. (Gaziantep Ağzı II)
Güvendiğin dağlara kar yağsın. (Fethiye)
Güvendiğin dağlar başına yıkılsın. (Fethiye)
Güvendiğin dağlar taş olsun da başına yağsın. (Fethiye)

¹⁰⁷ . sançımak (sançmak): saplamak, batırmak.

Yukarıdaki son iki örnekte aynı zamanda kötülük eden kişinin âdetâ kazdığı kuyuya kendisinin düşmesi istenmiştir.

2.2.12. Kurşunla Vurulmak Üzerine Beddualar

Birine duyulan öfke veya nefretin çok şiddetli bir ifadesi olan bu beddualarda kişinin kurşunlar vurulması dilenmektedir. En çok kullanılan kalıp “yağlı kurşunla vurulmaktır:

- Yağlı kurşun önüne. (Kaymakçı, TFA)
- Yağlı kurşun yiyesice (F.Akçın, TFA)
- Yağlı kurşuna rast gel. (İçel)
- Yağlı kurşuna rast gelesin. (Van IV, TFA)
- Yağlı kurşunlar önüne gel. (Elmacık, TFA)
- Yağlı kurşunlara gelesice (Sorgun, TFA)
- Yağlı kurşunlara gelesin. (Divriği) (Suşehri)
- Yağlı kurşunlarda gidesin. (Gaziantep Ağzı II)
- Yağlı kurşunlardan gedescik. (Fethiye)
- Yağlı kurşunlardan gidesin. (Murtçu)
- Yağlı kurşunların önüne gerilesicik. (Fethiye)
- Kurşun degesice. (Gaziantep Ağzı II)
- Kurşun dege bedenine. (Gaziantep Ağzı II)
- Bedenine kuruş dege. (Gaziantep Ağzı II)
- Kurşun önüne gelesice. (Sındırgı, TFA)
- Kurşunlara gerilesicik. (Fethiye)
- Vurulasın inşallah. (Van IV, TFA)
- Kara kurşuna gelesin. (Van III, TFA)
- Kara kurşunlar ye inşallah. (Kaymakçı, TFA)
- Domdom kurşunuyla geberesin. (Suşehri)

Bu beddualarda yalnızca kurşunla vurulma değil kurşunun isabet etmesi istenen yer de söylenmiştir:

- Yüreğinden vurulsun. (Bayrı, İstanbul)

Yüreğinin başından kurşun değe. (Gaziantep Ağzı II)

Yüreğinin evinden vurulasın. (Gaziantep Ağzı II)

Göbeğinden vurulasıca (Sorgun, TFA)

Alnının çatından değe. (Birecik, TFA)

Sağ yanından vurulasın. (Van III, TFA)

Sağ yanından vurulası.(Fethiye)

Belinden vurulasın. (Van I, TFA)

Beyninden vurul. (İçel)

Başınla vurulasın. (Van I, TFA)

Boş böğründen vurulasıcık. (Fethiye)

Karaciğerinden vurulasıca (F.Akçın, TFA)

Ansızın, hiç beklenmedik bir biçimde vurulmak dileği “kör kurşunlara gelmek” olarak tabir edilmiştir.

Kör kurşuncuklar yiyesice. (Kaymakçı, TFA)

Kör kurşundan gidesice. (Alanya)

Kör kurşunlara gelesice (Sorgun, TFA)

Kişinin özellikle onu vurmak isteyen kişilerce vurulması da beddualarda yer almıştır:

Vurucular elinde kalasın. (Van IV, TFA)

Vurucular vurasıcık. (Fethiye)

Vurucun atlı gele. (Van IV, TFA)

Hurucular bursun, (vurucular vursun) (Fethiye)

“Vücudu delik deşik olsun.” (Bayrı, İstanbul), “Delik deşik olasın.” (Fethiye) (Gaziantep Ağzı II) (Van II, TFA) ve “Yıldırım gibi kurşuna rast gel.” (İçel) veya “Delik delik olasın da sarat süzek olasın.” (Gaziantep Ağzı II) bedduaları da öfkenin şiddetini etkili biçimde anlatmaktadır.

2.2.13. Huzursuzluk ve Mutsuzluk Dileyen Beddualar

İyi, mutlu, rahat bir yaşam sürememek anlamında “ak günler görmemek” veya “gün görmek” deyimiyle kurulan beddualar da benzerlik göstermektedir:

Ak gün görmeyesin. (Van I, TFA)
Ak günler görme. (Fethiye)
Ak günler görmeyesice. (Alanya)
Ak günler haram olsun. (Fethiye)
Allah gün göstermesin. (Suşehri)
Allah gün yüzü göstermesin. (Fethiye)

Hiçbir zaman huzur bulmamak olumsuz dileği “rahat yüzü görmemek”, “ağzının tadı bozulmak” deyimleriyle beddualaşmıştır:

Ağzın tat, beden rahat yüzü görmesin. (Fethiye)
Ağzının tadı bozulsun. (Fethiye)
Ağzının tadı olmaya. (Suşehri)
Ağzının tadı, tuzu kalmasın. (Fethiye)
Kazandığını tadı tuzu ile yiyemeyesice. (Alanya)
Rahat yüzü göremeyesin. (Suşehri)
Rahat yüzü görme. (Bartın)
Rahatın olmaya. (Van III, TFA)

“Alı çıkarsın da karalar bağlasın.” (Alanya) bedduası eski bir Türk geleneğine işaret etmektedir.¹⁰⁸

“Sabahını akşamını bilmesin.” (Bayrı, İstanbul) bedduası kişiye öyle bir sıkıntı dilmektedir ki beddua edilen kişi bu sıkıntıyla sabah mı akşam mı olduğunu bilmesin demektir.

Hiç gülmeyip devamlı ağlamak da mutsuz bir yaşam sürme bedduasıdır:
Daima ağlayasın. (Van II, TFA)
Yüzün gülmeye, dişin ışımaya. (Gaziantep Ağzı II)
Yüzün gülmeye. (Van III, TFA)
Yüzü gülmesin, kaşı kalkmasın. (Fethiye)
Yüreğin yana, daima ağlayasın. (Diyarbakır)
Gözünün yaşı kurumaya. (Divriği)
Gözünün yaşı sel ola. (Divriği)

¹⁰⁸ “Türkmenler gelin başına al başörtüsü örter. Kocasını, çocuğu veya çok yakını ölünce mutluluk simgesi olan al yazma yerine yas matem simgesi kara yazma bağlar.” (Aksoy, Gaziantep Ağzı II, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1945, s.18.)

Gözünde yaş, kalbinde sızı eksik olmasın. (Suşehri)

Güler yüz görmeyesin. (Van II, TFA)

Güler yüze hasret gedesin. (Fethiye)

Ev içinde birliğin, düzenin, iyi geçimin bozulması olumsuz dileği de benzer biçimlerde ifade edilmiştir:

Allah dirliğinizi, düzeninizi bozsun. (Fethiye)

Allah dirlik vermesin. (Fethiye)

Allah dirlik yüzü göstermesin. (Fethiye)

Allah mal masat versin de, ağız tadı vermesin. (Fethiye)

Dirilik, düzen, murat görmeyesin. (Diyarbakır)

Dirliği bozulasıca. (Fethiye)

Dirliğin uçsun. (İçel)

Dirlik bulmavasıca. (Fethiye)

Dirlik düzenin bozula. (Suşehri)

Dirlik düzenlik görme. (Fethiye)

Dirlik görmeyesice. (Fethiye)

Bu konudaki diğer bedduaları da aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

Ağzın tat almasın. (Fethiye)

Allah ağız tadıyla yedirmesin. (Nevşehir- Acıgöl)

Allah sana acı günler nasip ede. (Van I, TFA)

Allah sana dünyada tat aldırmaya. (Gaziantep Ağzı II)

Başı yastık görmesin. (Bayrı, İstanbul)

Berhudar olamayasın. (Van I, TFA)

Berhudar olmasın. (Bayrı, İstanbul)

Gün görmeyesin. (Murtçu)

Gün güneş görme. (Fethiye)

Gün güneş görmeyesice. (Alanya) (Fethiye)

Gün güneş yüzü görmeyesice. (genç kızlara) (Alanya)

Gün ışığı görmesin. (Bayrı, İstanbul)

Gün yüzü görme. (Fethiye)

Gündüzü gece olsun. (Bayrı, İstanbul)
Günlerin ahla vahla geçsin. (Fethiye)
Günün ahla vahla geçe inşallah. (Van II, TFA)
Hay huy ile ömrün geçe. (Suşehri)
Hoş güne hasret kalasın. (Van II, TFA)
Hoş günler görmeyesice. (Fethiye)
Hoş günlere hasret gedeseice. (Fethiye)
İşkilli¹⁰⁹ yaşayasın. (Suşehri)
İyi gün görmeyesice. (Alanya)
İyi gün görmeyesin. (Van III, TFA)
İyi günün olmaya. (Suşehri)
Kaşı kalkmayasica, yüzü gülmeyesice. (Fethiye)
Muta menzili alma, gülüp ıslama. (Gülнар, TFA)
Rabbim günün ışığını göstermeye. (Suşehri)
Rahmet yüzünü görmeyesin. (Van III, TFA)
Yakan iki olmaya. (Erzurum, TFA)
Vücudu rahat görmesin. (Bayrı, İstanbul)

2.2.14. Bayrama Yakın Söylenen Beddualar

Beddua edilmek istendiğinde bayrama veya Ramazan ayına yakın bir tarihte bulunuluyorsa beddua edilenin bu günlere ulaşamaması dileği dile getirilir.

Bu beddualarda bir kısmı bayramı göremeden ölmek üzerinedir:

Ramazana çıkamayasın. (Suşehri)

Bayram yüzü görmeyesin. (Van I, TFA)

Bayram pazarına çıkmayasın. (Gaziantep Ağzı II)

Bu konudaki bedduaların bir kısmı ise bayrama ulaşmak ama bayramın mutluluğunu yaşayamamak üzerinedir:

Kara bayramlar edesin. (Gaziantep Ağzı II)

Bayram başına kara gele. (Gaziantep Ağzı II)

Bayram üzerine kara gele. (Van I, TFA)

Bayram, başına kara gelsin. (Nevşehir- Acıgöl)

¹⁰⁹ tedirgin, şüpheli

Bayramın kara geçsin. (Nevşehir- Acıgöl)
Bayramın kara gele. (Gaziantep Ağzı II)
Oruç tut da bayram etme. (Yozgat)
Arifeyi gör, bayramı görme. (Nevşehir- Acıgöl)

2.2.15. İsteklerine Ulaşamamakla İlgili Beddualar

Bu beddualar bir kişinin isteği bir şeye ulaşamaması, yapmak isteyip de yapamaması, imrendiği bir şeyi elde edememesi veya hevesinin yarıda kalması bedduasıdır

Allah gönlündeki muradı vermesin. (Van I, TFA)
Allah gönlündekini vermesin. (Fethiye)
Allah muradına erdirmesin. (Fethiye)
Allah murat vermesin. (Fethiye)
Elin ermesin, gözün görmesin. (Fethiye)
Gözünde gönlünde kalsın. (Gaziantep Ağzı II)
Gün görmeye, murat alamayasın. (Suşehri)
Gün görüp de murat alma. (Fethiye)
Gün görüp de murat almalara erme. (Fethiye)
Gün görüp murat almayasın. (Van II, TFA)
Miraz almayasın. (Gaziantep Ağzı II)
Muradına erme. (Fethiye)
Muradına ermesin. (Bayrı, İstanbul)
Muradına ermeyesice. (Alanya) (F.Akçın, TFA)
Muradına ermeyesin. (Murtçu)
Muradına kavuşmayasın. (Van III, TFA)
Murat almasın. (Bayrı, İstanbul)
Murat almayasın. (Van III, TFA)
Muratsız ölesin. (Van III, TFA)
Nâmurat ölesin. (Van III, TFA)
Allah sana miraz aldırmaya. (Gaziantep Ağzı II)
Yavrum, miraz menzil almayasın. (Besni)

“Erinin evladının muradına erme.” (Fethiye) bedduası da bir kadına eşinden ve çocuklarından yana hiçbir isteğinin yerine gelmemesi bedduasıdır. “Çoluğunun çocuğunun muradına ermeden geber.” (Fethiye) bedduası da aynı amaçla söylenir.

Kişinin isteğine ulaşamaması bedduasında tam istediği olacağı sırada elindekini kaybetmesi veya mutlu olduğu anda bir felaketle karşılaşması durumu daha da vahimleştirmektedir. Bu konuda “Büyük adam olasın, dallanasın budaklanasın, tam güleceğin zaman ağlayasın.” (İçel) (Yund) veya “Allah seni gülerken soldursun.” (Suşehri) bedduaları çarpıcı örneklerdir. Aşağıdaki örnekler de hevesi kursağında kalmak ile ilgili beddualardır:

- Allah muradını yarıda kese. (Suşehri)
- Çiçeğin burnunda kala. (Erzurum, TFA)
- Devletin, gözünde kala. (Suşehri)
- Hergiz¹¹⁰ miraz bulmayasın (almayasın). (Gaziantep Ağzı II)
- Hevesin karnında kala. (Gaziantep Ağzı II)
- Heveslerin kursağında kalsın. (Fethiye)
- İsteği karnında kalsın. (Bayrı, İstanbul)
- Mirazın karnında kala. (Gaziantep Ağzı II)
- Muradın göz önünde kala. (Van III, TFA)
- Muradın gözünde kala. (Divriği) (Suşehri)
- Muradın koynunda kalsın. (Yozgat)
- Muradın yarım kala. (Suşehri)
- Muradın yarım kala. (Van III, TFA)
- Varlığı bul, dirlik yüzü görme. (İçel)
- Ekmeği, aş olsun da yiyecek hali olmasın. (Bayrı, İstanbul)
- Ekmeğin -aşın olsun da, yemeye takatin olmasın. (Fethiye)
- Keşkeklerin pişsin de, yemelere erme. (Fethiye)
- Ununu öğüt yemeye erişme. (Nevşehir- Acıgöl)
- Ellerin ermesin. (Fethiye)
- Olamaya, ermeye kalma. (Alanya)
- Olmalara erme. (Alanya)
- Olmalara erme. (Sındırgı, TFA)

¹¹⁰ hergiz: hiçbir zaman, hiçbir şekilde.

Umduğun gece aç yat. (Fethiye)
Umduğunu bulama. (F.Akçın, TFA)
Tuttuğun dallar kopsun gelsin. (F.Akçın, TFA)
Tuttuğun elinde kalsın. (Fethiye)
Tuttuğun ileri gitmesin. (Kaymakçı, TFA)
Tuttukların hep eline gele. (Suşehri)

2.2.16. Çeşitli Belalara Uğramakla İlgili Olanlar

Aslında bedduaların temelinde bir kişiye lanet okumak ve başına çeşitli belalar gelmesini dilemek vardır:

Lanet gele yüzüne. (Van III, TFA)
Lanet olasıca (F.Akçın, TFA)
Lanet olasıca. (Alanya)
Lanet olsun. (Fethiye)
Lanet yüzüne gele. (Birecik, TFA)
Ceddine lanet olsun. (Fethiye)
Boynuna lanet halkası geçesice. (Fethiye)

Kişinin beklenmedik bir kaza veya doğal afetle karşılaşması, bu yolla ölmesi dileğini belirten beddualar da bulunmaktadır:

Afatlar alasıca. (Fethiye)
Afatlara uğra e mi? (Fethiye)
Afatlara uğrayasıca. (Fethiye)
Afet gelesice. (Alanya)
Afet ölümlerinden gidesice. (Alanya)
Afete gelesin (Van I, TFA)
Nahha! Başına yıldırımlar düşsün. (Fethiye)
Ovaya git sel alsın, tepeye git yel alsın. (Kaymakçı, TFA)
Sellere gidesin. (Suşehri)
Sellere kapılasıcık. (Fethiye)
Başına yıldırım düş. (Divriği)
Başına yıldırım düş. (Van I, TFA)
Başına yıldırım düşsün. (İçel)

Başına yıldırımlar düşsün. (Fethiye)
Yıldırım çarpsın. (Çırakman, TFA)
Yıldırımlar çarpsın (Fethiye)
Yıldırımlara gelesin. (Suşehri)
Bulutsuz havada, başına yıldırımlar düşesice. (Fethiye)
Yağmursuz, bulutsuz havalarda başına yıldırımlar düşsün. (Fethiye)
Tepene çift çift yıldırımlar düşsün. (Sorgun, TFA)
Başına Nuh Tufanları yağsın. (Fethiye)

Belanın nereden ve ne zaman geleceğinin belli olmamasının istenmesi bedduanın şiddetini artırmaktadır:

Neye uğradığını bilmesin. (Bayrı, İstanbul)
Gafılın kadaya uğrayasın. (Gaziantep Ağzı II)
Gafılın kadaya uğrayasın. (Gaziantep Ağzı II)
Gafil kadaya gelesin. (Van II, TFA)
Bilinmez, görünmezlere uğrayasın. (Alanya)
Belalarını ayağının altında bulasın. (Van I, TFA)
Kadanı ayağının altında bulasın. (Van II, TFA)

Ortak dilde sıkça rastlanan ve belanın Allah tarafından kişinin başına gönderilmesi dileğini belirten “Allah, belanı versin.” bedduasının çeşitli söylenişleri bulunmaktadır:

Allah belacığını versin. (Fethiye)
Allah belanı atlı getire. (Van I, TFA)
Allah belanı kaldıra oğul. (Van I, TFA)
Allah belanı vere. (Fethiye) (Van I, TFA)
Allah belanı versin, selanı versin. (Diyarbakır)
Allah belanı versin. (Alanya) (Bartın) (Çırakman, TFA) (Elçin. 667) (İçel)
(Murtçu) (Nevşehir- Acıgöl) (Suşehri) (Yozgat)
Allah belasını vermesin. (Türmen, TFA)
Allah bin belanı versin. (Bartın) (Çırakman, TFA) (Elmacık, TFA)
Allah bin türlü bela versin. (Fethiye)
Allah cezanı vere. (Van I, TFA)
Allah cezanı versin. (Birecik, TFA) (Fethiye) (Murtçu)

Allah cezasını versin. (Bayrı, İstanbul)
Allah sana bela vere. (Van I, TFA)
Allah, belasını versin. (Türmen, TFA)
Allah'ın belası canına gele. (Van I, TFA)
Allah'ın beter belasına gelesin. (Van I, TFA)
Allah, başından bela eksik etmesin. (Elmacık, TFA)
Allah, musibetini versin. (Kalanas, TFA)
Belanı Allah versin. (Fethiye)
Belanı Allah'tan bulasın. (Van I, TFA)
Belanı bulasın. (Van I, TFA)
Belanı çabucak bulursun inşallah. (Fethiye)
Belasını bulasica. (Fethiye)
Belaya gelesin. (Van I, TFA)
Dert belaya gelesin. (Van II, TFA)
Bela başına olsun. (Bayrı, İstanbul)
Allah hakkından gele. (Van I, TFA)
Allah hakkından gelsin. (Fethiye)
Allah, müstahakını versin. (Bayrı, İstanbul)
Tüh, Allah müstahakın versin. (Bartın)
Allah'ından bul. (Nevşehir- Acıgöl) (Yozgat)
Allah'ından bulasica (Kolay, TFA)
Allah'ından bulasın balam. (Van I, TFA)
Allah'ından bulasın. (Diyarbakır) (Murtçu) (Suşehri)
Allah'tan bul. (Bayrı, İstanbul)
Allah'tan bulasın, benden bilesin. (Divriği)
Allah'ından bul e mi? (Fethiye)
Allah tez vakitte cezasını versin. (Fethiye)
Tez vakitte belanı bulasın. (Fethiye)
Başına kara gele. (Gaziantep Ağzı II)
Başın kara gele. (Van I, TFA)

Bedduaya layık görülüp de beddua edilmek istenmeyen kişiler için aşağıdaki ifadeler kullanılır:

Allah layığını versin. (Suşehri)

Allah müstahakını versin. (Fethiye)

Allah müstahakını vere. (Suşehri)

Aşağıdaki beddualar ise kişinin yaptıklarıyla Allah'ın öfkesine sebep olup onun hışmına,gazabına uğramak olumsuz dileğini belirtir:

Allah gazap etsin. (Elmacık, TFA)

Allah hışmından gidesin. (Suşehri)

Allah kahretsin. (Türmen, TFA) (Fethiye) (Gümüşhane, TFA)

Allah seni kahrede, ha. (Besni)

Allah seni kahretsin. (Samsun, TFA)

Allah'ın gazabı üstüne yağa. (Van I, TFA)

Allah'ın gazabına gelesin. (Erzurum, TFA)

Allah'ın gazabına uğra. (Fethiye) (Nevşehir- Acıgöl) (Bayrı, İstanbul)

Allah'ın gazabına uğrarsın inşallah. (Fethiye)

Allah'ın hışmına uğra. (Bayrı, İstanbul)

Allah'ın hışmına rast gelesin. (Van I, TFA)

Allah'ın iki ağızlı kılıcına uğrayasın. (Van I, TFA)

Allah'ın kahrına uğra. (İçel)

Allah'ın kahrına uğrayasın. (Van I, TFA)

Allah'ın keskin kılıcına gelsin. (Bayrı, İstanbul)

Allah'ın kılıcına rast gelesin. (Van I, TFA)

Allah'ın kılıcına uğrayasın. (Suşehri)

Allah'ın kızıl belasına rast gelesin. (Van I, TFA)

Allah'ın topuna rast gelesin. (Van I, TFA)

Allah'ın zulmüne gazabına uğrayasın. (Alanya)

Allah hışmı başına yağa. (Van I, TFA)

O Allah çarpa. (Van III, TFA)

Seni göreyim beki Allah'ın hışmına uğrayasın. (Van III, TFA)

Belayı Allah'tan beklemenin yanında mübarek kabul edilen kişiler tarafından da cezalandırılmak, bu kişilerin gazabına uğramak dileği de beddualarda belirtilmiştir:

Papağı Ahmet şerrine gelesin. (Van III, TFA)

Gazail Baba'nın hışmına gelesin. (Van II, TFA)

Seni Sofi Baba'ya ısmarlamışım. (Van III, TFA)
Seni Şih Abdullah Baba'ya ısmarladım. (Van III, TFA)
Sofi Baba seni çarpa. (Van III, TFA)
Sofi Baba'nın kılıcına gelesin. (Van III, TFA)
Şih Abdullah Baba seni çarpa. (Van III, TFA)

Beddua edilen kişi için belanın kendisinden gelmesi istenen diğer iki varlık ise “cin” ve “şeytan”dır.

Kör şeytanlar çarpsın da, nolducanı¹¹¹ bilemez ol. (Fethiye)
Şeytan çarpsın emi? (Fethiye)
Şeytan şerrine uğrasın. (Bayrı, İstanbul)
Şeytan şerrine uğrayasica. (Fethiye)
Şeytandan belanı bulasın. (Van III, TFA)
Şeytanın gazabına uğra. (Nevşehir- Acıgöl)
Şeytanın şerrine uğrayasın. (Van III, TFA)
Şeytanlar çarpasica. (Fethiye)
Ya gidi kör şeytanlar çarpasıcık ya! (Fethiye)
Cin çarpasica. (Fethiye)
Cin çarpsın. (Nevşehir- Acıgöl)
Cinler çarpasica, şeytanından bulasica. (Fethiye)
Cinler sürüsüne karış. (Nevşehir- Acıgöl)
Cinlerin tutsun. (Fethiye)

Yaptığı yaramaz davranışlarıyla bela arar görünen kişiler için onlarla uğraşmak istemeyen kişiler tarafından belasını şeytandan bulması konusunda da beddualar edilir:

Şeytanından bul. (F.Akçın, TFA) (Nevşehir- Acıgöl)
Kör şeytandan bulasın. (F.Akçın, TFA)
Kör şeytanından bul. (Bartın)
Kör şeytanından bulasica. (Sındırgı, TFA)
Şeytanından bulasica. (Fethiye)
Şeytanından bulasın. (Alanya) (Suşehri)

¹¹¹ nolducanı: ne olacağını.

Topal şeytanından bulsun. (Çırakman, TFA)

Kur'an'ın gazabına uğrayıp onun tarafından çarpılmak, manevi olarak kötü duruma düşmek ile ilgili beddualar da birbirine benzerlik göstermektedir:

Ayetler seni çarpa. (Van I, TFA)

Kur'an çarpa. (Suşehri)

Kur'an çarpasıcık. (Fethiye)

Kur'an çarpsın kör olası. (Fethiye)

Kur'an seni çarpa. (Van II, TFA)

Kur'an çarpası. (Fethiye)

Mushaflar çarpa. (Suşehri)

Kelâm-ı Kadim seni çarpa. (Van III, TFA)

“Ayın bayın olası.” (Gaziantep Ağzı II) bedduası ise “Elin ayağın, yüzün gözün çarpılsın.” demektir.

“Şu sayılmazın yollarına saldım seni.” (Alanya) bedduasında “saç” kelimesi “sayılamayacak kadar çok” anlamındadır. Bu beddua karşıdaki kişi için sayılmaz belalar istemektedir.

Aşağıdaki beddualar ise kişinin başının beladan kurtulamaması, her zaman ve her yerde dert ve sıkıntılarla uğraşması dileğini belirtir:

Yetmiş yerde yetmiş belaya uğrayasica (F.Akçın, TFA)

Yedi düvelin gazabına uğra. (Nevşehir- Acıgöl)

Başının dumanı hiç eksik olmasın. (Fethiye)

Burnun boktan kurtulmaya. (Besni)

Karga gibi burnun boktan çıkmasın. (Fethiye)

Görmediği kalmayasica. (Alanya)

Aşağıdaki beddualarda işinin perişan olup yok olması dileği yer almaktadır:

Kahrolası. (Fethiye)

Kahrolasica (Alanya) (F.Akçın, TFA)

Kahrolasın. (Birecik, TFA) (Van II, TFA)

Kahrolsun. (Bayrı, İstanbul)

Mahvolasın. (Van III, TFA)

Bu konuda çok çeşitli beddualar bulunmaktadır:

Öyle bir belaya rast gelesin, elim içinde olmaya, gözüm üstünde ola. (Van II, TFA)

Afetin ola (Van I, TFA)

Gazaba gelesin ki kurtulak. (Van II, TFA)

Başına belalar yağsın. (Fethiye)

Dağdan azan ipi seni bulsun. (Nevşehir- Acıgöl)

Başınıza koca koca taşlar düşsün. (Fethiye)

Başınıza taş yağar inşallah. (Fethiye)

Büyük felakete uğrayasın. (Van I, TFA)

Kara belalara uğrayasın. (Fethiye)

Derile de dağlara düşesin. (Suşehri)

Başın duran yerde, ayağın taşa değmeye. (Van I, TFA)

Başın dururken, ayağına taş değmesin. (Fethiye)

Başına him taşı düşe. (him: temel taşı) (Gaziantep Ağzı II)

Başına taş düşe. (Gaziantep Ağzı II)

Başına taş düşsün. (Fethiye)

Başına taş yağ, oğul. (Van I, TFA)

Başına taş yağsın. (Nevşehir- Acıgöl)

Dam yıkıla, altında kalasın inşallah. (Van II, TFA)

Dama çıkasın, damdan düşesin. (Van II, TFA)

Çayda boğulasın. (Van II, TFA)

Donuna akrep yuva yapsın. (Nevşehir- Acıgöl)

Fitnelerin belasına uğrayasın. (Van II, TFA)

Ağaçtan ola beşiğin, tutula bir çift ışığın, yıkıla evin uşağın, kapıda it ulumasın. (Van I, TFA)

Allah arabanı ters getirivsin. (Fethiye)

Allah beni unutturani vere. (Alanya)

Arabalar altında kal. (Nevşehir- Acıgöl)

Arabaların devrilir de geberirsin inşallah. (Fethiye)

Başına gelsin de hoşuna gelmesin. (Çolaklı, TFA)

Güneşli havada yıldırım çarpasın. (Elçin. 667)

Seni bilmem ne olasın. (Van III, TFA)

Vay vay veya batasın, veya batasın, kürke kalasın. (Van IV, TFA)

Vaya batasın. (Van III, TFA)

Vaya gelesin. (Van IV, TFA)

Vaylım veya batasın. (Van IV, TFA)

Topa rast gelesin inşallah. (Van III, TFA)

2.2.17. Okula Giden Kişiyeye

Okul azabından kurtulmayasın. (Suşehri)

Okuyamaz ol. (Fethiye)

2.2.18. Din İle İlgili Olanlar

Bu beddualar bir kişinin diniyle ilgili olarak edilen beddualardır. Bunlardan bir kısmında beddua edilen kişinin öldüğünde dinsiz olarak yaşaması veya ahirete gitmesi dileği vardır:

Ahir nefeste dinsiz imansız gidesice. (Alanya)

Dinsiz, imansız gedeseice. (Fethiye)

Dinsiz, imansız olasın. (Van II, TFA)

Dini imanı kuruyasıca. (merhametsiz) (Alanya)

Dininden olasın. (Suşehri)

Dininde bulasıca. (Çolaklı, TFA)

Dinsiz imansız gidesice. (Alanya)

Dinin, imanın şeytana gide. (Van II, TFA)

Dinsiz imansızlarla haşır olasın. (Diyarbakır)

Ölende iman tellalı olasın. (Van III, TFA)

İman tellalı olasın, iman diye gezesin. (Van III, TFA)

İmansız gidesice. (Alanya)

İmansız kalasın. (Van III, TFA)

İmansız, Kur'an'sız ölesin. (Van III, TFA)

İmansız, Kur'ansız gidesice. (Fethiye)

Yaratan Allah, sana imansız Kur'an'sız ölümler versin inşallah. (Sındırgı, TFA)

Gavur ölümlerinden gidersin inşallah. (Fethiye)

Gavur ölümüyle ölesice (Sorgun, TFA)

“Hinzır¹¹² eti yiyesice.” (Alanya) bedduası da bir kişinin İslam dinince yenmesi günah sayılan domuz eti yiyerek günah işlemiş olması dieğidir.

Beddua edilen kişinin Müslüman olmayanların yanında veya ülkesinde kalması ya da ölmesi de beddualara konu olmuştur:

- Gavur elinde kalasica (Sorgun, TFA)
- Gavur elinde kalasın. (Van II, TFA)
- Gavur elinde yasır galasica. (Fethiye)
- Gavur eline yesir düşesice. (Fethiye)
- Gavur ellerinde ölesicik. (Fethiye)
- Nahha! Gavur içinde kalasıcık. (Fethiye)
- Gavur mezarına kon. (Elmacık, TFA)
- Gavur mezarına konasica. (Çolaklı, TFA)
- Ermeni'yle aynı kabre düşesin. (Suşehri)
- Yahudi dininde olasın. (Van IV, TFA)

Beddua edilen İslam dininin gereklerini yerine getiremeden ölmesi için edilen beddualar da bulunmaktadır:

- Namazlardan mahrum olasın. (Suşehri)
- Yavrum, namazın kılınmaya. (Besni)
- Tuttuğun oruç boşa gide. (Van III, TFA)
- Tuttuğun, kıldığın benim ola. (Van III, TFA)
- Öldüğün vakit dilin kelime¹¹³ getirmesin. (Van III, TFA)
- Nahha! Yaratan Allah, imansız, Kur'an'sız ölümler versin (Fethiye)
- Kur'an'sız ölümlere uğra. (Fethiye)

2.2.19. Yok Olmak

Artık görülmek veya adı duyulmak istenmeyen kişiler için edilen bu beddualarda kişinin kaybolarak veya ölere ortadan yok olması dilenmektedir.

Kişinin ölüp de gömülmek suretiyle artık görülemez olması dileğini belirten beddualarda ölen kişinin yerin dibine gitmesi söylenir:

- Yerin dibine batasica. (Alanya)

¹¹² domuz

¹¹³ Kelime-i şahadet

Yerin dibine batasın. (Van IV, TFA)
Yerin dibine geçesice. (Fethiye)
Yerin dibine geçesin. (Diyarbakır)
Yerin dibine geçsin. (Bayrı, İstanbul)
Yerin dibine giresice. (Suşehri)
Yere batasıcık (Fethiye)
Yere batsın. (Fethiye)
Yerin yedi kat dibine gir inşallah. (Bartın)

“Yedi kat” derine gitmekten kasıt o kişinin geri dönüşü olamayacak kadar uzaklaşmasıdır

Bir kimsenin yok olması ifade eden “adı batsın” bedduasının da farklı söylenişleri vardır:

Adı batasica (Fethiye) (Kolay, TFA) (Alanya)
Adı batsın. (Fethiye) (Bayrı, İstanbul)
Adın batar inşallah. (Fethiye)
Adın batsın. (Fethiye) (Gülнар, TFA) (Elçin. 667)
Adın da batsın sen de bat. (Fethiye) (Gümüşhane, TFA)
Ya gidi adı sanı batasıcık ya. (Fethiye)

“Adı batsın.” bedduasıyla benzer olan “Adın kala.” veya (Van I, TFA) “Adın kalır inşallah.” (Fethiye) bedduaları da “Sen yok ol sadece adın geriye kalsın.” anlamındadır.

Kimse tarafından hatırlanmayacak duruma gelmek anlamındaki “adı sanı belirsiz olmak” sözüyle birlikte tüm ailesinin de ortadan kalkması dileğini belirten “soyu sopy kurumak” sözü de beddualarda yer almaktadır:

Adın sanın, soyun sopyun belirsiz olsun. (Fethiye)
Adın sanın; soyun sopyun kurusun. (Fethiye)
Adın sanın belirsiz olsun. (Fethiye)
Adın sanın bellisiz ola. (Gaziantep Ağzı II)
Adın sanın ortadan kalksın. (Fethiye)
Yok ol, yok olasica. (Alanya)

Yok olasın. (Van IV, TFA)

Yitesin. (Suşehri)

Adı metel olasıcı. (Alanya)

“Adın sanın silinsin.” (Fethiye) veya “Adın karalana.” (Divriği) bedduası bir kimsenin öldüğünde adının başkalarının borç, isim veya adres defteri gibi defterlerinden silinmesi olayına işaret ederek aslında onun ölerək ortadan kalkmasını ifade eder.

2.2.20. Tersine Beddualar

Bu beddualar, esprili söyleyişleriyle dikkat çekmektedir. Bunlar beddua gibi görünmekle birlikte aslında kişinin başına kötü bir şey gelmesini de söylemektedir.

Örneğin suyu olmayan bir dereye ya da gölde boğulmak mümkün olmadığı halde “Susuz derelerde boğulasıcık” (Fethiye), “Susuz göllerde boğulasın.” (F.Akçın, TFA), “Allah seni susuz derelerde boğsun.” (Samsun, TFA), veya “Susuz derelerde boğulasın.” (Suşehri) bedduaları edilmiştir.

Aynı yolla söylenen bir diğer beddua ise yine olmayacak bir şekilde ölü bir karga tarafından gözlerin oyulması bedduasıdır:

Ölmüş kargalar gözünü oysun. (F.Akçın, TFA)

Ölü kargalar gözünü oysun. (Samsun, TFA)

2.2.21. Duymayan Kişiler İçin Beddualar

Bunlar söylenenleri dinlemeyen veya işitmeyen kişilere kızıldığı zaman söylenen hafif beddualardır. Duymayan kişinin sağır olması dileğini ifade eden bu beddualar yöreler arasında söyleniş ve çizilen manzara bakımından benzerlik gösterir. Genellikle “kulağa erimiş kurşun madeni dökülmesi” yoluyla sağırılık dilenir:

Kulağına kurşun akasıcı. (Alanya)

Kulağına kurşun akıtılası. (Fethiye)

Kulağına kurşun aksın. (Bayrı, İstanbul)

Kulağına kurşunlar aka. (Van III, TFA)

Kulağına kurşunlar aksın. (İçel)
Kulağına kuruş aka. (Gaziantep Ağzı II)
Kulaklarına kurşun eriye. (Van I, TFA)

Aynı biçimde, duymayan veya duymazlıktan gelen kişiler için de benzer beddualar vardır:

Kulağına mih¹¹⁴ çakıla. (Besni)
Kulağına köpek sıçsın. (Nevşehir- Acıgöl)

2.2.22. Ahlaksızlık Yapana

Bunlar, bir kadın veya erkeğin edep dışı davranışları (özellikle cinsellikle ilgili) sebebiyle edilen beddualardır:

Gızgın (kızgın) okuna uğrayasica. (Alanya)
Arı namusu kesilesice. (Alanya)
Apışi ayrılasica. (Alanya)
Çatmacığından kalasica. (Murtçu)
Çotu çıkasica. (Alanya)

“Çotu çıkasica.” (Alanya) bedduası aynı zamanda yaramazlık yapan çocuklara ve yaramaz çocuk doğurmuş kadınlara da söylenir.

Kadınlara veya çocuklara cinsel saldırıda bulunan veya bu isteklerinin kurbanı olarak cinayetten ölenlere “S...in saldan sarka, anan arkandan baka.” (Alanya) bedduası edilmektedir. Benzer sebeple edilen bir diğer beddua da “Erkekliğin gide de öyle kalasın.” (Suşehri) bedduasıdır.

Zina yapan evli kadınlara “Ocağına kaynar sular dökülesice.” (Alanya) denmektedir.

Cinsel istekleri nedeniyle taşkın davranışlarda bulunan kadınlara
Mevla'm ellerin oynaşı yapa. (Suşehri)
Cümle aleme oynaş olasın. (Suşehri)
Memelerin ayaklana. (Van III, TFA)
Memelerinden asılasın. (Van III, TFA) bedduaları edilmektedir.

¹¹⁴ . mih: çivi, büyükçe çivi.

Kötü yola düşesicik. (Fethiye)

Azgın, hırslı, âdetâ kudurmuş kimselere söylenen beddualarda genellikle bu durumun sadece yanlış davranış içindeki kişiye zarar verip başkasına zarar vermemesi dileği vardır:

Kudur da başını ye. (İçel) (Van III, TFA)

Kudur da semerini ye. (İçel)

Kudurduğun başını ala. (Birecik, TFA)

Kudurasıca. (Bartın)

Kudurasın da etine düşesin. (Gaziantep Ağzı II)

Kudurmuş başını yiyesice. (Alanya)

Kudurup da başını dağlara alıp gidesice. (Sındırgı, TFA)

Kudurup da başını yeyesice. (Alanya) (Fethiye) (Sındırgı, TFA)

Kudurup da dağlara ağasıcık. (Fethiye)

Kudurup da etini yiyesice (Kolay, TFA)

Kuduz canını yiyesice. (Alanya)

Kuduz itler gibi ağzın köpüre. (Van II, TFA)

Kuduz okuna uğruyasıca. (azgın, hırslılara) (Alanya)

Kuduz olasın. (Fethiye) (Van II, TFA)

Bu konudaki diğer beddualar ise şöyledir:

Yüzünü teneşir paklasın. (yüz karası olana) (Alanya)

Uçkuguru (uçkuru) elinde kalasıca. (Alanya)

Uçgur (uçkur) çözmek nasip olmaya. (Alanya)

Ellerin koynunda kalırsın inşallah (Fethiye)

Yoldan azasın. (Nevşehir- Acıgöl)

Yoldan çıkasıcık. (Fethiye)

İtin aza oğul. (Van III, TFA)

2.2.23. Başkalarına Muhtaç Olmak Üzerine

Bu beddualarda bir başkasının yardımı olmadan yaşayamayacak kadar sefil duruma düşmek, yaşamını bu hal ile sürdürmek dileği vardır.

“El kapılarına düşesicik.” (Fethiye) ve “El kapılarından kurtulma.” (Fethiye) bedduaları başkalarının evinde kalmaktan kurtulamamak üzerine edilmiş bir bedduadır.

“Ellere avuç açarsın inşallah.” (Fethiye) bedduası kendini küçük düşürerek istemek, bir dilenci olmak anlamındadır.

“Ellerin elinde kalasın.” (Suşehri) bedduası ise başkalarının hükmü altında kalmak demektir. Aşağıdaki beddualar da aynı anlamdadır:

Başkalarına muhtaç olasın. (Van I, TFA)

Ele bakınç, göze kovunç olasın. (Divriği)

El aleme muhtaç olasın. (Van II, TFA)

Ah diyesin bir lokma ekmek bulamayasın inşallah. (Van I, TFA)

Dokuz eve kül dök. (Elmacık, TFA)

Dokuz kapıda dokuz papucun (pabucun) kalsın. (Çolaklı, TFA)

Küle muhtaç olasın. (Suşehri)

Bir ayakkabıyla kırk kapı dolanasın. (Suşehri)

Düşmana muhtaç olasıca. (Nevşehir- Acıgöl)

Ellere düşesin balam. (Van II, TFA)

Ellere kal. (Fethiye)

Ellere kalasıca. (Suşehri)

“Dokuz kapıdan kovul.” (Çolaklı, TFA) bedduası ise yardım istenen her yerden geri çevrilmek anlamındadır.

2.2.24. Anne-Baba İle İlgili Olanlar

Bu beddualar genellikle bir kişinin anne ve babasına edilen beddualardır. Beddua eden kişi daha çok onların ölümünü dileyerek karşısındakinin acı çekmesini dilemektedir.

Anadan yetim olasın. (Van I, TFA)

Anan öle. (Fethiye) (Van I, TFA)

Analık eline kalasıcık. (Fethiye)

Anasız kal e mi? (Fethiye)

Anasız kalasica. (Fethiye)
Anasız kalasın, oğul. (Van I, TFA)
Anasız, babasız kalasıcık. [(Fethiye)
Baban öle. (Fethiye) (Van I, TFA)
Baba yüzü görmeyesin. (Suşehri)
Anandan babandan ol. (Fethiye)
Ebe ecdattan mahrum kalasın. (Suşehri)
Allah'tan umarım baban öle. (Van I, TFA)

Hem anne hem babanın aynı zamanda bir kanlı cinayete kurban olup ikisinin bir tabuta konması dileğini “Anan baban bir kızıl tabutta gide.” (Gaziantep Ağzı II) bedduası ifade eder.

Bir kişi öldükten sonra onun için belli günlerde yemek verilir. Bu yemeğe “lokma” denir. Aşağıdaki beddualar bu yolla ölüm dileğini anlatmaktadır:

Babanın lokması ağzına ola. (Van I, TFA)
Ananın lokması ağzına ola. (Van I, TFA)

“Babanın başucuna oturasın.” (Besni) bedduası babasının ölüp de evladın onun başında beklemesi dileğini ifade eder.

Ölüye saygı sebebiyle mezarlıkların bakımlı olmasına çalışılır. “Ecdadının kabri eşek nahırı ola.” (Gaziantep Ağzı II) bedduası bir kişinin büyüklerinin mezarları eşek sürüsünün ayakları altında kalsın diyerek onların varlığının her türlü işaretinin yeryüzünden silinmesi isteğini belirtir. “Babanın sinine¹¹⁵ b.k yağa.” (Gaziantep Ağzı II) bedduası da aynı düşüncüyü ifade eder. Aynı zamanda o kişinin hakarete layık olduğunun da göstergesidir.

Anne babanın o evladı faydası dokunmasın, evlatları onlardan bir iyilik göremesin diye “Ananın babanın hayrını görme.” (Nevşehir- Acıgöl) veya “Babandan hayır görmeyesin.” (Van I, TFA) bedduaları edilir.

¹¹⁵ sin: mezar.

Bir kişinin babasına veya babasıyla birlikte kendisine beddua edildiğinde “Allah babanın belasını versin. (Van I, TFA)” veya “Babanın da başına, senin de.” (Gümüşhane, TFA) denir.

“Anan baban tünbe tünbe ola.” (Van I, TFA) bedduası da anne baba için söylenmektedir, ancak “tünbe tünbe” ikilemesinin anlamına ulaşılamamıştır.

2.2.25. Çocuklar Üzerine Beddualar

Çocuklar üzerine edilen beddualar çok çeşitlidir. Bu beddualar kişinin hiç çocuk sahibi olamamasından, olan çocuklarının ölmesine kadar pek çok alt başlık altında toplanabilir.

Beddua edilen kişinin hiç çocuk sahibi olamamasını belirten bedduaların bir kısmında kişiye doğrudan bu olumsuz dilek söylenir:

Yavrusuz kalasın. (Suşehri)

Ak dastarlıya hasret gedesice. (Fethiye)

Ak donluya hasret git. (Fethiye)

Allah seni yeşertmeye. (Gaziantep Ağzı II)

Allah türetmeye. (Gaziantep Ağzı II)

Dal budağın olmasın. (Suşehri)

Dalı budağı kırılasicik. (Fethiye)

Dalı budağı kuruyasica. (Fethiye)

Dalın kolun kırıla. (Divriği)

Dalın kurusun. (Fethiye)

Dalın yere gele. (Van II, TFA)

Dalların kurusun. (Fethiye)

Dalsız budaksız kal. (Fethiye)

Sinsilesi kesilesice. (Alanya)

Evlat yüzü görme. (Fethiye)

Evlat yüzü görmeyesice. (Alanya)

Evlat yüzü görmeyesin. (Gaziantep Ağzı II) (Van II, TFA)

Evlat yüzüne hasret kalasın. (Diyarbakır)

Evlat yüzüne hasret kalsın. (Bayrı, İstanbul)

Uşak yüzü görmeyesin. (Suşehri) (Van III, TFA)

Evlatsız kalın. (Van II, TFA)
Çoluk çocuk yüzüne hasret kal. (Bartın)
Çor çocuk yüzü görmeyesice. (Alanya)
Er, evlat, döl dölet sahibi olma. (Fethiye)
Hep buvarsa, döle durma. (Nevşehir- Acıgöl)
Döl dölet sahibi olmayasica. (Fethiye)
Dölceğizlerin kurusun. (Fethiye)
Dölsüz döşsüz kalasın. (Fethiye)
Dölu döşü Karadeniz'e dökülesice. (Çolaklı, TFA)
Çoluk çocuğuna hasret kalırsın inşallah. (Fethiye)
Ocağını tüttürecek evlat yüzü görme. (F.Akçın, TFA)
Tohumun dünyaya yayılmaya. (Gaziantep Ağzı II)
Tohumun kuruya. (Gaziantep Ağzı II)

Bu konudaki beddualardan bir kısmında ise çocuk sahibi olamamak ile kişinin soyunun kuruması istenmektedir:

Nesli tükenip de kökü kesilesice. (Alanya)
Adın sanın, soyun; sopun belirsiz olsun. (Fethiye)
Adın sanın; soyun sopun kurusun. (Fethiye)
Zürriyetin kesilsin. (Fethiye)
Zürriyetin kurusun. (Fethiye)
Zürriyetin olmaya, oğul. (Van IV, TFA)
Kökü kesilesice. (Alanya)
Kökü kesilesicik. (Fethiye)
Kökü kuruyası. (Fethiye)
Kökü kuruyası. (Fethiye)
Kökü guruyasica. (Alanya)
Kökün geçe. (Divriği)
Kökün köceğin kesile. (Suşehri)
Kökün kurursun. (Suşehri)
Kökün kuruya. (Birecik, TFA)
Köküne kıran girer inşallah. (Murtçu)
Köküne kıran giresice (Yund)
Köküne gıran giresice. (Alanya)

Köküne kıran giresicik. (Fethiye)
Köküne sumak suyu sıkıla. (Birecik, TFA)
Köküne sumak suyu sıkıla. (Gaziantep Ağzı II)
Kökünüze kibrit suyu dökülsün. (Fethiye)
Kökünüze kibrit suyu. (Van III, TFA)
Soyu kesilesice. (Fethiye)
Soyu kuruyasica. (Fethiye)
Soyu sopu kesilesice. (Alanya)
Soyun bata. (Van III, TFA)
Soyun kurusun. (Nevşehir- Acıgöl)
Soyuna sopuna kıran girsın. (Nevşehir- Acıgöl)

Aşağıdaki beddualar da nesli devam etmemesi için edilmektedir:
Çoluğun çocuğun tat olsun. (Neslin fena olsun demektir) (İçel)
Kocaya varıp da çocuk eline yapışma e mi? (Bartın)
Nahha! Oğlunun kızının mürüvvetini görme. (Fethiye)
Toy torun görmeyesin. (Suşehri)

“Çocuk” kelimesinin yerine dolaylama ile “ak tellikli”, “ufacık ayaklı”, “ufacık izli”, “al fesli” tamlamaları kullanılmıştır.

Ak tellikli görmeyesin. (Alanya)
Ufacık ayaklıya hasret gedeseice. (Fethiye)
Ufacık izliyi yolda gör. (Fethiye)
Ufacık izliyi yolda gözle, al fesliyi elde gözle. (Fethiye)

Bu konudaki bir kısım beddualarda kadının çocuk sahibi olamayıp onu büyütme ile ilgili işlerden mahrum kalması dilenmektedir:

Beşik dibine yatmalara ereme. (Fethiye)
Beşik tıkırtılarına hasret kal. (Fethiye)
Beşik dibinde oturmayasın, ninni demeyesin. (Van I, TFA)
Beşik dibine oturama, nenni nenni deyeme. (Fethiye)
Nahha! Beşik diplerine yatmak nasip olmasın. (Fethiye)
Nenni demeye hasret gedersin inşallah (Fethiye)
Ninni diyene hasret kalasın. (Van III, TFA)

Kundağın dürülü kala. (Suşehri)

“Emicin olmaya.” (Suşehri), kadınlara “Sütünü emecek bir bebeğin olmasın.” anlamında söylenen bir bedduadır.

“Kucağına sidik damlamaya.” (Divriği) bedduası bebek sahibi olup da onu büyütmeyle uğraşamamak

“Çocuk diye yastıklara sarıl.” (Nevşehir- Acıgöl) ve “Evlat diye bağrına taş bas.” (Nevşehir- Acıgöl) bedduaları ise çocuk sahibi olma isteği ile bir kişinin düşmesi istenen durumu göstermektedir.

Bu konudaki bir kısım beddualar ise çocuğu olanlara çocukları için edilen beddualardır. “Beşikte gör eşikte görme.” (Kolay, TFA), “Yüzünü gör izini görme.” (Kolay, TFA) veya “Evladının gölgesine oturma.” (Fethiye) bedduaları, bir kişinin çocuğunun bebeklikten çocukluğa geçmeden, yürümeye başlamadan ölmesi beddualarıdır.

Hamile kadınlara edilen bedduada ise çocuğun doğmadan ölmesi isteği söylenmektedir:

Karnında gör de kucağında görme. (Fethiye)

Karnında göre, kucağında görmeyesin. (Divriği)

Karnında görüp de kucağında görmeyesice. (Alanya)

Karnındaki burnundan gele. (Alanya)

Ebeler karnını deşeler. (Suşehri)

“Karın sıpa doğursun.” (Nevşehir- Acıgöl) bedduası da hamile kadınlar için söylenmektedir.

Bir kısım beddualar ise karşıdaki kişiye çocuklarının ölümünü görmeleri için edilmektedir:

Balaların¹¹⁶ tandıra¹¹⁷ düşe. (Van I, TFA)

Beş balanı birden guylayasın.¹¹⁸ (Van I, TFA)

Çocuklarının ölüsünü gör. (Nevşehir- Acıgöl)

Balanın lokması ağzına ola. (Van I, TFA)

Evladının ölü yüzçeğizlerini gör. (Fethiye)

¹¹⁶ çocukların

¹¹⁷ tandır: içine saman ve keçi kılı karıştırılmış topraktan yapılan ve yere kazılan bir çukur içine yerleştirilmiş ufak çukur.

¹¹⁸ gömesin

Evlat acılan çekersin inşallah. (Fethiye)
Evlat acıları tadarsın inşallah. (Fethiye)
Evlatlarını karşına koyasın, meleyesin. (Van II, TFA)
Kundağın ters döne. (Birecik, TFA)
Uşağının ölüsünü öpesin inşallah. (Bartın)
Ölende balalarına hasret kalasın. (Van III, TFA)
Yavrum diye meleyesin. (Gaziantep Ağzı II)
Yavrum diye meleyesin. (Suşehri)
Ciğer acılarına uğra. (Fethiye)

Köpekler çok sayıda yavru doğururlar. Kediler ise az miktarda yemek yerler. “Köpek gibi doğurup, kedi gibi yiyesin.” (Diyarbakır) bedduası bir kadın için onun köpeklerinki kadar çok sayıda çocuk doğurmasını ama bunlara yedirecek yemek bulamaması isteğini dile getirir.

“Çoluğun çocuğu demir boku¹¹⁹ gevsin.” (İçel) ve “Çorun çocuğun it yalağından tene toplasın.” (Gülner, TFA) bedduaları da bir kişinin çocuklarına yedirecek yemek bulamaması için söylenir.

“Allah sana tavuk cibisi kadar çocuk versin.” (Fethiye) bedduası bir kişinin haddinden fazla çocuk sahibi olması için söylenir.

“Yedi kızla bir sofraya oturasın.” (Van IV, TFA), “Oğul ekmeği yemeyesin.” (Suşehri) veya “Oğul günü görmeyesin.” (Suşehri), bir kişiye erkek evlat sahibi olamaması için edilen beddualardır.

Başkalarının çocukları hakkında edilen beddualardan bir kısmında ise kişinin çocuklarından yana yüzünün gülmemesi, onlardan hayır görmemesi isteği dile getirilir:

Balalarından çekesin. (Van I, TFA)
Çoluğundan çocuğundan gülme. (İçel)
Çoluğundan çocuğundan iyilik bulama da sürün. (Elmacık, TFA)
Çoluğunun çocuğunun hayrını görmeyesin. (Suşehri)
Evlatlarından çekesin. (Van II, TFA)
Oğlundan, uşağından çekesin. (Divriği)

¹¹⁹ demir cürûfu

Uşaklarından çekesin. (Van III, TFA)
Evlatlarından çok çekersin inşallah. (Fethiye)
Evlatlarının hayrını görmeyesin. (Van II, TFA)
Çorunun çocuğunun hayrını görmeyesice. (Alanya)
Erinin evladının muradına erme. (Fethiye)
Evladından gülme. (Gülnar, TFA)
Uşak sıdkı görmeyesin. (Van III, TFA)

“Doğamaz olaydın.” (Fethiye), “Doğmaz olaydın, başımın belası.” (Van II, TFA) bedduaları kişinin kendi çocuğuna kızgınlıkla ettiği beddualardır. Yaramaz çocuklar için diğer beddualar şöyledir:

Çoşmayasica. (Alanya)
Ermeyesice. (Fethiye)
Türemeyesice. (Alanya) (Murtçu)
Türemeyesin. (Suşehri) (Van III, TFA)
Türemeyip de bulunmayasica. (Alanya)

2.2.26. Gitmesi İstenmediği Halde Giden Kişiler İçin

Bu beddualar bir yere gidip de dönmeyen veya gidilmesi istenmediği halde bir yere giden veya gitmek konusunda ısrar edenlere söylenir.

Giden kişiye edilen beddualardan bir kısmı ise gidenin ayaklarına edilen beddualardır:

Ayacığına (ayağına) tokmaklar takılsın. (Kaymakçı, TFA)
Ayacığına küflü mıhlar batsın. (Fethiye)
Ayacıkların bağlansın da yürüyemez ol. (Fethiye)
Ayacıkların kırılsın. (Fethiye)
Ayacıkların kötürüm olsun. (Fethiye)
Ayacıkların meret olsun. (Kaymakçı, TFA)
Ayacıkların pabuç yüzü görmesin de sürüm sürüm sürün. (Fethiye)
Ayacıklarını sürüyesin. (Fethiye)
Ayağı kırılasic. (Nevşehir- Acıgöl)

Ayağı kırılsın . (Bayrı, İstanbul)
Ayağın hurd¹²⁰ ola. (Van I, TFA)
Ayağın kayıp belin yere gele. (Van II, TFA)
Ayağın kırıla inşallah. (Van II, TFA)
Ayağın kırılsın, gelmez olaydın. (Van I, TFA)
Ayağına kör mih batasıca. (Gaziantep Ağzı II)
Ayacığına küflü mihlar batsın. (Fethiye)
Ayağına taş değe. (Van I, TFA)
Ayağını taşlar çelsin. (Fethiye)
Ayakların kitlene. (Van II, TFA)
Ayakların pabuç yüzü görmesin. (Fethiye)
Ayakların yer tutmaya. (Van I, TFA)
Ayaklarına kara su insin. (Van I, TFA)
Ayaklarına karasular insin. (Fethiye)
Ayaklarına nüzülle (nüzuller)¹²¹ insin. (Bartın)
Ayaklarını pabuç sıksın da yürüyemez ol. (Fethiye)
İki ayakları topar olasıcık. (Fethiye)
İki ayakların bağlanasıca. (Kaymakçı, TFA)

Bu konudaki bir kısım beddualarda ise “Madem ki gidiyorsun gittiğin yer cehennem olsun, yani öl.” anlamı vardır:

Cehenneme gidesin. (Van I, TFA)
Cehenneme git. (Fethiye)
Cehenneme kadar yolun olsun. (Van I, TFA)
Cehenneme kadar yolun var.¹ (Fethiye)
Cehennemin dibine giresin. (Suşehri)
Cehennemin dibine git. (Gülner, TFA) (Konya, TFA) (Murtçu)
Cehennemin esfelesine¹²² kadar yolun var. (Fethiye)
Cehennemin köküne git. (İçel) (Van I, TFA)

¹²⁰ hurd: yiyecek.

¹²¹ nüzul: felç, inme.

¹²² esfele (esfel-i sâfilin): aşağıların en aşağısı, cehennemin en aşağı tabakası.

Aşağıdaki beddualar, giden kişiye “Eğer bir yere gideceksen gittiğin yer mezara olsun.” demenin çeşitli yollarıdır:

Kara sala git. (Van III, TFA)

Kara yere gidesin. (Gaziantep Ağzı II)

Kara yere git, arkanın zumarının üstüne git. (Gaziantep Ağzı II)

Kara yerin karanlığına gidesin. (Gaziantep Ağzı II)

Gidilen yerden gelinmeyip ölüm haberinin gelmesi isteğini belirten beddualardan bir kısmı da “kara haberi gelmek” deyimini ile söylenir:

Kara habarları gelesice. (Fethiye)

Kara haberi gelsin. (Bayrı, İstanbul)

Kara haberin gele, **belkim** geri dönmeyesin. (Van II, TFA)

Kara haberin gele. (Gaziantep Ağzı II) (Suşehri) (Van III, TFA)

Kara haberinle kara gömleğin gelsin. (Gülнар, TFA)

Kara haberleri gelesice. (Alanya) (Fethiye)

Kara haberleri, kanlı gömleği gelesice. (Alanya)

Kara haberlerin gelir inşallah. (Bartın) (Fethiye)

Gittiği yerlerden gara (kara) habarları (haberleri) gelesice. (Fethiye)

Karalı haberin gele. (Van II, TFA)

Karalı haberlerin gele. (Divriği)

Sağ git, ölüп gelsin. (Fethiye)

Sağ salim eve dönmeyesin. (Van III, TFA)

Allah seni getirmeye de kara haberini getire. (Birecik, TFA)

Gitmesine razı olunmadığı halde gitmekte ısrarcı olan veya giden kişinin bir daha geri dönmemesi isteğini belirtmek için edilen beddualarda ufak farklar dışında benzer söyleyişler vardır:

Allah seni getirmeye. (Gaziantep Ağzı II)

Allah götüre de getirmeye. (Suşehri)

Ya gidi gittiği yoldan dönmeyesice ya! (Fethiye)

Gittiğin olsun geldiğin olmasın. (İçel) (Van II, TFA)

Gittiğin yerden geleme. (Gülнар, TFA)

Gittiğin yerlerden dönme e mi? (Fethiye)

Gittiğin yerlerden dönme. (Fethiye)

Gittiğin yoldan gelme. (Sorgun, TFA)
Gidişin olsun da dönmelere erme. (Fethiye)
Gidişin olsun da dönüşün olmasın. (Kalanas, TFA)
Gidişin olsun da gelişin olmasın. (Alanya) (Bartın) (Fethiye) (Murtçu)
Gidişin olsun, dönüşün olmasın. (Nevşehir- Acıgöl)
Gidişi olsun da dönüşü (gelişi) olmasın. (Bayrı, İstanbul)
Gidişin gidiş olsun, gelişin geliş olmasın. (Kaymakçı, TFA)
Gidişin ola da gelişin olmaya. (Birecik, TFA)
Gidişin ola gelişin olmaya. (Diyarbakır) (Erzurum, TFA)
Gidişin olsun da dönemez ol. (Fethiye)
Gidişin olsun, gelişin olmasın. (Elçin. 667) (Kolay, TFA)
Gidip de gelmeyesice. (Fethiye)
Gittiği yerlerden dönmeyesice. (Fethiye)
Nahha! Gittiğin yerlerden gelemez ol. (Fethiye)
Gelmezine git. (Kolay, TFA)
Gittiği yoldan dönmesin. (Bayrı, İstanbul)
Dönülmez yollara gidesin. (Alanya) bedualarıdır.
Ölücüklerin gelsin de diriciklerin gelmesin inşallah. (Sındırgı, TFA)
Ölün gelsin. (F.Akçın, TFA)

Bir diğer beddua ise gidene “son gidişi olması”, bir daha gidememesi dileğini belirtmek için edilen bedduadır:

Son gidişi olsun. (Bayrı, İstanbul)
Son gidişin ola dönmeyesin. (Van III, TFA)
Son gidişin olsun. (Fethiye)
Ahir gidişin olsun. (Kolay, TFA)

“Gelip de görmeyesice.” (Fethiye) bedduası istenmediği halde giden bir kişinin, döndüğü zaman görmeyi beklediği şeyleri veya kişileri görememesi, onları orada bulamaması için edilir.

“Dabanı¹²³ dağılasıca.” (Alanya), “Tabanın patlaya.” (Van I, TFA), “Topuğun şişe balam.” (Van III, TFA) bedduaları ise bir yere gidip de zamanında gelmeyen, geç kalan kişilere söylene beddualardır.

Gidenin, ulaşmak istediği yere varamadan yarı yolda kalmasını söyleyen beddualar:

Yarı yol, yarı menzilde kalasın. (Erzurum, TFA)

Yarı yolda kalasın. (Van IV, TFA)

Yarı yolda kalırsın inşallah. (Fethiye)

“Ölüsü gayfalarda (kahvelerde) kalası.” (Fethiye) bedduası, zamanını kahvehanede geçirenlere edilir.

“Sılaya dönmeyesin” (Van III, TFA) bedduası giden kişinin bir daha doğru büyüdüğü yerlere dönememesi için edilir.

“Kıçında kara çıban çıkasica.” (Nevşehir- Acıgöl) bedduası bir yerde fazla oturamayan veya çok gezen kişilere edilmektedir.

Ziyaretinden hoşnut olunmayan kişiler için “Kıçın kırıla bir daha gelmeyesin.” (Van II, TFA), “Son geldiğin olsun.” (Alanya) (Fethiye) bedduaları edilir.

Bu beddualardan bir kısımda da giden kişinin gittiği yerde çeşitli belalarla karşılaşması dileği vardır:

Gidesin, kamyon altında kalasın. (Van II, TFA)

Gittiğin yerde setrolmayasın. (Van II, TFA)

Sağ gidesin, dönmeyesin. (Van III, TFA)

Sağ git, dönmek nasip olmasın. (Fethiye)

Kadana belana karşı gidesin. (Van II, TFA)

Git, işin rast gelmesin. (Van II, TFA)

Yollarına kara duman çöksün. (Nevşehir- Acıgöl)

Yoluna boz duman çöke, ha. (Besni)

Yoluna boz duman çöke. (Birecik, TFA)

Yolunu sapıtasıca. (Fethiye)

Yola gidesin, eşkıyalar kese. (Van IV, TFA)

Gelmez ağrıya yat. (İçel)

Kıçına çöp yapışmasın. (Nevşehir- Acıgöl)

¹²³ tabanı

Nahha! Ön git de ters gel. (Fethiye)

Ön git de ters gel e mi? (Fethiye)

Ölüsü denizlerde kalası. (Fethiye)

2.2.27. Çok Uyuyana Edilen Beddualar

Uykulardan olasin. (Suşehri)

Uykuların bölünsün. (Fethiye)

Uykusuz geber. (Fethiye)

Uykusuz geberesice. (Fethiye)

Uyur uykunda, tatlı canından ol. (Fethiye)

Uyuyamaz ol. (Fethiye)

2.2.28. Göz Üzerine Beddualar

Göz üzerine çok sayıda beddua bulunmaktadır. Bunda gözün insan için çok önemli bir organ oluşunun da etkisi bulunmaktadır.

Bu beddualarda çoğunlukla kişinin kör olması bazen de göz hastalığına tutulması dilenmektedir.

Allah gözcezlerini alsın. (Fethiye)

Allah gözünü kör ede. (Van I, TFA)

Allah gözünü kör etsin. (Gümüşhane, TFA)

Allah gözünü, dizini ala. (Gaziantep Ağzı II)

Allah gözünün ışığını ala. (Gaziantep Ağzı II)

Allah iki gözünü kör ertsin. (Fethiye)

Allah iki gözünü, iki dizini ala. (Birecik, TFA)

Allah, iki gözüne, iki dizine dert versin. (Elmacık, TFA)

Allah'tan gözlerinin feri kapansın. (Bartın)

Âmâ, alil¹²⁴ olasin. (Van I, TFA)

Amalar ol. (Fethiye)

Alil olasin inşaallah. (Van II, TFA)

Düşmanların gözü çıka. (Van II, TFA)

¹²⁴ alil: kör

Çam ağacının özü, yandı kül oldu közü, dilerim Allah'tan kör olsun iki gözü.
(Elmacık, TFA)
Çırası sönesice. (Yund)
Çıraya kör bakarsın inşallah. (Fethiye)
Çıraya kör bakasın. (Van II, TFA)
Çift ışığın yere gele. (Van II, TFA)
Çift ışıktan olasın. (Van II, TFA)
Al çıka, mavi çıka, balam beki (belki) iki gözün çıka. (Van I, TFA)
Gözcezerleri çıkıvsın nahha Rabbim! (Fethiye)
Gözcezerlerin çıksın. (Fethiye)
Gözleri akasıcık. (Fethiye)
Gözleri dönesicik. (Fethiye)
Gözleri gök kandil olasıcık (Fethiye)
Gözleri görmeyesicik.. (Fethiye)
Gözleri kör olasıca (Sorgun, TFA)
Gözleri kör olasıcık. (Fethiye)
Gözleri kör, dizleri topar olasıcık. (Fethiye)
Gözleri oyulası (Fethiye)
Gözlerin aka, avucuna gele. (Van II, TFA)
Gözlerin âmâ / kör ola. (Van II, TFA)
Gözlerin çıka. (Van II, TFA)
Gözlerin kapana. (Erzurum, TFA)
Gözlerin kapansın. (Fethiye)
Gözlerin keşe döne. (Divriği)
Gözlerin kör olsun da bir yerler görme. (Elmacık, TFA)
Gözlerin kör olsun da sürüm sürüm sürün. (Çolaklı, TFA) (Fethiye)
Gözlerin kör olsun. (Bartın) (Suşehri)
Gözlerin oyula. (Van II, TFA)
Gözlerin oyulsun (Fethiye)
Gözlerin önüne aksın. (Bartın) (Fethiye) (Murtçu)
Gözlerin patlasın. (Fethiye) (Gümüşhane, TFA)
Gözlerin söğünsün¹²⁵. (Suşehri)

¹²⁵ sönsün

Gözlerin yana döne. (Suşehri)
Gözlerine Ali mili çekile¹²⁶. (Van II, TFA)
Gözlerine habbe çöke. (Van II, TFA)
Gözlerine kara su ine. (Erzurum, TFA) (Van II, TFA)
Gözlerine tuti ine. (Van II, TFA)
Gözlerinin elifi söyünesice (Kolay, TFA)
Gözsüz oturasın. (Van II, TFA)
Gözsüz, dilsiz olasın. (Van II, TFA)
Gözü akasica. (Alanya)
Gözü çıkasica. (Alanya)
Gözü çıksın. (Bayrı, İstanbul)
Gözü eline gelesice. (Alanya)
Gözü kapanası. (Fethiye)
Gözü kayasica. (Fethiye)
Gözü kör olasıca, duvarlar çalasica. (Gülнар, TFA)
Gözü kör olasıca. (Konya, TFA) (Nevşehir- Acıgöl)
Gözü kör olsun. (Bayrı, İstanbul)
Gözüğün elifi söğüne. (Besni)
Gözün çıkar. (Murtçu)
Gözün çıksın. (Bartın) (Fethiye) (Suşehri)
Gözün görmesin, kaşın kalkmasın. (Fethiye)
Gözün kör ola da ahirete kara gidesin inşallah. (Murtçu)
Gözün kör ola e mi? (Fethiye)
Gözün kör ola. (Gaziantep Ağzı II) (Murtçu)
Gözün kör olsun da duvarlara el çal. (Elmacık, TFA)
Gözün kör olsun da; yollara, bellere bak. (Fethiye)
Gözün kör olsun, dizin topal olsun. (İçel)
Gözün kör olsun. (Gümüşhane, TFA) (Kaymakçı, TFA)
Gözün önüne aksın. (Tokat, TFA)
Gözün patlaya, avucuma gele. (Birecik, TFA)
Gözüne ali mili çekile. (Gaziantep Ağzı II)
Gözüne betire¹²⁷ düşe. (Gaziantep Ağzı II)

¹²⁶ mil çekmek: cezalandırmak amacıyla bir kimsenin gözlerini kızgın demir çubukla kör etmek.

¹²⁷ çıban

Gözüne işi bata. (Van II, TFA)
Gözüne katran aka. (Gaziantep Ağzı II)
Gözüne kum dolsun. (Nevşehir- Acıgöl)
Gözüne mil çekilesi. (Fethiye)
Gözüne patlama çöke. (Besni)
Gözüne perde insin. (Bayrı, İstanbul)
Gözünü kargalar oysun. (Nevşehir- Acıgöl)
Gözünün bebeği şişe inşallah. (Van II, TFA)
Gözünün elifi sönsün. (Bayrı, İstanbul)
Gözünün ferî aka inşallah. (Van II, TFA)
İki gözü birden çıksın. (Bayrı, İstanbul)
İki gözden hafız olasın. (Van III, TFA)
İki gözden malûl olasın. (Van III, TFA)
İki gözden şil olasın. (Van III, TFA)
İki gözleri kör olasıcı. (Fethiye)
İki gözleri kör olup da, iki dizleri topar olasıcı Ne edin (edeyim) gayrî?..
(Fethiye)
İki gözlerin kör olsun. (Elmacık, TFA)
İki gözü kör olasıcı. (Alanya)
İki gözün avcunun içine aka. (Van III, TFA)
İki gözün bir delikten baka. (Van III, TFA)
İki gözün de görmesin. (Fethiye)
İki gözün elime gele. (Birecik, TFA)
İki gözün gide, eline gele. (Divriği)
İki gözün kör ola. (Alanya)
İki gözün kör olmasın. (F.Akçın, TFA)
İki gözün kör olur da ellerinden ben tutarım. (Sındırgı, TFA)
İki gözün önüne aksın. (F.Akçın, TFA)
İki gözün önüne aksın. (Fethiye) (Nevşehir- Acıgöl)
İki gözünden ol. (F.Akçın, TFA)
Yol gösterenin değnek ola. (Suşehri)

2.2.29. Ettiğini Çekmek Üzerine Beddualar

Bu beddualar, bir kişinin yaşadığı sıkıntılara sebep olduğunu düşündüğü kişilerin de aynı sıkıntıları yaşamaması dileğini belirtir:

Bana ettiğin başına gelsin. (İçel)

Ettiğini biçesin. (Murtçu)

Yazıma yazılasın. (Gaziantep Ağzı II)

Yavrum kazdığın kuyuya düşesin. (Besni)

“Ah” alasın. (Fethiye)

“Ah” tutar inşallah. (Fethiye)

Ahım kalmaya inşallah. (Van I, TFA)

Ahım sen de kalmaz inşallah. (Fethiye)

Ahım yerde kalmaz inşallah. (Fethiye)

Ağzın tohum eteğin tarla olsun da eştığın kuyuya düşesin. (İçel)

Başında bulursun inşallah. (Fethiye)

Başınıza gelsin. (Fethiye)

Emeline göre işin rast gele. (Van II, TFA)

Eştığın kuyuya düşesin. (Suşehri)

Etticeğinden bulasın. (Murtçu)

Ettiğinden bulasın. (Murtçu)

Ettiğini bulasın. (Suşehri)

Ettiğini çekesin. (Divriği) (Suşehri)

Ettiklerini bulasın. (Diyarbakır)

Aynı akıbetе uğrayasın. (Van I, TFA)

Allah, sebebine koymaya. (Gaziantep Ağzı II)

Kendin ede kendin çekesin. (Suşehri)

Öz başını yiyesin inşallah. (Van III, TFA)

Özünde bulasın. (Alanya)

Avlanırken avlanasın **beki**. (Van I, TFA)

Beni bu hale getirdin, sürüm sürüm sürünesin. (Birecik, TFA)

Allah ede, ardında kalmaya. (Van I, TFA)

Allah benim gömleğimi giydire, kınamı yaktıra. (Gaziantep Ağzı II)

Canında bulsun. (Bayrı, İstanbul)

Eğbeti (akıbet) başına. (Van II, TFA)

Yuva yıkanların yuvası yıkılsın. (Fethiye)
Sebep olanlar cennet yüzü görmesin. (Fethiye)
Sebep olanların, cehennem yurdu olsun. (Fethiye)
Yaptığın iş başına kara gele inşallah. (Van IV, TFA)
Taksirat olsun, ayağına dolansın. (Kaymakçı, TFA)
Sen beni tükettin, Allah da seni tüketsin. (Suşehri)
Sebebin sonun ola. (Suşehri)
Öyle birine rast gelesin [ki] o, benim ahımı senden çıkara. (Van III, TFA)
Nahha Allah'ından bul. (Fethiye)
Nahha! Allah'ından bul. (Fethiye)
Nahha! Allah'ından bul. (Fethiye)
Mevlâ'ndan bul e mi? (Fethiye)
Mert olmayanın elinden gidesin. (Suşehri)
Kalbinin fesadına uğrayasın. (Suşehri)
Çeksin çekesice. (Alanya)
Bizi unutup, kendi derdine yanarsın inşallah. (Fethiye)
Biriniz birinizden bulsun, birinizde Allah'ından bulsun. (Fethiye)
Birbirinizden bulun. (Fethiye)
Beni unutsun da tatlı canına düşsün. (Bayrı, İstanbul)
Bana ilişen Allah'ından bula. (Van III, TFA)
Allah iki katını çıkarsın. (Nevşehir- Acıgöl)

“İyiliğimi isteyen iyiliğini göreyim
Kötülüğümü isteyen helvasını yiyeyim”(Tan, ÖSH, s. 67)
Yeğnlik edenin yeni (yeğn) yanı yere gelsin. (Gaziantep Ağzı II)

“Bana kemlik edenler, daima iyilikle yâd olsun
Kusurumu gözleyenler, dembedem ömrü mezid olsun
Yıkanlar hatır-ı nâşâdımı, Yâ Râb şâd olsun
Benim için nâmerd diyenler, bermurâd olsun”(Tan, ÖSH, s. 68)

Kişinin ettiklerinin hesabını mahkemeye çıkararak vermesi veya cezasını hapiste çekmesi dileğini belirten beddualar vardır:

Mahkemeler yerin yatağın olsun. (Fethiye)

Mahkeme kapılarından gelme. (Fethiye)
Mahkemeler durağın olsun. (Fethiye)
Mahpus damları yerin yurdun olsun. (Fethiye)
Mahpushanelerde çürüyesin. (Van III, TFA)
Mahpuslarda çürüyesin. (Fethiye)

Bedduaya uğrayan kişinin başına gelenlerin kendisinin daha önce başkalarına yaptığı kötülükler sebebiyle olduğunu anlaması için

“Ettim de buldum” diyesin. (Suşehri)
“Ettim, buldum” diyesin. (Divriği)
“Eyvah, ettim, buldum!” diyesin. (İçel) bedduaları edilmektedir.

Bu konudaki bir kısım beddualar ise kendisine beddua edilen kişinin beddua edene, bedduasıdır. Burada söylenen olumsuz dileğin söyleyene dönmesi isteği vardır:

Bedduan başına uğraya. (Gaziantep Ağzı II)
İlencin kendine uğrasın. (İçel)

Kötü bir duruma sebep olanlar için edilen beddualar, bu duruma neden oluşu üzerine beddualardır:

Sebep, ocağın batsın. (Nevşehir- Acıgöl)
Sebep olan kebab ola. (Birecik, TFA) (Murtçu)
Sebep olanlar kebab olsun. (Fethiye)
Sebep olan, sebepsiz kalsın. (Bayrı, İstanbul)
Sebep olanın evi yıkıla. (Van III, TFA)
Sebep olanlar Allah'ından bulsun. (Fethiye)
Yavrum, sebebine koymaya, ha. (Besni)

Bir şeyden elde edilen faydanın veya alınan zevkin arkasından gelen üzücü bir olay sebebiyle kişinin içine sinmemesi veya onu elde ettiğine pişman olacak kadar sıkıntı çekmesini ifade eden “burnundan gelmek” deyimini de beddualarda bu anlamı sağlayacak biçimde kullanılmıştır:

Ettiklerin fitil fitil burnundan gelsin. (Alanya)
Fitil fitil burnundan gele. (Van II, TFA)
Fitil fitil burnundan gelsin. (Fethiye) (İçel)

Fitir fitir bunundan gele. (Suşehri)
Burnundan fitil fitil gelesice. (Alanya)
Burnundan fitil fitil gele (Suşehri)
Burnundan fitil fitil gelsin. (Nevşehir- Acıgöl)
Burnundan gelesicik. (Fethiye)
Burnundan gelsin (Fethiye)
Burnundan oluk ola da gele. (Suşehri)
Burnunuzdan gelsin. (Gümüşhane, TFA)
Yaptığın fitil fitil burnundan gelsin. (Alanya)
Ağızından burnundan fitil fitil gele. (Van I, TFA)
Allah ıvıl ıvıl burnundan getirsin. (Bartın)
“Ettiklerini kusasın.” (Suşehri) bedduası da aynı düşünceyi anlatmaktadır.

Kötülük eden kişinin bu ettikleri için cezasını evlat acısı olarak yaşaması anlamında pek çok beddua bulunmaktadır:

Oğlunda kızında bulasica. (Alanya)
Oğlunda kızında bulsun. (Çolaklı, TFA)
Bana yaptığını uşakların sana da yapsın. (Bartın)
Benim senden çektiğim kadar sen de evladından çekesin. (Van III, TFA)
Bana ettiklerini çocuklarından bulasın. (Suşehri)
Sen de evladından bul. (Nevşehir- Acıgöl)
Senden doğanlar da sana etsinler. (F.Akçın, TFA)
Çoluğundan çocuğundan bul. (Bartın)
Çorunda çocuğunda bulasın. (Alanya)
Çorunda çocuğunda göresice (bulasica) (Alanya)
Evlatlarından bulasın. (Suşehri)

2.2.30. Ölümü Dileyen Beddualar

Ölüm kavramı beddualarda en çok yer bulan konudur. Başka bölümlerin içinde de dolaylı olarak ölüm dilekleri görülmektedir; ancak burada doğrudan ölüm dileklerine yer verilmiştir.

Bu beddualarda ölümün yolları da belirtilmiştir:

a) Açlıktan Ölme

Acından geber. (Fethiye)

Acından geberesice. (Fethiye)

Acından geberirsin inşallah. (Fethiye)

b) Genç Yaşta Ölmek

Ömrün kısa ola. (Van III, TFA)

Şitil kırıl原因. (Diyarbakır)

Şitil kırıl原因. (Van III, TFA)

Elin ekmek, belin kuşak görmesin demektir. (İçel)

Elin ekmek, belin kuşak görmesin. (Van II, TFA)

Elin ekmek, belin kuşak görmeye. (gençken ölmek) (Alanya)

Elin ekmek, belin kuşak yüzü görmesin, (Fethiye)

Civan devrilesin. (Erzurum, TFA)

Civan ölesin. (Van II, TFA)

Büyümeysesice. (Gaziantep Ağzı II)

Büyümeyesin. (Van I, TFA)

Bu boydan artık büyümeyesin inşallah. (Van I, TFA)

Bu boydan yukarı çıkmayasıca. (Suşehri)

Allah seni bir siyem daha büyütmesin. (Suşehri)

Allah seni bu yaştan artık büyütme. (Van I, TFA)

Allah, gençliğine doyurmasın. (Bayrı, İstanbul)

Dal devrilesin, yiğit ölesin. (Van II, TFA)

Dal iken devril. (Elmacık, TFA)

Dalken devrilesin. (Gaziantep Ağzı II)

Fidan iken devrilesin. (Fethiye)

Fidanın yeşermesin. (Fethiye)

Genç arkası yere gelesice (Sorgun, TFA)

Genç yaşına doyamayasın. (Birecik, TFA)

Gençliğinden hayır görmeyesin. (Van II, TFA)

Gençliğine doyma. (Çırakman, TFA)

Gençliğine doyma. (Fethiye)

Gençliğine doymasın. (Çırakman, TFA)

Gençliğinin hayrını görme. (Fethiye)
Gençliğinin hayrını görme. (Nevşehir- Acıgöl)
Gençliğinin hayrını görmeyesice. (Alanya)
Göğsünde ak kıllar bitmesin. (Fethiye)
Ömrüne doymayasın. (Gaziantep Ağzı II)
Ömrüne gününe doymayasın. (Gaziantep Ağzı II)
Ömrüne, gününe doymasın. (Bayrı, İstanbul)
Tomucukken sol. (Van II, TFA)
Tomurcuk iken sol. (İçel)
Tomurcukları solasica. (Fethiye)
Yavrum, gül iken solasın, ha. (Besni)
Yavrum, yaşına doymayasın. (Besni)
Yiğit arkan yere gele. (Divriği)
Yiğit arkan yere gele. (Van III, TFA)
Yiğit arkan yere gelsin. (F.Akçın, TFA)
Yiğit boyun yere gele. (Van II, TFA)
Yiğit budanasın inşallah. (Van II, TFA)
Yiğit devrilesin. (Van IV, TFA)
Yiğit iken yıkılasın, al iken devrilesin. (Gaziantep Ağzı II)
Yiğit iken yıkılasın, dal iken devrilesin. (İçel)
Yiğit iken yıkılasın, dal iken devrilesin. (Van IV, TFA)
Yiğit iken yıkılasın, dal iken devrilesin. (Yund)
Yiğit iken yıkılasın. (Besni)
Yiğit iken yitesice. (Alanya)
Yiğit ölesin. (Van III, TFA)
Yiğit ölümüne uğrayasica. (kadınlar daha çok söyler) (Alanya)
Yiğit ölümüne yat. (İçel) (Van IV, TFA)
Yiğit ü nevcivan budanasın. (Van II, TFA)
Yiğitken yıkılasın. (Birecik, TFA)
Yeşermeyesice. (Gaziantep Ağzı II)
Yetişmesin. (Bayrı, İstanbul)
Yetişmeyesice. (Nevşehir- Acıgöl)
Yetmeyesice. (Gaziantep Ağzı II)

Yetmeyesin. (Gaziantep Ağzı II)
Yeni yanı yere gelesice. (genç öle) (Gaziantep Ağzı II)
Yaşın, ömrün kısa gele (kala). (Gaziantep Ağzı II)
Yaşın, yaş üzüm kadar olmasın. (Gülнар, TFA)
Yaşı kara gelesice (Gaziantep Ağzı II)
Yaşı kesilesicik. (Fethiye)
Yaşı kesilir inşallah. (Fethiye)
Yaşı toprakta (yerde) sayılsın. (Bayrı, İstanbul)
Yaşı tükenesi. (Fethiye)
Yaşı yerde kalasıcık. (Fethiye)
Yaşını yer alasıcık. (Fethiye)
Yaşın kara gelsin. (F.Akçın, TFA)
Yaşın kesile. (Gaziantep Ağzı II)
Yaşın yaş üzüme döne. (şakayl) (Gaziantep Ağzı II)
Yaşın yelin kara ola, ömrün üç günlük ola. (Van IV, TFA)
Yaşın yerde sayıla. (şimdi yaşasaydı ... yaşında olurdu.) (Gaziantep Ağzı II)
Yaşın yılın üstüne kara gele. (Van IV, TFA)
Yaşın, ömrün kesile. (Gaziantep Ağzı II)
Yaşına ömrüne doymayasıca. (Gaziantep Ağzı II)
Yaşını yerler alasıcık ya. (Fethiye)
Yavrum, yetmeyesin. (Besni)
Vaktinden tez ölesin. (Van III, TFA)
Nahha! Şakakların ağarmasın. (Fethiye)

c) Aniden Ölmek

Allah sana ansız ölüm versin. (Elmacık, TFA)
Çat dı dak çatlıyasıca (Kolay, TFA)
Çatadak çatlayası (Fethiye)
Tanrı okuna uğra. (ansızın öl) (İçel)
Tez vakitte, tez saatte Allah canını alsın. (Fethiye)
Yarına çıkmayasıca (F.Akçın, TFA)
Yarına kalmayasın. (Van IV, TFA)
Pişmiş aşını soğutamayasın. (Suşehri)
Zamansız ölümlerden gedesice. (Fethiye)

Ansızına gidesice (Kolay, TFA)
Sabaha çıkmasın. (Bayrı, İstanbul)
Sabaha çıkmayasıca. (Gaziantep Ağzı II)
Sabaha çıkmayasın. (Erzurum, TFA) (Suşehri) (Van III, TFA)
Sabaha kadar ölesin. (Van III, TFA)
Sabaha kadar şişip kalasıca. (Sındırgı, TFA)
Sabaha kadar zıbarasın. (F.Akçın, TFA)
Sabaha sağ çıkmayasıca. (Alanya)
Sabaha salın kalksın. (Gülnar, TFA)
Sabaha suyun ısına. (Erzurum, TFA)
Sabaha çıkma. (Fethiye)
Sabaha çıkmazsın inşallah. (Fethiye)
Sabaha kazanını kaynatsınlar. (Fethiye)
Sabaha suyunu ısıtsınlar. (Fethiye)
Sabaha kadar şişip geberesice. (Fethiye)
Rahat uykunda tatlı canından ol. (Fethiye)
Sağ yanından sol yanına dönmeyesice. (Alanya)
Salavat getiremeyesin. (Suşehri)
Sıran gelmeden göçersin inşallah (Fethiye)
Sangıdak devrilesice. (Sındırgı, TFA)
Tanrı akşamdan canını alsın. (İçel)
Vakitsiz gidesice. (Suşehri)
Vakitsiz ölümlerden gedesece. (Fethiye)
Yavrum, bahara çıkmayasın. (Besni)
Yavrum, tez evden ölün çıka. (Besni)
Sen gelene [kadar] suyunu ıstayım. (Van III, TFA)
Ölümün atlı gele. (Van III, TFA)
Bu gece sabaha çıkmayasın. (Van I, TFA)
Bir solukluk olasın. (Erzurum, TFA)
Bir solukta Allah senin canını alır inşallah. (Murtçu)
Babanın yanına tez vakıta (vakitte) gediver. (Fethiye)
Akşam ezanıyla ölesin. (Suşehri)
Allah senin tez günde tez dakikada ölümünü görem. (Birecik, TFA)
Allah tez günde canını alsın. (Bartın)

Allah tez saatte canını alsın. (Fethiye)
İvecekle götüreler. (Suşehri)
Al sana elma, sabaha kalma. (Van I, TFA)
Kara yerlere tez vakitte giresicik. (Fethiye)

d) Acı Çekerek Ölmek

Acıdan geberesice. (Fethiye)
Acıdan geberesin. (Van I, TFA)

e) Cinayete Kurban Giderek Ölmek

Al gömleği gelesice. (Alanya)
Yavrum al kızıl kana bulanasın. (Besni)
Kanı, altına akasica. (Nevşehir- Acıgöl)
Kanın içine aka. (Gaziantep Ağzı II)
Kanın içine aka. (Van I, TFA)
Kanın içine aksın. (Nevşehir- Acıgöl)
Kanın kulağına dola. (Van II, TFA)
Kanına su serpile. (Van II, TFA)
Kanına tirit olasın. (Van II, TFA)
Kanında şeytan geze. (Van II, TFA)
Kanlı bıçaklara gelesin. (Suşehri)
Kanlı gömleği gelesice. (Alanya)
Kanlı gömleğin elime gele. (Van II, TFA)
Kanlı gömleğin gelsin. (Sorgun, TFA)
Kanlı gömleğin ile kara haberin gelsin. (Çolaklı, TFA)
Kanlı gömleğini görem. (Birecik, TFA)
Kanlı gömleklerin gele. (Gaziantep Ağzı II)
Kanlı göyneikleri gelesice. (Fethiye)
Kanlı göyneiklerin gelsin. (Fethiye)
Kanlı kefeni gelesice. (Alanya)
Kanlı kefenin elime gele. (Van III, TFA)
Sakalın kızıl kanda yuna. (Gaziantep Ağzı II)
Ak sakalın kızıl kana boyana. (Gaziantep Ağzı II)
Ak sakalın kızıl kanda yuna. (Gaziantep Ağzı II)

Ağız al kanlar içinde kalasica. (Alanya)
Ağzın kanla dola. (Van I, TFA)
Tabutun kalkanda kanları aka. (Van III, TFA)

f) Ölü Gömme Geleneklerini de Konu Alan Beddualar

Kolların çekile. (Van II, TFA)
Ağızına su dökenin bulunmasın. (ölürken zemzem) (Alanya)
Ağızına yuyucu parmağı gire. (ağızla ilgili) (Gaziantep Ağızı II)
Allah ney deyen teneşir tahtalara yayıl. (Bartın)
Arkası teneşire gelsin. (Bayrı, İstanbul)
Ayağın şarka çevrile. (Gaziantep Ağızı II)
Yüzüne kaynar sular dökülesice. (ölü yıkama) (Alanya)
Başın teneşire gele. (Van I, TFA)
Başın teneşire gelsin. (Fethiye)
Başın teneşire konsun. (Fethiye)
Kara tahtalara gelesin. (Suşehri)
Kara tahtaya çıkasica (Sorgun, TFA)
Teneşir paklar inşallah. (Bartın)
Teneşir tekne de yıkanasın. (Van III, TFA)
Teneşire gel. (F.Akçın, TFA)
Teneşire gelesin. (Fethiye)
Teneşire gerilesicik. (Fethiye)
Teneşire uzatılasicık. (Fethiye)
Teneşire uzatılasicık. (Fethiye)
Teneşirler paklasın. (Fethiye)
Teneşirler peklesin. (Suşehri)
Teneşirlerde yunasın. (Murtçu)
Teneşirlere gelesin. (Suşehri)
Sucazların ısınsın. (Fethiye)
Sucazların ısınsın. (Fethiye)
Suyu ılıyasica. (Alanya)
Suyu ısınasica (Fethiye)
Suyun ılına. (Suşehri)
Tabanın bu yana. (Van II, TFA)

Tabutun kalka. (Van III, TFA)
Tahta teneşir üstünde yıkanasın. (Van III, TFA)
Tahtalara döşen. (F.Akçın, TFA)
Tahtalara gelesin. (Suşehri)
Tahtaya çıkasica (Sorgun, TFA)
Tahtaya gel. (F.Akçın, TFA)
Tahtayı tepersin inşallah. (Fethiye)
Saçın teneşire gele. (Suşehri)
Özün o tarafa, tabanın bu tarafa. (Van III, TFA)
Patiskaya mahkum ol. (Nevşehir- Acıgöl)
Seni imama yudururum. (Nevşehir- Acıgöl)
Seni kendi elimle kefenleyeyim. (F.Akçın, TFA)
Sakalın teneşirde sabunlana. (Gaziantep Ağzı II)
Kefene giresice (Sorgun, TFA)
Kefeni biçilesi. (Fethiye)
Kefeni dürülesice. (Nevşehir- Acıgöl)
Kefenin biçile. (Murtçu)
Kefenin biçilsin. (Van III, TFA)
Kefenin tez biçilsin. (Van III, TFA)
Namazın kılınır inşallah. (Bartın)
Künyen okuna. (Van III, TFA)
Allah sizi bir kazan suda peklesin. (Suşehri)
İki elin yana gele. (Suşehri)
İkinizi bir kazanla yusunlar. (Suşehri)
İkinizi bir suda bir tabuta guylayayım. (Van III, TFA)
İnşallah ağzına son nefesinde suyu ben damdırırım. (Alanya)
İnşallah çeneciğini ben çatarım. (Alanya)

g) Boğularak Ölmek

Suda boğulasın. (Suşehri)
Sular sebebin olur da, otuz dokuz dersin de kırk diyemezsin. (Murtçu)
Suyu bardakta, tahtayı çardakta göresin.(yeni evli kadına) (Alanya)

h) Ölenin Adını Başkasına Koyma Geleneğine Değinenler

Adın başkasına kona. (Gaziantep Ağzı II)

Adını başkasına koyarlar inşallah. (Fethiye)

Bunları daha da zenginleştirmek mümkündür. Kişinin ölmesi dileğini belirten çeşitli bedduaları şöyle sıralayabiliriz:

Sazını ayak yanına asalar. (Suşehri)

Sensiz kalayım. (Van III, TFA)

Yavrum, yanına yan veresin. (Besni)

Yanı karadan git de yan çarpına dikil. (Kolay, TFA)

Yeğin yerin yere gelsin, kara bağrın güne gelsin. (Kolay, TFA)

Damarın kurusun. (İçel)

Damarların kurusun. (Fethiye)

Damlarda leşin kala. (Suşehri)

Dar ağacında can veresin. (Van II, TFA)

Bayrağın dikili, esvabın kesili olsun. (Gülнар, TFA)

Anderin¹²⁸ kala. (Van I, TFA)

Adı ellerde duyulasıca. (Alanya)

Ak döşeklerde yatamaz ol. (Fethiye)

Ak döşeklerde yatmak nasip olmasın. (Fethiye)

Arkandan kara gömlek giyerim. (Van I, TFA)

Azizini karşına koyasın, şivan edesin. (Van II, TFA)

Ölücükleriniz gelsin. (Fethiye)

Ölet gelesice. (Alanya)

Ölün dışarıda kalsın. (Kaymakçı, TFA)

Ölün duvar diplerinde kalsın. (F.Akçın, TFA)

Ölün kalka. (Divriği)

Ölün koka. (Suşehri)

Ölün mezar bulamasın. (F.Akçın, TFA)

Ölüne su bulunmaya. (su getirmeyene) (Gaziantep Ağzı II)

Ölüne su bulunmaya. (Suşehri)

Yaratan Allah, ya seni, ya beni alsın. (Fethiye)

¹²⁸ ölüden kalan eşya

Akranından geri kalasın. (Van I, TFA)
Yavrum, ölünü yuyan olamaya. (Besni)
Yavrum, namazın kılınmaya. (Besni)
"Ah" diye diye geber. (Fethiye)
"Ah" diye diye kaybol git. (Fethiye)
"Geberdi" haberleri gelesice. (Fethiye)
"Öldü" haberiniz gelsin. (Fethiye)
Balaların ardında kala. (Van I, TFA)
Dölün döşün meydanda kalsın. (İçel)
Dölün döşün, meydanda kalsın. (Van II, TFA)
Ölümünü duyayım, oğul. (Van III, TFA)
Geber. (Fethiye)
geberesice (Bartın) (Kolay, TFA) (Sorgun, TFA) (Suşehri)
geberesicik (Fethiye)
Geberesin. (Van II, TFA)
Geberirsin inşallah. (Fethiye)
Geberiverirsin inşallah. (Fethiye)
gebertme okuna uğrayasica (Alanya)
Allah seni elimden ala da, gözümü baka koya. (Birecik, TFA)
Allah ala seni. (Gaziantep Ağzı II)
Allah beni göre, seni ala. (Van I, TFA)
Allah beni görsün de, seni alsın. (Fethiye)
Allah seni elimden ala. (Van I, TFA)
Allah seni kayıplara kata. (Suşehri)
Cenazesi çıkasica. (Suşehri)
Ölesin, kalmayasın. (Van III, TFA)
Ölü yüzlerinizi göreyim. (Fethiye)
Ölüm atlı sen yaya olasın. (Van III, TFA)
Ölüm seni aparsın. (Van III, TFA)
Ölüm seni tuta. (Van III, TFA)
Ölüsü çıkasica. (Alanya)
Ömrü günü tükenesice. (Gaziantep Ağzı II)
Ömrü kesilesice. (Alanya)
Ömrü tükenesice. (Suşehri)

Ömrü tükenesicik. (Fethiye)
Ömrün günün kısa gele (ola). (Gaziantep Ağzı II)
Ömrün kesilsin. (Fethiye)
Ömrün tükene. (Bartın) (Van III, TFA)
Ömrün tükensin. (Fethiye)
Ömrün, günün tükene. (Gaziantep Ağzı II)
Rahmetlik olursun inşallah. (Fethiye)
Karaltın kaybolsun. (Nevşehir- Acıgöl)
Karaltısı kaybolası (F.Akçın, TFA)
Karartın kalksın (F.Akçın, TFA)
Karartın kaybola. (Suşehri)
Kara yerler alsın seni inşallah. (F.Akçın, TFA)
Kara yerler beğenesice. (Fethiye)
Kara yerler çekesice. (Fethiye)
Kara yerler yeyesice. (Fethiye)
Kara yerlere gark gedesice. (Fethiye)
Kara yerlere giresice. (Fethiye)
Kıran gelesice. (Nevşehir- Acıgöl)
Kıran gire içine. (Van II, TFA)
Kıran gire içinize. (Gaziantep Ağzı II)
Kıran gire, ölü süpüre. (Birecik, TFA)
Kıran gire. (Gaziantep Ağzı II) (Suşehri)
Kıran giresice. (Bartın) (Fethiye) (Murtçu)
Kıran giresicik. (Fethiye)
Kıran girsın içinize. (F.Akçın, TFA)
Kıran girsın. (İçel)
Kırana baş gelesin. (Van II, TFA)
Kıranlar girsın. (Fethiye)
Kıranlar süpürsün. (kolera gelsin de hepiniz ölün) (İçel)
Zıbar. (Suşehri)
Zıbarasıca. (Suşehri)
Zıbarasıca. (zorla yatma) (Alanya)
Zıbarasın inşallah. (Van IV, TFA)

Allah canını ala da kurtulasın beley ki. (Besni)
Allah canını ala. (Van I, TFA)
Allah canını alıvsın. (Fethiye)
Allah canını almayasica. (Suşehri)
Allah canını alsın(Türmen, TFA) (Yozgat) (Alanya) (Bayrı, İstanbul) (Tokat, TFA)
Allah deli canını alsın. (Nevşehir- Acıgöl)
Boyu devrilesice (Sorgun, TFA)
Boyu devrilesice. (Fethiye)
Boyun bosun devrile. (Besni)
Boyun boşun devrilsin (Fethiye)
Boyun devrile. (Divriği)
Boyun devrilsin. (Bayrı, İstanbul)
Boyun devrilsin. (Nevşehir- Acıgöl)
Mavut. (Van III, TFA)
Mürd olasıca. (Alanya)
Mürd olasıca. (Van III, TFA)
Mürt olasıca. (Sındırgı, TFA)
Canın çıka. (Fethiye)
Canın çıkıvsın. (Fethiye)
Canın çıksın. (Fethiye) (İçel) (Kaymakçı, TFA) (Van I, TFA)
Tanrı alasıca. (Besni)
Tanrı canını alsın. (İçel)
Vay seni, geberesin beklim, sakalın havaya dikile. (Van IV, TFA)
Allah seni ala. (Van I, TFA)
Verenim seni apara. (Van IV, TFA)
Olmaz ol. (F.Akçın, TFA)
Olmaz olaydın. (Nevşehir- Acıgöl)
Olmaz olaydın. (Van III, TFA)
Ağzına kurt düşesice. (Alanya)
Etin kemiğinden ayrıla. (Van II, TFA)
Etine kurt düşesice (Sorgun, TFA)
Etine kurtlar düşe. (Divriği)
Etini itler, kurtlar, bitler yiye. (Alanya)

Gözlerine yılanlar yumurtlasın. (Fethiye)
Sinkurt dürtsün. (Alanya)
Sakalına kırk ayaklar düşesice. (Alanya)
Sin dürtesice. (Alanya)
Adın defterden siline. (Erzurum, TFA)
Binan dağıla. (Van I, TFA)
Adına haçık çağırılar. (Suşehri)
Adın yerlerden gele. (Suşehri)
Ağrılardan gedeseice. (Fethiye)
Ağzının buğu(su) tükene. (Gaziantep Ağzı II)
Ağzının buğu kesile. (Divriği)
Akbabalar gözünü oysun. (Fethiye)
Allah domuz ölümleri versin. (Fethiye)
Allah seni benim arkamdan kaldıra. (Van I, TFA)
Allah seni yedi kabir hortlata. (Birecik, TFA)
Allah seni yok ede. (Van I, TFA)
Allah yere soka. (Suşehri)
Anan baban başın ucunda meleye. (Gaziantep Ağzı II)
Anan baban başında çırpına. (Gaziantep Ağzı II)
Anan baban fesinle, püskülünle (terliğinle oynaya.) (Gaziantep Ağzı II)
Anan baban, başında çırpına. (Gaziantep Ağzı II)
Ananın gözünde kalasın. (Van I, TFA)
Ananın yanına yan veresin. (Besni)
Ardımda kalmayasın. (Van I, TFA)
Ardımda türemeyesin. (Van I, TFA)
Ardımda yaşamayasın. (Van I, TFA)
Askerden ölüm kağıdın elime gele. (Van II, TFA)
Ayıbını toprak örtsün. (Fethiye)
Ayıbını yerler (kara toprak) örtsün. (Bayrı, İstanbul)
Azrail kafanda geze. (Van II, TFA)
Azrail'in demir pençesine rast gelesin. (Van II, TFA)
Babamın yanına gidesin. (Van I, TFA)
Bacakların havaya kalka. (Van I, TFA)
Baş ağrısından gedescik. (Fethiye)

Baş ucuna taşı dikilesi. (Fethiye)
Başı kopasıca. (Fethiye)
Başın kesile, oğul. (Van I, TFA)
Başın kopsun. (Fethiye)
Başın yastık görmeye. (Diyarbakır)
Başın yastık yüzü görmesin. (Fethiye)
Başına kül (toprak) elene. (Van I, TFA)
Başına taş dikile. (kadın bedduası) (Gaziantep Ağzı II)
Başında otlar bite. (Suşehri)
Bedenin yerlerde çürüye. (Gaziantep Ağzı II)
Ben varasıya dinelesin (dikelesin). (mezarda) (Alanya)
Benden öte (ırak) gitsin cehenneme direk gitsin. (Alanya)
Beynin ağzından gele. (Van I, TFA)
Beynin burnundan gele. (Van I, TFA)
Beynin dağıla, ciğerin parça parça ola. (Van I, TFA)
Bıyığın terlemesin. (Suşehri)
Bir kaşık su verenin olamaya, susuz geberesin. (Van I, TFA)
Bir kaşık suda boğulasın. (Suşehri)
Bir kaşık suda yunasın. (Suşehri)
Bir taneniz yer yüzünde kalmaya. (Van I, TFA)
Boycağızın devrilsin. (Fethiye)
Boyların devrilsin. (Fethiye)
Boynu altında kala. (Suşehri)
Boynu altında kalasıca. (Alanya) (Fethiye)
Boynu altında kalsın. (Bayrı, İstanbul)
Boynun altında kala. (Diyarbakır)
Boynun altında kalsın. (Fethiye) (Nevşehir- Acıgöl)
Boynun boş iple ölçüle. (Van I, TFA)
Boynun devrile. (Suşehri) (Van I, TFA)
Boynun döne. (Suşehri)
Boynun kendirli olsun. (Gaziantep Ağzı II)
Boynun kesile, kaburgaların kırıla. (Van I, TFA)
Boynun kırıla altında kalasın. (Van I, TFA)
Boynun yerinden kopa, oğul. (Van I, TFA)

Boynuna boz ip çözüle. (Birecik, TFA)
Boynuna boz ip çözüle. (kefen ölçüsü) (Gaziantep Ağzı II)
Boyun ölçüle. (Erzurum, TFA)
Boyun posun devrile. (Erzurum, TFA) (Suşehri) (Tokat, TFA)
Boyun posun devrilsin inşallah. (Bartın)
Boyun tahtalara gelsin. (Suşehri)
Boyun yere devrilsin. (Suşehri)
Boyuna kavak devrilsin. (Nevşehir- Acıgöl)
Böğründen devrilesice. (Alanya)
Böğründen vurulasıca. (Fethiye)
Börkün ananın koltuğunda kala. (Van I, TFA)
Börkün ardında kala. (Van I, TFA)
Cami kapısı nasip olamaya. (Suşehri)
Can alıcılara denk (rast) gelesice. (Fethiye)
Canavarlar(kurt) yiyesice (Sorgun, TFA)
Canavarlar yesin seni inşallah. (Van I, TFA)
Canavarlar yiyesice. (Fethiye)
Canavarlara yem olur inşallah. (Fethiye)
Canavarların önüne gerilesice. (Fethiye)
Cancağızın çıkıvsa da gurtulüvsam ne var? (Fethiye)
Cancağızın çıkıvsa da gurtulüvsam. (Fethiye)
Canı çıkasica. (Alanya) (Bartın)
Canından malından olsun. (Bayrı, İstanbul)
Canından olasın. (Fethiye)
Canından, malından hayır görme. (Fethiye)
Canını alsınlar. (Fethiye)
Canını cellatlar alsın. (Fethiye)
Canını, bağrını yiyesice (Kolay, TFA)
Canının (bedeninin) hayrını görmeyesin. (Gaziantep Ağzı II)
Canının derdine düşesin. (Gaziantep Ağzı II)
Canının evinden vurulasın. (Gaziantep Ağzı II)
Celladın baltasında can versin. (Van I, TFA)
Cenab-ı Mevla'dan dilerim parça parça olasın. (Van II, TFA)
Cencereye düşesin. (Van II, TFA)

Cendeğin itlere kala. (Van II, TFA)
Cendeğin koksun. (Van II, TFA)
Cendeğin kuşlara kala. (Van II, TFA)
Cendeğin ulu kuşlara yem ola. (Suşehri)
Cumaya çıkmazsın inşallah. (Murtçu)
Çorbası taştı kalasica. (Alanya)
Çukuru kazılasica. (Fethiye)
Debelene debelene ölesin. (Suşehri)
Defteri dürülesice. (Alanya) (Çolaklı, TFA) (Sındırgı, TFA)
Defteri dürülesicik. (Fethiye)
Defteri dürülsün. (Bayrı, İstanbul)
Defterin dürüle. (Gaziantep Ağzı II) (Suşehri)
Defterlerin dürülürü inşallah. (Fethiye)
Devrilesin. (Erzurum, TFA)
Domuz ölümlerinden gedesice. (Fethiye)
Domuz ölümünden gidesice. (Alanya)
Domuz ölümünden ölesice. (Sındırgı, TFA)
Domuz ölümüyle ölesice (Sorgun, TFA)
Dönmez yola gedesi. (Fethiye)
Dört adamın çiğninde gidesin. (Gaziantep Ağzı II)
Dört kolluya binesicik. (Fethiye)
Dünyadan kalkasın. (Van II, TFA)
Dünyasına doymayasica koca domuz. (Fethiye)
Dünyasına doymayasica. (Fethiye)
Eksik gedik olasın. (yok ol) (Gaziantep Ağzı II)
Ellerin ayakların çekile. (Van II, TFA)
En kıymetlini; kendi elceğizlerinle gömersin inşallah (Fethiye)
Eşkıyanın şerrinden gidesin. (Besni)
Evinde ölmeyesin inşallah. (Van II, TFA)
Felek defterini dürüverir inşallah. (Fethiye)
Felek defterini yoklaya. (Van II, TFA)
Fidan gibi kırılasın, düşman. (Van II, TFA)
Fidan gibi kırılırsın inşallah. (Fethiye)
Goncarda boğulasın. (Van II, TFA)

Gök çalılica mezarlara giresice. (Fethiye)
Gözlerin yumula. (Van II, TFA)
Gözlerini toprak doyurası. (Fethiye)
Gözünü kara toprak doyurasıca. (Alanya)
Gözünü toprak doyursun. (Konya, TFA)
Gözünü toprak doyursun. (Suşehri)
Günü yetesice. (Fethiye)
Helvanı yiyeyim. (Van III, TFA)
Hepsi bir tahtadan gitsin. (Çolaklı, TFA)
Her parçan bir itin ağzında kala. (Van II, TFA)
Her parçan bir itin ağzında kalsın. (Fethiye)
Her parçan bir kurtun ağzında kala. (Van II, TFA)
Her parçan bir yerde kala. (Van II, TFA)
Her parçası bir dağda kalası. (Fethiye)
İçerin ışığa gele. (Van II, TFA)
İçi çıksın. (Bayrı, İstanbul)
İçin dışın kurusun. (Suşehri)
İdam olasın. (Van II, TFA)
İt ölümüne gidesin. (Divriği)
Kaddin kuruya. (Gaziantep Ağzı II)
Kalmayasıca. (Alanya)
Kalmayasıca. (Besni)
Kalmayıp da yer çekesice. (Alanya)
Kalmayıp onmayıp bitmeyesice. (Alanya)
Kanı içine aksın. (Bayrı, İstanbul)
Kanı kuruyasıca. (Fethiye)
Kanın kuruya. (insafsız ve pahalıcı için) (Gaziantep Ağzı II)
Kanın kurusun. (Fethiye)
Kara çukurlarda kalasıca. (Fethiye)
Kara çukurları doldurasıca. (Fethiye)
Kara gıranlar giresice. (Fethiye)
Kara taşın altında kalasın. (Suşehri)
Kara topaklara giresice. (Alanya) (Bartın)
Kara topraklar çekesice. (Alanya)

Kara topraklarda yatasın. (Suşehri)
Kara yer yesin. (Suşehri)
Kara yere batasın. (Suşehri)
Kara yere gark olasın. (Murtçu)
Kavak gibi güldüredük yıkılasıca. (Fethiye)
Kavaklar gibi devril. (F.Akçın, TFA)
Kuruya kalasıca (Yund)
Kuşlar kara haberini getire. (Suşehri)
Kuşlar ölünün üstünde döner inşallah. (Fethiye)
Külhanda ölesin inşallah. (Van III, TFA)
Külleri başına eliyeyim. (Van III, TFA)
Nahha! Boyun posun devrilsin. (Fethiye)
Nahha! Kara yerlere girersin. (Fethiye)
O başını toprağa guylayayım. (Van III, TFA)
O boyda gidesin. (Diyarbakır)
Of demeden gidesice. (Alanya)
Ötekinin yaşına ermeyesice. (Alanya)
Öz canına kıyasın. (Van III, TFA)
Rabbim seni ala ki kurtulalım. (Van III, TFA)
Sayılı günlerin kalsın. (Fethiye)
Patla da geber. (Fethiye)
Sabi sübyan, kabrine işeye. (Suşehri)
Sadakaların verilir inşallah. (Murtçu)
Salın gıcır gıcır gitsin. (F.Akçın, TFA)
Salına zebaniler gire. (Suşehri)
Seni veren kaldıra. (Van III, TFA)
Sırtın kara yere gelsin. (F.Akçın, TFA)
Son gördüğün ola. (Alanya)
Son gördüğün olsun (Fethiye) (Fethiye)
Son görüşün olsun. (Fethiye)
Son kısmetin ola. (Van III, TFA)
Son lokman boğazında kalsın. (Fethiye)
Son lokman boğazında kalsın. (Fethiye)
Son yıkanman ola. (Van III, TFA)

Son yiyişin ola. (Van III, TFA)
Son giydiğin benim evimde ola. (Van III, TFA)
Son giydiğin ola. (Alanya)
Son giyinişin ola. (Van III, TFA)
Soyhanda¹²⁹ çıka. (elbisesine kızılınca) (Gaziantep Ağzı II)
Soykacığın kalasın. (Murtçu)
Soykan kalsın. (Van III, TFA)
Soykan kalır inşallah. (Murtçu)
Soykasından bulasica. (Murtçu)
Sırtından soykası çıkasica. (Alanya)
Toprak başan ola. (Diyarbakır)
Toprak başına. (Artvin) (Van III, TFA) (Suşehri)
Toprak eleyeyim başına. (Van III, TFA)
Toprak koyayım babanın başına. (Van III, TFA)
Toprak, gözünü doyura. (Suşehri)
Trafik canavarı götüresicik. (Fethiye)
Uzaklarda ölesin. (Van III, TFA)
Üzerinden soykası çıkasica. (Alanya)
Ya urgan ya yorgan doyurur inşallah. (F.Akçın, TFA)
Yağlı iplerde sallanasın. (Murtçu)
Yakında kara haberin gele. (Van IV, TFA)
Yaşa kara olsun. (Van IV, TFA)
Yaşamayasın. (Suşehri) (Van IV, TFA)
Yata da kalkamayasın. (Suşehri)
Yatasan kalkmayasın. (Van IV, TFA)
Yatıp kalkmayasın inşallah. (Birecik, TFA)
Yer alasica (Fethiye)
Yer aşağı batasın. (Van IV, TFA)
Yer çekesice. (Alanya) (Fethiye)
Yer çiçeği ol. (F.Akçın, TFA)
Yer çiçeği olasica. (Alanya)
Yer götürsün. (Fethiye)

¹²⁹ ölünün üzerinden çıkan elbise

Yer yesin. (Fethiye)
Yer yeyesice. (Fethiye)
Yere giresice. (Fethiye)
Yere giresin. (Birecik, TFA)
Yerin altından çağırırsınlar seni. (Fethiye)
Yerler yutası seni (F.Akçın, TFA)
Yüzcezleri toprağa bakası. (Fethiye)
Yüzcezlerin toprağa gelsin. (Fethiye)
Yüzün yere gire. (Birecik, TFA)

2.2.31. El İle İşlenen Suç veya Kabahatlerde

Özellikle birini dövmek, hırsızlık yapmak, almaması gereken bir şeyi almak gibi suçlar işleyen kişiler için bu suçları genellikle ellerine kullanarak yaptıklarından elleri ile ilgili olarak beddualar edilir.

Bu beddualardan ortak dilde de en çok kullanılanı “Eli kırılсын” (tersine dönsün). (Bayrı, İstanbul) bedduasıdır. Bununla yanı anlama gelen beddualar şöyledir:

Seni gidi eli, ayağı kırılāsıca. (Fethiye)
Seni gidi elleri kırılāsıca seni. (Fethiye)
Eli, ayağı kırılāsıcık. (Fethiye)
Elin kırıla. (Van II, TFA)
Elin kırılсын. (Çırakman, TFA)
Ellerin kırılсын. (Fethiye)
Elin kolun kırıla. (Alanya)
Ellerin kırıla yanına uzana. (Erzurum, TFA)
Elin ayağın kopa. (Suşehri)
Elin kırıla, yanına yapışa. (Van II, TFA)
Eli kırılāsıca. (Nevşehir- Acıgöl)
Ellerin kırıla çotun ola. (Besni)
Eli ayağı kurusun (kırılсын). (Bayrı, İstanbul)

Elinin kırılması yanında kopması veya elsiz ayaksız kalma bedduası da kızgınlığın şiddetini anlatmada bir derecedir:

Kolların dibinden korusun. (Çırakman, TFA)

O ellerin kopa beki. (Van III, TFA)

Elsiz ayaksız kalasın. (Suşehri)

Elleri kopasıcık. (Fethiye)

Dövülen kişi karşısındakine yaptığı davranışın vurulana ödül, vurana ceza olduğunu “Vurduğun yer et olsun, elin kolun küt olsun.” (İçel) (Van IV, TFA) bedduasıyla ifade eder. Böylelikle ezen il ezilenin hak ettiklerine kavuşacağı fikri ile kişi rahatlamış olur.

Ellerine çeşitli hastalıkların musallat olması dileğini ifade eden beddualarda özellikle

Elceğizine hışımlar¹³⁰ insin. (Çolaklı, TFA)

Elin kötürüm ola. (Van II, TFA)

Elin kötürüm olsun. (İçel)

Elin, ayağın kötürüm olsun. (Fethiye)

Elin ayağın kör kötürüm kala. (Alanya)

Elin ayağın çarpılsın.¹³¹ (Bartın)

Elin ayağın **çıldırım** çıka. (Van II, TFA)

Ellerin maraz¹³² döke. (Van II, TFA)

Elin ayağın şil ola. (Van II, TFA)

Eline kel ağrı¹³³ versin. (İçel)

Eline ayağına damla¹³⁴ insin. (Elmacık, TFA)

Eline ayağına sidir¹³⁵ döküle. (sidir: ağaç. bkz: Aksoy) (Gaziantep Ağzı II)

Eline diline yenir¹³⁶ ağrı versin. (İçel)

Elin ayağın tutmaz ola. (Gaziantep Ağzı II)

¹³⁰ . Hışım; öfke, kızgınlık anlamına gelmesine rağmen burada felç anlamında kullanılması muhtemeldir.

¹³¹ . çarpılmak: eli ayağı inmeli duruma gelmek.

¹³² . maraz: hastalık, illet

¹³³ . kel ağrı: frengi

¹³⁴ . damla: gut hastalığı.

¹³⁵ . “Sidir, Arabistan kirazı denilen bir ağaçtır ki yaprağıyla gaslonulur. Anlaşıyor ki eskiden el, ayak bir hastalıkla tutmaz olunca tedavi için sidir kullanılmış.” Aksoy, Ömer Asım, Gaziantep Ağzı II, s. 399.

¹³⁶ . Yenir kelimesinin gittikçe genişleyen yara demek olan “yenirce” kelimesinden değişmesi muhtemeldir. Bu kelime aynı zamanda cüzzam, frengi ve kanser anlamlarına da gelir.

Elin ayağın tutmaz olsun. (Fethiye)

Ellerin tutmaz olsun. (Fethiye)

İki elleri tutmayasıcık (Fethiye)

Elleri büzülesice. (Bartın)

Elin ayağın çalına. (Suşehri)

Elin ayağın dolaşsın. (Fethiye)

Allah'tan iki elin topuz olsun. (Bartın)

Kişinin elinin teneşir veya tabuttan sarkması manzarasını çizerek onun ölmesini dileyen beddualarda “Elin teneşirden çıksın.” (Alanya), “Elin ayağın teneşirde yıkana.” (Van II, TFA), “Elin saldan sarka.” (Alanya) gibi sözlerin kullanıldığı görülür.

Ölü gömme geleneğinin bir parçası olarak ölünün ellerinin vücudunun iki yanına getirilmesi ve ayaklarının bir araya getirilmesi uygulaması beddualarda ölüm dileğinin dolaylı ifadesi olmuştur.

Elleri tahtaya¹³⁷ döşenesice. (Suşehri)

Elin kolun yanına gele. (Van II, TFA)

Elin kolun yanına gelsin. (İçel)

Ellerin yanına düşe. (Suşehri)

Ellerin yanına gelsin. (Fethiye)

Eli yanına gelesicik. (Fethiye)

Eli ayağı teneşire gelsin. (Bayrı, İstanbul)

Eli yancağızlarına gelsin. (Fethiye)

Ellerin ardına gele. (Suşehri)

Kendisine yapılan karşısında aciz kalmış bir kişinin kötülüğü dokunan kişiden öcünü alma işini doğaya bıraktığını ifade eden bir diğer beddua ise "Elini kör yılan soksun." (İçel), “Elini kör yılan soka.” (Van II, TFA) veya “Elini yılan sokasica.” (Fethiye) beddualarıdır.

2.2.32. Etrafı Kirletenlere

Bunlar olmadık yerlere işeyenler için kullanılan sözlerdir:

Çat¹³⁸ pat okuna uğrayasica. (Alanya)

¹³⁷ . tahta: tabut.

Çatı patı ayrılasic. (Alanya)
Çatı patı çıkasic. (Alanya)
Çatı patı dağılasic. (Alanya)
Maddan marazın gele. (pisleyene) (Gaziantep Ağzı II)

2.2.33. İftiraya Uğramakla İlgili Olanlar

Yapmadığı bir şeyle itham edilen bir kişinin yani iftiraya uğramış bir kişinin kendisine iftira eden kişiye bedduası onun da başına aynı işin gelmesidir. Bu konudaki beddualar birbirleriyle benzerlik göstermektedir:

İftiradan kurtulmayasın. (Van II, TFA)
Kuru bühtanlara uğrasın. (Alanya)
Guru iftiralara uğrayasica. (Alanya)
Kuru iftiraya gelesin. (Van III, TFA)
Kara iftiraya gelesin. (Van II, TFA)
Kara iftiraya uğrayasın. (Fethiye)
Yavrum garametlerden¹³⁹ gidesin. (Besni)

2.2.34. Kişinin Dert Sahibi Olmasını Dileyen Beddualar

Bu beddualar karşıdaki kişinin dert sahibi olması olumsuz dileğini belirtir:

Dert tuta. (Birecik, TFA) (Gaziantep Ağzı II) (Murtçu)
Dert tutasica. (Gaziantep Ağzı II)
Dert! (Gaziantep Ağzı II)
Dertlere kalasın. (Murtçu)
Allah gavur dertleri versin. (Fethiye)
Allah benim kadar dert çıkarsın. (Alanya)

Bu beddualardan bir kısmı kişinin sadece dert sahibi olmasını değil, aynı zamanda derdinin daha önce rastlanmamış türden, dermanı olmayan bir dert olmasını istemektedir. Böylece kişiyi duyulan kızgınlığın bir kat daha etkin biçimde söylenilmesine çalışılmıştır. Bu konudaki bedduaların çok sayıda olmasına rağmen ufak tefek söyleniş farklarıyla beraber benzerlik gösterdikleri görülmektedir:

¹³⁸ çat: orta, orta yer.

¹³⁹ iftira

Allah dert versin de derman aratsın. (Fethiye)
Allah dert versin de derman bulama. (Bartın)
Allah dert versin de derman vermesin. (Fethiye)
Allah dert versin, derman vermesin. (G lnar, TFA)
Allah amansız dertler versin. (Suşehri)
Allah onulmaz dertler versin. (Fethiye)
Allah sana bilinmez dert vere. (Gaziantep Ağzı II)
Allah sana bilinmez dertler versin. (Elmacık, TFA)
Allah sana dert vere, derman vermeye. (Van I, TFA)
Allah sana dert verir de derman vermez inşallah. (Murtçu)
Allah, bilinmez dertler versin. (Çolaklı, TFA)
Bilinmez dert vere. (Gaziantep Ağzı II)
Bilinmez görünmez dertlere u rayas ca. (Alanya)
Çaresiz derde d  esi. (Fethiye)
Çaresiz dertlere kalas ca. (Alanya)
Derdin dermansız ola. (Gaziantep Ağzı II)
Derdin dermansız, yaran fermansız ola. (Van II, TFA)
Derdin ola da dermanın bulunmaya. (Alanya)
Derdin ola da dermanın olmaya. (Alanya)
Derdin olsun da derman bulamayasın. (Su ehri)
Derdine derman bulamaz olası. (Fethiye)
Derdine derman, yarana merhem bulamayasın. (  el) (Van II, TFA)
Derdine derman, yarana merhem bulunmasın. (Alanya)
Derdine dermen bulunmaya. (Gaziantep A zı II)
Dermanın bulunmaya in allah. (Van II, TFA)
Dermansız derde d  esin. (Birecik, TFA)
Dermansız derde tutulasın. (Diyarbakır)
Dermansız dertlere d  esin. (Divri i)
Dermansız dertlere kalasın. (Murt u)
Dermansız dertlere u ra. (  el) (Fethiye) (Van II, TFA)
Dermansız dertlere u rasın. (Bayrı, İstanbul)
Dermansız dertlere u rayasın. (Alanya) (Su ehri)
Dermansız kalasın. (Su ehri)
Dert bulup derman bulamayasın. (Birecik, TFA)

Dert bulup dermanlar arayasıca. (Fethiye)
Dertlere kalasın da derdine derman bulamayasın. (Murtçu)
Dert tutasın derman bulamayasın. (Van II, TFA)
Dert versin derman bulamayasın. (Suşehri)
Ecirsiz dertlere tutul. (Kolay, TFA)
İflah olmaz dertlere düşsün. (Bayrı, İstanbul)
Onulmaz dertler bulasın. (Fethiye)
Onulmaz dertlere düşersin inşallah. (Fethiye)
Onulmaz dertlere düşesin. (Divriği)
Onulmaz dertlere tutul. (Nevşehir- Acıgöl) (Yozgat)
Öyle bir derde gelesin, dermanın bulunmaya. (Van II, TFA)
Rabbim! Bilinmedik, duyulmadık dertler versin (Fethiye)
Öyle bir derde gelesin [ki] dermanın bulunmaya. (Van III, TFA)
Yavrum, amansız dert tuta. (Besni)
Yavrum, derdine derman bulunmaya. (Besni)
Yavrum, dermansız dertlere düşesin. (Besni)

“Derdine ortak çıkmaya. (Suşehri)” bedduası da kişinin uğradığı dertte kimsenin kendisine yardım etmemesi dileğini belirtir.

“Dert iman bulamayasın da tavşan köküne yapışasın.” (Birecik, TFA) bedduası verilen derdin dermanını bitkilerden arayacak kadar zor durumda olma olumsuz dileğini ifade eder.

“Öyle bir dert tutasın, dermanı kuş sütü, eşek boynuzu ola.” (Van III, TFA) bedduası kişi için dermansız dert isteğini biraz da esprili bir yolla dile getirmektedir. Derdin dermanını ancak “kuşun sütü”, “eşeğin boynuzu” gibi olması imkansız şeylerde göstererek derde dermen bulunamamasını söylemektedir.

Aşağıdaki beddualar ise kişini dertlerinin çok sayıda olması ve bunlardan kurtulamaması olumsuz dileğini ifade eder:

Allah, derdini artırsın. (İçel) (Van I, TFA)
Allah, dertlerini arttırsın. (Fethiye)
Bin bir derde rast gelesin. (Van I, TFA)
Bin bir dert bul, derman ara. (Fethiye)
Başı dertten ırılmayasıca. (Nevşehir- Acıgöl)

Derdin tükenmesin. (Fethiye)
Efkarın başından dağılmaya. (Suşehri)
O dertten kurtulmayasın. (Van III, TFA)
Fındık fındık dertlerden gidesin. (Suşehri)
Kile kile¹⁴⁰ dert bulasın. (Suşehri)

“Gafil derde gelesin.” (Van II, TFA), bedduası derdin nereden geleceği belli olmayacak biçimde kişinin başına uğraması için söylenir.

“Bir gecenin derdine gelesin.” (Van I, TFA) bedduası “Derdine yan.” (Fethiye) bedduası bir üzüntünün ateşiyle yanar gibi olmak

Beddua edilen kişinin bulunduğu durumdan daha iyi bir duruma gelememesi, durumunun veya derdinin şifa bulmaması, yaptığı işin hayrını görmemesi için aşağıdaki bedduaların edildiği görülmektedir:

Onma Allah'ından bulası. (Fethiye)
Onma, bitme. (İçel)
Onma, bitme; dip, temel tutma. (Fethiye)
Onma, bitme; onduğun gün aç yat. (İçel)
Onma. (Nevşehir- Acıgöl)
Onmayasica. (Alanya) (F.Akçın, TFA)
Onmayasın. (Suşehri)
Onmayıp bitmeyesice. (Alanya)
Allah seni oğdurmaya (ondurmaya). (Suşehri)

Başkalarıyla uğraşıp duranlar için uğraştığı kişi tarafından “Benden büyük dertler çıkarasica.” (Alanya) veya “Allah, benden büyük (beter) dert çıkarsın.” (Alanya) denir.

“Miraz verdi, marazını da vere.” (Gaziantep Ağzı II) bedduası, isteğine ulaşmış bir kişinin bu isteğinden doğan bir dertle uğraşması, “muradının yarıda kalması” için söylenir.

2.2.35. Evlilik Üzerine Beddualar

¹⁴⁰ kile: tahılın türüne, kullanıldığı yere ve zamana göre ağırlığı değişen ölçek.

Dualar bölümünde de değinildiği gibi evlilik yaşamın önemli aşamalarından biri olduğu için onun hakkında dua kadar da beddua vardır.

Bu dualardan önemli bir bölümü kişinin hiç evlenememesi üzerinedir:

Bekarlıktan kurtulmayasica. (Fethiye)

Dünya evi görmeyesice. (Alanya)

Eşin dostun olmaya. (Suşehri)

Eşin, yoldaşın olmaya. (Besni)

Kısmeti çıkmayasica. (Fethiye)

İki yaprak olamayasın. (Van III, TFA)

Yurt yuva tutamayasica. (Alanya)

Yurt yuva tutmayasica. (Gaziantep Ağzı II)

Yurt yuva tutamayasın. (Suşehri)

Yurt yuva yüzü görme. (Fethiye)

Yuva kurmak nasip olmasın. (Bayrı, İstanbul)

Yuva kurmayasın. (Van IV, TFA)

“Nişanın bozula.” (Suşehri), nişanlanan kişilerin içilen evliliğe varamadan ayrılmaları için edilir.

Hiç evlenememek üzerine olan beddualardan bazıları kızlar bazıları da erkekler içindir.

Erkeklerin evlenmemesi üzerine olan beddualarda damat olamamak, “kınalı parmak sıkamamak¹⁴¹” veya “al veya ak duvaklı gelin alamamak” olumsuz dilekleriyle belirtilir:

Allah kınalı parmak tutturmasın. (Yozgat)

Kınalı parmak sıkama. (F.Akçın, TFA)

Kınalı parmak sıkma inşallah. (Gülnar, TFA)

Kınalı parmak sıkmak nasip olmaya. (Alanya)

Ak duvaklı gelin yüzü görme. (Fethiye)

Ak duvaklı geline hasret git. (Fethiye)

¹⁴¹ “Eskiden gerdek gecesi damat eve girince gelinle damadı birbirlerine ilk defa alıştırarak, tanıştırmak, ısındırmak için evde erkeğin en yakını gelinin elini erkeğin eline verir.(...) Kınalı parmak sıkamamak deyiminin evlenememek anlamına gelişi bu sebeptendir.” Tevfik Hacıhamdioğlu, Alanya Folkloru, Alanya, y.y., 1985. s. 29.

Ak gelinler almasın, dünyasına doymasın. (Sındırgı, TFA)
Al duvaklı gelin yüzcezleri görmeyesice. (Fethiye)
Al duvaklı gelinlere hasret gedesice. (Fethiye)
Allah'tan “al kaputlu¹⁴² güveyi” olamazsın inşallah. (Bartın)

Kızların evlenememesi üzerine edilen beddualar erkekler için edilenlerden daha fazladır:

Evde kalasica. (Alanya)
Evde kalasıcık. (Fethiye)
Babanın evinde kalasın. (Suşehri)
Duvaklara hasret gidesice. (Fethiye)
Er bulamayasın inşallah. (Van II, TFA)
Er bulamazsın inşallah. (Fethiye)
Er ekmek bulamayasın. (Alanya)
Er ekmek yüzü bulamayasın. (Alanya)
Er yüzü görmeyesice. (Alanya) (Fethiye)
Er yüzü görmeyesin. (Van II, TFA)
Ersiz kalasica (Fethiye)
Elin kına görmeye. (Van II, TFA)
Eline kına yakıp da başına duvak örtmeyesice. (Alanya)
Ellerin kına yüzü görmesin. (Fethiye)
Er, evlat, döl dölet sahibi olma. (Fethiye)
Ere gitmeyesin, er yüzü görmeyesin. (Van II, TFA)
Gelinlik yüzü görme. (Nevşehir- Acıgöl)
Koca yüzçeğizleri görmeyesice. (Fethiye)
Kocaya varıp da çocuk eline yapışma e mi? (Bartın)
Sandığın kilitli kala. (Suşehri)

Evlenilse dahi bu evliliğin düğünsüz gerçekleşmesi veya düğünün kötü geçmesi isteği de bir bedduadır:

¹⁴² kaput: kaba, kalın kumaştan dikilmiş palto.

Düğünsüz, derneksiz gelin olursun inşallah. (Fethiye)

Düğünü dürüle kalasica. (Alanya)

Düğününde karlar yağar inşallah. (Fethiye)

Yavrum, düğünün karalı gele. (Besni)

Kara duvaklara bürünesin. (Suşehri)

Evlilik üzerine dilen beddualardan bir kısmı da kötü biriyle evlenmek üzerinedir.

Temiz ve ahlaklı bir anne babanın evladı olmayan bir kişiyle evliliği dileyen beddualarda “helal süt emmek” deyiminin “zıttı olarak “haram süt emmek” deyimini kullanılmaktadır:

Haram süt emmişlere düşersin inşallah. (Fethiye)

Haram süt emmişe rast gelesin. (Van II, TFA)

Helal süt olmuş nasip etmeye. (Alanya)

Bir diğer kötü eş tanımı da “dul” eştir. Dul biriyle evlenmek de beddua olarak kullanılmıştır:

Dul adama duvaksız, kör adama nikâhsız gedersin inşallah. (Fethiye)

Dul ere duvaksız, kör kişiye nikahsız gidesin. (Van II, TFA)

Dul erlere duvaksız gedersin inşallah. (Fethiye)

Kör kişiye nikahsız, dul kişiye duvaksız gidesin. (Van III, TFA)

“Eli sopalıya nasip olasıcık.” (Fethiye) bedduasındaki gibi dayakçı bir eş; “Yedi kuma üstüne var.” (Nevşehir- Acıgöl) bedduasındaki gibi çok kadınla evliği olan bir eş veya “Huysuz gelinlere düşesin.” (Fethiye) bedduasındaki gibi huysuz bir gelin ya da “Allah’tan umarım öyle bir karı alasin; bir gözü kör, bir ayağı topal, başı da kiçel¹⁴³ ola.” (Van I, TFA) bedduasındaki görünüş özelliklerine sahip biri de kötü bir eş olarak görülmüştür.

Evlilikte erkeğin, eşinin yanında utanılacak durumda kalmasına sebep olacak bir eşle evlenmesi de onun için edilecek beddualardan biridir:

Avrat maskarası olursun inşallah. (Fethiye)

Avrat rezili olasin. (Van I, TFA)

¹⁴³ kiçel: kel

Evlilikle ilgili bir diğ er beddua konusu da evlenen kişinin henüz gelin ya da damat oluşunun mutluluğuna varamadan, yeni gelin veya damat oluşunun hevesini alamadan eşinin ya da kendisinin ölüp mutluluğunun yarıda kalmasını dilemek biçimindedir.

Alın yeşilin üstüne döküle. (Gaziantep Ağızı II)

Alın yeşilin üstüne döküle. (Van I, TFA)

Alını yeşilini soldurmayasın. (Gaziantep Ağızı II)

Duvağın gözünde kala. (Suşehri)

Duvağın yüzünde kalsın. (Fethiye)

Duvağın yüzünde örtülü, elin koynunda kala. (Van II, TFA)

Duvağına doyma. (Fethiye)

Kınalı  lesin. (Van III, TFA)

Uçkuru elinde kalasıca. (Alanya)

Uçkur çözmeden geberesice. (Alanya)

Elin eline değmeden canın çıksın. (Suşehri)

Allah yazdıysa bozsun, kismet olursa alı çıkarsın da kara bağlasın. (Alanya)

Gelinlik çamaşırların üstüne atılsın. (  el)

Bir kadın için, eşinin ölüp de kendisinin dul kalması üzerine beddualar:

Dul g mleğı giyesin. (Gaziantep Ağızı II)

Dul kalasın. (Suşehri)

Kırk kocadan artık kalasın. (Van II, TFA)

“Seni alan d g m d g m d g n r inşallah.” (Fethiye), gelin olacak kızlara onunla evlenen kişinin pişman olması için edilen bedduadır.

“Allah eve gire sevinesin, garın (karın) kötü çıka yerinesin.” (Alanya) bedduası ise yukarıdaki bedduanın erkekler için söylenmiş biçimidir.

“Huysuz kaynanalara düşesin.” (Fethiye) “Kaynana ah u z rından kurtulamayasın.” (Suşehri) bedduaları evlenecek kızlara kötü bir kaynanayla uğraşıp durması onun sızlanmasında kurtulamaması için edilen beddualardır.

Aşağıdaki iki beddua ise geçimsiz gelinlere kaynanaları tarafından edilen beddualardır:

 yi günü, tatlı ekmeğı benim evde göresin. (Alanya)

Eyi (iyi) günü benile (benimle) göresin. (Alanya)

Ocağıma bir güğüm kaynar su döktü; yetişmeyip onmayıp bitmeyesice.
(Alanya)

“Vere pişman olasın, döne düşman olasın; dert evin ben olayım” (Alanya)
bedduası ise yakınlarına danışmadan kızını evlendiren anne babaya yakınları tarafından edilen bedduadır.

2.2.36. Nazara Uğramak Üzerine Beddualar

Bu beddualar, nazar değdireceği düşünülen kişilere edilir:

Kem gözden kurtulamayasın. (Suşehri)

Kem gözler ciğerini dele. (Suşehri)

Kör nazarlara uğrayasica. (Alanya)

Gözü bizde kıcı külde kalası. (Fethiye)

Göze gelesicik. (Fethiye)

2.2.37. Yüzü Görülmek İstenmeyen Kişiye

bu beddualar kendisinden hoşlanılmayan ve yüzü dahi görülmek istenmeyen kişilere edilmektedir:

Yüzünü su dökücüler görsün. (Alanya)

Yüzünü teneşir tahtası göresice. (lanet kişiye, öyle ki yıkayan bile istemez.)
(Alanya)

Yüzünü teneşir tahtası görsün. (Fethiye)

Yüzünü teneşir tahtası görsün. (Sındırgı, TFA)

Yüzünü yuyucularla eli kabaklılar görsün (Fethiye)

Yüzünü yuyucularla su dökücüler görsün. (Fethiye)

Yüzün o yana, tabanın bu yana. (Van III, TFA)

Nahha! Hole (şöyle) Kara yerlere gediver de, senin o cehennemlik yüzünü görmeyiveren. (Fethiye)

Suratı ters dönsün. (Bayrı, İstanbul)

Suratın arkana dönsün. (Suşehri)

Suratına lanet. (Bayrı, İstanbul)

Yüzünü şeytan görsün. (Murtçu)

Yüzünü şeytanlar göresice. (Alanya)
Allah dünyada, ahirette yüzünü göstermesin. (Fethiye)
Öleydin de yüzünden kurtulaydım. (Birecik, TFA)
Allah dünyada yakın etmiş, ahirette ırak etsin. (Fethiye)
Allah seni başımdan alsın. (Fethiye)

2.2.38. Hastalık Dileme

Bu beddualar kişinin hasta olması veya hastalıktan kurtulamaması için edilen beddualardır:

Ayağın yerden kesilsin. (Fethiye)
Ağrıları dinmeyesice. (Fethiye)
Ağular kusasın. (Suşehri)
Ağzı al kanlar içinde kalasica. (Alanya)
Ağzın burnun döküle, kan kusasın. (Van I, TFA)
Ağzın burnun döküle, kan kusasın. (Van I, TFA)
Ağzın burnun dökülsün. (Fethiye)
Ağzın burnun eğrilsin. (Fethiye)
Ağzın burnun kırılsın. (Fethiye)
Ağzından burnundan kan gelesice. (Alanya)
Ağzından çıkan kan yakana uğrasın. (Fethiye)
Ağzından kara kanlar boşala. (Divriği)
Ağzından, burnundan gelsin. (Fethiye)
Ah diyesin kan tüküresin. (Van I, TFA)
Ak döşekler iğne gibi batsın. (Fethiye)
Ak döşeklerde oturamaz ol. (Fethiye)
Ak döşeklerde yatmak zehir olsun. (Fethiye)
Allah bilinmez dertler versin de doktorlar çare bulamasınlar. (Elmacık, TFA)
Allah canının sağlığını vermeye. (Van I, TFA)
Allah, Frenk dertleri versin. (Sındırgı, TFA)
Allah'tan dilerim, o ellerin çekile, gözlerin görmeye. (Van I, TFA)
Allah'tan umarım içinize Urus'un (Rus'un) kıranı düşe. (Van I, TFA)
Altın üstün maraz dök. (Van I, TFA)
Ayacıkların bağlansın da yürüyemez ol. (Fethiye)
Ayacıkların kırılsın. (Fethiye)

Ayacıkların kötürüm olsun. (Fethiye)
Ayacıkların meret olsun. (Kaymakçı, TFA)
Ayacıklarını sürüyesin. (Fethiye)
Ayağı kırılınca. (Nevşehir- Acıgöl)
Ayağı kırılın (tutmaz olsun). (Bayrı, İstanbul)
Ayağın hurd¹⁴⁴ ola. (Van I, TFA)
Ayağın kayıp belin yere gele. (Van II, TFA)
Ayağın kırıla inşallah. (Van II, TFA)
Baba boğazına otura. (Erzurum, TFA)
Baba çıka yüzünde. (Van I, TFA)
Baba çıka yüzüne. (Diyarbakır)
Baba çıkarasın. (Van I, TFA)
Baba çıkasica. (Tokat, TFA)
Baba dökesin. (Van I, TFA)
Baba tuta seni. (Erzurum, TFA)
Baba tutasica. (Tokat, TFA)
Babalar tuta. (Suşehri)
Babanın dibi. (Tokat, TFA)
Bal yeyip zehir kusasın. (Fethiye)
Bal yiyesin, zehir kusasın. (Van I, TFA)
Baş ağrılarına tutulasın. (Suşehri)
Baş ağrısından gedeticik. (Fethiye)
Başı dönesicik. (Fethiye)
Başında kızdırma çırası yana. (Gaziantep Ağzı II)
Bedenine kurt atsın. (Fethiye)
Bedenine kurt düşe. (Gaziantep Ağzı II)
Bedenine kurt düşsün. (Fethiye)
Beli bükülesice. (Fethiye)
Belin bîhının kırıla. (Gaziantep Ağzı II)
Belin bükülsün. (Fethiye)
Bertlek gözlü kör olası. (Fethiye)
Beynin ağzından gele. (Van I, TFA)

¹⁴⁴ kırık

Beynin burnundan gele. (Van I, TFA)
Bileklerin kırıla. (Van I, TFA)
Bir çift ışığın sönsün. (Fethiye)
Bir evde yatasın, bin eve zârın vara (gide). (Gaziantep Ağzı II)
Bir yanın aksın, bir yanın koksun. (Kolay, TFA)
Bir yanın kurusun, bir yanın çürüsün. (Kolay, TFA)
Boynu çıkası. (Çırakman, TFA)
Boynu dönesice. (Fethiye)
Boynu kırılasicâ. (Suşehri)
Boz gele gözüne. (Van I, TFA)
Böğrü delinesice. (Fethiye)
Böğrün deline, inşallah. (Van I, TFA)
Burnu kırılasicâ. (Fethiye)
Can sağlığı görmeyesin. (Fethiye)
Can sağlığı görmeyesin. (Van I, TFA)
Canın kabar (çıban) döksün. (Van I, TFA)
Canında olup ciğerinden meleyesin. (Birecik, TFA)
Canından ciğerinden bulasın. (Gaziantep Ağzı II)
Ciğer ağrılarından gidesice. (Alanya)
Ciğer bağından yan inşallah. (Kaymakçı, TFA)
Ciğerciğin parçalansın. (Fethiye)
Ciğerciğin söküle. (Murtçu)
Ciğerciğinden tutulasın. (Murtçu)
Ciğeri ağzına gelesice. (Alanya)
Ciğerin ağzına gele. (Van II, TFA)
Ciğerin ağzına gelsin. (Fethiye)
Ciğerin ağzından gele. (Divriği)
Ciğerin dağlansın. (Fethiye)
Ciğerin delinsin. (Fethiye)
Ciğerin kopa inşallah. (Van II, TFA)
Ciğerin lep lep döküle. (Birecik, TFA)
Ciğerin pinçik pinçik olsun. (Fethiye)
Ciğerin sızlaya. (Diyarbakır)
Ciğerin şişe inşallah. (Van II, TFA)

Ciğerin yana. (Suşehri)
Ciğerin yansın. (Fethiye)
Ciğerinden eriyessin. (Alanya)
Ciğerinden eriyip kan kusasıca. (Alanya)
Ciğerinden gedersin inşallah. (Fethiye)
Ciğerinden guruyasıcık. (Fethiye)
Ciğerinden vurulasıca (Sorgun, TFA)
Ciğerinden vurulasıcık. (Fethiye)
Ciğerinden vurulasın. (Van II, TFA)
Ciğerinden yanasıca. (Sındırgı, TFA)
Ciğerinden yanasıcık. (Fethiye)
Ciğerine ataş düşsün. (Fethiye)
Ciğerine ateşler düşe. (Besni)
Ciğerine bit düşsün. (Elçin. 667)
Ciğerine kor düşsün. (Fethiye)
Ciğerine kudret ateşleri düşsün. (Elmacık, TFA)
Ciğerinin bağından tutul. (Kolay, TFA)
Ciğerinin sapından uğra. (ciğer hastalığı) (İçel) (Van II, TFA)
Ciğerlerin ağzından gele. (Suşehri)
Ciğerlerin delik deşik ola. (Van II, TFA)
Ciğerlerin kopsun. (Fethiye)
Ciğerlerin parçalana inşallah. (Van II, TFA)
Ciğerlerin söküle. (Suşehri)
Ciğerlerinde çıban çıksın. (Van II, TFA)
Ciğerlerine bit düşe. (Van II, TFA)
Damarların tıkansın. (Fethiye)
Damarlarınız büzüşsün. (Fethiye)
Davul gibi şişessin. (Suşehri)
Davun¹⁴⁵ çıksın da yinürcele yesin. (Kolay, TFA)
Davun koltuğuna otura. (Erzurum, TFA)
Dert çıka sıfatına. (Van II, TFA)
Dert çıka yüzüne. (Van II, TFA)

¹⁴⁵ taun, veba

Dert dökesin. (Van II, TFA)
Dert ye. (Fethiye)
Dert yeyesice. (Fethiye)
Dert yiyesin. (Van II, TFA)
Dinmez ağrılara tutul. (Fethiye)
Dizin topar olsun emi? (Fethiye)
Dizin tutmaya, gözün görmeye. (Besni)
Dizin tutmaya. (Gaziantep Ağzı II)
Dizin tutmaz ola. (Gaziantep Ağzı II)
Dizinden bulası. (Fethiye)
Dizinden bulasıca. (Fethiye)
Doktor doktor gezesin de defarını bulamayasın. (Suşehri)
Doktor doktor gezesin, nihayet bana gelesin. (İçel)
Doktorlar elinde kalasın. (Van III, TFA)
Döşek zarıncısı olasın. (Van II, TFA)
Elden ayaktan düşesicik. (Fethiye)
Elden ayaktan kesilesice. (Fethiye)
Elinden asacıklar düşmesin. (Fethiye)
Fırırige¹⁴⁶ tutulasın. (Van II, TFA)
Frengiye rast gelesin. (Van II, TFA)
Frenk zahmeti dökesin. (Van II, TFA)
Gitmez ağrıya yat. (İçel)
Gulhula dökesin. (Van II, TFA)
Hasta döşekleri çivi gibi batar inşallah (Fethiye)
Hasta döşeklerinde eriyesice. (Konya, TFA)
Hasta döşeklerinde eriyesin. (Fethiye)
Hışımlar inesice. (felç) (Alanya)
Hışma uğrayasın. (Suşehri)
Hışmına dikilesice (Kolay, TFA)
İngibaz¹⁴⁷ olasın inşallah. (Van II, TFA)
İci dökesin. (Van II, TFA)
İci gire karnına. (Van II, TFA)

¹⁴⁶ nezle

¹⁴⁷ kabız

İci kabartı dökesein. (Van II, TFA)
İç ağrısına uğrayasica. (Alanya)
İçin dışına çıka. (Gaziantep Ağzı II)
İçine kıran gire. (Diyarbakır)
İçine kıran girsın. (Bayrı, İstanbul)
İçinize kıran düşe inşallah. (Van II, TFA)
İnce ağrı¹⁴⁸ tutasın. (Van III, TFA)
İnce ağrılar bul (Fethiye)
İnce ağrılardan gidesice. (Murtçu)
İnce ağrıya uğra. (Van III, TFA)
İnce ağrıya uğra. (İçel)
İnce dertlere tutulasın. (Suşehri)
İnmeler inesi. (Fethiye)
İrin akıtasın. (Van III, TFA)
İrinler gele içinden. (Suşehri)
İrinler kus e mi? (Bartın)
Kalkılmaz yataklara yatası. (Fethiye)
Kalkmaz döşeklere yatsın. (Bayrı, İstanbul)
Kalktığın yerde etin döküle. (Van III, TFA)
Kan işeyesin. (Gaziantep Ağzı II)
Kan işeyesin. (Van III, TFA)
Kan kusarsın inşallah. (Fethiye)
Kan kusasica (Kolay, TFA)
Kan kusasıcık. (Fethiye)
Kan kusasın avuç avuç. (Van III, TFA)
Kan kusasın. (Birecik, TFA) (Diyarbakır) (Tokat, TFA)
Kan kussun. (Bayrı, İstanbul)
Kan sıçasın. (Gaziantep Ağzı II)
Kan tutasica. (Alanya) (Alanya)
Kan tüküresice. (Fethiye)
Kan tüküresin, verem tutasın. (Van II, TFA)
Kan, irin indiresin. (Van II, TFA)

¹⁴⁸ verem

Kan, irin kusasıca. (hak yemek) (Alanya)
Kanlar kus inşallah. (Kaymakçı, TFA)
Kanlar kusasın. (Suşehri)
Kara ciğerinden eriyese. (Fethiye)
Kara ciğerine kanlar dolsun. (Gülner, TFA)
Kara kabarcıklar çıkarırsın inşallah. (Fethiye)
Kara kanlar kus. (Nevşehir- Acıgöl)
Kara kara ağrı. (Gaziantep Ağzı II)
Kara kara dert. (Gaziantep Ağzı II)
Kara yılan kusasın. (Kuzucular, FYY)
Karış kurş iki büküm olasıca. (Alanya)
Karnına yılan dolasıca. (Kuzucular, FYY)
Kızılkurt gırtlığına gire, çıkmaya. (Van II, TFA)
Kızılkurt yiyessin. (Van II, TFA)
Kızılkurttan gedesi. (Fethiye)
Köpek gibi doğurup, kedi gibi yiyessin. (Diyarbakır)
Kör kötürüm olasıca. (Fethiye)
Kör kötürüm olasın. (Van III, TFA)
Kör kötürüm olsun. (Bayrı, İstanbul)
Kötürüm ol da dizin dizin sürün. (İçel)
Kötürüm ol da, ağzına bir dikim ekmeği ben vereyim. (Fethiye)
Kötürüm olasıca. (Nevşehir- Acıgöl)
Kötürüm olasıcık. (Fethiye)
Kurban olduğum Allah sebebin saplıcan¹⁴⁹ olur. (Murtçu)
Kurdeşen dökesin. (Van II, TFA)
Kuru ağırlara tutulasın. (Suşehri)
Kuru sancı tutasın. (Van II, TFA)
Kuruya dikile kalasıca. (Alanya)
Lâhta kan kusasın oğul. (Van III, TFA)
Madla¹⁵⁰ çıkarasın. (Divriği)
Maraz gele bedenine. (Gaziantep Ağzı II)
Maraz tutasın. (Van III, TFA)

¹⁴⁹ Satlıcan da denir. Arapçadaki “zatülcenb” kelimesinden gelen bu söz akciğer zar iltihabıdır.

¹⁵⁰ Yara, çıban

Marazın karnında kala. (Birecik, TFA)
Marazlar bulursun inşallah. (Fethiye)
Marazlardan kurtulma. (Fethiye)
Nahha! Kızılkurttan gedestin. (Fethiye)
Nizollara¹⁵¹ tutul. (F.Akçın, TFA)
Ö diyesin, kan kusasın. (Van III, TFA)
Sancılar tuta seni. (Van III, TFA)
Sara tutsun da yerlerde sürün. (Elmacık, TFA)
Sarı sıtmalar tutası. (Fethiye)
Ö diyesin, ciğerin ağzına gele. (Van III, TFA)
Sarı sıtmaya uğra. (Zehirli sıtmaya uğra demektir.) (İçel)
Sarı sıtmaya uğrayasın. (Van III, TFA)
Seni ince ağrı tuta. (Erzurum, TFA)
Sıracalar¹⁵² vücudunu delik deşik ede. (Suşehri)
Sıracalara uğrayasica. (Alanya)
Sıracalardan gidesin. (Murtçu)
Sıtmalara düşesin. (Besni)
Sidiği durasica. (Nevşehir- Acıgöl)
Sidik çanağın tutulsun. (F.Akçın, TFA)
Südüklüğüne¹⁵³ taş dolsun. (Tokat, TFA)
Şiş çakıla. (Gaziantep Ağzı II)
Şişe kalasica (Sorgun, TFA)
Şişip de dağılasica (Kolay, TFA)
Şişip de geberesicik. (Fethiye)
Şişip kalasın. (Sındırgı, TFA)
Tez becenlere uğrasın. (Alanya)
Tez becenlere uğrayasica. (Alanya)
Tımarhanelik olasın, oğul. (Van III, TFA)
Tilki sancısı tutasın. (Van III, TFA)
Titreye titreye yere girsin. (Bayrı, İstanbul)
Titreyik bulasica. (Fethiye)

¹⁵¹ Arapçada “nüzul” denilen kelime, “felç” anlamına gelmektedir.

¹⁵² Lenf bezlerinde iltihaplanmaya yo açan bir çeşit verem.

¹⁵³ İdrar tırbası

Titreyik bulursun inşallah. (Fethiye)
Tovun¹⁵⁴ çıkarasın. (Divriği)
Ücütürilasica.¹⁵⁵ (Alanya)
Verem döşeğinde çürüyesin. (F.Akçın, TFA)
Verem hastalığına yakalanasıcık. (Fethiye)
Verem olasın. (Suşehri) (Van IV, TFA)
Vurgunu yiğın (fazla) gelesice. (Konya, TFA)
Vurgunun yeğın olsun. (satlıcan hastalığına yakalan) (İçel)
Yanın yatakta gözün kapıda ola. (Van IV, TFA)
Yaratan Allah, kızılkurttan gitsin. (Fethiye)
Yatağa düşesicik. (Fethiye)
Yatağan öküz gibi yerinden kalkamaz ol. (Fethiye)
Yatağında öküz gibi yatıp durası. (Fethiye)
Yataklarda yatamaz ol. (Fethiye)
Yavrum eline sızı gele. (Besni)
Yavrum, dizine sıza gele, ha. (Besni)
Yavrum, südüklüğün bağlana. (Besni)
Yedi sene bir yan üstüne yatasın. (Van IV, TFA)
Yedi şerik (şirk) üstüne düşesin. (Van IV, TFA)
Yemecelerden gedeseice. (Fethiye)
Yılan otu gibi kuruyasın. (Kuzucular, FYY)
Yılan yastığına kalasica. (Kuzucular, FYY)
Yılancık derdine uğrarsın inşallah. (Fethiye)
Yılancık olasın. (Kuzucular, FYY)
Yüzünde yemeceler çıkası. (Fethiye)
Yüzüne baba çıka inşallah. (Van III, TFA)

2.2.39. Evsiz Barksız ve Yalnız Kalmak İle İlgili Olanlar

¹⁵⁴ Taun, veba.

¹⁵⁵ ücütürilasica: vücudu yorulasica

Ev yaşamı ve bir yuva kurmanın önemli olduğu bir toplumda birine ev, yurt, yuva sahibi olamaması konusunda edilen beddualar oldukça etkili söyleyişlere sahip olmuştur.

Ev kavramını ad aktarması yoluyla karşılayan diğer kelimeler “ocak, dam, baca” kelimeleridir.

Bu dualardan bir kısmı kişinin evinin yıkılması yönündedir. Burada evin yıkılması aynı zamanda ailenin dağılması ve yok olması anlamına da gelmektedir. Bu konudaki beddualar ufak söyleniş farklarıyla beraber benzerlikler göstermektedir:

Allah evini başına viran etsin. (Van I, TFA)

Allah evini başına yıksın. (Fethiye)

Allah evini yıka. (Van I, TFA)

Allah evinizi başınıza yıkar inşallah. (Fethiye)

Evi başına yıkılası. (Bayrı, İstanbul) (Fethiye)

Evi yeri viran olasıca. (Alanya)

Evin barkın viran ola. (Murtçu)

Evin barkın yıkıla. (Suşehri)

Evin barkın yıkılsın. (Fethiye)

Evin başına yıkıla. (Birecik, TFA) (Van II, TFA)

Evin yıkıla, çoluğunla altında kalasın. (Van II, TFA)

Evin yıkıla. (Fethiye) (Van II, TFA)

Evin yıkılsın. (İçel)

Eviniz başınıza yıkılsın. (Çırakman, TFA)

Ocağın yıkıla. (Suşehri) (Van III, TFA)

Allah yuvanı yıksın. (Fethiye)

Damın, başına yıkılsın. (Nevşehir- Acıgöl)

Bu konuda bir kısım beddualar ise kişinin kalacak yer bulamayıp, evsiz kalması üzerinedir:

Alanda kalasıca. (Alanya)

Allah ocağına incir ağacı diksin. (Van I, TFA)

Allah sana bir karış yer nasip etmesin. (Suşehri)

Allah, ocağını batırsın. (Samsun, TFA)

Allah, ocağını batırsın. (Yozgat)

Bacalarınız yıkılsın. (Fethiye)

Başını sokacak yuva bulama. (Elmacık, TFA)

Duvar dipleri yerin olsun. (Fethiye)

Duvarlar dibinde mesken kurasın. (Van II, TFA)

Duvarlar dibinde yetim kalasın. (Van II, TFA)

Sahipsiz ve boş kalan bir evin bir süre sonra vahşi hayvanlarca yuva olarak kullanılması olayına işaretle yine “evin yıkılsın” anlamında kullanılan beddualar da vardır:

Bacalarınıza baykuşlar tünegin. (Fethiye)

Bacana baykuş tünegin. (İçel)

Bacana baykuş tünegin. (Van I, TFA)

Baykuş tünegin evine barkına. (Tokat, TFA)

Baykuşlar, evinde öte. (Van I, TFA)

Damında baykuş öte. (Van II, TFA)

Damınıza baykuşlar tünegin. (Fethiye)

Damlarınızda baykuşlar ötüşün. (Fethiye)

Evin baykuş yuvası ola. (Van II, TFA)

Evinde bacanda baykuşlar tünegin. (Gülner, TFA)

Evinde baykuşlar banlaya. (Gaziantep Ağzı II)

Ocağına baykuş tünegin. (İçel)

Ocağına baykuş tüneye. (Van III, TFA)

Ocağına baykuşlar tünegin. (Murtçu)

Ocağına baykuşlar tüneye. (Suşehri)

Ocağınızda baykuşlar ötüşün. (Fethiye)

Ocağında baykuş ötsün. (Nevşehir- Acıgöl)

Ocağında baykuşlar öte. (Diyarbakır)

Evine barkına baykuşlar tüneyesice. (Alanya)

Evine baykuş tüneyesice (Sorgun, TFA)

Evine baykuşlar tünegin. (Fethiye)

Evine baykuşlar tünegin. (Murtçu)

Evine baykuşlar tünegin. (Nevşehir- Acıgöl)

Evine baykuşlar tüneye. (Suşehri)

Evine köpek kunnasın¹⁵⁶ (Sorgun, TFA)

¹⁵⁶ kunnamak: kunlamak, doğurmak.

Kapın kuş bokundan sıvalı kıla. (Birecik, TFA)
Kapında baykuşlar öte. (Suşehri)
Yerinizde yurdunuzda baykuşlar ötüşsün. (Fethiye)
Yerinize, yurdunuza baykuşlar tünesin. (Fethiye)
Yuvanda baykuş ötsün. (Bartın)

Evsiz barksız kalmak üzerine diğer beddualar şöyledir:

Kapılarında it ulumasın. (Fethiye)
Evinize, damınıza kara kilitler asılsın. (Elmacık, TFA)
Kapılarınız kapansın. (Fethiye)
Kapılarınıza kara kilitler asılsın. (Fethiye)
Kapın bağlana. (Van II, TFA)
Kapın çekile. (Alanya)
Kapın kilitli kala. (Suşehri)
Kapın kitlensin. (F.Akçın, TFA)
Kapına kara çaltı atılsın. (Gülнар, TFA)
Kapına kara dikenler kona. (Alanya)
Kapına kara kilit asılsın. (İçel) (Van III, TFA)
Kapına kara kilit vurula. (Gaziantep Ağzı II)
Kapına kara kilit(ler) takılsın. (Sorgun, TFA)
Kapına kara kilitler asıla. (Suşehri)
Kapında çağırının olmaya. (Suşehri)
Kapısına kara kilitler asılasıca. (Alanya)
Kilidin açılmaya. (Suşehri)
Ocağı batası. (Gümüşhane, TFA)
Ocağı batasıca. (Murtçu)
Ocağı batsın. (Bayrı, İstanbul)
Ocağı yıkılası. (Fethiye)
Ocağın bata. (Diyarbakır) (Gümüşhane, TFA) (Murtçu) (Suşehri)
Ocağın batsın. (Gümüşhane, TFA)
Ocağın bucağın bata. (Suşehri)
Ocağı dürülesice. (Alanya)
Ocağın devrile. (Gümüşhane, TFA)
Ocağın tepene yıkılsın. (Bartın)

Yurtlar yuvalar yapmasın, iki yakası bir araya gelmesin. (Sındırgı, TFA)
Yurtsuz kalasın. (Van IV, TFA)
Yuvar yıkıla. (Suşehri)
Yuvanda yalnız kütük gibi kal. (İçel)
Yuvası yıkılası. (Fethiye)
Yuvası yıkılasıca. (Fethiye)
Yuvasına ateş düşsün. (Bayrı, İstanbul)
Yuvasız kalasıca. (Suşehri)
Ocağı kör olasıca. (Kaymakçı, TFA)
Ocağın kör ola. (Gaziantep Ağzı II)
Yer bulasın yurt bulamayasın. (Van IV, TFA)
Yerin yatağın taş olsun. (İçel)
Yerin yatağın taş olsun. (Van IV, TFA)
Çanağın, çömleğin seledede- sepette kalır inşallah. (Fethiye)
Dayanacak, güvenecek yer bulamasın. (Bayrı, İstanbul)
Dayandığın ağaç yıkılsın. (Fethiye)
Dımıksız¹⁵⁷ olasıca. (Nevşehir- Acıgöl)
Dünyada ev ahirette cennet yüzü görmeyesice. (Alanya)
El evlerinden kurtulma. (Fethiye)
El kapısından kurtulmayasıca. (Alanya)
Elin ayağın tutmasın, oduna ocağına baykuşlar tünese. (Elmacık, TFA)
Evinizin kapısını çalan olmasın. (Fethiye)
Garipler mezarlığına gidesin. (Suşehri)
Gözlerin kör ola, elinden tutan bulunmaya. (Divriği)
Er kişi diye çağırının olmaya. (Suşehri)
Ev bark olmayasıca. (Alanya)
Ev bark sahibi olmayıp da çor çocuk sahibi olamayasıca. (Alanya)
Evi bağı döklü yığıla kalasıca. (Alanya)
Evi başına göçesice. (Fethiye)
Evin barkın kambak ola. (Van II, TFA)
Evin başına kara gele. (Van II, TFA)
Evin başına küllük ola inşallah. (Van II, TFA)

¹⁵⁷ köşe

Evin bucağın boş kalsın. (Fethiye)
Evin bucağın boş olsun. (Van II, TFA)
Evin bucağın taş olsun. (İçel)
Evin çıyan dola. (Suşehri)
Evin düneğin yıkıla. (Murtçu)
Evin ellere kala. (Suşehri)
Evin ocağın talan olsun. (Fethiye)
Evin viran vırtaş ola. (Van II, TFA)
Evinden su çıksın. (Nevşehir- Acıgöl)
Evine ataş düşsün. (Fethiye)
Otağında ot bitsin. (Nevşehir- Acıgöl)
Oturağında ot bitesice. (çok oturana) (Alanya)
Viran kalasica (Sorgun, TFA)
Tütünün kesilsin. (F.Akçın, TFA)
Tütünün tütmeye. (Suşehri)
Tüneyecek yer bulama. (F.Akçın, TFA)
Ocağın, bucağın bata. (Gaziantep Ağzı II)
Evini bucağını ürek taşı alsın. (İçel)
Evinin altı üstüne döne inşallah. (Van II, TFA)
Evinin kilidini açan olmasın. (Fethiye)
Eviniz eleğiniz kül (Fethiye)
Eviniz yıkılsın küllük olsun. (Fethiye)
Evinize ustalar girsin. (Fethiye)
Evinizin altı üstüne gelsin. (Fethiye)
Evsiz, barksız kalasın. (Bartın)
Evsiz, ocaksız kalasicalar. (Fethiye)
Güle güle oturma e mi? (Fethiye)
Güle güle oturmalar nasip olmasın. (Fethiye)
Han evin harap ola, yurdun yuvan dağıla. (Gaziantep Ağzı II)
Hanen harap ola. (Murtçu)
Hanlarda kalasın. (Suşehri)
El eşik görmeyesice. (Alanya)
Ocağına cıvalar dökülsün. (İçel)
Ocağına kibrit suyu dökülsün. (Nevşehir- Acıgöl)

Ocağına incir dikile. (Murtçu) (Van III, TFA)
Ocağına incir dikilsin. (Bayrı, İstanbul) (İçel) (Yund)
Ocağına kül elene. (Suşehri)
Ocağına su dökülsün. (İçel)
Ocağına yeller essin. (Gülнар, TFA)
Ocağında incir ağacı bitsin. (Fethiye)
Mevla'm yuvanı dağıta. (Van III, TFA)
Müne tutamayasıca.(ev) (Alanya)
Nahha! Ocağınıza incir dikerler. (Fethiye)

Evde yanan bir ateş olması orada yaşayanlar olduğunun göstergesidir. Bu sebeple “ocağı sönmek”, “evinde yaşayan kimse kalmamak” demektir. Beddualarda buna çokça işaret vardır:

Allah, od¹⁵⁸ ocak yaktırmasin. (Bayrı, İstanbul)
Allah ocağını söndürsün. (Çırakman, TFA)
Nahha! Ocacıklarınız sönsün. (Fethiye)
Nahha! Ocağınızı söndürsünler. (Fethiye)
Nahha! Ocaklarınız sönsün. (Fethiye)
Ocağı sönsün. (Çırakman, TFA)
Ocağı tütmeysesice. (Fethiye)
Ocağı tütmez olsun. (Bayrı, İstanbul)
Ocağın bucağın yana. (Gaziantep Ağzı II)
Ocağın kuruya. (Suşehri)
Ocağın kül ola. (Suşehri)
Ocağın söne, kapına kara kilit asıla. (Divriği)
Ocağın söne. (Diyarbakır) (Suşehri) (Van III, TFA)
Ocağın sönsün. (Bartın) (Fethiye) (Nevşehir- Acıgöl) (Sorgun, TFA) (Elçin. 667)
Ocağın tütmesin. (Fethiye)
Ocağın tütmeye. (Gaziantep Ağzı II) (Suşehri)
Ocaklarınız söner inşallah. (Fethiye)
Odu ocağı kör olasıca kafır. (Kaymakçı, TFA)
Odu ocağı sönesice. (Alanya)

¹⁵⁸ od: ateş.

Odu ocağı sönsün. (Bayrı, İstanbul)

Odun ocağın sönsün. (Alanya)

Ocağından duman tütmeye. (Murtçu)

Ocağını tüttüren olmasın. (Fethiye)

Evsiz kalma üzerine beddualardan bir kısmında kişinin evinin yanması
dilenmektedir:

Yerin yurdun ateş dola. (Suşehri)

Yerin yurdun ateş olsun. (İçel)

Yerin yurdun ateş olsun. (Van IV, TFA)

Yelli günde evin yansın. (F.Akçın, TFA)

Ocağın yansın (sönsün). (F.Akçın, TFA) (Nevşehir- Acıgöl)

Evine ateş düşe, yeşil yeşil duman tüte. (Van II, TFA)

Evine ateş düşsün, yeşil yeşil dumanın tütsün. (İçel)

Ocaksız, bucaksız kalasın. (Diyarbakır)

Oduna ocağına incir dikilsin. (Elmacık, TFA)

Yerin yün tarağı ola. (Divriği)

Yerine yatağına soğan sarımsak dikile. (Van IV, TFA)

Yerine yatağına soğan sarımsak dikilsin. (İçel)

Yer yurt tutamayasica. (Alanya)

Yerin yurdun batsın. (Fethiye)

Yerin yurdun gedik kala. (yeri hakkında konuşulana) (Gaziantep Ağzı II)

Yerini yurdunu afatlar alsın (Fethiye)

Yersiz yurtsuz kalasıcık. (Fethiye)

Yurdu yuvası dağılasica. (Alanya)

Yurdu yuvası dağılsın (yıkılsın). (Bayrı, İstanbul)

Yurdun dağıla. (Van IV, TFA)

Yurdun yuvan dağıla. (Gaziantep Ağzı II)

Yurdun yuvan dağılsın. (Fethiye)

Yurdunda yuvanda yeller essin. (İçel)

Yurdunda yuvanda yeller essin. (Van IV, TFA)

Yurdundan ayrılasın. (Van IV, TFA)

Kişinin kimsesiz kalması dileğini belirten beddualar da evinde yalnız başına kalmak veya başka yerlerde de ona sahip çıkacak kimsesi bulunmamak dileğini belirtir:

- Kapı ardında kalasın. (Suşehri)
- Kapılara oturup yollara bakarsın inşallah. (Fethiye)
- Kapılarda kalası. (Fethiye)
- Kapılarda oturup diplere (aşağılara) bakasıca. (Fethiye)
- Kapılarda oturup yolları gözleyesice. (Fethiye)
- Kimin kimsen olmaya. (Suşehri)
- Kupkuru direk olasın. (Suşehri)
- Minderine oturanın olmaya. (Suşehri)
- Hısım akraban çıkmasın. (Fethiye)
- Hısım akraban görmezden gelsin (Fethiye)
- İssız bellerde kalasıca. (Fethiye)
- İssız dağların mezarın ola. (Van II, TFA)
- İssız ellerde mezarın olsun (Fethiye)
- Mafasını kaldıran bulunmasın. (Alanya)
- Arkanda fatiha edenin bulunmasın. (Alanya)
- Ak döşek üstünde melul oturasın. (Van I, TFA)
- Ak döşeklerde yalnız yatasın inşallah. (Fethiye)
- Bir kaşık su verenin olamaya, susuz geberesin. (Van I, TFA)
- Bir yudum su verenin olmasın. (Fethiye)
- Boğazın kurusun da bir yudum su veren bulunmasın. (Bayrı, İstanbul)
- Elinden tutan olmasın. (Alanya)
- Elinden tutan olmaya. (Van II, TFA)
- Elinden tutanı bulunmasın. (Bayrı, İstanbul)
- Elinden tutup gezdiren olmasın. (Fethiye)
- Elini tutup gezdirenin olamaya. (Van II, TFA)
- Kapısını açan (çalan) olmasın. (Bayrı, İstanbul)
- Ortalarda kalasın. (Suşehri)
- Sininde tek kaşık ola. (Suşehri)
- Sipsivri kalasın. (Suşehri)
- Yavrum, ölünü yuyan olamaya. (Besni)
- Son deminde ağzına su veren olmaya. (Suşehri)

Su damlatanların olmasın. (Fethiye)
Su verenlerin olmasın. (Fethiye)
Tanıyanın yanından kaç. (Suşehri)
Tufana boş gidesin. (Birecik, TFA)
Yarı yardımcın kalmaya. (Van IV, TFA)
Yârin, yardımcın kalmasın. (İçel)
Yıkayanın olmaya. (Suşehri)
Yer yatağı boş kalasica. (yalnızlık) (Alanya)

2.2.40. Yemek Üzerine Beddualar

Bu beddualar sunulan yemeği beğenmeyip yemeyen veya çok yemek yiyen, yenmemesi gereken bir şeyi yiyen kişilere söylenebildiği gibi mirasta hak yiyen veya haram yollardan gelir elde eden kişiler için de kullanılır.

Hastalanıp da bir daha yemek yiyemez olma beddualarında “boğaz hastalıklarına uğramak” dileği çok kullanılmaktadır. Bunlar genellikle pisboğazlık eden kişilere, bazen de şaka yoluyla, söylenen hafif beddualardır:

Boğaz derdine uğra. (İçel)
Boğazın deline. (Suşehri)
Boğazın kapana. (Van I, TFA)
Boğazın kuruya. (Suşehri)
Boğazında çıkma¹⁵⁹ çıka. (Divriği)
Boğazına ateş, kor düşsün. (Bayrı, İstanbul)
Boğazına kurt düşesice. (Alanya)
Boğazında kala. (Suşehri)
Boğazında kuş kuyruğu¹⁶⁰ çıka. (Gaziantep Ağzı II)
Boğazının çukurunda kala. (Gaziantep Ağzı II)
Boğazların kurusun. (Fethiye)
Gırtlığında kalaydı, yemez olaydın. (Van II, TFA)
İliğinde kalsın. (Fethiye)

¹⁵⁹ . çıkma: ur.

¹⁶⁰ . kuş kuyruğu: kuş palazı da denilen genellikle çocuklarda boğaz, burun ve yutakta görülen, öldürücü olabilen bulaşıcı bir hastalık.

Kursağında kalsın. (Nevşehir- Acıgöl)

Yediğin, boğazında düğüm düğüm olsun. (Suşehri)

Yavrum, boğazına dizile. (Besni)

Yavrum, boğazında kala. (Besni)

Yemek yiyen kişinin yediği şeyin kendisine hastalık olarak dönmesini dileyen beddualarda kullanılan hastalıklardan biri de veba(baba)dır.

Baba yiyesin. (Erzurum, TFA)

Babalar yiyesice. (Suşehri)

Babanın bekini yiyesin. (Suşehri)

Babanın bekini, zıkkımın kökünü ye. (Yozgat)

Babanın kökünü yiyesin. (Suşehri)

Yukarıdaki örneklerle benzer olarak “Hasbanın¹⁶¹ pekini yiyesice” (F.Akçın, TFA) bedduasında da kızamık hastalığından söz edilmektedir.

Yenilen şeyin (bir yemek, haram mal veya para olabilir) tıpkı zehir gibi yiyene etki etmesi için edilen beddualar yörelere göre farklı söylenişlere sahip olsa da anlamca aynıdır. Bu beddualarda zehrin karşılığı olarak ağı (ağu) kelimesinin yanında zehir niteliği taşıyan bitki, pas (jan, jeng) ve zift¹⁶² yemekten de söz edilir:

Ağı düğü olasıca. (Alanya)

Ağı düğü yiyesice. (Alanya)

Ağı düğü, zehir zıkkım¹⁶³ olsun. (mirasta hak yeme) (Alanya)

Ağu içesin. (Van I, TFA)

Ağulardan gedesice. (Fethiye)

Zıkkım (Yund)

Zıkkım boğazına. (Van IV, TFA)

Zıkkım olsun. (Van IV, TFA)

Zıkkım yiyesin. (Suşehri)

Zıkkım. (Van IV, TFA)

¹⁶¹ hasbe: kızamık.

¹⁶² zift: kömür katranı, odun katranı ve petrolün damıtılmasıyla elde edilen koyu siyah renkli madde.

¹⁶³ zıkkım: 6 m. kadar yükselebilen kışın yaprak dökmeyen, pembe ve kırmızı çiçekli bir bitki. Zehirli bir bitkidir. Zakkum, zekum, ağaç ağacı, ağı çalısı, ağı çiçeği, ağı dalı, ağa ağacı, avu, ayan, fattak da denir. (Turhan Baytop, **Türkçe Bitki Adları Sözlüğü**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997, s. 289.)

Zıkkımın bekini yiyessin. (Suşehri)
Zıkkımın kökü. (Van IV, TFA)
Zıkkımın kökünü ye. (Fethiye) (Nevşehir- Acıgöl)
Zıkkımın kökünü yiyesice (Yund) (Gülнар, TFA) (Alanya)
Zıkkımın kökünü yiyessin. (Murtçu)
Zıkkımın peki. (Konya, TFA) (Tokat, TFA)
Zıkkımın pekini yiyesice. (Alanya)
Zakkumun pekini yiyesice (F.Akçın, TFA)
Zehir zıkkım olsun. (Alanya) (Fethiye) (Suşehri) (Nevşehir- Acıgöl)
Zehir zıkkım yesin. (Bayrı, İstanbul)
Zehir zıkkım yiyesice (Yund)
Zakkum yiyessin. (Diyarbakır)
Zakkumun kökünü ye. (F.Akçın, TFA)
Zırnık!¹⁶⁴ (Gaziantep Ağzı II)
Ziftin ola. (Van IV, TFA)
Ziftin pekini ye. (Van IV, TFA)
Yediğin zehir zıkkım olsun. (Nevşehir- Acıgöl)
Yediğin içtiğin zehir zıkkım olsun. (Alanya)
Yediğin zıkkım, içtiğin ağı ola. (Divriği)
Jan (jeng)¹⁶⁵ yiyessin. (Van III, TFA)
Jan yiyessin. (Diyarbakır)
Zehir içesice. (Fethiye)
Zehir katran olsun. (Suşehri)
Zehir ola. (Van IV, TFA)
Zehir yeyesice. (Fethiye)

Yenilen herhangi bir şeyin kişiyi zehirlemesi veya bu zehrin etkisiyle, yenilenlerin kusularak çıkartılması dileğini belirten beddualar da bulunmaktadır:

Yediğin burnundan allı yeşilli gele. (Van IV, TFA)
Yediği içtiği burnundan gelsin. (Bayrı, İstanbul)
İçini dışını boyaya. (Gaziantep Ağzı II)
Boyanasıca. (Gaziantep Ağzı II)

¹⁶⁴ zırnık: sıçanotu, sıçankulağı veya farekulağı da denilen bir yıllık otsu bitki.

¹⁶⁵ jeng: pas.

Yediğin, içtiğin kan katran olsun. (Fethiye)
Yediklerin kan irin olup ağzından burnundan gele. (Divriği)
Yediklerin zehir ola, murat almayasın. (Diyarbakır)
Al yiyesin, yeşil indiresin. (Van I, TFA)
Allı yeşilli gele. (Van I, TFA)

“Zehr-i mar¹⁶⁶ ye.” (Konya, TFA) bedduası kişinin yediklerinin ona yılan zehri gibi etki etmesini dilemektedir.

Bu konudaki diğer beddualar ise aşağıda sıralanmıştır:

Yavrum, son yediğin ola. (Besni)
Taş ye e mi? (Nevşehir- Acıgöl)
Ölümü yiyesin, yemez olaydın. (Van III, TFA)
Karnında ısınmaya. (Van II, TFA)
Jan gele. (Diyarbakır)
Jan tutasın. (Diyarbakır)
Meçiklinin kökünü yesin. (Alanya)
Yediği zehir, giydiği kefen olsun. (Bayrı, İstanbul)
Yediğin içine ılsın. (Tokat, TFA)
Yediğin içtiğin kan irin ola. (Van IV, TFA)
Yediğin yavan ekmek ola. (Van IV, TFA)
Karnı dağılasıca. (haram ve çok yiyene) (Alanya)
Karnın ağrısın. (Van II, TFA)

Hotik yiyesin. (Divriği)

İçinde ısınmaya. (Van II, TFA)
İçine oturasıca. (Alanya)
Alev yiyesin. (Van I, TFA)
Alevin ola. (Van I, TFA)

2.2.41. İstenip de Verilmeyen Şeyler Karşısında Edilen Beddualar

¹⁶⁶ mar: yılan.

Kendisinden para, eşya veya yardım istendiğinde “yok” cevabını veren kişiye cevap olarak oklara denk gelmesi anlamında “Yoğun yoğun ok!” (Gaziantep Ağzı II) denmektedir.

Yine parası olup da istendiğinde vermeyen kişiler için “Parası kafasında parçalansın.” (Alanya) denmektedir. Parası istenen kişi zengin ise “Zengin değil mi, zembile girsin.” (Alanya) denir.

Herhangi bir şeyi esirgeyip de vermeyene “Sen de o maldan faydalanama, ondan zarar gör.” anlamında “Başına değsin.” (Gaziantep Ağzı II) denmektedir.

2.2.42. Bir Kişinin Kötülük Etmeye Fırsat Bulamaması İçin

Beddualar

Allah baca versin de duman vermesin. (Fethiye)

Allah et vere tırnak vermeye. (Van I, TFA)

Allah kazınacak tırnak vermesin. (Çolaklı, TFA)

Allah sana fırsat vermeye. (Diyarbakır)

Allah sana tırnak vermesin. (fırsat vermesin) (İçel)

Allah, tırnağını uzatmaya. (Gaziantep Ağzı II)

Allah sana uyuz ver de tırnak vermeye. (Suşehri)

Uyuz ol da kaşınacak tırnak bulama. (Bartın)

Allah uyuz versin de gart gart kaşı. (Fethiye)

Allah uyuz versin de kaşınacak tırnak vermesin (Fethiye)

Allah, bit versin de tırnak vermesin. (Alanya)

Allah, uyuz versin de tırnak vermesin. (İlgın)

2.3. YEMİNLER (ANT) VE SÖZ VERMELER

Yemin veya ant¹⁶⁷, genellikle kişinin değer verdiği ve kutsal saydığı şeyler üzerine söz vermesidir.

“Yemin etmek” ve “ant içmek” eylem adları kendi başlarına da bir kalıp söz oluşturmaktadır. Yemin ederken;

yemin ederim

yemin olsun ki

ant olsun ki

ant içirim gibi biçimler de kullanılabilmektedir.

Yemin ifade eden kalıp sözler, konuşan kişi, anlattıklarının doğruluğunu vurgulamak, karşısındakinden bir sırrı alabilmek, birine verdiği sırrın söylenmeyeceğine emin olmak veya verdiği sözü mutlaka yerine getireceğine karşısındakini inandırmak istediğinde kullanılır. Kişi eğer dediğini yapmazsa veya anlattığı doğru değilse “cin çarpsın”, “gözüm önüme aksın”, “iki elim yanıma gelsin” gibi olumsuz dilekler ifade eden kalıplar kullanır.

Yeminlerin büyük bölümü için kişinin kendine ettiği beddualardır, denebilir.

Yemin etme, ant içme veya söz vermelerden bir kısmı ise bu şekilde beddua niteliği taşımayıp kutsal ve değerli kabul edilen¹⁶⁸ bir şeyi şahit göstermek, böylece sözün doğruluğunu kanıtlamak biçiminde olur. Bunların içinde “Allah” adı ile kurulanlar önemli yer tutar.

1 Cahit Öztelli “Türklerde Yemin-Ant” başlıklı yazısında, Hüseyin Kazım Kadri’nin büyük sözlüğünde bu sözcüğün Çağatayca olduğunu ve Moğolcada kan kardeşi demek olan “anda” kelimesinden geldiğini bildiriliyor. Ayrıca Moğolcada ant kelimesi “amca” ve “dayı” yerine de kullanılıyor. Bu yazıda ant kelimesinin yemin etmek yerine kullanılışının sebebi şöyle açıklanıyor: “Moğollar ‘hoş geldiniz’ yerine ‘anda’ derler ki ‘kardeşim, sevgilimsin’ demektir. Eski Türklerde ve Moğollarda cârî bir âdete göre başka kabileden bir adamla kardeş olmak için her ikisi kollarında birer damar açar ve akan kanı bir çanağa aldıktan ve bunu süt veya kımızla karıştırdıktan sonra şahitler huzurunda ve merasim-i mahsusa ile yarı yarıya içerledi. O zaman bu iki adamdan her biri, diğerinin kabilesinde ötekinin bütün hukukuna malik olur ve ‘toğkan’ kardeşlerden farkı kalmazdı. Ant içmek tabirinin aslı da bu itiyattır.” (Cahit Öztelli, “Türklerde Yemin-And”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 5, No: 120, 1959, s. 1938.)

¹⁶⁸ Divân-ı Lügat-it-Türk’te bildirildiğine göre kılıç üzerine yemin edilmektedir. Dede Korkut’ta da Bamsı Beyrek, Bayburt Tekürü’nün kızını alacağına “Kılıcıma doğranayım, okuma sancılanayım, yer gibi kertileyim, toprak gibi savrulayım.” diye yemin etmektedir. Doğu Karadeniz’de de “doğranayım sana” sözü kullanılmaktadır. (Öztelli, a.y.)

Dokuz dalak şart olsun. (Bartın)
Ölmüşlerinin etini yiyesin (Sivas)
Sevdiklerine kavuşamayasın. (Sivas)
Şart olsun. (Öztelli)
Üçten dokuza şart olsun.¹⁶⁹ (Samsun)
Yemin tutsun. (Bartın)
Anladımса Arap olayım. (Başkan, s. 164)
Söz bir, Allah bir. (Başkan, s. 161)
Gövdeme çıkılsın. (param yok anlamında) (Gaziantep Ağzı II)

2.3.1. Değer Verilen Bir Şey Üzerine Yeminler

Allah aşkına (Sivas)
Allah için (Öztelli)
Allah hakkı için (Öztelli)
Allah'ını peygamberini seversen (Sivas)
Allah'ını seversen (Sivas)
Dinime, imanıma, nikahıma. (Öztelli)
Hızır ki... (Hızır hakkı için) (Divriği)
Kelam-ı Kibriya hakkı için (Divriği)
Kur'an hakkı için (Sivas)
Kişinin (erkeğinin) başı için (Sivas)
Muhammed'ini seversen. (Sivas)
Oğlunun uşağının başı için (Sivas)
Tatlı canıma (Öztelli)
Kur'an gözüme. (Samsun)
Kur'an'a el basarım. (Çırakman)
Kur'an'a el basayım. (Öztelli)
Kur'an'a el basayım ki... (Sivas)
Kitaba el basayım. (Öztelli)
Vallahi¹⁷⁰ billahi.¹⁷¹ (Sivas) (Çırakman)

¹⁶⁹ . “İslam hukukunda kocanın üç defada üçer defa ‘boş ol’ sözünü tekrarlayarak karısını boşaması hakkında kullanılırdı.” (İlhan Ayverdi, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı, 2005, s.3263.)

¹⁷⁰ Arapçada “Allah’a and olsun ki, Allah hakkı için” anlamında bir yemin sözüdür. (Ayverdi, **a.e.**, C. III, s. 3295.)

Billahi t'allahi.¹⁷² (Öztelli)

Vallahi billahi, yemin olsun. (Bartın)

2.3.2. Ölmek Üzerine Yeminler

Bu yeminlerde kişinin sözünü tutmadığında ölmesi bir bedel olarak konulmuştur:

Akşama yetmeyeyim. (Öztelli)

Allah canımı alsın. (Çırakman)

Allah canımı alsın. (Sivas)

Allah'tan atlayayım, sabaha kadar çatlayayım. (Öztelli)

Baba yiğitliğimin hayrını görmeyeyim. (Öztelli)

Buradan eve varmayayım. (Samsun)

Canımın hayrını görmeyeyim. (Öztelli)

Cuma günü çatlayayım. (Öztelli)

Çeşmecik üstünden atlayayım, eve varmadan patlayayım. (Çırakman)

Çeşmecik üstünden atlayayım, top gibi patlayayım. (Çırakman)

Domuz ölümünden gideyim. (Öztelli)

Gençliğime doymayayım. (Sivas)

Gençliğimin hayrını görmeyeyim. (Öztelli)

Gençliğimin hayrını görmeyeyim. (Sivas)

İki elim yanıma gelsin. (Öztelli)

Ölüsünü öpmek (sevdiklerinin). (Öztelli)

Sabaha çıkmayayım. (Öztelli)

Sılama sağlıklı dönmeyeyim. (Öztelli)

Tahtalara döşeneyim. (Öztelli)

Tanrım canımı alsın. (Öztelli)

Tatlı canımda bulayım. (Öztelli)

Teneşire malamat çıkayım. (Öztelli)

2.3.3. Anne-baba ve Çocuklar Üzerine Yeminler

¹⁷¹ Allah için, Allah hakkı için” anlamında yemin sözü. (Ayverdi, a.e., C. I, s. 369.)

¹⁷² T'allahi, Arapça yemin harfi tâ ile Allah kelimesinin birleşmesiyle oluşup vallahi ve billahiden sonra kullanılır. (Ayverdi, a.e., C. III, s. 3018.)

Anam babam öle ki... (Divriği)
Anam, avradım olsun. (Öztelli)
Anam-bacım, nikahlı karım olsun. (Öztelli)
Anamı Kâbe yolunda zina etmiş olayım. (Öztelli)
Çocuklarımın yüzünü öpeyim. (Öztelli)
Çocuklarımın ölü yüzünü öpeyim. (Öztelli)
Oğlunun ölüsünü öpesin. (Sivas)
Ölmüş annemin etini yiyeyim (Sivas)
Ölmüş babamın etini yiyeyim. (Sivas)
Yavrumun hayrını görmeyeyim. (Sivas)

2.3.4. Göz ve Görmek Üzerine Yeminler

Kalıp sözler içinde diğer hiçbir organ için olmadığı kadar “göz” üzerine sözler bulunmaktadır. Yeminler için de aynı durum söz konusudur. Verilen sözün tutulması veya karşısındakini sözüne inandırmak için edilen yeminlerde yemin edilen durum gerçekleşmediğinde kör olmak bir bedel olarak konulur:

Gözüm çıksın. (Çırakman) (Sivas)
Gözüm kör olsun. (Öztelli) (Divriği)
Gözüm önüme aksın. (Öztelli)
Gözümün elifi sönsün ki (Sivas)
Işığa kör bakayım. (Sivas)
İki gözüm aksın. (Sivas)
İki gözüm çıksın. (Sivas)
İki gözüm kör olsun. (Çırakman)
İki gözüm kör olsun. (Sivas)
Kör olayım. (Öztelli)
Nimet gözüme dursun. (Divriği)
Ekmek gözüme (Samas)
Ekmek gözüme dursun. (Çırakman) (Divriği)
Ekmek gözüme. (Çırakman)
Allah iki gözümü elimden alsın. (Sivas)

2.3.5. Belaya Uğramak ile İlgili Yeminler

Bunlar yemin veya sözler yerine getirilmediğinde kişinin başına çeşitli belaların gelmesi

Allah belamı versin. (Sivas)

Allah'ın hışmına, azabına uğrayayım. (Öztelli)

Allah'ın kahrına uğrayayım. (Öztelli)

Cehenneme gireyim. (Öztelli)

Cin çarpsın. (Öztelli)

Ekmek çarpsın. (Bartın)

Ekmek çarpsın ki. (Sivas)

Kanlı kitabın hışmına uğrayayım. (Öztelli)

Karalı bayramım ola ki... (Divriği)

Kitap çarpsın. (Öztelli)

Kur'an çarpsın. (Çırakman) (Bartın)

Okuduğum Kur'an'ın hışmından geçeyim. (Sivas)

Sigara gibi yanayım. (Siv.)

Şeytan çarpsın. (Çırakman)

Taş olayım. (Çırakman)

Yıldırım çarpsın. (Çırakman)

Yıldırım vursun. (Çırakman)

Yıldırım, başıma düşsün. (Samsun)

Kara tepeden tersine yürüyeyim. (İçel)

Cümle âlem yüzüme tükürsün. (Öztelli)

Furuç¹⁷³ gözümü tutsun. (İlgar, ÇMÖS "Döşeme"lerden İkisi)

Anamı camış yesin. (İlgar, ÇMÖS "Döşeme"lerden İkisi)

Yıkık duvar üstüme uçsun. (İlgar, ÇMÖS "Döşeme"lerden İkisi)

Kuru gölde boğulim.¹⁷⁴ (İlgar, ÇMÖS "Döşeme"lerden İkisi)

Kahrolayım [ki] (Ayverdi, s. 1517)

2.3.6. Dinden Çıkma, Haram veya Günah ile İlgili Yeminler

Allah, "Kulum" demesin. (Öztelli)

Allah'a asi gelmiş olayım. (Öztelli)

Allah'ımı inkar etmiş kul olayım. (Sivas)

¹⁷³ furuç: yaban armudunun fırında kurutulmuşu

¹⁷⁴ boğulayım ki

Allah'ın kulu olmayayım. (Öztelli)
Allah'ın kulluğundan çıkmış olayım. (Öztelli)
Dilim gavur dili olsun. (Samsun)
Dinsiz imansız gideyim. (Öztelli)
Gavurun çiftin vebali boynuma. (Öztelli)
Gittiğin yolun (hac yolu) hayrını görmeyesin. (Siv.)
Günahın benden sorulsun. (Sivas)
Günahını çekeyim. (Sivas)
Kıldığın tuttuğun gavurun olsun.¹⁷⁵ (Sivas)
Kızgın sacın üstünde namaz kılayım. (Öztelli)
Peygamber, “Ümmetim” demesin. (Öztelli)
Peygamberimizin şefaatinde mahrum kalayım ki... (Sivas)
Peygamberin şefaatinde mahrum olam ki... (Divriği)
Tutuğumun hayrını görmeyeyim. (Öztelli)
Yediğim lokma haram olsun. (Sivas)
Vebalin boynuma. (Sivas)
Yerde sekenin, gökte uçanın vebali benden sorulsun. (Öztelli)
Ekmeğin bana garim olsun.¹⁷⁶ (Gaziantep Ağzı II)
Canına, ömrüne garim olsun. (Gaziantep Ağzı II)
Kur'an, ömrüme canıma garim olsun. (Gaziantep Ağzı II)

2.3.7. Şahit Gösterme Yoluyla Yeminler

Bu yeminler, konuşan kişinin karşısındakini sözlerine inandırmak için Allah'ı veya ezanı şahit gösterdiği yeminlerdir.

Allah inandırсын. (Sivas)
Allah şahit olsun. (Sivas)
Ezanlar şahit olsun ki... (Sivas)

¹⁷⁵ Kıldığın [namaz], tuttuğun [oruç] kafirin olsun.

¹⁷⁶ garim olmak: haram olmak.

2.4. GÜNLÜK HAYATTA KULLANILAN ÇEŞİTLİ KALIP SÖZLER

2.4.1. Selamlaşma Sözleri

Bunlar sabah, akşam veya günü farklı saatlerinde karşılaşıldığında veya ayrılırken söylenen sözlerdir:

Aleykümselam (Kaya, FDS)

Aleykümselam(Kaya, FDS) (selama cevap olarak)

Merhaba

Günaydın

Tünaydın

Akşam-ı şeriflerin hayrola. (Alanya)

Akşam şerifleriniz hayrolsun. (Fethiye)

Sabah-ı şerifleriniz hayrolsun.

Akıbetiniz hayırlı olsun. (akşam veya sabah-ı şerifleriz hayırlı olsun diyene)
(İçel)

Bir kişi tarafından uzaktan gönderilen selama cevap olarak “Selam gönderen sağ olsun, selam getirenin iki yüzü ak olsun.” (Gaziantep Ağzı II) denmektedir.

2.4.2. Uykudan Önce Söylenenler

İyi geceler, iyi uykular. (Özergin, TFA)

Allah rahatlık versin. (Alanya) (Fethiye) (Özergin, TFA) (Türmen, TFA)

"Arin yattım Gulfun tuttum Ali, Veli, Muhammed Dört yanlarımı dolan yat.
(Fethiye)

“Geceniz iyi olsun

Uykunuz koyu olsun

Taş gibi yatasınız

Kuş gibi kalkasınız”(Tan, ÖSH, s. 67)

“Uyku geldi bedene

Allah razı olsun kalkıp gidene”(Tan, ÖSH, s. 67)

2.4.3. Hal Hatır Sormalar

Bunlar “Nasılsınız?” sorusu ve bu soruya verilen yanıtlardır. Cevap olarak, “İyiyim, ya siz?” gibi eksiltili bir cümle ile cevap verilebilir. Bunun yanında “İyiyim.” diyene;

Allah selamet versin. (Türmen, TFA) (Bayrı, İstanbul) (Özergin, TFA)

Allah iyilik versin. (Bayrı, İstanbul) (Özergin, TFA) denmektedir.

2.4.4. Kutlamalar

Bayramınız kutlu olsun. (İçel)

Bayramınız mübarek olsun.

Bilece mübarek ola. (bayramınız mübarek olsuna cevap) (Gaziantep Ağzı II)

2.4.5. Yıkanan veya Tıraş Olan Kişiler İçin

Güle güle kirlen. (yikanana) (Özergin, TFA)

Güle güle kirlenesin. (Besni)

Sağlıkla kirlen. (İçel)

Sıhhatler (halk ağzı: saatler) olsun. (tırış olana) (Özergin, TFA)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAPILARINA BAKIMINDAN KALIP SÖZLER

3.1. Kalıp Sözlerde Kullanılan Fiil Kipleri

3.1.1. Basit Kiple Çekimlenmiş Fiiller

3.1.1.1. Bildirme Kipinde Olanlar

Bildirme kipleri yapılmış, yapılacak veya yapılmakta olan eylemleri bildiren kiplerdir. Bu kiplerin görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman ve geniş zaman olarak beş şekli bulunur.

Kalıp sözlerde bildirme kiplerinin görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman ve geniş zaman biçimleri kullanılır.

3.1.1.1.1. Geniş Zaman Kipinde Çekimlenmiş Hayır Dualar

Fidan boylu gelinlerin olur inşallah. (Fethiye)

Allah'tan dilerim, o ellerin çekile, gözlerin görmeye. (Van I, TFA)

Başa sürer inşallah. (düğünde hizmet edenler bağırıyormuş) (Gaziantep Ağzı II)

Görmemişe döner inşallah. (Gaziantep Ağzı II)

Hacılara gidersin inşallah. (Fethiye)

Hızır yetişir inşallah. (Fethiye)

İyi komşulara düşersin inşallah. (Fethiye)

Kur'an'a el basarım. (Çır.)

3.1.1.1.2. Geniş Zaman Kipinde Çekimlenmiş Beddualar

Adını başkasına koyarlar inşallah. (Fethiye)

Adın batar inşallah. (Fethiye)

Adın kalır inşallah. (Fethiye)

Allah bacacıklarını kırır inşallah. (Fethiye)

Allah'ın atasına düşersin inşallah. (Fethiye)

Avrat maskarası olursun inşallah. (Fethiye)
Bedestende canını pazarına oturursun inşallah. (Gaziantep Ağzı II)
Belanı çabucak bulursun inşallah. (Fethiye)
Bir solukta Allah senin canını alır inşallah. (Murtçu)
Buruşup köşelerde oturursun. (Bartın)
Cancağızın yanar inşallah. (Fethiye)
Cehenneme düşersin inşallah;. (Fethiye)
Çoluk çocuğuna hasret kalırsın inşallah. (Fethiye)
Çulsuz kalırsın inşallah. (Fethiye)
Dürülürsün inşallah. (Bartın)
Ellere avuç açarsın inşallah. (Fethiye)
En kıymetlini; kendi elceğizlerinle gömersin inşallah (Fethiye)
Fidan gibi kırılırsın inşallah. (Fethiye)
Geberiverirsin inşallah. (Fethiye)
İnşallah iki yakan bir araya gelmez. (Nevşehir- Acıgöl)
İnşallah ağzına son nefesinde suyu ben damdırırım. (Alanya)
İnşallah çeneciğini ben çatarım. (Alanya)
İnşallah kaplumbağalar gibi sürünürsün. (Bartın)
İnşallah korktuğun kora basarsın. (İçel)
Kabir azapları çekersin inşallah. (Fethiye)
Kurban olduğum Allah çeke çeke öldürür. (Murtçu)
Kuşlar ölünün üstünde döner inşallah. (Fethiye)
Nahha! Çakır dikenlerin içine yatarsın. (Fethiye)
Nahha! Kara yerlere girersin. (Fethiye)
Nenni demeye hasret gedersin inşallah (Fethiye)
Onulmaz dertlere düşersin inşallah. (Fethiye)
Patlak gözlü köpek, beş beter olursun inşallah. (Fethiye)
Sadakaların verilir inşallah. (Murtçu)
Sıran gelmeden göçersin inşallah (Fethiye)
Sırat'ı yel gibi uçar, yıldırım gibi geçir, havuzu kevserden içir Yarabbi.
(Gülner, TFA)
Yüzüne tükürecek adam ararsın inşallah. (Murtçu)

3.1.1.1.3. Görülen Geçmiş Zaman Kipinde Çekimlenmiş Hayır Dualar

Allah’a ısmarladık. (Türmen, TFA)

3.1.1.1.4. Görülen Geçmiş Zaman Kipinde Çekimlenmiş Beddualar

Yola yolladım seni Yollar yormasın seni Hızır tutsun elinden Bana yollasın seni. (Fethiye)

Ben eksilttim, Allah artır. (Erzurum, TFA)

Ben eksilttim, Allah arttırsın. (Alanya)

Beni bu hale getirdin, sürüm sürüm sürünesin. (Birecik, TFA)

Seni Şih Abdullah Baba’ya ısmarladım. (Van III, TFA)

3.1.1.1.5. Duyulan Geçmiş Zamanda Çekimlenmiş Hayır Dualar

Burada duyulan geçmiş zaman kipi bir zaman kaymasına uğrayarak görülen geçmiş zaman kipi yerine kullanılmıştır. Bu, halk ağzına has bir kullanım olarak görülmektedir.¹

Seni Sofi Baba’ya ısmarlamışım. (Van III, TFA)

3.1.1.2. Tasarlama Kipinde Olanlar

Çeşitli kaynaklarda dilmeli kip, isteme kipleri, dilek kipleri, uyarı kipleri gibi farklı isimlerle karşılanan tasarlama kipleri² daha gerçekleşmemiş, ancak gerçekleşmesi şart istek gereklilik ve emir biçimlerinde tasarlanan kiplerdir.³

Kalıp sözlerde tasarlama kiplerinin emir, istek ve şart biçimleri kullanılmıştır.

¹ Ertuğrul Yaman, **Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1999, s. 45.

² Zeynep Korkmaz, A.e., s. 647.

³ Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, A.e., s. 495.

3.1.1.2.1. Emir Kipiyle Çekimlenmiş Olanlar

Birbirinden farklı otuz dört fonksiyonla⁴ kullanılan emir kipinin dua, beddua, yalvarma, yakarma, dilek, rica etme, takdir etme gibi anlamlarda kalıp sözlerde kullanıldığı görülmektedir:

a) Emir Kipinde Çekimlenmiş Hayır Dualar

Çalış da hocalar ol, oku da paşalar ol. (Fethiye) TAVSİYE

Allah baksın görsün. (Fethiye)

Allah göz aydınlığı versin. (Fethiye)

Allah, acı-tasa vermesin. (Fethiye)

Allah soysuzlara düşürmesin. (Fethiye)

Bir yastıkta kocayın. (Fethiye)

Çoluğunun, çocuğunun hayrını gör. (Fethiye)

Cennet mekanın olsun. (Fethiye)

Aklınla bin yaşa sen emi? (Alanya)

Allah ambarının dibini göstermesin. (Sındırgı, TFA)

Bacım olsun. (Özergin, TFA)

b) Emir Kipinde Çekimlenmiş Beddualar

“Ah” diye diye geber. (Fethiye)

“Ah” diye diye kaybol git. (Fethiye)

Afsun afsun (efsun) avlasın, güneşi görsün kavlasın. (Konya, TFA)

Ağzını hayra aç. (Alanya)

Ak duvaklı gelin yüzü görme. (Fethiye)

Ak gelinler almasın, dünyasına doymasın. (Sındırgı, TFA)

Acından geber. (Fethiye)

Adın da batsın sen de bat. (Gümüşhane, TFA)

Adın da batsın, sen de bat. (Fethiye)

Allah ağız tadıyla yedirmesin. (Nevşehir- Acıgöl)

⁴ Fatma Türkyılmaz, Tasarlama Kiplerinin Fonksiyonları, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara, 1990, s.11-59.

Allah bilinmez dertler versin de doktorlar çare bulamasınlar. (Elmacık, TFA)

Bokuna bostan diksinler. (Nevşehir- Acıgöl)

Boynuna tasmalar geçirsınler. (Suşehri)

Canını alsınlar. (Fethiye)

Alını yeşilini soldurmayasın. (Gaziantep Ağzı II)

Allah acısını unutturmasın. (Alanya)

Cümle âlem yüzüme tükürsün.

Nahha! Yüzün donun gara olsun da, Hakk'ın divanına haranının g...ü gibi varıvı. (Fethiye)

3.1.1.2.2. İstek Kipiyle Çekimlenmiş Olanlar

Bir işin istendiğini veya o işe niyet edildiğini gösteren istek kipleri kalıp sözlerde dua , beddua, yemin gibi anlamlarda kullanılmıştır.

a) İstek kipinde çekimlenmiş hayır dualar

Dillerine kurban olayım. (Fethiye)

Ağa olasın, paşa. olasın, uzun ömürle mesut yaşayasın. (Van Duaları I, TFA)

Ağlamak nasip olmaya. (Van Duaları I, TFA)

Ağlayanlardan uzak kalasın. (Van Duaları I, TFA)

Allah senin tez günde tez dakikada ölümünü görem. (Birecik, TFA)

b) İstek Kipinde Çekimlenmiş Beddualar

"Ah" alasın. (Fethiye)

Adın başkasına kona. (Gaziantep Ağzı II)

Ağzın burnun döküle, kan kusasın. (Van I, TFA)

Ağu içesin. (Van I, TFA)

Ağzına hırsız taşı dege. (Gaziantep Ağzı II)

Ağzına yuyucu parmağı gire. (ağızla ilgili) (Gaziantep Ağzı II)

"Ettim de buldum" diyesin. (Suşehri)

"Ettim, buldum" diyesin. (Divriği)

"Eyvah, ettim, buldum!" diyesin. (İçel)

Adına haçık çağırılar. (Suşehri)

Allah ala seni. (Gaziantep Ağzı II)
Aklını alan, canını da ala. (Gaziantep Ağzı II)
Cehenneme gireyim.
Allah'tan bulasın, benden bilesin. (Divriği)
Başınla vurulasın. (Van I, TFA)
Bir yastıkta kocalasız. (Artvin)
Çocuklarımla ölü yüzünü öpeyim.
Çocuklarımla yüzünü öpeyim.
Dama çıkasın, damdan düşesin. (Van II, TFA)

c) İstek Kipinde Çekimlenmiş Yeminler

Akşama yetmeyeyim.
Kur'an'a el basayım.
Çeşmecik üstünden atlayayım, eve varmadan patlayayım. (Çır.)
Gençliğime doymayayım. (Siv.)

3.1.1.2.3. Şart Kipiyle Çekimlenmiş Olanlar

a) Şart Kipiyle Çekimlenmiş Hayır Dualar

Hakkım varsa birden bine kadar hepsi helal olsun. (Gülnar, TFA)
Nerde darda gelmişsen Hoca-yı Hızır arada imdadına yetiş. (Van Duaları II, TFA)

b) Şart Kipiyle Çekimlenmiş Beddualar

Cancağızın çıkıvsa da gurtulüvsam. (Fethiye)
Cancağızın çıkıvsa da gurtulüvsam ne var? (Fethiye)
Çam ağacının özü, yandı kül oldu közü, dilerim Allah'tan kör olsun iki gözü.
(Elmacık, TFA)

c) Şart Kipiyle Çekimlenmiş Yeminler

Allah'ını peygamberini seversen (Siv.)
Allah'ını seversen (Siv.)
Allah'ını seversen(Türmen, TFA)

3.1.2. Birleşik Kiple Çekimlenmiş Fiiller

Birleşik fiil kipi bir fiilin birden fazla kip eki almasıyla oluşur. Kalıp sözlerde birleşik fiil kiplerinden istek kipinin hikayesi kullanılmaktadır. Gerçekleşmesi istek kipinde tasarlanan bir fiilin geçmiş zamana aktarılarak kullanılması⁵ ile beddualar oluşturulmaktadır:

Ayağın kırılсын, gelmez olaydın. (Van I, TFA)

Olmaz olaydın. (Nevşehir- Acıgöl) (Van III, TFA)

Öleydin de yüzünden kurtulaydım. (Birecik, TFA)

Ölümü yiyesin, yemez olaydın. (Van III, TFA)

3.2. Cümle Yapılarına Göre Kalıp Sözler

3.2.1. Basit Cümleler

Basit cümleler tek bir yüklemle kurulmuş ve tek bir hüküm bildiren cümlelerdir. Yükleme tamamlayan unsurların çokluğu cümlenin basit yapısını değiştirmez.⁶

Kalıp sözlerin çok büyük bir bölümü basit cümlelerden oluşmaktadır. Aşağıdaki örneklerde sınırlı sayıda örneğe yer verilmiştir:

3.2.1.1. Yükleme Fiil Olan Basit Cümleler

Adı batsın. (Bayrı, İstanbul)

Ahirette peygambere komşu ol. (Fethiye)

Boğaz derdine uğra. (İçel)

Boğazın deline. (Suşehri)

Kara kara yanasın. (Suşehri)

Kırklara karışasın. (Besni)

Sesin kara yerden gelsin. (F.Akçın, TFA)

Sesin karnına düşe. (Erzurum, TFA)

Şükretmeyesin. (Van III, TFA)

Tavlada atların kişnemesin. (Fethiye)

⁵ Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, A. e., s. 502.

⁶ Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, Yükseköğretimde Türk Dili, 2. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2006, s. 593.

3.2.1.2. Yükleme İsim Olan Basit Cümleler

Ben senden razı değilim, Allah da senden razı olamaya. (Van III, TFA)

Ben senden razıyım, Allah da senden razı olsun. (Van Duaları I, TFA)

Cehennem'in esfelesine (Esfel-i Sefiline) kadar yolun var. (Fethiye)

Allah şahidimdir. (Türmen, TFA)

Cehenneme kadar yolun var.¹ (Fethiye)

3.2.1.3. Yükleme Birleşik Fiil Olan Basit Cümleler

Allah sana az ağrı, asan ölüm **nasip ede**. (Erzurum, TFA)

Akşam şerifleriniz **hayrolsun**. (Fethiye)

“Yandım anam” **türküsu çağır**. (Nevşehir- Acıgöl)

“**Ah**” **alasın**. (Fethiye)

Allah al duvaklı gelinler **nasip eder** inşallah. (Fethiye)

Erenler, evliyalar **karşıcı çıksın**. (Fethiye)

3.2.2. Birleşik Cümleler

3.2.2.1. İç İçe Birleşik Cümle

Bunlar, cümle öğelerinden biri veya birinin bir bölümü tek başına cümle olan birleşik cümlelerdir. Cümle öğelerine ayrıldıktan sonra cümle içindeki iç cümle ayrıca öğelerine ayrılır:

Allah sana yürü ya kulum diye. (Erzurum, TFA)

özne yer tamlayıcısı nesne yüklem

yürü ya kulum

yüklem cümle dışı unsur (hitap)

Kalıp sözler içinde iç içe birleşik cümlelerin sayısı fazla değildir:

"Öldü" haberiniz gelsin. (Fethiye)

“Ettim de buldum” diyesin. (Suşehri)
“Ettim, buldum” diyesin. (Divriği)
“Eyvah, ettim, buldum!” diyesin. (İçel)
Allah sana “Kulum.” demeye. (Van I, TFA)
Allah, “Kulum” demesin.
Kim vurduya gedese. (Fethiye)
Neydim demeyesin. (Van Duaları II, TFA)
Peygamber, “Ümmetim” demesin.

3.2.2.2. Ki’li Birleşik Cümle

Bu cümlelerde ana cümle ile yardımcı cümle birbirine “ki” bağlacıyla bağlanır. Bu tür birleşik cümlelerde Türkçenin sözdizimi kurallarına aykırı olarak yardımcı cümle sonda, ana cümle başta bulunur.⁷

Gazaba gelesin ki kurtulak. (Van II, TFA)

ana cümle yardımcı cümle

Burada yardımcı cümle ana cümlelerin zarfı görevindedir.

Aynı şartlı birleşik cümlelerde olduğu gibi burada da yardımcı cümle ile ana cümlelerin öğeleri ayrı ayrı bulunur.

Öyle bir belaya rast gelesin [ki] elim içinde olmaya, gözüm üstünde ola. (Van II, TFA)

Öyle bir derde gelesin [ki] dermanın bulunmaya. (Van III, TFA)

Öyle bir derde gelesin, öyle rezil olasın [ki] sana kadın, kundağıyla; tavuk cücesiyle temaşaya döküle. (Van III, TFA)

Öyle bir dert tutasın [ki] dermanı kuş sütü, eşek boynuzu ola. (Van III, TFA)

Öyle bir dert tutasın [ki] havaran avratlar kundağıyla, tavuklar cücesiyle gele. (Van II, TFA)

Öyle birine rast gelesin [ki] o, benim ahımı senden çıkara. (Van III, TFA)

Rabbim seni ala ki kurtulalım. (Van III, TFA)

⁷ Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, A.e., s. 599.

Şartlı birleşik cümlelerde olduğu gibi ki'li birleşik cümleler de yemin olarak kullanıldığında ki'den sonraki bölüm yeminin konusuna göre değişiklik gösterirken ki'den önceki bölüm kalıp olarak kalır. Şartlı birleşik cümlelerde kalıp ifade yardımcı cümleyi oluştururken ki'li birleşik cümlelerde kalıp ifade ana cümleyi oluşturur:

Peygamberimizin şefaatinde mahrum kalayım ki... (Siv.)

Peygamberin şefaatinde mahrum olam ki... (Div.)

Anam babam öle ki... (Div.)

Yemin olsun ki...

Hızır ki... (Hızır hakkı için) (Div.)

Peygamberimizin şefaatinde mahrum kalayım ki... (Siv.)

Peygamberin şefaatinde mahrum olam ki... (Div.)

Karalı bayramım ola ki... (Div.)

Ant olsun ki...

Anam babam öle ki... (Div.)

Ezanlar şahit olsun ki... (Siv.)

Karalı bayramım ola ki... (Div.)

3.2.2.3. Şartlı Birleşik Cümle

Şartlı cümle şart anlamı taşıyan bir yan cümle ile ana cümlelerin birleşmesinden oluşur. Ana cümle sonda bulunurken şart ifadesi taşıyan cümle başta bulunur.

<u>Ei beğenmezse</u>	<u>yer beğensin.</u> (Fethiye)
yardımcı cümle	ana cümle

Yukarıdaki örnekte yardımcı cümle ana cümleyi zarf göreviyle tamamlamıştır. Ana cümle ve yardımcı cümlelerin de ayrı ayrı ögeleri bulunur:

<u>el</u>	<u>beğenmezse</u>
özne	yüklem

<u>yer</u>	<u>beğensin</u>
özne	yüklem

Aşağıdaki örneklerde ana cümle ile yardımcı cümle (/) işaretiyle ayrılmıştır:

Allah ne muradın varsa / versin. (Fethiye)

Allah yazdıysa / bozsun. (Fethiye)

Allah muratlarında dileklerinde ne varsa / versin. (Çolaklı, TFA)

Allah ne muradın varsa / vere. (Alanya)

Allah ne muradın varsa / versin. (Bartın) (Çırakman, TFA) (Kalanas, TFA)

(Özergin, TFA) (Türmen, TFA)

Allah yazdı ise / bozsun. (Özergin, TFA) (Türmen, TFA)

Allah yazdıysa / bozsun, kısmet olursa / alı çıkarsın da kara bağlasın.
(Alanya)

Hakkım varsa / birden bine kadar hepsi helal olsun. (Gülнар, TFA)

Ne tuttuysan (tutarsan) / kolay gele. (Alanya)

Hep buvarsa, / döle durma. (Nevşehir- Acıgöl)

Nerde darda gelmişsen / Hoca-yı Hızır arada imdadına yetiş. (Van Duaları
II, TFA)

Yeminlerde kullanılan şartlı birleşik cümlelerde ana cümle söylememiştir.

Burada yemin edilen konuya göre ana cümle değişmekte yardımcı cümle ise bir kalıp ifade olarak kalmaktadır:

Allah'ını seversen (Siv.) (Türmen, TFA)

Allah'ını peygamberini seversen (Siv.)

Muhammed'ini seversen. (Siv.)

3.2.2.4. Girişik Birleşik Cümleler

Bu cümleler bazı kaynaklarda basit cümle yapısında kabul edilmektedir. Bazı kaynaklarda ise içinde filimsi bulunan cümleler girişik birleşik cümle kabul edilmektedir. Bu cümlelerde filimsi, yardımcı cümlenin yüklemi konumundadır. Yardımcı cümle, ana cümlenin bir ögesi durumundadır.

"Ah" **diye diye** geber. (Fethiye)

"Ah" **diye diye** kaybol git. (Fethiye)

"Allah" **demeler** nasip olmasın. (Fethiye)

Ağlamak nasip olmaya. (Van Duaları I, TFA)

Ağlayanlardan uzak kalasın. (Van Duaları I, TFA)

Ağzın **yumulup** kalsın. (Fethiye)

Ağzına su **dökenin** bulunmasın. (ölürken zemzem) (Alanya)

Ağzından **çıkan** alnına yapışsın. (Fethiye)

Ağzından **çıkan** eteğine döküle. (Van I, TFA)

Ağzından **çıkan** eteğine dökülsün. (İçel)

Ağzından **çıkan** kan yakana uğrasın. (Fethiye)

Ahir **gidişin** olsun. (Kolay, TFA)

Ak döşeklerde **yatmak** nasip olmasın. (Fethiye)

Ak döşeklerde **yatmak** zehir olsun. (Fethiye)

Aldığın parayı doktorlara dökesin. (Van I, TFA)

Aldığını doktorlara ver. (Fethiye)

Algını **alan**, canını alsın. (Bartın)

Allah beni **unutturanı** vere. (Alanya)

Allah **daraltıp** bunaltmasın. (Suşehri)

Allah dert **verip** derman aratmasın. (Fethiye) (Özergin, TFA)

Allah dert **verip** derman aratmaya. (Besni)

Allah dert **verip** dört döndürmesin. (Fethiye)

Allah el **kınamaz** ayrılığı vere. (Gaziantep Ağzı II)

Allah fora **geçenden** ede. (Alanya)

Allah geride **kalanlara** ömür versin. (Bayrı, İstanbul) (Fethiye)

Allah **görünmez** kazalardan esirgesin. (Van Duaları I, TFA)

Allah **görünmezinden** yollaya. (Erzurum, TFA)

Allah **görünür**, **görünmez** kazasından esirgesin. (Bayrı, İstanbul)

Allah güle güle **gitmek**, selametle **gelmek** nasip etsin. (Bayrı, İstanbul)

Allah helal süt **emmişlere** nasip etsin. (Fethiye)

Allah **kalanlara** ömür versin. (Fethiye)

Allah **kalanları** korusun. (Fethiye)

Allah **kazınacak** tırnak vermesin. (Çolaklı, TFA)

Allah kendini **bilmeze** düşürmeye. (Gaziantep Ağzı II)

Allah mürüvvetini **görmek** nasip etsin. (Bayrı, İstanbul)

Allah ney **deyen** teneşir tahtalara yayıl. (Bartın)

Allah **onulmaz** dertler versin. (Fethiye)

Allah **ölmüşlerine** rahmet etsin. (Van Duaları I, TFA)

Allah sana **bilinmez** dert vere. (Gaziantep Ağzı II)

Allah sana **bilinmez** dertler versin. (Elmacık, TFA)

Allah sana hacca **gitmeyi** nasip ede. (Van Duaları I, TFA)

Allah sana helal süt **emmiş** nasip ede. (Van Duaları I, TFA)

Allah sana imanıyla **gitmek** nasip ede. (Van Duaları I, TFA)

Allah seni **gelmiş geçmiş** kadalardan emin etsin. (Van Duaları I, TFA)

Allah seni **gülerken** soldursun. (Suşehri)

Allah seni **sevdiğine** bağışlasın. (Suşehri)

Allah seni **sevdiğine** kavuştura. (Van Duaları I, TFA)

Allah seni **sevdiklerine** kavuştursun. (Besni)

Allah **sevdiğine** kavuştursun. (Çırakman, TFA)

Allah sonu **gelenlerden** eyleye. (Gaziantep Ağzı II)

Allah **tuttuğunu** altın ede. (Suşehri)

Allah **tuttuğunu** altın etsin. (Bartın)

Allah **tuttuğunu** kolay getirsin. (Özergin, TFA)

Allah **tükenmez** ömürler vere. (Van Duaları I, TFA)

Allah **tükenmez** ömürler versin. (İçel)

Allah **umduğuna** nail etsin. (Bayrı, İstanbul)

Allah **umduğunu** versin. (Bayrı, İstanbul)

Allah, **bilinmez** dertler versin. (Çolaklı, TFA)

Allah, dert **verip** derman aratmasın. (Alanya)

Allah, fora **geçenden** etsin. (Alanya)

Allah, **geçmez** dert vermesin. (Alanya)

Allah, **geçmez** gün vermeye. (Alanya)

Allah, **geçmişlerine** rahmet etsin. (Özergin, TFA)

Allah, geride **kalanlara** ömür versin. (Özergin, TFA)

Allah, **görünmez** kazadan esirgesin. (İlgın)

Allah, **görünmez** kazalardan belalardan saklasın. (Alanya)

Allah, **görünür görünmez** kazadan esirgesin. (Koruyucu dilekler) (Özergin, TFA)

Allah, helal süt **emmişi** nasip etsin. (Alanya)

Allah, her **tuttuğunu** rast getirsin. (Alanya)

Allah, ocağına helal süt **emmişi** nasip etsin. (Alanya)

Allah, ocağını **yakandan** etsin. (Alanya)

Allah, **sindirenini** versin. (merak, tasa) (Alanya)

Allah, **uyur** ardı sıra uyanık düşürmesin. (Gaziantep Ağzı II)

Allah'ımı inkar **etmiş** kul olayım. (Siv.)

Allah'ın kulluğundan **çıkılmış** olayım.

Allah'ını **seven** tutmasın. (Türmen, TFA)

Altın diye **avuçladığın**, kum olsun. (Nevşehir- Acıgöl)

Anamı Kâbe yolunda **zina etmiş** olayım.

Anasından **emdiği** süt burnundan gelsin. (Bayrı, İstanbul)

Arkanda **fatiha edenin** bulunmasın. (Alanya)

Avlanırken avlanasın **beki**. (Van I, TFA)

Avuçladığın altın ola. (Divriği)

Ayağın **kayıp** belin yere gele. (Van II, TFA)

Ayrıldığınız gibi kavuşasınız. (Gaziantep Ağzı II)

Baa **yaptığını** uşakların sana da yapsın. (Bartın)

Bal **yeyip** zehir kusasın. (Fethiye)

Bana **ettiğin** başına gelsin. (İçel)

Bana **ettiklerini** çocuklarından bulasın. (Suşehri)

Bana **ilişen** Allah'ından bula. (Van III, TFA)

Bastığın yerde güller bite. (Diyarbakır)

Bastığın yerler nur olsun. (Fethiye)

Baş **diye yapıştığın** sarı altın olsun. (Alanya)

Başın **duran** yerde, ayağın taşa değmeye. (Van I, TFA)

Başın **dururken**, ayağına taş değmesin. (Fethiye)

Başını **sokacak** yuva bulama. (Elmacık, TFA)

Başınıza **gelecek** malınıza gelsin. (Fethiye)

Ben **varasıya** dinelesin (dikelesin). (mezarda) (Alanya)

Benden **gördüğün** gün ile kal. (Kolay, TFA)

Benden sonra tok **yeyip** oh demeyesin. (Van III, TFA)

Beni mumla, çirayla **yakıp** da **aradığın** günler olsun. (Bartın)

Benim senden **çektiğim** kadar sen de evladından çekesin. (Van III, TFA)

Beşik dibine **yatmalara** ereme. (Fethiye)

Bildiğin kadar çekesin. (Van I, TFA)

Bilinmez dert vere. (Gaziantep Ağzı II)

Bilinmez görünmez dertlere uğrayasica. (Alanya)

Bilinmez, görünmezlere uğrayasın. (Alanya)
Bir yudum su **veren**in olmasın. (Fethiye)
Bizi **kınayanların** başına gele inşallah. (Van I, TFA)
Bizi **unutup**, kendi derdine yanarsın inşallah. (Fethiye)
Buruşup köşelerde oturursun. (Bartın)
Canında **olup** ciğerinden meleyesin. (Birecik, TFA)
Çalına çırpılasın. (Erzurum, TFA)
Çoluğunun çocuğunun muradına **ermeden** geber. (Fethiye)
Dallanıp budaklanasın. (Alanya)
Damda **gezenin** bahtına düşesin. (Besni)
Dayanacak, güvenecek yer bulamasın. (Bayrı, İstanbul)
Dayandığın ağaç yıkılsın. (Fethiye)
Debelene debelene ölesin. (Suşehri)
Dellene dağlara düşesin. (Erzurum, TFA)
Dellenip dağa ağasıcık. (Fethiye)
Dert **bulup** derman bulamayasın. (Birecik, TFA)
Dilene dilene sürünsün. (Bayrı, İstanbul)
Dilenemez dilenci olasın. (zengine) (Gaziantep Ağzı II)
Dinmez ağırlara tutul. (Fethiye)
Dipte **yatıp** kapı bekletmeye. (Gaziantep Ağzı II)
Dizin **tutmaz** ola. (Gaziantep Ağzı II)
Doğamaz olaydın. (Fethiye)
Doğmaz olaydın, başımın belası. (Van II, TFA)
Doğmaz olaydın. (Fethiye)
Doğuranlar nur içinde yatsın. (Fethiye)
Doyanaca bulamayasın. (Suşehri)
Döklü yığıla kalasica. (Alanya)
Dönmez yola gedesi. (Fethiye)
Dönülmez yollara gidesin. (Alanya)
Durduğun yerde küt kireç **olup** da yürüyemeyesin. (Suşehri)
Dut **yemiş** bülbüle dön. (Nevşehir- Acıgöl)
Dünya **durdukça** dur. (İçel)
Dünya **durdukça** dursun. (Suşehri) (Van Duaları II, TFA)
Dünyalar **durdukça** dursun. (Bayrı, İstanbul)

Düştüğün yerden kalkmayasın. (Murtçu)
El **öpenlerin** çok olsun. (Fethiye)
Ekmeğin ardından **koşamaz** ol. (Fethiye)
Ektiğin çıkmasın. (Fethiye)
Ektiğini biçsin. (Murtçu)
El **açıp** dilenesin. (Suşehri)
El **öpenlerin** (öpenin) çok olsun. (Büyüklerden küçüklere) (Özergin, TFA)
Elin ayağın **güle güle** kavuşa. (Gaziantep Ağzı II)
Elin ayağın **tutmaz** ola. (Gaziantep Ağzı II)
Elin ayağın **tutmaz** olsun. (Fethiye)
Elin eline **değmeden** canın çıksın. (Suşehri)
Elinden **tutan** olmasın. (Alanya)
Elinden **tutan** olmaya. (Van II, TFA)
Elinden **tutani** bulunmasın. (Bayrı, İstanbul)
Elinden **tutup gezdiren** olmasın. (Fethiye)
Eline **aldığın** altın ola. (Erzurum, TFA)
Eline bir helal süt **emmiş** geçe. (Van Duaları II, TFA)
Elini **tutup gezdirenin** olamaya. (Van II, TFA)
Ellerin **tutmaz** olsun. (Fethiye)
Emdiğin süt burnundan gelsin. (Nevşehir- Acıgöl)
Emdiğin süt fitil fitil burnundan gelsin. (Alanya)
Emdiğin sütlerim ağzından, burnundan gele. (Divriği)
Emdirdiğin süt, gözlerine dizlerine dursun. (Fethiye)
Emzirdiğin süt burnundan gelsin. (Suşehri)
Er kişi **diye çağırının** olmaya. (Suşehri)
Esamin **okunmaz** olsun. (Fethiye)
Etticeğinden bulasın. (Murtçu)
Ettiğin iyilikler gözüne dizine dursun. (Kolay, TFA)
Ettiğin iyilikler gözünle dizine dursun. (Çolaklı, TFA)
Ettiğinden bulasın. (Murtçu)
Ettiğini bulasın. (Suşehri)
Ettiğini çekesin. (Divriği) (Suşehri)
Ettiklerim gözüne dizine dursun. (Suşehri)
Ettiklerin fitil fitil burnundan gelsin. (Alanya)

Ettiklerini bulasın. (Diyarbakır)

Ettiklerini kusasın. (Suşehri)

Evine **varmak** nasip olmasın. (Fethiye)

Evinin kilidini **açan** olmasın. (Fethiye)

Evinizin kapısını **çalan** olmasın. (Fethiye)

Evlat diye bağrına taş bas. (Nevşehir- Acıgöl)

Ey **dediğin** dillerin yok ola. (Suşehri)

Gebertme okuna uğrayasica. (Alanya)

Gecenin gündüzün **gelmiş gelecek** kada belasından emin olasın. (Van Duaları II, TFA)

Geçerini vere. (Alanya)

Geçmez dert vermesin. (Alanya)

Geçmezini vermeye. (Alanya)

Gelen giden evleri olun. (Fethiye)

Gelenin gidenin çok olsun. (Fethiye)

Gelip de görmeyesice. (Fethiye)

Gelmez ağrıya yat. (İçel)

Gelmezine git. (Kolay, TFA)

Gelmiş geçmiş olsun (Fethiye) (Fethiye)

Gidene "uğurlar olsun." (Fethiye)

Gitmez ağrıya yat. (İçel)

Gittiği yerlerden dönmeyesice. (Fethiye)

Gittiği yerlerden gara habarlan gelesice. (Fethiye)

Gittiği yoldan dönmesin. (Bayrı, İstanbul)

Gittiğin yerde iyi gün göresin. (Erzurum, TFA)

Gittiğin yerde setrolmayasın. (Van II, TFA)

Gittiğin yerden geleme. (Gülнар, TFA)

Gittiğin yerlerden dönme. (Fethiye)

Gittiğin yolda hayır göresin. (Van Duaları II, TFA)

Gittiğin yoldan gelme. (Sorgun, TFA)

Gittiğin yolun (hac yolu) hayrını görmeyesin. (Siv.)

Göçmüş duvar üstüne yıkılsın. (tersine beddua) (Samsun, TFA)

Gördüğün gün bugün ola. (Van II, TFA)

Görmediği kalmayasica. (Alanya)

Görmediğin göz ağrısı kalmasın. (Alanya)
Görmemişe döner inşallah. (Gaziantep Ağzı II)
Görmemişliğe dönesin. (Alanya)
Görmez ağırlara uğrayasica. (görmezlikten gelme) (Alanya)
Görünmez ağırlara uğrayasica. (Alanya)
Görünmez, bilinmez zulümlere uğrayasın. (Alanya)
Görünmezini bilinmezini vermesin. (Alanya)
Güle güle büyüt (doğum yapan anneye) (Özergin, TFA)
Güle güle eskit. (yeni elbise alana veya giyene) (Özergin, TFA)
Güle güle eskitin. (kullanın) (Fethiye)
Güle güle git. (yola çıkana) (Özergin, TFA)
Güle güle key. (giy) (Fethiye)
Güle güle kirlen. (yılanana) (Özergin, TFA)
Güle güle kirlenesin. (Besni)
Güle güle kullan. (yeni eşya alana) (Özergin, TFA)
Güle güle otur. (Özergin, TFA)
Güle güle oturmalar nasip olmasın. (Fethiye)
Güle güle oturun. (Fethiye)
Güler yüz görmeyesin. (Van II, TFA)
Güler yüze hasret gedestin. (Fethiye)
Gün görüp murat almayasın. (Van II, TFA)
Gün görüp murat edestin. (Van Duaları II, TFA)
Güvendiği dallar elinde kalsın. (Bayrı, İstanbul)
Güvendiği dallar eline gelesice (Yund)
Güvendiği dallar kurusun (kırılsın). (Bayrı, İstanbul)
Güvendiğin dağlar başına yıkılsın. (Fethiye)
Güvendiğin dağlara kar yağsın. (Fethiye)
Güvendiğin dal eline gele. (Gaziantep Ağzı II)
Hacca **gitmek** nasip ede. (Van Duaları II, TFA)
Hacılara **gitmek** nasip olur inşallah. (Fethiye)
Hak **diyende** imdadına Hak yetiše. (Van Duaları II, TFA)
Haram süt **emmişe** rast gelesin. (Van II, TFA)
Haram süt **emmişlere** düşersin inşallah. (Fethiye)
Hayır **edenlerin** çok olsun. (Fethiye)

Helal st **emmiŖe** rastlayasn balam. (Van Duaları II, TFA)

Helal st **emmiŖlere** eŖ ol. (Yozgat)

Helal st **olmuŖ** nasip etmeye. (Alanya)

Huzura **varınca** dilerin alına. (SuŖehri)

İflah **olmaz** dertlere dŖŖn. (Bayrı, İstanbul)

İki cihanda **utanmaktan** kurtulmasn. (Bayrı, İstanbul)

İman ile **gitmek** nasip ola. (Van Duaları II, TFA)

İmdadına **yetiŖen** bulunmaya. (SuŖehri)

İnim inim **inlemekten** kurtulmasn. (Bayrı, İstanbul)

İnleye inleye geberesin. (SuŖehri)

İnŖallah **korktuğn** kora basarsn. (İçel)

Kaf Dağı'ndan **gelen** kadiya rast gelesin. (SuŖehri)

Kalkılmaz yataklara yatası. (Fethiye)

Kalkmaz dŖeklere yatsn. (Bayrı, İstanbul)

Kalktığn yerde etin dkle. (Van III, TFA)

Kalmayıp da yer çekesice. (Alanya)

Kalmayıp onmayıp bitmeyesice. (Alanya)

Kapı kapı **dolaŖıp** dilenesice. (Alanya)

Kapılara **oturup** yollara bakarsn inŖallah. (Fethiye)

Kapılarda **oturup** diplere (aŖağlara) bakasca. (Fethiye)

Kapılarda **oturup** yolları gzleyesice. (Fethiye)

Kapıda **çağranın** olmaya. (SuŖehri)

Kapısını **açan (çalan)** olmasn. (Bayrı, İstanbul)

Karnın **doyasıya** ekmek bulama. (İçel)

Karnın **doyasıya** ekmek bulama. (Van III, TFA)

Kaynar kazanlara dŖesicik. (Fethiye)

Kaynar kazanlara dŖesin. (SuŖehri)

Kaynar yere gidesice. (Alanya)

Kıldığn tuttuğn gavurun olsun. (Siv.)

Kımıldayacak krpen bulunmaya. (SuŖehri)

Kına **yakanın** son deminde bulunmaya. (SuŖehri)

Kınalı parmak **skmak** nasip olmaya. (Alanya)

Kınayanın baŖına gele. (Van II, TFA)

Kip **basacak** yerin olmaya. (SuŖehri)

Kokmuş leşler cendeğine yerleşe. (Suşehri)
Konduğun dallar kırılsın. (Fethiye) (Van II, TFA)
Konduğun dallar kurusun. (Fethiye)
Konduğun dallar kuruya. (iş) (Alanya)
Konuşamaz olası. (Fethiye)
Korktuğuna uğra. (İçel)
Koşa yaşıyasınız. (Gaziantep Ağzı II)
Köpek gibi **doğurup**, kedi gibi yiyessin. (Diyarbakır)
Kör **olup** kapılarda kalasın. (Suşehri)
Köşelerde inim inim **inleyip** kapılara bakasın. (Alanya)
Kudurduğun başını ala. (Birecik, TFA)
Kum [diye] **tuttuğun**, sarı altın olsun. (Sındırgı, TFA)
Kum **diye** **tuttuğun** altın olsun. (Kaymakçı, TFA)
Kumda **gezerken** ayağına diken batmasın. (")(Fethiye)
Nahha! **Gelen giden** evleri olun. (Fethiye)
Ocağınızı **tüttüren** çok olsun. (Fethiye)
Ölmüslerinin ruhuna varsın. (Fethiye)
Kurban **olduğum** Allah **çeke çeke** öldürür. (Murtçu)
Kuruya **dikile** kalasica. (Alanya)
Kuruya kalasica (Yund)
Mafasını **kaldıran** bulunmasın. (Alanya)
Malına **gelen** canına gelir inşallah. (Murtçu)
Mert **olmayan** elinden gidesin. (Suşehri)
Minderine **oturanın** olmaya. (Suşehri)
Nahha! Beşik diplerine **yatmak** nasip olmasın. (Fethiye)
Nahha! **Gittiğin** yerlerden **gelemez** ol. (Fethiye)
Nahha! **Şişip** kalırsın. (Fethiye)
Nalıha! Babanızın ocağını **tüttüren** olmasın. (Fethiye)
Nenni **demeye** hasret gedersin inşallah (Fethiye)
Neye **uğradığını** bilmesin. (Bayrı, İstanbul)
Ninni **diyene** hasret kalasın. (Van III, TFA)
O, toprakta **yattıkça** Allah, ötekine ömür versin. (Bayrı, İstanbul)
Ocağı **tütmez** olsun. (Bayrı, İstanbul)
Ocağını **tüttürecek** evlat yüzü görme. (F.Akçın, TFA)

Ocağını **tüttüren** olmasın. (Fethiye)
Of **demededen** gidesice. (Alanya)
Oh **deyip** oturmayasın. (Van III, TFA)
Okuduğum Kur'an'ın hışmından geçeyim. (Siv.)
Okuyamaz ol. (Fethiye)
Olmaya, ermeye kalma. (Alanya)
Olmalara erme. (Alanya) (Sındırgı, TFA)
Olmaz ol. (F.Akçın, TFA)
Olmaz olaydın. (Nevşehir- Acıgöl) (Van III, TFA)
Onmayıp bitmeyesice. (Alanya)
Onulmaz dertler bulasın. (Fethiye)
Onulmaz dertlere düşersin inşallah. (Fethiye)
Onulmaz dertlere düşesin. (Divriği)
Onulmaz dertlere tutul. (Nevşehir- Acıgöl) (Yozgat)
Öldüğün vakit dilin kelime getirmesin. (Van III, TFA)
Ölende balalarına hasret kalasın. (Van III, TFA)
Ölende iman tellalı olasın. (Van III, TFA)
Ölmüş annemin etini yiyeyim (Siv.)
Ölmüş babamın etini yiyeyim. (Siv.)
Ölmüş kargalar gözünü oysun. (F.Akçın, TFA)
Ölmüşlerinin canına değsin. (su verene) (Özergin, TFA)
Ölmüşlerinin etini yiyesin (Siv.)
Ömrün **oldukça** ah çekmeyesin. (Diyarbakır)
Önün **gülüp** bağrın sevinmeye. (Van III, TFA)
Önüne öğün, aş **koyan** olmaya. (Suşehri)
Öpen dudaklar kuruya. (Suşehri)
Öten dillerin susa. (Suşehri)
Rabbim! **Bilinmedik, duyulmadık** dertler versin
(Fethiye)
Sabaha kadar **şışip** geberesice. (Fethiye)
Sana **verdiğim** emekler haram olsun. (Fethiye)
Sebep **olanlar** kebab olsun. (Fethiye)
Sebep **olanlar** Allah'ından bulsun. (Fethiye)
Sebep olanlar cennet yüzü görmesin. (Fethiye)

Sebep **olanların**, cehennem yurdu olsun. (Fethiye)

Sevdiğine doyma. (Fethiye)

Sevdiğine hasret git. (Fethiye)

Seni **alan** döğüm döğüm döğünsün. (Fethiye)

Pişmiş aşını soğutamayasın. (Suşehri)

Püllene (pürlene) budaklanasın. (Alanya)

Sana **verdiğim** emekler haram ola. (Van III, TFA)

Sararıp solasın. (Van III, TFA)

Sebep **olan** kebab ola. (Birecik, TFA)

Sebep **olan** kebab ola. (Murtçu)

Sebep **olanı** sebepsiz kalsın. (Bayrı, İstanbul)

Sebep **olanın** eve yıkıla. (Van III, TFA)

Sebep **olanlar** Allah'ından bulsun. (Fethiye)

Sebep **olanlar** cennet yüzü görmesin. (Fethiye)

Sebep **olanların** cehennem yurdu olsun. (Fethiye)

Seğiren gözlerin sönsün. (Suşehri)

Sen gelene [kadar] suyunu ıstayım. (Van III, TFA)

Senden **doğanlar** da sana etsinler. (F.Akçın, TFA)

Senden **gelecek** keramet Allah'tan gelsin. (Bartın)

Seni **alan** döğüm döğüm döğünür inşallah. (Fethiye)

Seni **veren** kaldıra. (Van III, TFA)

Ses **verenin** olmaya. (Suşehri)

Sevdiğin öle. (Van III, TFA)

Sevdiğine kavuşma. (Nevşehir- Acıgöl)

Sevdiğini bağrına bas. (İçel)

Sevdiklerine kavuşamayasın. (Siv.)

Sıran **gelmeden** göçersin inşallah (Fethiye)

Son deminde ağzına su **veren** olmaya. (Suşehri)

Son **geldiğin** olsun. (Alanya) (Fethiye)

Son **geldiğin** olsun. (Fethiye)

Son **gidişi** olsun. (Bayrı, İstanbul)

Son **gidişin** olsun. (Fethiye)

Son **giydiğin** benim evimde ola. (Van III, TFA)

Son **giydiğin** ola. (Alanya)

Son **giyinişin** ola. (Van III, TFA)
Son **gördüğün** ola. (Alanya)
Son **gördüğün** olsun. (Fethiye)
Son **görüşün** olsun. (Fethiye)
Son **yıkanman** ola. (Van III, TFA)
Son **yişişin** ola. (Van III, TFA)
Söyleyen diline versin. (İçel)
Su **damlatanların** olmasın. (Fethiye)
Su **verenlerin** olmasın. (Fethiye)
Sur **çalındığında** duymayasın. (Suşehri)
Sürüne sürüne ölsün. (Bayrı, İstanbul)
Şıp **diye** kuruyasın. (Suşehri)
Şişip kalasın. (Sındırgı, TFA)
Şu **sayılmazın** yollarına saldım seni. (saç) (Alanya)
Tabutun **kalkanda** kanları aka. (Van III, TFA)
Tanıyanın yanından kaç. (Suşehri)
Taş **tuttuğun** altın olsun. (Suşehri)
Titreye titreye yere girsin. (Bayrı, İstanbul)
Tok **yediğin** bayramdan bayrama ola. (Van III, TFA)
Toprak diye **avuçladığın** altın olsun. (Gaziantep Ağzı II)
Toprak diye **avuçladığın** altın olsun. (Yozgat)
Toprak diye **yapıştığın** altın ola. (Van Duaları II, TFA)
Toprak diye **yapıştığın** sarı altın olsun. (İçel)
Tuttuğu ileri gitsin. (Kaymakçı, TFA)
Tuttuğun altın ola. (Besni)
Tuttuğun altın olsun. (Teşekkür yerine) (Özergin, TFA)
Tuttuğun altın olsun. (Yozgat)
Tuttuğun dallar kopsun gelsin. (F.Akçın, TFA)
Tuttuğun elinde kalsın. (Fethiye)
Tuttuğun ileri gitmesin. (Kaymakçı, TFA)
Tuttuğun iş ileri gitsin. (Kaymakçı, TFA)
Tuttuğun kolay gele. (Van Duaları II, TFA)
Tuttuğun kolay gelsin. (iş yapana) (Özergin, TFA)
Tuttuğun oruç boşa gide. (Van III, TFA)

Tuttuğun, kıldığın benim ola. (Van III, TFA)
Tuttukların hep eline gele. (Suşehri)
Tuttuğumun hayrını görmeyeyim.
Tüneyecek yer bulama. (F.Akçın, TFA)
Uçar kuşun, **döner** taşın olsun. (Fethiye)
Uçkur **çözmeden** geberesice. (evlilik) (Alanya)
Uçkur **çözmek** nasip olmaya. (Alanya)
Uluman göklere çıka. (Van III, TFA)
Umanın olmaya. (Suşehri)
Umduğun eline gele. (Van Duaları II, TFA)
Umduğun gece aç yat. (Fethiye)
Umduğun, eline gelsin. (İçel)
Umduğunu bulama. (F.Akçın, TFA)
Ummadığın taş başını yarsın. (F.Akçın, TFA)
Un diye **öğüttüğün** zavar çıksın. (Nevşehir- Acıgöl)
Uyur uykunda, tatlı canından ol. (Fethiye)
Uyuyamaz ol. (Fethiye)
Üreye çoğalasın. (Alanya)
Vardığın yerde gün göresin. (Suşehri)
Verdiğim süt burnundan gele. (Van IV, TFA)
Veren ellerden ol. (Fethiye)
Verenim seni apara. (Van IV, TFA)
Verenlerin çok olsun. (Fethiye)
Verenlerin olmasın (Fethiye)
Yalan **diyen**, sabaha çıkmaya. (Van IV, TFA)
Yalan diyen yok olsun. (Van IV, TFA)
Yanıp yıkılasın. (Suşehri)
Yaptığın fitil fitil burnundan gelsin. (Alanya)
Yaptığın iş başına kara gele inşallah. (Van IV, TFA)
Yaptığın işin hayrını hasenatını görmeyesin. (Alanya)
Yata yata nura batasın. (Erzurum, TFA)
Yatacak yer (mezar) bulamasın. (Bayrı, İstanbul)
Yataklarda **yatamaz** ol. (Fethiye)
Yatıp kalkmayasın inşallah. (Birecik, TFA)

Yattığın yer diken olsun. (F.Akçın, TFA)
Yattığın yer nur, gül gülistan olsun. (İçel)
Yattığın yer nur, gül gülistan olsun. (Van Duaları II, TFA)
Yavrum **kazdığın** kuyuya düşesin. (Besni)
Yavrum, ölünü **yuyan** olamaya. (Besni)
Yavrum, son **yediğin** ola. (Besni)
Yazan kalemler kırılsın. (Fethiye)
Yedi yorgan **parçalamadan** ölmasin. (Bayrı, İstanbul)
Yediği bal olasıca (Sorgun, TFA)
Yediği ekmek gözüne dursun. (Bayrı, İstanbul)
Yediği ekmek haram olsun. (Bayrı, İstanbul)
Yediği içtiği burnundan gelsin. (Bayrı, İstanbul)
Yediğim lokma haram olsun. (Siv.)
Yediğin burnundan allı yeşilli gele. (Van IV, TFA)
Yediğin ekmek gözüne dizine dursun. (Alanya)
Yediğin ekmek gözüne dizine dursun. (F.Akçın, TFA)
Yediğin içine ılımasın. (Tokat, TFA)
Yediğin içtiğin helal olsun. (İçel) (Van Duaları II, TFA)
Yediğin içtiğin kan irin ola. (Van IV, TFA)
Yediğin içtiğin zehir zıkkım olsun. (Alanya)
Yediğin içtiğin, gözüne dizine dursun. (Elmacık, TFA) (Nevşehir- Acıgöl)
Yediğin yavan ekmek ola. (Van IV, TFA)
Yediğin zehir zıkkım olsun. (Nevşehir- Acıgöl)
Yediğin, boğazında düğüm düğüm olsun. (Suşehri)
Yediğin, içtiğin kan katran olsun. (Fethiye)
Yediklerin kan irin **olup** ağzından burnundan gele. (Divriği)
Yeğnlik **edenin** yeni (yeğin) yanı yere gelsin. (Gaziantep Ağzı II)
Yemelere içmelere erme. (Elmacık, TFA)
Yıkayanın olmaya. (Suşehri)
Yol **gösterenin** değnek ola. (Suşehri)
Yolcun **güle güle** gelsin. (Besni)
Yuva **kurmak** nasip olmasın. (Bayrı, İstanbul)
Yuva **yıkanların** yuvası yıkılsın. (Fethiye)
Yüzün Medine'ye **gidenlere** çarık ola. (Van IV, TFA)

Yüzüne **tükürecek** adam ararsın inşallah. (Murtçu)

Taş diye **yapıştığın** sarı altın olsun. (Alanya) (Gülner, TFA)

3.2.3. Sıralı Cümleler

3.2.3.1. Bağımsız Sıralı Cümleler

Bağımsız sıralı cümleler anlam bakımından birbirine bağlı; ancak özneleri, tamlayıcıları ve yüklemeleri ayrı olan cümlelerdir.

Bereketi çok ola, ağız tadıyla yene. (Van Duaları I, TFA)

Bereketi çok olsun, ağız tadıyla yensin. (İçel)

Bir elin görsün, bir elin görmesin. (Fethiye)

Bir yanın aksın, bir yanın koksun. (Kolay, TFA)

Bir yanın kurusun, bir yanın çürüsün. (Kolay, TFA)

Biri tuta, bin biri parçalaya. (Van I, TFA)

Biri tutsun, biri parçalasın. (Fethiye)

Biz yedik Allah artırsın, sofrayı sona kalan kaldırsın." (Fethiye)

"Arın yattım, gulfün tuttum; Ali, Veli, Muhammed dört yanlarımı dolan yat.
(Fethiye)

Boynun kesile, kaburgaların kırıla. (Van I, TFA)

Gidip de gelmemek var Gelip de görmemek var Gel helillaşalım." (Fethiye)

Ağaçtan ola beşiğin, tutula bir çift ışığın, yıkıla evin uşağın kapında it
ulumasın. (Van I, TFA)

Açık kapın kapanmasın, düzeniniz bozulmasın. (Alanya)

Adın da batsın sen de bat. (Gümüşhane, TFA) (Fethiye)

Ağzın burnun döküle, kan kusasın. (Van I, TFA)

Al çıka, mavi çıka, balam beki (belki) iki gözün çıka. (Van I, TFA)

Allah ede, ardında kalmaya. (Van I, TFA)

Allah seni tuta, peygamber vura. (Van I, TFA)

Allah'tan umarım baban öle. (Van I, TFA)

Allah'tan umarım boynun altında kala. (Van I, TFA)

Allah'tan umarım içinize Urus'un (Rus'un) kıranı düşe. (Van I, TFA)

Allah'tan dilerim, o ellerin çekile, gözlerin görmeye. (Van I, TFA)

Allah'tan dileyem bahtsız kalasın. (Van I, TFA)

Allah'tan umarım içinize Urus'un (Rus'un) kiranı düşe. (Van I, TFA)

Allah'tan umarım öyle bir karı alsın; bir gözü kör, bir ayağı topal, başı da kiçel (kel) ola. (Van I, TFA)

Ayağın kırılsın, gelmez olaydın. (Van I, TFA)

Ayakta durasın, etlerin döküle. (Van I, TFA)

Ben eksilttim, Allah artıra. (Erzurum, TFA)

Ben eksilttim, Allah arttırsın. (Alanya)

Ben senden razı değilim, Allah da senden razı olmaya. (Van III, TFA)

Ben senden razıyım Allah da senden razı olsun. (Van Duaları II, TFA)

Ben senden razıyım, Allah da senden razı olsun. (Van Duaları I, TFA)

Beni bu hale getirdin, sürüm sürüm sürünesin. (Birecik, TFA)

Beynin dağıla, ciğerin parça parça ola. (Van I, TFA)

Bir cebin görsün, bir cebin görmesin. (Fethiye)

Bir evde yatasın, bin eve zârın vara (gide). (Gaziantep Ağzı II)

Bir isteyesin Allah bin vere. (Diyarbakır)

Bir kaşık su verenin olamaya, susuz geberesin. (Van I, TFA)

Biri ala seni, bini itler gibi seni parçalaya. (Diyarbakır)

Biri bin olsun, tuttuğu altın olsun. (Kaymakçı, TFA)

Biriniz birinizden bulsun, birinizde Allah'ından bulsun. (Fethiye)

Biz yedik yerine gelsin, Allah bereket versin, çalışanlara uzun ömür, öküzlerimize kuvvet versin. (Samsun, TFA)

Biz yedik yerine gelsin, yemeyenlerin canına değsin, koyup gidenler nur gölünde yatsın, çalışanlara uzun ömür versin, biriciğini bin etsin. (Samsun, TFA)

Cenab-ı Mevla'dan dilerim parça parça olasın.

Çam ağacının özü, yandı kül oldu közü, dilerim Allah'tan kör olsun iki gözü. (Elmacık, TFA)

Van II, TFA)

Dam yıkıla, altında kalasın inşallah. (Van II, TFA)

Dert versin derman bulamayasın. (Suşehri)

Dostun dost ola, düşmanın kör ola. (Van Duaları II, TFA)

Düşmanın kör ola, dostun şad ola. (Van Duaları II, TFA)

Ekmek at ola, sen de it olasın. (Divriği)

Ekmek tavşan olsun, sen tazı ol da peşinden yeteme. (Kolay, TFA)

Ekmek tavşan olsun, sen tazı ol kov yürü. (çok fakir olmak) (İçel)

Elin ayağın tutmasın, oduna ocağına baykuşlar tünese. (Elmacık, TFA)

Elin ermesin, gözün görmesin. (Fethiye)

Elin görsün, cebin görmesin. (Fethiye)

Elini toprağa atasın, avucuna altın gele. (Van Duaları II, TFA)

Etin döküle, kemiğin kala. (Van II, TFA)

Evine ateş düşe, yeşil yeşil duman tüte. (Van II, TFA)

Evine ateş düşsün, yeşil yeşil dumanın tütsün. (İçel)

Gırtlığında kalaydı, yemez olaydın. (Van II, TFA)

Gidişin gidiş olsun, gelişin geliş olmasın. (Kaymakçı, TFA)

Gidişin ola, gelişin olmaya. (Diyarbakır) (Erzurum, TFA)

Gidişin olsun, dönüşün olmasın. (Nevşehir- Acıgöl)

Git işin rast gele, tuttuğun kolay ola. (Van Duaları II, TFA)

Git, işin rast gelmesin. (Van II, TFA)

Gittiğin olsun, geldiğin olmasın. (İçel) (Van II, TFA)

Gittiğin yerlerden dönme e mi? (Fethiye)

Gökten yağmur gibi yağsın, yerden çimen gibi devşiresin. (İçel)

Gökten yağsın yerden toplayasın. (Suşehri)

Gökten yağsın, sen yerden topla. (Gülner, TFA)

Gözlerin kör ola, elinden tutan bulunmaya. (Divriği)

Gözün baksın, tenin çeksin. (Kolay, TFA)

Gözün görmesin, kaşın kalkmasın. (Fethiye)

Gözün kör olsun, dizin topal olsun. (İçel)

Gün gele kara gele, yüreğine yara gele. (Van II, TFA)

Güzelliğin farımasın, güzel yüzün solmasın. (Alanya)

Han evin harap ola, yurdun yuvan dağıla. (Gaziantep Ağzı II)

Kabrimi bol eyle, cennetine yol eyle, etrafını gül eyle, kokayım durayım
Yarabbi. (Gülner, TFA)

Kara haberin gele, belkim geri dönmeyesin. (Van II, TFA)

Kara yer yerin olsun; cehennem dibin olsun. (Birecik, TFA)

Karnın doymasın, ekmek bulama. (İçel)

Kaşıkla al, çömçeyle girsin. (Nevşehir- Acıgöl)

Kıçın kırıla bir daha gelmeyesin. (Van II, TFA)

Kısmetin tavşanın belinde ola; kovalayasın, tutamayasın. (Van II, TFA)

Murat edesin, yüzün güle. (Van Duaları II, TFA)

Of diyesin ağzından alev çıka. (Van III, TFA)

Oğlun uşağın on olsun, ambarın buğdayla dolsun. (Yozgat)

Ovaya git sel alsın, tepeye git yel alsın. (Kaymakçı, TFA)

Ö diyesin, ciğerin ağzına gele. (Van III, TFA)

Ömrün uzun ola, düğünün güzün ola. (Gaziantep Ağzı II)

Ömrün uzun olsun, düğünün güzün olsun. (Van Duaları II, TFA)

Para kazan pul olsun, ekin kazan kum olsun . (Sındırgı, TFA)

Paracıklar kazan pul olsun. (Fethiye)

Parça parça olasın, tike tike olasın; her tiken bir dağda kala. (Birecik, TFA)

Sağ git, ölün gelsin. (Fethiye)

Sağ git, dönmek nasip olmasın. (Fethiye)

Sabah ola hayrola. (Özergin, TFA)

Selam gönderen sağ olsun, selam getirenin iki yüzü ak olsun. (Gaziantep Ağzı II)

Sen beni tükettin, Allah da seni tüketsin. (Suşehri)

Seni gördüm kâhta otağda, lağda lağda kan kusasın; yana yana yata, yanı kara tuta, yedi sene bir yan üstü yata. (Van III, TFA)

Seni göreyim beki Allah'ın hışmına uğrayasın. (Van III, TFA)

Seni göreyim ölmeyesin sürünesin beki. (Van III, TFA)

Son gidişin ola dönmeyesin. (Van III, TFA)

Şeytan taş, ben kuş, Allah sen rast getir. (iş duası) (Samsun, TFA)

Tok yediğin gün bugün ola, ah diyesin bu günleri arayasın. (Van III, TFA)

Toprağa el atasın altın ola. (Diyarbakır)

Vay seni, geberesin beklim, sakalın havaya dikile. (Van IV, TFA)

Vere pişman olasın, döne düşman olasın; dert evin ben olayım. (Alanya)

Vurduğun yer et olsun, elin kolun küt olsun. (İçel) (Van IV, TFA)

Yaksın yaksın, ölüsü yüzüne baksın. (Gülнар, TFA)

Yaşın yelin kara ola, ömrün üç günlük ola. (Van IV, TFA)

Yedik,içtik Allah artırsın Allah Halil İbrahim bereketi versin Sofrayı sona kalan kaldırsın. (Fethiye)

Yediklerin zehir ola, murat almayasın. (Diyarbakır)

Yeğin yerin yere gelsin, kara bağrın güne gelsin. (Kolay, TFA)

Yetim kalasın balaların tüylenmeye. (Van IV, TFA)

Yiyecek ekmek bulama da benim kapıma gel, bir dilim ekmek ben vereyim.
(Elmacık, TFA)

Yola gidesin, eşkıyalar kese. (Van IV, TFA)

Yurtlar yuvalar yapmasın, iki yakası bir araya gelmesin. (Sındırgı, TFA)

Yüreğin yana, daima ağlayasın. (Diyarbakır)

Yüzü gülmesin, kaşı kalkmasın. (Fethiye)

Yüzün gülmeye, dişin ışımaya. (Gaziantep Ağzı II)

3.2.3.2. Bağımlı Sıralı Cümleler

Bağımlı sıralı cümlelerde sıralanan cümlelerde bazı öğelerin ortak olduğu görülür.⁸ Kalıp sözler incelendiğinde bağımlı sıralı cümleler arasın ortak öğelerin nesne ve çoğunlukla da özne olduğu görülmektedir.

a) Nesnesi Ortak Bağımlı Sıralı Cümleler

Afiyet olsun, top top et olsun. (Fethiye)

Biri tuta bini parçalaya (seni). (Gaziantep Ağzı II)

Seni biri tuta bin biri parçalaya inşallah. (Van III, TFA)

b) Öznesi Ortak Bağlı Sıralı Cümleler

Çalınasın çırpınasın. (Suşehri)

"Ah" deme, "Allah" de. (Fethiye)

Allah yerden bitirsin, gökten yağdırsın. (Fethiye)

(Cehennem atasından Kabir ezebinden, kuru muftandan Düşman şerrinden
Görünmez kazalardan Görünmez belalardan Sen sakla, sen bekle Yarladıcan,
sakladıcan Gullarından eyle Allah'ım! Sırat Göprüsünden gıvracık geçivren
Gullarınm içinde bulundur, amin!) (Fethiye)

Çalış da hocalar ol, oku da paşalar ol. (Fethiye)

Ekmek yedim kuruca Su içtim duruca Niyet ettim Oruca. (Fethiye)

Afsun afsun (efsun) avlasın, güneşi görsün kavlasın. (Konya, TFA)

Ağa olasın, paşa. olasın, uzun ömürle mesut yaşayasın. (Van Duaları I, TFA)

Ağzından çıksın koynuna girsin. (İçel) (Van I, TFA)

⁸ Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, Yüksek Öğretimde Türk Dili, 2. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2006, s. 594.

Ah demeyesin, Allah'tan umduğunu bulasın. (Van Duaları I, TFA)

Ah demeyesin, kara gün görmeyesin. (Van Duaları I, TFA)

Ah diyesin bir lokma ekmek bulamayasın inşallah. (Van I, TFA)

Ah diyesin kan tüküresin. (Van I, TFA)

Ah diyesin, başını dizine çalasın. (Van I, TFA)

Al sana elma, sabaha kalma. (Van I, TFA)

Afiyet olsun Bal olsun Şeker olsun Top top et olsun. (Fethiye)

(Çoluğunla çocuğunla iğneden ipliğe kaşık sepetinden gök boncuğunuza kadar şen olun şatır olun Varlıkla mutlulukla Sağlıkla yaşayın.) (Fethiye)

Döner taşın, uçar kuşun olsun. (Fethiye)

Afatlara uğra e mi? (Fethiye)

Aklınla bin yaşa sen emi? (Alanya)

Al yiyesin, yeşil indiresin. (Van I, TFA)

Allah belanı versin, selanı versin. (Diyarbakır)

Allah beni göre, seni ala. (Van I, TFA)

Allah benim gömleğimi giydire, kınamı yaktıra. (Gaziantep Ağzı II)

Allah dert versin derman vermesin. (Gülнар, TFA)

Allah dünyada yakın etmiş, ahirette ırak etsin. (Fethiye)

Allah et vere tırnak vermeye. (Van I, TFA)

Allah eve gire sevinesin, karın kötü çıka yerinesin. (Alanya)

Allah hâktedir, kötünün belasını verir. (Van I, TFA)

Allah kısmetini bol etsin, görünmezinden versin. (Van Duaları I, TFA)

Allah muhtaç etmesin, eksik de etmesin (Doktor v.b. hakkında) (Özergen, TFA)

Allah önünü dar, sonunu bol getirsin. (tasarruf) (Alanya)

Allah sana dert vere, dermen vermeye. (Van I, TFA)

Allah seni attan indirsin, eşeğe bindirsin. (Van I, TFA)

Allah vakitsiz ölüm vermesin, genç başından ırak etsin. (Alanya)

Allah, elden ayaktan ettirmesin, köşelere yatırıp ellere kapılara baktırmasın. (Alanya)

Allah, geçinden versin, unutturmasın. (Alanya)

Allah, kimseye el açtırmasın, elden ayaktan etmesin. (Alanya)

Zengin değil mi, zembile girsin. (Alanya)

Allah, dirliğini düzenliğini bozdurmasın, dirlik düzenlik versin. (Alanya)

Allah'tan atlayayım, sabaha kadar çatlayayım.
Allah'tan bulasın, benden bilesin. (Divriği)
Arifeyi gör, bayramı görme. (Nevşehir- Acıgöl)
Artsın eksilmesin, taşsın dökülmesin. (Gölnar, TFA)
Avcuna sıç, dilinle yala. (Nevşehir- Acıgöl)
Ayakta durasın, etlerini yerde göresin. (Van I, TFA)
Azizini karşına koyasın, şivan edesin. (Van II, TFA)
Başa gelmesin, mala gelsin. (Alanya)
Bal yiyessin, zehir kusasın. (Van I, TFA)
Benden öte (ırak) gitsin cehenneme direk gitsin. (Alanya)
Beni unut, kendi derdine yan kör olası. (Fethiye)
Benim duam olmasın, Ayşe Fatma'nın duası olsun. (Van Duaları II, TFA)
Beşik dibinde oturmayasın, ninni demeyesin. (Van I, TFA)
Beşik dibine oturama, nenni nenni deyeme (Fethiye)
Beşikte gör eşikte görme. (Kolay, TFA)
Bin bir dert bul, derman ara. (Fethiye)
Bir elin asa, bir elin kese dilenirsin inşallah. (Fethiye)
Büyük adam olasın, dallanasın budaklanasın, tam güleceğin zaman ağlayasın.
(İçel) (Yund)
Çalış da hocalar, oku da paşalar ol. (Sındırğı, TFA)
Çeşmecik üstünden atlayayım, eve varmadan patlayayım. (Çır.)
Çeşmecik üstünden atlayayım, top gibi patlayayım. (Çır.)
Dama çıkasın, damdan düşesin. (Van II, TFA)
Dert tutasın derman bulamayasın. (Van II, TFA)
Dizin tutmaya, gözün görmeye. (Besni)
Doktor doktor gezesin, nihayet bana gelesin. (İçel)
Ekmek bul, katık bulama. (Nevşehir- Acıgöl)
Ekmek diyesin, şah diyesin, torba takıp dilenesin. (Van II, TFA)
Elin kırıla, yanına yapışa. (Van II, TFA)
Ellerin kırıla yanına uzana. (Erzurum, TFA)
Ellerin kırıla çotun ola. (Besni)
Emdiğin süt burnundan gelsin, haram olsun. (Bartın)
Ere gitmeyesin, er yüzü görmeyesin. (Van II, TFA)
Eşiklere basamaz ol, kapılara bakamaz ol. (Fethiye)

Etin eriye, ayağının altına döküle. (Van II, TFA)

Eviniz yıkılsın küllük olsun. (Fethiye)

Evlatlarını karşına koyasın, meleyesin. (Van II, TFA)

Gidesin, kamyon altında kalasın. (Van II, TFA)

Gözlerin aka, avucuna gele. (Van II, TFA)

Güle güle gidin, güle güle dönün. (Fethiye)

Gündüz kazan, gece aç yat. (Fethiye)

Haram olsun, hart olsun, kara ciğerine dert olsun. (Gülner, TFA)

Hayırlısı ile gidesin, hayırlısı ile gelesin. (Özergin, TFA)

Hoş bulduk, sefa bulduk. (Özergin, TFA)

Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz. (Özergin, TFA)

Issı yatasın, soğuk kalkasın. (Van II, TFA)

İki ucunu bir yerde bulma, iki yakalı gömlek bulma. (Çolaklı, TFA)

İman tellalı olasın, iman diye gezesin. (Van III, TFA)

Kabrini dar eyleme, işimi gücümü zor eyleme, kabirde beni, şaşırma, zebanileri başıma üşürme Yarabbi. (Gülner, TFA)

Kafan gövdenden çıka, ayağı da dik dur; ellerin dert görmeye gözlerin nur. (Van II, TFA)

Kan tüküresin, verem tutasın. (Van II, TFA)

Kara yere git, arkanın zumarının üstüne git. (Gaziantep Ağzı II)

Kıran gire, ölü süpüre. (Birecik, TFA)

Kızdırı bişe kalasın, indiri şişe kalasın. (Birecik, TFA)

Kızılkurt gırtlığına gire, çıkmaya. (Van II, TFA)

Kızsın, kızdırsın. (Diyarbakır)

Köle olasın kurtulamayasın. (Suşehri)

Kör ol, ana baba diye imekle. (İçel)

Sağolun,var olun. (Fethiye)

Sağ ol,var ol; Kesikkapı'ya muhtar ol! (Fethiye)

Miraz verdi, marazını da vere. (Gaziantep Ağzı II)

Muta menzili alma, gülüp ıslama. (Gülner, TFA)

Kızınla oba ol, oğlunla köy ol. (Kaymakçı, TFA)

Oğlunla oba olasın, kızınla komşu olasın. (Gaziantep Ağzı II)

Onma, bitme. (İçel)

Onma, bitme; dip, temel tutma. (Fethiye)

Onma, bitme; onduğun gün aç yat. (İçel)
Oracıkta şiş kal. (Elmacık, TFA)
Ö diyesin, kan kusasın. (Van III, TFA)
Öldürmeye, çektire. (Suşehri)
Ölesin, kalmayasın. (Van III, TFA)
Ölme yesin, itmeyesin; yılan gibi dilini çıkarıp sürünesin. (Van III, TFA)
Ölme yesin, örnek olasın. (Birecik, TFA)
Ölme yesin, sürünesin. (Divriği)
Ölümü yiyesin, yemez olaydın. (Van III, TFA)
Önünü gör, sonunu görme. (Fethiye)
Sağ gidesin, dönme yesin. (Van III, TFA)
Sağ olsun, yerinde olsun. (Gaziantep Ağzı II)
Sağ olun, var olun. (Teşekkür yerine) (Özergin, TFA)
Sağlıkla git sağlıkla gel. (İçel) (Özergin, TFA) (Van Duaları II, TFA)
Sırat'ı yel gibi uçur, yıldırım gibi geçir, havuzu kevserden içir Yarabbi.
(Gülнар, TFA)
Sünger düşsün başını yarsın. (F.Akçın, TFA)
Şaşırasın kalasın inşallah. (Van III, TFA)
Taksirat olsun, ayağına dolansın. (Kaymakçı, TFA)
Taşa, dökülmeye; dola eksilmeye. (İçel) (Van Duaları II, TFA)
Torba takasın, dilenesin. (Van III, TFA)
Ufacık izliyi yolda gözle, al fesliyi elde gözle. (Fethiye)
Ununu öğüt, yemeye erişme. (Nevşehir- Acıgöl)
Varlığı bul, dirlik yüzü görme. (İçel)
Vay vay veya batasın, veya batasın, kürke kalasın. (Van IV, TFA)
Yanım yanım yatasın, yanı kara tutarsın. (Van IV, TFA)
Yat, baş ucunda bul; kalk, ayak ucunda bul. (Gülнар, TFA)
Yatasan kalkmayasın. (Van IV, TFA)
Yer bulasın yurt bulamayasın. (Van IV, TFA)
Yılanlar gibi sürün, beter ol. (Bartın)
Yiğit iken yıkılasın, dal iken devrilesin. (Gaziantep Ağzı II) (İçel) (Van IV, TFA) (Yund)
Yola yolladım seni Yollar yormasın seni Hızır tutsun elinden Bana yollasın seni. (Fethiye)

Zengin değil mi, zembile girsin. (Alanya)

3.2.4. Bağlı Cümleler

Bağlı cümleler, cümle başı bağlaçlarıyla birbirine bağlanan ve aralarında bu bağlacın fonksiyonuna bağlı bir anlam ilgisi bulunan cümlelerdir.⁹

Kalıp sözler içinde bağlı cümleler, da / de kuvvetlendirme bağlacının iki cümleyi bağlaması ile oluşur. Beddualarda bu yapı görülür:

Ağzın tohum eteğin tarla olsun da eştiğin kuyuya düşesin. (kendi ettiğini bul demektir.) (İçel)

Aklın gide de öyle kalasın. (Suşehri)

Alı çıkarsın da karalar bağlasın. (Alanya)

Allah akıl versin de fikir vermesin. (Fethiye)

Allah baca versin de duman vermesin. (Fethiye)

Allah beni görsün de seni alsın. (Fethiye)

Allah bilinmez dertler versin de doktorlar çare bulamasınlar. (Elmacık, TFA)

Allah canını ala da kurtulasın beley ki. (Besni)

Allah dert versin de derman aratsın. (Fethiye)

Allah dert versin de derman bulama. (Bartın)

Allah dert versin de derman vermesin. (Fethiye)

Allah fora geçenden ede de gözüne izine dursun, ben size fora geçemedim.

(Alanya)

Allah gaip hazinesinden vere de kazanmadan bulasın. (Alanya)

Allah götüre de getirmeye. (Suşehri)

Allah sana dert verir de derman vermez inşallah. (Murtçu)

Allah sana uyuz vere de tırnak vermeye. (Suşehri)

Allah seni elimden ala da, gözümü baka koya. (Birecik, TFA)

Allah seni getirmeye de kara haberini getire. (Birecik, TFA)

Allah seni tutsun da peygamber sopa atsın. (Fethiye)

Allah uyuz versin de gart gart kaşı. (Fethiye)

Allah uyuz versin de kaşınacak tırnak vermesin (Fethiye)

Allah, bit versin de tırnak vermesin. (Alanya)

⁹ Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, A.e., s. 595.

Allah, uyuz versin de tırnak vermesin. (İlgın)
Allah; mal masat versin de, ağız tadı vermesin. (Fethiye)
Altından al da ağzına çal. (Yozgat)
Arabaların devrilir de geberirsin inşallah. (Fethiye)
Ayacıkların bağlansın da yürüyemez ol. (Fethiye)
Ayacıkların pabuç yüzü görmesin de sürüm sürüm sürün. (Fethiye)
Ayaklarını pabuç sıksın da yürüyemez ol. (Fethiye)
Bana sürtünme de, akmalı çamlara sürtün kör olası. (Fethiye)
Başına gelsin de hoşuna gelmesin. (Çolaklı, TFA)
Başından alı çıkara da karalar bağlaya. (Alanya)
Beni unutsun da tatlı canına düşsün. (Bayrı, İstanbul)
Bir yufkalar bulama da benim kapıma gel. (Çolaklı, TFA)
Boğazın kurusun da bir yudum su veren bulunmasın. (Bayrı, İstanbul)
Cancağızın çıkıvsa da gurtulüvsam ne var? (Fethiye)
Cancağızın çıkıvsa da gurtulüvsam. (Fethiye)
Çoluğundan çocuğundan iyilik bulama da sürün. (Elmacık, TFA)
Davun çıksın da yinürcele yesin. (Kolay, TFA)
Delik delik olası da sarart süzek olası. (Gaziantep Ağzı II)
Delir de dağlara çık. (Elmacık, TFA)
Derdin ola da dermanın bulunmaya. (Alanya)
Derdin ola da dermanın olmaya. (Alanya)
Derdin olsun da derman bulamayasın. (Suşehri)
Derile de dağlara düşesin. (Suşehri)
Dert iman bulamayasın da tavşan köküne yapışasın. (Birecik, TFA)
Dertlere kalasın da derdine derman bulamayasın. (Murtçu)
Dilin tutulsun da bak otur. (Tat ol demektir.) (İçel)
Dilin tutulsun da bak otur. (Tat ol demektir.) (İçel)
Dilin tutulsun da konuşamaz ol. (Bartın)
Doktor doktor gezesin de devasını bulamayasın. (Suşehri)
Durduğun yerde küt kireç olup da yürüyemeyesin. (Suşehri)
Eke de biçemeyesin. (Suşehri)
Ekmeği, aş olsun da yiyecek hali olmasın. (Bayrı, İstanbul)
Ekmeğin aşın olsun da, yemeye takatin olmasın. (Fethiye)
Ekmek aş bulama da köy köy, kasaba kasaba dolaş. (Elmacık, TFA)

Elin terazi, koltuğun tekne olsun da evlerde un ara. (Çolaklı, TFA)
Erkekliğin gide de öyle kalasın. (Suşehri)
Ev bark sahibi olmayıp da çor çocuk sahibi olamayasınca. (Alanya)
Geceleri uyuyama da, domuz gibi dörele. (Fethiye)
Gelişin olsun da gidişin olmasın. (Kolay, TFA)
Gelişin olsun da gidişin olmasın. (Kolay, TFA)
Gidip de gelmeyesice. (Fethiye)
Gidişi olsun da dönüşü (gelişi) olmasın. (Bayrı, İstanbul)
Gidişin ola da gelişin olmaya. (Birecik, TFA)
Gidişin olsun da dönemez ol. (Fethiye)
Gidişin olsun da dönmelere erme. (Fethiye)
Gidişin olsun da dönüşün olmasın. (Alanya) (Bartın) (Fethiye) (Kalanas, TFA) (Murtçu)
Gözlerin kör olsun da bir yerler görme. (Elmacık, TFA)
Gözlerin kör olsun da sürüm sürüm sürün. (Çolaklı, TFA) (Fethiye)
Gözün kör ola da ahrete kara gidesin inşallah. (Murtçu)
Gözün kör olsun da duvarlara el çal. (Elmacık, TFA)
Gözün kör olsun da yollara, bellere bak. (Fethiye)
Gün görüp de murat alma. (Fethiye)
Gün görüp de murat almalara erme. (Fethiye)
Güvendiğin dağlar taş olsun da başına yağsın. (Fethiye)
İki gözleri kör olup da, iki dizleri topar olası Ne edin (edeyim) gayrî?..
(Fethiye)
İki gözün kör olur da ellerinden ben tutarım. (Sındırgı, TFA)
Kapı kapı dilensin de bir dilim ekmek veren bulunmasın. (Bayrı, İstanbul)
Karnında gör de kucağında görme. (Fethiye)
Karnında görüp de kucağında görmeyesice. (Alanya)
Kazan kazan da ceremelere ver. (Çolaklı, TFA)
Kazanasın katasın da yiyemeyesin. (Alanya)
Kazanasın katasın da yiyemeyesin. (Alanya)
Keşkeklerin pisin de yemelere erme. (Fethiye)
Kızıl kızıl pişesin de kızıl ateşe düşesin kızlara (Gaziantep Ağzı II)
Kimseler bir lokma ekmek vermesin de, acından gel (Fethiye)
Kör küt ol da döşekler de yat sürün. (Alanya)

Kör ol da sürün. (Kolay, TFA)

Kör şeytanlar çarpsın da nolducanı bilemez ol. (Fethiye)

Kötürüm ol da ağzına bir dikim ekmeği ben vereyim. (Fethiye)

Kötürüm ol da dizin dizin sürün. (İçel)

Kötürüm ol da, ağzına bir dikim ekmeği ben vereyim. (Fethiye)

Közün kör ola da göremeyesin inşallah. (Murtçu)

Kudur da başını ye. (İçel)

Kudur da başını ye. (Van III, TFA)

Kudur da semerini ye. (İçel)

Kudurasın da etine düşesin. (Gaziantep Ağzı II)

Kudurasın da etine düşesin. (Gaziantep Ağzı II)

Mal bulsun da fırsat bulmasın. (Bayrı, İstanbul)

Nahha! Hole (şöyle) Kara yerlere gediver de senin o cehennemlik yüzünü görmeyiveren. (Fethiye)

Nahha! Ön git de ters gel. (Fethiye)

Nahlıa! Yüzün donun gara olsun da Hakkın divanına haranının g...ü gibi varıvı. (Fethiye)

Nesli tükenip de kökü kesilesice. (Alanya)

Oku da paşalar ol. (Fethiye)

Onma bitme de teneşire malamat çık. (İçel)

Oruç tut da bayram etme. (Yozgat)

Öleydin de yüzünden kurtulaydım. (Birecik, TFA)

Ölme de sürün. (Nevşehir- Acıgöl)

Ölmesin de sürünsün. (Samsun, TFA)

Ölmeye de yılan ola sürünesin. (Suşehri)

Ölücüklerin gelsin de diriciklerin gelmesin inşallah. (Sındırgı, TFA)

Ön git de ters gel e mi? (Fethiye)

Paramparça olsun da kırk pinçe olsun. (Alanya)

Parça pinçe olsun da bulunmasın. (Alanya)

Patla da geber. (Fethiye)

Sara tutsun da yerlerde sürün. (Elmacık, TFA)

Sular sebebin olur da, otuz dokuz dersin de kırk diyemezsin. (Murtçu)

Torbalar al da dilen. (Fethiye)

Torbalar asın da dilen. (Fethiye)

Uyuz ol da kaşınacak tırnak bulama. (Bartın)
Ya urgan ya yorgan doyurur inşallah. (F.Akçın, TFA)
Yanı karadan git de yan çarpına dikil. (Kolay, TFA)
Yanların karara da ahrette kara gidesin. (Murtçu)
Yata da kalkamayasın. (Suşehri)

3.2.5. Eksiltili Cümleler

Eksiltili cümleler, “düşüm, tümcede düşüm, düşüklü anlatımlar, tümcede sözcük düşmesi, eksilti, kesik sözcük, kesik tümce”¹⁰ biçimlerinde de adlandırılan genellikler yüklemi bazen de diğer öğeleri eksik cümlelerdir. Bu cümleler söz bütünlüğü dinleyen veya okunan tarafından algılanan bitmemiş cümlelerdir.¹¹

3.2.5.1. Ek Fiili Eksik Cümleler

Elim iş, gözüm kuş, ne var bunda bir hamlelik iş. (iş duası) (Samsun, TFA)
Öllüğün körü [-dür]. (F.Akçın, TFA) (Gümüşhane, TFA) (Van III, TFA)
Öllüğün körü, siniğin tepesi. (Gaziantep Ağzı II)
Kuzul kuzul kurt. (bkz. Aksoy) (Gaziantep Ağzı II)
Kızıl kurt. (Gaziantep Ağzı II)
E1 benim değil, Fatma Anamızın eli. (Fethiye)
Zıkkımın peki [-dir]. (Konya, TFA) (Tokat, TFA)

3.2.5.2. Kişi Ekinde Eksilti

Bazı örneklerde kişi ekinin eksiltildiği görülmektedir. Bir fiile gelen kişi eki o cümlelerin öznesini ifade eder. Öznesi ortak bağımlı sıralı cümlelerde anlatımda akıcılığı sağlamak ve tekrara düşmemek için öznenin bir kere söylemesi gibi bu cümlelerde de yüklemi oluşturan eylemlere gelen kişi eki ortak olduğunda birinci eyleme gelen kişi ekinin düştüğü görülür:

Ekmek bula [-sın], yer bulamayasın. (Erzurum, TFA)

¹⁰ Işıl Çokuğurluel, Türkçede Eksiltili Anlatım ve Eksiltili Cümle, Yüksek Lisans Tezi, Adana, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 1996, s. 1.

¹¹ Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, A. e., s. 601.

Evlatlarından güle [-sin] sevinesin. (Alanya)
Az kazana [-sin] çok yiyesin. (Erzurum, TFA)
Gün görmeye [-sin], murat alamayasın. (Suşehri)
Karnında göre [-sin], kucağında görmeyesin. (Divriği)
Kendin ede [-sin] kendin çekesin. (Suşehri)
Toprak ata [-sin] altın tutasın. (Erzurum, TFA)
Kör ola [-sin] dizin dizin yürüyesin. (Gaziantep Ağzı II)
Nahha! Ölüm seni topar [-sın] şeytanlar çarpsın. (Fethiye)

3.2.5.3. Basit Cümlelerde Eksilti

Allah aşkına [söyle, yap] (Siv.) (Türmen, TFA)
Allah hakkı için [söyle].
Allah için [söyle].
Allah'a emanet [ol].(Bayrı, İstanbul) (Özergin, TFA) (Türmen, TFA)
Allah'a şükür [olsun]. (Türmen, TFA)
Babanın dibi [-ni ye]. (Tokat, TFA)
Canın cehenneme [gitsin]. (Fethiye) (Murtçu) (Nevşehir- Acıgöl)
Dağdan taştan ırak [olsun]. (Alanya)
Dağlara taşlara şenlik [olsun]. (Alanya)
Dağlara taşlara, ulu ağaçlara [gitsin]. (Yund)
Daha iyilerine [ulaş]. (Özergin, TFA)
Darısı başına [gelsin]. (Divriği) (Özergin, TFA)
Darısı başınıza [gelsin]. (Fethiye)
Darısı bizimkinciğin başına [gelsin]. (Fethiye)
Darısı ötekinceğizin başına [gelsin]. (Fethiye)
Darısı senin başına [gelsin]. (Nevşehir- Acıgöl)
Darısı sizin başınıza [gelsin]. (Özergin, TFA)
Diline bal ile yağ [sürülsün]. (İçel)
Dinime, imanıma, nikahıma.
Efsel-i safiline [git]. (Van II, TFA)
Eğbeti (akıbet) başına [gelsin]. (Van II, TFA)
Ekmek gözüme [dursun]. (Sam.) (Çırakman)
Elemtere fiş, kem gözlere şiş. (Fethiye)

Eskisi küllüğe [gitsin]. (İçel)
Evden bağdan dışarı [gitsin]. (Alanya)
Evlere bağlara şenlik [olsun]. (Alanya)
Gavurun çıfıtın vebali boynuma [dolansın].
Gelene “hoş geldin” [derim] (Fethiye)
Gönlündeki köpeğin kıçına [gitsin] kör olası. (Fethiye)
Güle güle [git, kullan, otur...] (İçel) (Özergin, TFA)
Hayırlı işler [dilerim]. (Özergin, TFA)
Hayırlı yolculuklar [dilerim]. (Özergin, TFA)
Hayra karşı [git]. (Alanya) (Özergin, TFA)
Her işin hayırlısı [olsun]. (Alanya)
İki iyiliğin biri [gerçekleşsin]. (Gaziantep Ağzı II)
İşitenlerden ırak [olsun]. (Gaziantep Ağzı II)
İyi geceler, iyi uykular [dilerim]. (Özergin, TFA)
İyi yolculuklar [dilerim]. (Özergin, TFA)
Kelam-ı Kibriya hakkı için [söyle]. (Div.)
Kişinin (erkeğinin) başı için [söyle]. (Siv.)
Kur'an gözüme [dursun]. (Sam.)
Kur'an hakkı için [söyle]. (Siv.)
Kül başına [yağsın]. (Van III, TFA)
Mavut. (Van III, TFA)
Muhammed'ini seversen [söyle]. (Siv.)
Ocak başından ırak [olsun]. (Alanya) (Fethiye)
Oaktan evden ırak [olsun]. (Alanya)
Oaktan ırak [olsun]. (Alanya)
Oğlunun uşağının başı için [söyle]. (Siv.)
Suratına lanet [olsun]. (Bayrı, İstanbul)
Şerrine lanet [olsun]. (Bayrı, İstanbul)
Şerrine ninni [söyleyelim]. (İçel)
Şifa niyetine [iç]. (Alanya)
Tabanın bu yana [gelsin]. (Van II, TFA)
Toprak başına [yağsın]. (Artvin) (Suşehri) (Van III, TFA)
Ulu dağ başına, ulu ağaç dibine [gitsin]. (Yund)
Üzerimizden ırak [olsun]. (Alanya)

Vebalin boynuma [dolansın]. (Siv.)
Zıkkım boğazına [girsin]. (Van IV, TFA)
Zıkkım [ye]. (Van IV, TFA) (Yund)
Zırnık [ye]! (Gaziantep Ağzı II)

3.2.5.4. Yüklemi Aynı Olan Cümlelerde Bir Yüklemin Eksiltilmesi

Allah, zalimin zulmünden [muhafaza etsin], şeytanın şerrinden muhafaza etsin. (Alanya)
Allah oğlunla ordu [etsin], kızınla komşu etsin. (Fethiye)
Bir elin yağda [olsun], bir elin balda olsun. (Fethiye)
Bir tuttuğun altın [olsun], bir tuttuğun gümüş olsun. (Fethiye)
Ağzın tat [görmesin], bedeninin rahat yüzü görmesin. (Fethiye)
Allah dostunu var [etsin] düşmanını yok etsin. (Van Duaları I, TFA)
Allah gençlikte ölüm [göstermesin], ihtiyarlıkta yoksulluk göstermesin. (Bayrı, İstanbul)
Allah kimseyi yaz günü ayırsız [koymasın], kış günü yorgansız [koymasın], bayram günü oğlansız koymasın (etmesin). (Gaziantep Ağzı II)
Allah seni davul etsin beni de çomak [etsin]. (Suşehri)
Allah seni davul etsin, beni de tokmak [etsin]. (Fethiye)
Allah yardımcın [ola], peygamber şefaatin ola. (Van Duaları I, TFA)
Allah, dünyada mekansız [komasın], ahirette imansız komasın. (Bayrı, İstanbul)
Allah, yazımızı yaz [eyleye], kışımızı kış eyleye. (Gaziantep Ağzı II)
Ananın bahtı ola, senin tahtın [ola]. (Van Duaları I, TFA)
Ayağın göl [olsun] başın pınar olsun. (Çolaklı, TFA)
Ayak ucun pınar[olsun], baş ucun göl ola. (Diyarbakır)
Baş ucun göl [olsun], ayak ucun pınar olsun. (Alanya)
Baş ucun pınar olsun [olsun], ayak ucun göl olsun. (Gülнар, TFA)
Başın pınar [ola], ayak ucun göl ola. (Van Duaları I, TFA)
Başın pınar [olsun], ayak ucun göl olsun. (gelin ve damata) (İçel)
Bir cebin altın [ola], bir cebin gümüş ola. (Gaziantep Ağzı II)

Bir elin yağda [olsun] bir elin balda olsun. (Yozgat)

Bir yanın yılan [ola], bir yanın çıyan ola. (Divriği)

Birinden emdiğin kan [olsun] birinden emdiğin irin olsun. (Çolaklı, TFA)

Derdine derman [bulamayasın], yarana merhem bulamayasın. (İçel) (Van II, TFA)

Derdine derman [bulunmasın], yarana merhem bulunmasın. (Alanya)

Dert verip hekime [muhtaç olmayasın], deva verip hekime muhtaç olmayasın. (Erzurum, TFA)

Dul adama duvaksız [gidersin], kör adama nikâhsız gedersin inşallah. (Fethiye)

Dul ere duvaksız [gidesin], kör kişiye nikahsız gidesin. (Van II, TFA)

Dünyada darlık [görmeyesin], ahirette narlık görmeyesin. (Erzurum, TFA)

Dünyada dünya baylığı [ver], ahrette iman selametliği ver Yarabbi. (Gülner, TFA)

Dünyada ev [yüzü görmeyesice], ahirette cennet yüzü görmeyesice. (Alanya)

Dünyada horluk [görmeyesin], kabirde darlık görmeyesin. (Alanya)

Ekmeğini it [yesin], yakasını bit yesin. (Bayrı, İstanbul)

Ekmek tavşan olsun sen tazı [ol]. (Yozgat)

Ekmek tavşan olsun, sen de tazı [ol]. (Fethiye)

Ele bakınç [olasın], göze kovunç olasın. (Divriği)

Elin ekmek [görmeye], belin kuşak görmeye. (Alanya)

Elin ekmek [görmesin], belin kuşak görmesin. (İçel) (Van II, TFA)

Elin ekmek [görmesin], belin kuşak yüzü görmesin, (Fethiye)

Elin ekmekli [ola], başın tokmaklı ola. (Divriği)

Elin tutmaz [olsun], gözün görmez olsun. (Fethiye)

Gözünde yaş [olmasın], kalbinde sızı eksik olmasın. (Suşehri)

İtle alamete [kalasın], kurtla kıyamete kalasın. (Van III, TFA)

İyiler kardeşin [olsun], Hızırlar yoldaşın olsun. (Gülner, TFA)

Kafan gövdenden çıka, ayağı da dik dur; ellerin dert görmeye gözlerin nur [görmeye]. (Van II, TFA)

Kanın kuş [yemi ola], etin it [yemi ola], kemiğin kurt yemi ola. (Van II, TFA)

Keven gibi köklü [olasın], keklik gibi döllu olasın. (Divriği)

Kılıcını keskin [eyle], atını ekşin eyle Yarabbi. (Gülner, TFA)

Kısmetin bol [ola], kesen bereketli ola. (Alanya)

Kızınla komşu [ol], oğlunla oba ol. (Yozgat)
Kör kişiye nikahsız [gidesin], dul kişiye duvaksız gidesin. (Van III, TFA)
Oğlunla ordu [ol] kızınla komşu ol. (Fethiye)
Malını itler [yesin], sırtını bitler yesin. (Fethiye)
Oğlunla oba [olasın], kızınla komşu olasın. (Alanya)
Oğlunla ordu [olasın], kızınla komşu olasın. (Alanya)
Öbür dünyada el benim [ola], yaka senin ola. (Van III, TFA)
Ömrü uzun [olsun], kısmeti bol olsun. (doğmuş bebeğe) (Özergin, TFA)
Ömrün uzun [olsun], düğünün güzün olsun. (Çolaklı, TFA) (Samsun, TFA)
(Suşehri) (Yozgat)
Ömrün uzun [olsun], kısmetin gür olsun. (Bayrı, İstanbul)
Suyu bardakta [göresin], tahtayı çardakta göresin.(yeni evli kadına) (Alanya)
Tanrı yazın ayransız [bırakmasın], kışın yorgansız bırakmasın. (İçel)
Tanrı yazın ayransız [koymasın], kışın yorgansız koymasın. (Van Duaları II, TFA)
Taş diye kısımladığın, altın [olsun]; toprak diye kısımladığın, gök kuruş olsun. (Çolaklı, TFA)
Yakanı bitler [yiye], paranı itler yiye. (Van IV, TFA)
Yanın yatakta [ola] gözün kapıda ola. (Van IV, TFA)
Yazın ayran [bulamayasın] kışın yorgan bulmayasın. (Alanya) (Van IV, TFA)
Yediği zehir [olsun], giydiği kefen olsun. (Bayrı, İstanbul)
Yediğin zıkkım [ola], içtiğin ağı ola. (Divriği)

3.2.5.5. Sıralı Cümlelerde İki Yüklemin Birden

Eksiltilmesi

Allah, yazımızı yaz ede, kışımızı kış [ede]... gelinimizi gelin ede, kızımızı kız [ede]. (Gaziantep Ağzı II)
Allah'tan sağlık [dilerim], padişaktan aylık [dilerim]. (İlgın)
Allah'tan sağlık [dilerim], hükümetten aylık [dilerim]. (Fethiye)
Babanın da başına [gelsin], senin de [başına gelsin]. (Gümüşhane, TFA)
Cehennem beri [gelsin], sen kırk konak öte [git]. (Gaziantep Ağzı II)
E1 benden [olsun], sebep Allah'tan [olsun]. (Fethiye)

Yaşına bereket [yağsın], başına nimet [yağsın]. (Bayrı, İstanbul)
Yüzün o yana [dönsün], tabanın bu yana [dönsün]. (Van III, TFA)
Siftah kişi oğlundan [gelsin] bereket Allah'tan [gelsin]. (Gaziantep Ağzı II)
Siftah senden [gelsin] bereket Allah'tan [gelsin]. (Özergin, TFA)
Selamın pazara [gitsin], kendin mezara [git]. (Fethiye)
Özün o tarafa [dönsün], tabanın bu tarafa [dönsün]. (Van III, TFA)
İş başı ileri [olsun] şeytan başı geri [olsun]. (Samsun, TFA)
Evden ırak [olsun] ulu ağaç dibine [gitsin]. (Alanya)
Evden ırak [olsun], dağlara taşlara şenlik [olsun]. (Alanya)
Hayırlıysa beri [gelsin], hayırsızsa geri (öte) [gitsin]. (Alanya)

3.2.5.6. Yükleme ve Öznesi Eksiltili Olanlar

[Allah] Ellerine ayaklarına sağlık [versin]. (Van Duaları II, TFA)
[Allah] Diline sağlık [versin]. (Gaziantep Ağzı II) (İçel)
[Allah] Kesenize bereket [versin]. (Özergin, TFA)
Amin, [Allah] cümlemize [versin]. (Özergin, TFA)
Sağ olun, [Allah] cümlemize [versin]. (Özergin, TFA)
[Allah] Ağzına sağlık [versin]. (Özergin, TFA)
Rahmet babana. (Van Duaları II, TFA)
[Allah] Babana rahmet [eylesin] (Özergin, TFA)
[Allah] Eline ayağına sağlık [versin]. (Özergin, TFA)
[Allah] Eline sağlık[versin]. (Alanya) (Fethiye) (İçel) (Özergin, TFA) (Van Duaları II, TFA)
[Allah] Eline sağlık [versin], babana rahmet [eylesin]. (Yozgat)
[Allah] Ellerine ayaklarına sağlık [versin]. (İçel)
[Allah] Arıca etek[versin], kuruca yatak [versin]. (Gaziantep Ağzı II)
[Allah] Burnunun b.kuna bereket [versin]. (Gaziantep Ağzı II)
[Allah] Dert[versin]! (Gaziantep Ağzı II)
[Allah] Ölmüşlerine rahmet[versin]. (Özergin, TFA) (Van Duaları II, TFA)
[Allah] Ömrüne bereket[versin]. (Bayrı, İstanbul) (Özergin, TFA) (Yozgat)
[Allah] Kesene bereket[versin]. (Fethiye) (Özergin, TFA) (Suşehri)

[Allah] Koluna kuvvet[versin], kesene bereket[versin]. (Bayrı, İstanbul)
(Diyarbakır) (Özergin, TFA)
[Allah] Kara kara dert. (Gaziantep Ağzı II)

3.3.Kelime Grubu Biçimindeki Kalıp Sözler

3.3.1. -AsI Sıfat-Fiil Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grupları

Sıfat –fiiller, yüklem olarak kullanılmayan fiil şekilleri oldukları için bir yargı ifadesi de taşımazlar. Bu sebeple sıfat-fiiller, onları tamamlayan unsurlarla beraber kelime grubu oluştururlar.¹²

Bu yapıdaki kelime grupları bir sıfat-fiil ile ona bağlı diğer unsurlardan meydana gelmektedir. Sıfat-fiiller, bir fiil şekli olduğu için ona bağlı unsurlar da bir fiile bağlandığı gibi bağlanır.¹³

Fiilin gerektirdiği unsurlar olan özne, nesne, zarf ve yer tamlayıcısı sıfat-fiillere de eklenir:

çaresiz derde düşesi (Fethiye)
yer tamlayıcısı sıfat-fiil

ocağı yıkılası (Fethiye)
nesne sıfat-fiil

her parçası bir dağda kalası (Fethiye)
özne yer tamlayıcısı sıfat-fiil

kıvrılıp kalası (Fethiye)
zarf sıfat-fiil

¹² Mustafa Özkan, Hatice Tören, Osman Esin, Yüksek Öğretimde Türk Dili, 2. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2006, s. 582.

¹³ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, 21. bs., İstanbul, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, 1993, s.374.

Bu yapıdaki kalıp sözlerde sıfat-fiil grubuyla kurulmuş sıfat tamlamaları az miktarda görülmektedir. Burada -AsI'lı sıfat-fiil bir hareketi bir fiile beddua olarak yükleyen geçici sıfatlar oluşturur:¹⁴

sesi kesilesi köpek.
sıfat isim

sesi kesilesi
nesne sıfat-fiil

odu ocağı kör olasıca kafir. (Kaymakçı, TFA)
sıfat isim

odu ocağı kör olasıca
özne sıfat-fiil

-AsI ile kurulan sıfat-fiil grupları daha çok geçici ad olarak kullanılırlar. Bu sıfat- fiiller, yalın durumlarıyla geçici hareket adı olarak pek kullanılmayıp beddua veya dua niteliğinde, fiildeki geleceğe veya niteliğe yönelmiş hareketi bir kişiye ya da nesneye yükleyerek geçici ad olurlar.¹⁵

bana sürtünme de, akmalı çamlara sürtün kör olası (Fethiye)
baş ucuna taşı dikilesi (Fethiye)
bertlek gözlü kör olası (Fethiye)
boynu bükülesi (Fethiye)
boynu çıkası (Çırakman, TFA)
çanına ot tıkanası (Fethiye)
derdine derman bulamaz olası (Fethiye)
evi başına yıkılası (Fethiye)
gönlündeki köpeğin kışına kör olası (Fethiye)
gözleri oyulası (Fethiye)
gözlerini toprak doyurası (Fethiye)

¹⁴ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2003, s.979.

¹⁵ A.e., s. 980.

gözü bizde kıcı külde kalası (Fethiye)
kahrolası (Fethiye)
karaltısı kaybolası (F.Akçın, TFA)
kefeni biçilesi (Fethiye)
kıymetlisinden bulası (Fethiye)
kıymetlisini yitiresi (Fethiye)
kızılkurttan gedesi (Fethiye)
konuşamaz olası. (Fethiye)
kökü kuruyası (Fethiye)
kur'an çarpası (Fethiye)
ocağı batası (Gümüşhane, TFA)
sarı sıtmalar tutası. (Fethiye)
yatağında öküz gibi yatıp durası. (Fethiye)
yerler yutası seni (F.Akçın, TFA)
yuvası yıkılası (Fethiye)
yüzünde yemeceler çıkası (Fethiye)

3.3.2. -AsI -cA İle Kurulan Sıfat-Fiil Grupları

Eşitlik, karşılaştırma, benzerlik görevinde bir isim çekim eki olan –cA eki, kalıplaşma yoluyla bir yapım ekine dönüşmüş ve sıfat, zarf, ad türetmiştir.¹⁶

-cA eki -AsI eki üzerine gelerek pekiştirici sıfat yapar. Bunlar çoğunlukla beddua, nadir olarak da dua niteliğindedir:

“Geberdi” haberleri gelesice. (Fethiye)
Al duvaklı gelin yüzcezleri görmeyesice. (Fethiye)
Acıdan dörüm dorum döreleyesice. (Fethiye)
Acıdan geberesice. (Fethiye)
Adı batasıca (Alanya) (Kolay, TFA) (Fethiye)
Adı ellerde duyulasıca. (Alanya)
Adı metel olasıca. (Alanya)

¹⁶ Zeynep Korkmaz, A.e., s. 36.

Afatlar alasıca. (Fethiye)
Afatlara uğrayasıca. (Fethiye)
Afet gelesice. (Alanya)
Afet ölümlerinden gidesice. (Alanya)
Ağı düğü olasıca. (Alanya)
Ağı düğü yiyesice. (Alanya)
Ağrılardan gedesice. (Fethiye)
Ağrıları dinmeyesice. (Fethiye)
Ağulardan gedesice. (Fethiye)
Ağzı al kanlar içinde kalasıca. (Alanya)
Ağzı eğrilesice (Fethiye)
Ağzı yumulu kalasıca. (Gaziantep Ağzı II)
Ağzına köpek sıçasıca. (Alanya)
Ağzına kurt düşesice. (Alanya)
Ağzından burnundan kan gelesice. (Alanya)
Ağzını mahşer köpekleri dalayasıca. (Alanya)
Ağzını şeytanlar çarpasıca. (bkz. Alanya) (Alanya)
Ahir nefeste dinsiz imansız gidesice. (Alanya)
Ak dastarlıya hasret gedesice. (Fethiye)
Ak günler görmeyesice. (Alanya)
Aklı çıkasıca. (Alanya)
Aklı kuruyasıca. (Alanya)
Al duvaklı gelinlere hasret gedesice. (Fethiye)
Al gömleği gelesice. (Alanya)
Alanda kalasıca. (Alanya)
Allah canını almayasıca. (Suşehri)
Allah ömür veresice. (Sorgun, TFA)
Allah'ın zulmüne gazabına uğrayasıca. (Alanya)
Allah'ından bulasıca (Kolay, TFA)
Alnına kara yazılar yazılasıca. (Fethiye)
Altına sıçasıca. (Nevşehir- Acıgöl)
Anasız kalasıca. (Fethiye)
Ansızına gidesice (Kolay, TFA)
Aпіşı ayrılasıca. (Alanya)

Arı namusu kesilesice. (Alanya)
At üstünde gezesice (Sorgun, TFA)
Ayağı kırılasicı. (Nevşehir- Acıgöl)
Ayağına kör mih batasicı (Gaziantep Ağzı II)
Baba çıkasicı. (Tokat, TFA)
Baba tutasıcı. (Tokat, TFA)
Babalar yiyesice. (Suşehri)
Baş ağrısından gedeticik. (Fethiye)
Baş aşağı gelesicik. (Fethiye)
Başı dertten ırılmayasıcı. (Nevşehir- Acıgöl)
Başı kopasicı. (Fethiye)
Başına buturıyasıcı. (çılgnılığa) (Gaziantep Ağzı II)
Başını bağrını yiyesice. (Murtçu)
Başını bulmayasicı (Fethiye)
Başını yeyesice (Fethiye)
Başını yiyesice. (Alanya)
Behleye çıkasicı (Sorgun, TFA)
Bekarlıktan kurtulmayasicı. (Fethiye)
Belasını bulasicı. (Fethiye)
Beli bükülesice. (Fethiye)
Beli bükülmeyesice. (Alanya)
Benden büyük dertler çıkarasicı. (Alanya)
Bet bereket bulamayasicı. (Alanya)
Bilinmez görünmez dertlere uğrayasicı. (Alanya)
Bolluk yüzü görmeyesice. (Fethiye)
Boyanasıcı. (Gaziantep Ağzı II)
Boynu altında kalasicı. (Alanya) (Fethiye)
Boynu bükük kalasicı. (Fethiye)
Çaresiz dertlere kalasicı. (Alanya)
Boynu kırılasicı. (Suşehri)
Boynuna lanet halkası geçesice. (Fethiye)
Boyu devrilesice (Sorgun, TFA)
Boyu devrilesice. (Fethiye)
Böğrü delinesice. (Fethiye)

Böğründen devrilesice. (Alanya)
Böğründen vurulasıca. (Fethiye)
Bu boydan yukarı çıkmayasıca. (Suşehri)
Bulunmaz bilinmez dertlere iftiralara uğrayasıca. (Alanya)
Bulutsuz havada, başına yıldırımlar düşesice. (Fethiye)
Burnundan fiti fitil gelesice. (Alanya)
Büyümeysesice. (Gaziantep Ağzı II)
Can alıcılara denk (rast) gelesice. (Fethiye)
Canavarlar yiyesice. (Fethiye)
Canavarlar (kurt) yiyesice (Sorgun, TFA)
Canavarların önüne gerilesice. (Fethiye)
Canı çıkasıca. (Alanya)
Canı çıkasıca. (Bartın)
Canını, bağrını yiyesice (Kolay, TFA)
Cehennem kütüğü olasıca. (Yund)
Cehennemin dibine giresice - (Fethiye)
Cenazesi çıkasıca. (Suşehri)
Cennet yüzü görmeyesice. (Fethiye)
Cennete gidesice (Sorgun, TFA)
Ciğer ağrılarından gidesice. (Alanya)
Ciğerinden eriyip kan kusasıca. (Alanya)
Ciğerinden vurulasıca (Sorgun, TFA)
Ciğerinden yanasıca. (Sındırgı, TFA)
Cin çarpasıca. (Fethiye)
Cinler çarpasıca, şeytanından bulasıca. (Fethiye)
Cuma günü ölesice (Sorgun, TFA)
Çarpıntılara uğrayasıca. (Alanya)
Çatdıdak çatlıyasıca (Kolay, TFA)
Çat pat okuna uğrayasıca. (Alanya)
Çatadak çatlayası (Fethiye)
Çatı patı ayrılasıca. (Alanya)
Çatı patı çıkasıca. (Alanya)
Çatı patı dağılasıca. (Alanya)
Çatlayasıca. (Nevşehir- Acıgöl)

Çatmacığından kalasica. (Murtçu)
Çeksin çekesice. (Alanya)
Çenesi çatılasica. (Alanya)
Burnu kırılasica. (Fethiye)
Çenesi çıkasica (Alanya)
Çenesi kitlenesice (Kolay, TFA)
Çenesine ak bezler yetişmeyesice. (Fethiye)
Çenesine çay taşları düşesice. (Alanya)
Çenesine gökbezler yetişmeyesice. (Sındırgı, TFA)
Çırası sönesice. (Yund)
Çor çocuk yüzü görmeyesice. (Alanya)
Çorbası taşa kalasica. (Alanya)
Çorunda çocuğunda göresice (bulasica) (Alanya)
Çorunun çocuğunun hayrını görmeyesice. (Alanya)
Çoşmayasica. (Alanya)
Çotu çıkasica. (Alanya)
Çukuru kazılasica. (Fethiye)
Dalı budağı kıruyasica. (Fethiye)
Davul önünde gidesice (Sorgun, TFA)
Defteri dürülesice. (Alanya)
Defteri dürülesice. (Çolaklı, TFA)
Defteri dürülesice. (Sındırgı, TFA)
Değirmende zavar bekleyesice. (Nevşehir- Acıgöl)
Dert bulup dermanlar arayasica. (Fethiye)
Dert yeyesice. (Fethiye)
Dımıksız olasica. (dımık: köşe) (Nevşehir- Acıgöl)
Dili boğazına kaçasica. (Fethiye)
Dili dönmeyesice. (Fethiye)
Dili kopasica. (Fethiye)
Dili kopasica. (Suşehri)
Dilinde kara yakmalar çıkasica. (Çolaklı, TFA)
Dilini eşek arısı sokasica (Sorgun, TFA)
Dini imanı kuruyasica. (merhametsiz) (Alanya)
Dininde bulasica. (Çolaklı, TFA)

Dinsiz imansız gidesice. (Alanya)
Dinsiz, imansız gedeseice. (Fethiye)
Dirliği bozulasıca. (Fethiye)
Dirlik bulmayasıca. (Fethiye)
Dirlik görmeyesice. (Fethiye)
Dizinden bulasıca. (Fethiye)
Dizlerini dövesice. (Fethiye)
Doğram doğram doğranasıca. (Fethiye)
Domalan yiyesice. (Sındırgı, TFA)
Domuz ölümlerinden gedeseice. (Fethiye)
Domuz ölümünden gidesice. (Alanya)
Domuz ölümünden ölesice. (Sındırgı, TFA)
Domuz ölümüyle ölesice (Sorgun, TFA)
Döklü yığıla kalasıca. (Alanya)
Döl dölet sahibi olmayasıca. (Fethiye)
Dölu döşü Karadeniz'e dökülesice. (Çolaklı, TFA)
Dört kıçı göve gelesice (Sorgun, TFA)
Duvaklara hasret gidesice. (Fethiye)
Düğünü dürüle kalasıca. (Alanya)
Dünya evi görmeyesice. (Alanya)
Dünyasına doymayasıca koca domuz. (Fethiye)
Dünyasına doymayasıca. (Fethiye)
Düşmana muhtaç olasıca. (Nevşehir- Acıgöl)
Düşmanın gözü kör olasıca (Sorgun, TFA)
Ekmek bulup yiyemeyesice. (Alanya)
El eşik görmeyesice. (Alanya)
El kapısından kurtulmayasıca. (Alanya)
El yüzüne çıkamayasıca. (Alanya)
Elden ayaktan kesilesice. (Fethiye)
Eli böğründe kalasıca. (Fethiye)
Eli kırılasıca. (Nevşehir- Acıgöl)
Eline kına yakıp da başına duvak örtmeyesice. (Alanya)
Elini yılan sokasıca. (Fethiye)
Ellere kalasıca. (Suşehri)

Elleri büzülesice. (Bartın)
Elleri tahtaya döşenesice. (Suşehri)
Ellerin, küllenmiş, sokak süpürgesi olasıca. (Fethiye)
Er yüzü görmeyesice. (Alanya) (Fethiye)
Ermeyesice. (Fethiye)
Ersiz kalasıca (Fethiye)
Ev bark olmayasıca. (Alanya)
Ev bark sahibi olmayıp da çor çocuk sahibi olamayasıca. (Alanya)
Evde kalasıca. (Alanya)
Evden evin önüne inemeyesice. (Alanya)
Evi bağı döklü yığıla kalasıca. (Alanya)
Evi başına göçesice. (Fethiye)
Evine barkına baykuşlar tüneyesice. (Alanya)
Evine baykuş tüneyesice (Sorgun, TFA)
Evlat yüzü görmeyesice. (Alanya)
Evsiz, ocaksız kalasıcalar. (Fethiye)
Fena yollara düşesice. (Fethiye)
Gavur elinde kalasıca (Sorgun, TFA)
Gavur elinde yasır galasıca. (Fethiye)
Gavur eline yesir düşesice. (Fethiye)
Gavur mezarına konasıca. (Çolaklı, TFA)
Gavur ölümüyle ölesice (Sorgun, TFA)
Geberesice (Bartın) (Kolay, TFA) (Sorgun, TFA) (Suşehri)
Gebermeyesice. (Nevşehir- Acıgöl) (Suşehri)
Gebertme okuna uğrayasıca. (Alanya)
Gelin olasıca (Sorgun, TFA)
Gelip de görmeyesice. (Fethiye)
Genç arkası yere gelesice (Sorgun, TFA)
Gençliğinin hayrını görmeyesice. (Alanya)
Germece gerilesice (Gaziantep Ağzı II)
Gidip de gelmeyesice. (Fethiye)
Gittiği yerlerden dönmesice. (Fethiye)
Gittiği yerlerden gara habarları gelesice. (Fethiye)
Göbeği çatlayasıca. (Fethiye)

Göbeğinden vurulasıca (Sorgun, TFA)
Gök ciğerinden yanasıca. (Sındırgı, TFA)
Gök çalılıca mezarlara giresice. (Fethiye)
Görmediği kalmayasıca. (Alanya)
Görmez ağırlara uğrayasıca (Alanya)
Görünmez ağırlara uğrayasıca. (Alanya)
Göz otuna veresice. (Alanya)
Göze gelesice. (Fethiye)
Gözleri akasıca. (Fethiye)
Gözleri kör olasıca (Sorgun, TFA)
Gözleri kör olasıca (Sorgun, TFA)
Gözlerinin elifi söyünesice (Kolay, TFA)
Gözü akasıca. (Alanya)
Gözü çıkasıca. (Alanya)
Gözü eline gelesice. (Alanya)
Gözü kayasıca. (Fethiye)
Gözü kapanası (Fethiye)
Gözü kör olasıca, duvarlar çalasıca. (Gülner, TFA)
Gözü kör olasıca. (Konya, TFA)
Gözü kör olasıca. (Nevşehir- Acıgöl)
Gözüne dizine durasıca. (Alanya)
Gözünü kara toprak doyurasıca. (Alanya)
Gün güneş görmeyesice. (Alanya) (Fethiye)
Gün güneş yüzü görmeyesice (Alanya)
Günü yetesice. (Fethiye)
Güvendiği dallar eline gelesice (Yund)
Güveyi olasıca (Sorgun, TFA)
Hacı olasıca (Sorgun, TFA)
Hasbanın pekini yiyesice (F.Akçın, TFA)
Hasta döşeklerinde eriyesice. (Konya, TFA)
Hayrını görmeyesice. (Fethiye) (Konya, TFA)
Hecil olasıca. (Alanya)
Hıncır eti yiyesice. (Alanya)
Hışımlar inesice. (felç) (Alanya)

Hışmına dikilesice (Kolay, TFA)
Hoş günler görmeyesice. (Fethiye)
Hoş günlere hasret gedesice. (Fethiye)
Hoşbeşlere hasret gedesice. (Fethiye)
İssız bellerde kalasica. (Fethiye)
İç ağrısına uğrayasica. (Alanya)
İçine oturasica. (Alanya)
İki ayakların bağlanasica. (Kaymakçı, TFA)
İki gözleri kör olasica. (Fethiye)
İki gözü kör olasica. (Alanya)
İki yakası bir araya gelmeyesice (Sorgun, TFA)
İki yakası bir araya gelmeyesice. (Alanya)
İmansız gidesice. (Alanya)
İnce ağırlardan gidesice. (Murtçu)
İnim inim inleyesi. (Fethiye)
İnim inim inleyesice. (Alanya)
İsmi cismi belirsiz olasica. (Fethiye)
İt rezil olasica irezil müttezil kalasica. (Alanya)
İte kurda yem olasica. (Alanya)
İyi gün görmeyesice. (Alanya)
Kanlı kefeni gelesice. (Alanya)
Kahrolasica (Alanya) (F.Akçın, TFA)
Kalkılmaz yataklara yatası. (Fethiye)
Kalmayasica. (Alanya) (Besni)
Kalmayıp da yer çekesice. (Alanya)
Kalmayıp onmayı bitmeyesice. (Alanya)
Kan kusasica (Kolay, TFA)
Kan tutasica. (Alanya) (Alanya)
Kan tüküresice. (Fethiye)
Kan, irin kusasica (Alanya)
Kanı kuruyasica. (Fethiye)
Kanı, altına akasica. (Nevşehir- Acıgöl)
Kanlı gömleği gelesice. (Alanya)
Kanlı göynepleri gelesice. (Fethiye)

Kapı kapı dolaşığ dilenesice. (Alanya)
Kapılarda kalası. (Fethiye)
Kapılarda oturup diplere (aşağılara) bakasıca. (Fethiye)
Kapılarda oturup yollan gözleyesice. (Fethiye)
Kapısına kara kilitler asılasıca. (Alanya)
Kara belalara uğrayasıca. (Fethiye)
Kara ciğerinden eriyesice. (Fethiye)
Kara çukurları doldurasıca. (Fethiye)
Kara gıranlar giresice. (Fethiye)
Kara haberleri gelesice. (Alanya) (Fethiye)
Kara haberleri, kanlı gömleği gelesice. (Alanya)
Kara tahtaya çıkasıca (Sorgun, TFA)
Kara topraklara giresice. (Alanya) (Bartın)
Kara topraklar çekesice. (Alanya)
Kara yerler beğenesice. (Fethiye)
Kara yerler çekesice. (Fethiye)
Kara yerler yeyesice. (Fethiye)
Kara yerlere gark gedesice. (Fethiye)
Kara yerlere giresice. (Fethiye)
Kara yerlere tez vakitte giresicik. (Fethiye)
Kara yılanlar kusasıca. (Alanya)
Kara yılanlar sokasıca. (Fethiye)
Karaciğerinden vurulasıca (F.Akçın, TFA)
Karalar bağlayasıca. (Fethiye)
Karanlık gün görmeyesice (Sorgun, TFA)
Kardeş yüzü görmeyesice. (Alanya)
Karış kuruş iki büküm olasıca. (Alanya)
Karnı dağılasıca (Alanya)
Karnında görüp de kucağında görmeyesice. (Alanya)
Kaşı kalkmayasıca, yüzü gülmeyesice. (Fethiye)
Kavak gibi güldüredik yıkılasıca. (Fethiye)
Kaynar kazanlara düşesicik. (Fethiye)
Kaynar yere gidesice. (Alanya)

Kazandığını tadı tuzu ile yiyemeyesice. (Alanya)
Kazanıp da yiyemeyesice. (Alanya)
Kefene giresice (Sorgun, TFA)
Kefeni dürülesice. (Nevşehir- Acıgöl)
Kemikleri kırılasic. (Alanya)
Kepeği kesilesice (Gaziantep Ağzı II)
Kıçında kara çıban çıkasica. (Nevşehir- Acıgöl)
Kıran gelesice. (Nevşehir- Acıgöl)
Kıran giresice. (Alanya) (Bartın) (Fethiye) (Murtçu)
Kırk gün uğrünüsice. (Nevşehir- Acıgöl)
Kısmeti çıkmayasica. (Fethiye)
Kısmeti kesilesicik. (Fethiye)
Kızgın okuna uğrayasica. (Alanya)
Kim vurduya gedeseice. (Fethiye)
Koca yüzceğizleri görmeyesice. (Fethiye)
Köhüt yılanları sokasica. (Fethiye)
Kökü kesilesice. (Alanya)
Kökü kuruyasica. (Alanya)
Köküne kıran giresice (Yund)
Köküne kıran giresice. (Alanya)
Kör kötürüm olasic. (Fethiye)
Kör kurşuncuklar yiyesice. (Kaymakçı, TFA)
Kör kurşundan gidesice. (Alanya)
Kör kurşunlara gelesice (Sorgun, TFA)
Kör kuyulara düşesicik. (Fethiye)
Kör kuyuya düşesice. (Besni)
Kör nazarlara uğrayasica. (Alanya)
kör olasic. (Fethiye)
Kör şeytanından bulasic. (Sındırgı, TFA)
Kötürüm olasic. (Nevşehir- Acıgöl)
Kudurasica. (Bartın)
Kudurmuş başını yiyesice. (Alanya)
Kudurup da başını dağlara alıp gidesice. (Sındırgı, TFA)
Kudurup da başını yeyesice. (Alanya) (Fethiye) (Sındırgı, TFA)

Kudurup da etini yiyesice (Kolay, TFA)
Kuduz canını yiyesice. (Alanya)
Kuduz okuna uğruyasıca (Alanya)
Kurşun deşesice. (Gaziantep Ağzı II)
Kurşun önüne gelesice. (Sındırgı, TFA)
Kurtlara kısmet olasıca. (Fethiye)
Kuru iftiralara uğrayasıca. (Alanya)
Kuruya dikile kalasıca. (Alanya)
Kuruya kalasıca (Yund)
Kuyruğu titreyesice. (Fethiye)
Lanet olasıca (Alanya) (F.Akçın, TFA)
Malamat kalasıca. (Alanya)
Meymeneti, bereketi artasıca. (Alanya)
Mezarda hortlayasıca. (Bartın)
Mezarını sin kurtlar deşesice. (Alanya)
Muradına ermeyesice. (Alanya)
Muradına ermiyesice (F.Akçın, TFA)
Müne tutamayasıca.(ev) (Alanya)
Nefesi kesilesice. (Alanya)
Nesli tükenip de kökü kesilesice. (Alanya)
Nurda yatasıca (Sorgun, TFA)
Ocağı batasıca. (Murtçu)
Ocağı dürülesice. (Alanya)
Ocağı kör olasıca. (Kaymakçı, TFA)
Ocağı küllenesice. (Alanya)
ocağı sönmeysesice. (Alanya)
Ocağı tütesice. (Alanya) (Fethiye)
Ocağı tütmeyesice. (Fethiye)
Ocağıma bir güğüm kaynar su döktü; yetişmeyip onmayıp bitmeyesice. (Alanya)
Ocağına kaynar sular dökülesice. (Alanya)
Odu ocağı kör olasıca kafir. (Kaymakçı, TFA)
Odu ocağı küllenesice. (Alanya)
Odu ocağı sönesice. (Alanya)
Odu Oğlunda kızında bulasıca. (Alanya)

Of demeden gidesice. (Alanya)
Oklava yutasica. (Nevşehir- Acıgöl)
Onmayasica (Alanya) (F.Akçın, TFA)
Onmayıp bitmeyesice. (Alanya)
Ölet gelesice. (Alanya)
Ölmeyesice (Sorgun, TFA)
Ölmeyip de sürünesice. (Alanya)
Ölüsü çıkasica. (Alanya)
Ölüsü denizlerde kalası. (Fethiye)
Ölüsü gayfalarda kalası. (Fethiye)
Ömrü günü tükenesice. (Gaziantep Ağzı II)
Ömrü kesilesice. (Alanya)
Ömrü tükenesice. (Suşehri)
Ömrünün hayrını görmeyesice (Alanya)
Ötekinin yaşına ermeyesice. (Alanya)
Papucuna ip takasica. (Kaymakçı, TFA)
Para parça olasica. (para) (Alanya)
Paramparça olasica. (Alanya)
Patlayasica (F.Akçın, TFA)
Peklenesice. (Suşehri)
Sabaha kadar şişip geberesice. (Fethiye)
Sabaha sağ çıkmayasica. (Alanya)
Sabaha kadar şişip kalasica. (Sındırgı, TFA)
Sakalı ağarasica. (Alanya)
Sakalı ağarasica. (Besni)
Sangıdak devrilesice. (Sındırgı, TFA)
Sarı arılar sokasica. (Alanya)
Selamete ermeyesice. (Fethiye)
Selamete ermeyesice. (Fethiye)
Seni gidi eli, ayağı kınlasica. (Fethiye)
Seni gidi eli, ayağı kırılasic. (Fethiye)
Seni gidi elleri kırılasic seni. (Fethiye)
Seni gidi elleri kırılasic seni. (Fethiye)
Sıracalara uğrayasica. (Alanya)

Sırtından soykası çıkasica. (Alanya)
Sidiği durasica. (Nevşehir- Acıgöl)
Sininde yatmayasica. (ölünün ardından) (Gaziantep Ağzı II)
Sinsilesi kesilesice. (Alanya)
Siydivakasına uğrayasica. (Konya, TFA)
Sol böğründen bulunasica (Sorgun, TFA)
Soykasından bulasica. (Murtçu)
Soyu kesilesice. (Fethiye)
Soyu kuruyasica. (Fethiye)
Soyu sopu kesilesice. (Alanya)
Suyu ılıyasica. (Alanya)
Suyu ısınasica (Fethiye)
Şeytan şerrine uğrayasica. (Fethiye)
Şeytanından bulasica. (Fethiye)
Şeytanlar çarpasica. (Fethiye)
Tabanı dağılasica. (gidip gelmeye) (Alanya)
Tahtaya çıkasica (Sorgun, TFA)
Tanrı alasica. (Besni)
Taş kesilesice (Kolay, TFA)
Teneşire uzatılasica. (Fethiye)
Tez becenlere uğrayasica. (Alanya)
Titreyik bulasica. (Fethiye)
Tomurcukları solasica. (Fethiye)
Türemeyesice. (Alanya)
Türemeyesice. (Murtçu)
Uçkur çözmeden geberesice. (evlilik) (Alanya)
Uçkuru elinde kalasica. (Alanya)
Uçkurunu eller çözesice. (düşkünlük) (Alanya)
Ufacık ayaklıya hasret gedesice. (Fethiye)
Unu olmayasica. (Nevşehir- Acıgöl)
Ücütürılasica (ücütürılasica). (Alanya)
Üzerinden soykası çıkasica. (Alanya)
Vakitsiz gidesice. (Suşehri)
Vakitsiz ölümlerden gedesice. (Fethiye)

Ya gidi gittiği yoldan dönmeyesice ya! (Fethiye)
Yarına çıkmayasica (F.Akçın, TFA)
Yaşı kara gelesice (Gaziantep Ağzı II)
Yaşına ömrüne doymayasica. (Gaziantep Ağzı II)
Yatmayıp da ben gelesiye dikilesice. (Alanya)
Yedi kat yerin dibinde kaynıyasica (Kolay, TFA)
Yediği bal olasıca (Sorgun, TFA)
Yemecelerden gedesice. (Fethiye)
Yeni yanı yere gelesice. (Gaziantep Ağzı II)
Yer alasıca (Fethiye)
Yer çekesice. (Alanya) (Fethiye)
Yer çiçeği olasıca. (Alanya)
Yer yatağı boş kalasıca (Alanya)
Yer yetim kalasıca. (Alanya)
Yer yeyesice. (Fethiye)
Yer yurt tutamayasica. (Alanya)
Yere batasıcık (Fethiye)
Yere giresice. (Fethiye)
Yere serilesicik. (Fethiye)
Yerin dibine batasıca. (Alanya)
Yerin dibine geçesice. (Fethiye)
Yerin dibine giresice. (Suşehri)
Yersiz yurtsuz kalasıcık. (Fethiye)
Yeşermeyesice. (Gaziantep Ağzı II)
Yetişmeyesice. (Nevşehir- Acıgöl)
Yetmeyesice. (Gaziantep Ağzı II)
Yetmiş yerde yetmiş belaya uğrayasıca (F.Akçın, TFA)
Yığıla kalasıca (F.Akçın, TFA)
Yılanlar sokasıca. (Fethiye)
Yiğit iken yitesice. (Alanya)
Yiğit olasıca (Sorgun, TFA)
Yiğit ölümlerine uğrayasıca. (Alanya)
Yiyecek ekmeğe muhtaç olasıca. (Fethiye)
Yok ol, yok olasıca. (Alanya)

Yoldan çıkasıcık. (Fethiye)
Yolunu sapıtasıca. (Fethiye)
Yurdu yuvası dağılasıca. (Alanya)
Yurt yuva tutamayasıca. (Alanya) (Gaziantep Ağzı II)
Yuvası yıkılasıca. (Fethiye)
Yüzü donu kara olasıca da ahrette kara gidesice. (Murtçu)
Yüzüne kaynar sular dökülesice. (Alanya)
Yüzünü şeytanlar göresice. (Alanya)
Yüzünü teneşir tahtası göresice. (Alanya)
Zehir içesice. (Fethiye)
Zehir yeyesice. (Fethiye)
Zengin olasıca (Sorgun, TFA)
Zıbarasıca. (Suşehri)
Zıbarasıca. (zorla yatma) (Alanya)
Zıkkımın kökünü yiyesice. (Alanya) (Gülнар, TFA) (Yund)
Zıkkımın pekini yiyesice. (Alanya)
Zukkumun pekini yiyesice (F.Akçın, TFA)

3.3.3. -AsI -cIk İle Kurulan Sıfat- Fiil Grupları

Tüm kalıp sözler içinde yalnızca Fethiye’ye ait olanlarda görülen bir kullanım ise -AsI sıfat-fiil ekinden sonra getirilen -cIk yapım ekiyle kurulan sıfat-fiil gruplarıdır.

Sıfatlara genellikle küçültme, pekiştirme, sevgi, acıma anlamları katan -cIk isimden isim yapım eki burada -cA ekinin yukarıda sözü edilen görevine benzer bir biçimde beddua oluşturmak için kullanılmıştır.

Acıdan kıvrım kıvrım kıvrılasıcık. (Fethiye)
Akılsız köpek gibi bayramda sılaya gedesticik. (Fethiye)
Aklı çıvasıcık (Fethiye)
Aklı dağılasıcık. (Fethiye)
Aklı sıçrayasıcık. (Fethiye)
Aklını çıvdırasıcık. (Fethiye)

Analık eline kalasıcık. (Fethiye)
Anasız, babasız kalasıcık. (Fethiye)
Başı dönesicik. (Fethiye)
Boş böğründen vurulasıcık. (Fethiye)
Burnu sürtülesicik. (Fethiye)
Cehennem kütüğü olasıcık. (Fethiye)
Cehenneme çavuş olasıcık. (Fethiye)
Ciğerinden guruyasıcık. (Fethiye)
Ciğerinden vurulasıcık. (Fethiye)
Ciğerinden yanasıcık. (Fethiye)
Çenesi çekilesicik. (Fethiye)
Çenesi kopasıcık. (Fethiye)
Dalı budağı kırılasıcık. (Fethiye)
Defteri dürülesicik. (Fethiye)
Deli divane olasıcık. (Fethiye)
Dellenip dağa ağasıcık. (Fethiye)
Dili ensesinden çekilesicik. (Fethiye)
Dilim dilim dilinesicik (Fethiye)
Dillere düşesicik. (Fethiye)
Domuz olasıcık. (Fethiye)
Domuz olasıcığın dölü. (Fethiye)
Dört kolluya binesicik. (Fethiye)
El kapılarına düşesicik. (Fethiye)
Elden ayaktan düşesicik. (Fethiye)
Eli böğründe kalasıcık. (Fethiye)
Eli yanma gelesicik. (Fethiye)
Eli, ayağı kırılasıcık. (Fethiye)
Elleri kopasıcık. (Fethiye)
Evde kalasıcık. (Fethiye)
Gavur ellerinde ölesicik. (Fethiye)
Geberesicik. (Fethiye)
Gözleri akasıcık. (Fethiye)
Gözleri dönesicik. (Fethiye)
Gözleri gök kandil olasıcık (Fethiye)

Gözleri görmeyesicik.. (Fethiye)
Gözleri kör olasıcık. (Fethiye)
Gözleri kör, dizleri topar olasıcık. (Fethiye)
İki ayakları topar olasıcık. (Fethiye)
İki elleri çolak, iki dizleri topar olasıcık. (Fethiye)
İki elleri tutmayasıcık (Fethiye)
İki gözleri kör olup da, iki dizleri topar olasıcık. Ne edin (edeyim) gayri?..
(Fethiye)
Karakollardan gelmeyesicik. (Fethiye)
Kıran giresicik. (Fethiye)
Kökü kesilesicik. (Fethiye)
Köküne kıran giresicik. (Fethiye)
Kötü yola düşesicik. (Fethiye)
Kötürüm olasıcık. (Fethiye)
Kudurup da dağlara ağasıcık. (Fethiye)
Kur'an çarpasıcık. (Fethiye)
Kurşunlara gerilesicik. (Fethiye)
Nahha! Gavur içinde kalasıcık. (Fethiye)
Nahha! Ortalığa düşesicik. (Fethiye)
Ömrü tükenesicik. (Fethiye)
Sellere kapılasıcık. (Fethiye)
Sesi soluğu çıkmayasıcık. (Fethiye)
Sesi soluğu çıkmayasıcık. (Fethiye)
Sesi yer altından gelesicik. (Fethiye)
Teneşire gerilesicik. (Fethiye)
Teneşire uzatılasıcık. (Fethiye)
Trafik canavarı götüresicik. (Fethiye)
Vurucular vurasıcık. (Fethiye)
Ya gidi adı sanı batasıcık ya. (Fethiye)
Ya gidi canavar yeyesicik ya! (Fethiye)
Ya gidi gara kıran giresicik ya! (Fethiye)
Ya gidi gara yılan sokasıcık ya! (Fethiye)
Ya gidi kör şeytanlar çarpasıcık ya! (Fethiye)
Ya gidi sesi kısılasıcık ya! (Fethiye)

Ya gidi yanaralardan gedescik ya! (Fethiye)
Yağlı kurşunlardan gedescik. (Fethiye)
Yağlı kurşunların önüne gerilesicik. (Fethiye)
Yaşı kesilesicik. (Fethiye)
Yaşını yer alasıcık. (Fethiye)
Yaşını yerler alasıcık ya. (Fethiye)
Yatağa düşesicik. (Fethiye)

3.3.4. -dIk Sıfat-Fiil Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grupları

Ağızlarına kurban olduğum. (Fethiye)
Kadasını aldığım. (Gaziantep Ağzı II)
Boylarına boşlarına kurban olduğum (Fethiye)

3.3.5. Sıfat Tamlaması Biçiminde Olanlar

Kırk bir kere maşallah. (Fethiye) (Kaymakçı, TFA) (Özergin, TFA)

3.3.6. İsim Tamlaması Biçiminde Olanlar

Başını yeyesice köpeğin dölü. (Fethiye)

3.4. Kalıp Sözlerde Ölçülü ve Kafiyele Söyleyişler

Kalıp sözlerde söyleyişte akıcılığı sağlamak, sözün akılda kalmasını da kolaylaştırmak için ölçülü ve kafiyele söyleyişlere başvurulmuştur. Kimi kalıp sözler hem kafiyele hem de hece ölçülü olarak kullanılmışken kimilerinde de cümle içinde iç kafiyelele görölmektedir.

Aşağıda kimi benzer söyleyişlerden biri dizeler halinde kimileri de aynı biçimde söylendiğı halde düz yazı cümlesiyle yer almaktadır. Bunun sebebi bu sözlerin, sözün alındığı kaynaktaki biçimleriyle aşağıya aktarılmış olmalarıdır.

Geceniz iyi olsun
Uykunuz koyu olsun
Taş gibi yatasınız
Kuş gibi kalkasınız (Tan, ÖSH, s. 67)

Biz yedik Allah artırsın
Sofrayı kuran kaldırsın (Tan, ÖSH, s. 67)

Sofraya nur
Kaza bela geri dur
Hane sahibi olsun mamur (Tan, ÖSH, s. 67)

Uyku geldi bedene
Allah razı olsun kalkıp gidene (Tan, ÖSH, s. 67)

Azıcık aşın olsun
Kavgasız başın olsun
Bu dünyada doğruluk
Yoldaşın olsun (Tan, ÖSH, s. 67)

Er urbası giyesin
Er ekmeği yiyesin (Tan, ÖSH, s. 67)

İyiliğimi isteyen iyiliğini göreyim
Kötülüğümü isteyen helvasını yiyeyim (Tan, ÖSH, s. 67)

Elemtene fiş, kem gözlere şiş (Tan, ÖSH, s. 67)

Ey bâr-ı Hudâ, ver bana bir taç
Nâmerde değil, merde bir eyleme muhtaç (Tan, ÖSH, s. 68)

Çok diyar-ı gurbet gezdim, giymedim başıma taç
Ne zengini tok gördüm, ne fakiri aç
Yâ Rab öyle bir feyz-i kanaat ver ki
Nâmerde değil, merde dahi eyleme muhtaç (Tan, ÖSH, s. 68)

Yâ Rab beni aleme serr-i taç etme
Pek de sefillere emvaç etme

Bana öyle bir kanaat ver ki
Nâmerde değil, bir ferde muhtaç etme (Tan, ÖSH, s. 68)

Bana kemlik edenler, daima iyilikle yâd olsun
Kusurumu gözleyenler, dembedem ömrü mezid olsun
Yıkanlar hatır-ı nâşâdımı, Yâ Râb şâd olsun
Benim için nâmerd diyenler, bermurâd olsun (Tan, ÖSH, s. 68)

Yola yolladım seni,
Yollar yormasın seni
Hızır tutsun elinden
Bana yollasın seni. (Fethiye)

Bismilllah ile düştüm yola
Selam verdim sağa sola
Dört bir yanım demir kale
Hazreti Ali yoldaşım ola. (Fethiye)

O yanım keçe, bu yanım keçe, eline helal süt emmiş geçe. (Van Duaları II, TFA)

Afiyet olsun Bal olsun Şeker olsun Top top et olsun. (Fethiye)
Afiyet olsun, top top et olsun. (Fethiye)
Su gibi ömrün uzun olsun
Düğünün güzün olsun
Bir oğlun bir kızın olsun (Tan, ÖSH, s. 67)
Allah'tan sağlık, hükümetten aylık. (Fethiye)
Biz yedik Allah artırsın, sofrayı sona kalan kaldırsın." (Fethiye)
Arin yattım gulfun tuttum Ali, Veli, Muhammed dört yanlarımı dolan yat.
(Fethiye)

Çalış da hocalar ol, oku da paşalar ol. (Fethiye)
Gidip de gelmemek var, gelip de görmemek var, gel helallaşalım. (Fethiye)
Ağaçtan ola beşiğin, tutula bir çift ışığın, yıkıla evin uşağın, kapında it ulumasın.

(Van I, TFA)

Açık kapınız kapanmasın, düzeniniz bozulmasın. (Alanya)

Afsun afsun (efsun) avlasın, güneşi görsün kavlasın. (Konya, TFA)

Al çıka, mavi çıka, balam beki (belki) iki gözün çıka. (Van I, TFA)

Allah eve gire sevinesin, karın kötü çıka yerinesin. (Alanya)

Allah kimseyi yaz günü ayıransız, kış günü yorgansız, bayram günü oğlansız koymasın (etmesin). (Gaziantep Ağzı II)

Allah seni şer-i şeytandan, kuru bühtandan esirgeye. (Van Duaları I, TFA)

Allah, yazımızı yaz ede, kışımızı kış ... gelinimizi gelin ede, kızımızı kız. (Gaziantep Ağzı II)

Allah, zalimin zulmünden, şeytanın şerrinden muhafaza etsin. (Alanya)

Artsın eksilmesin, taşsın dökülmesin. (Gülnar, TFA)

Beşik dibine oturma, nenni nenni deyeme (Fethiye)

Bir elin asa, bir elin kese dilenirsin inşallah. (Fethiye)

Biz yedik yerine gelsin, Allah bereket versin, çalışanlara uzun ömür, öküzlerimize kuvvet versin. (Yemek duası) (Samsun, TFA)

Biz yedik yerine gelsin, yemeyenlerin canına değsin, koyup gidenler nur gölünde yatsın, çalışanlara uzun ömür versin, biriciğini bin etsin. (Samsun, TFA)

Büyük adam olasın, dallanasın budaklanasın, tam güleceğin zaman ağlayasın. (İçel)

Büyük adam olasın, dallanasın budaklanasın, tam güleceğin zaman ağlayasın. (Yund)

Çam ağacının özü, yandı kül oldu közü, dilerim Allah'tan kör olsun iki gözü. (Elmacık, TFA)

Çat başından, çarık ayağından eksilmesin. (Van II, TFA)

Çeşmecik üstünden atlayayım, eve varmadan patlayayım. (Çır.)

Çeşmecik üstünden atlayayım, top gibi patlayayım. (Çır.)

Delik delik olasın da sarart süzek olasın. (Gaziantep Ağzı II)

Derdin dermansız, yaran fermansız ola. (Van II, TFA)

Derdine derman, yarana merhem bulamayasın. (Van II, TFA)

Derdine derman, yarana merhem bulunmasın. (Alanya)

Dert verip hekime, deva verip hakime muhtaç olmayasın. (Erzurum, TFA)

Dul adama duvaksız, kör adama nikâhsız gedersin inşallah. (Fethiye)

Dul ere duvaksız, kör kişiye nikahsız gidesin. (Van II, TFA)

Elim iş, gözüm kuş, ne var bunda bir hamlelik iş. (iş duası) (Samsun, TFA)

Eşiklere basamaz ol, kapılara bakamaz ol. (Fethiye)

Gözü kör olasıca, duvarlar çalasica. (Gülнар, TFA)

Kabrimi bol eyle, cennetine yol eyle, etrafını gül eyle, kokayım durayım Yarabbi.
(Gülнар, TFA)

Kabrimi dar eyleme, işimi gücümü zor eyleme, kabirde beni, şaşırma,
zebanileri başıma üşürme Yarabbi. (Gülнар, TFA)

Kafan gövdenden çıka, ayağı da dik dur; ellerin dert görmeye gözlerin nur.
(Van II, TFA)

Kâh kalkasın, kâh düşesin, kızgın ateşte pişesin. (Van II, TFA)

Kızıl kızıl pişesin de kızıl ateşe düşesin (kızlara) (Gaziantep Ağzı II)

Kızsın, kızdırsın. (Diyarbakır)

Kör kişiye nikahsız, dul kişiye duvaksız gidesin. (Van III, TFA)

Sağ ol,var ol; Kesikkapı'ya muhtar ol! (Fethiye)

Oğlun uşağın on olsun, ambarın buğdayla dolsun. (Yozgat)

Oğlunla oba olasın, kızınla komşu olasın. (Gaziantep Ağzı II)

Oyum oyum oyulasica da samsak (sarımsak) gibi soyulasica. (Gaziantep Ağzı II)

Ömrün uzun olsun, düğünün güzün olsun. (İçel)

Para kazan pul olsun, ekin kazan kum olsun . (Sındırgı, TFA)

Seni gördüm kâhta otağda, lağda lağda kan kusasın; yana yana yata, yanı kara
tuta, yedi sene bir yan üstü yata. (Van III, TFA)

Sırat'ı yel gibi uçur, yıldırım gibi geçir, havuzu kevserden içir Yarabbi.
(Gülнар, TFA)

Siftah kişi oğlundan bereket Allah'tan. (Gaziantep Ağzı II)

Siftah senden bereket Allah'tan. (Özergin, TFA)

Suyu bardakta, tahtayı çardakta göresin. (Alanya)

Vay vay vaya batasın, vaya batasın, kürke kalasın. (Van IV, TFA)

Vere pişman olasın, döne düşman olasın; dert evin ben olayım. (Alanya)

Vurduğun yer et olsun, elin kolun küt olsun. (İçel) (Van IV, TFA)

Yaşın yelin kara ola, ömrün üç günlük ola. (Van IV, TFA)

Yat, baş ucunda bul; kalk, ayak ucunda bul. (Gülнар, TFA)

Yedik, içtik Allah artırsın, Allah Halil İbrahim bereketi versin, sofrayı sona kalan
kaldırsın. (Fethiye)

Yiğit iken yıkılasın, dal iken devrilesin. (Gaziantep Ağzı II) (İçel) (Van IV,
TFA) (Yund)

SONUÇ

Türkiye Türkçesinde Kalıp sözlerin incelendiği bu tezde değerlendirmeler anlam ve dilbilgisi yönünden ayrı ayrı yapılmıştır.

Anlamları bakımından kalıp sözler incelendiğinde bunların çok çeşitli söyleyiş özelliklerin sahip oldukları ve söz sanatları bakımından da bir hayli zengin oldukları görülmüştür; ancak söz sanatları bakımından değerlendirmeleri yapılmamıştır. Kalıp sözler içinde en hacimli bölümü beddualar oluşturmaktadır. Ardından dualar, yeminler ve günlük hayatta kullanılan sözler gelmektedir.

Kalıp sözlerde dini yaşamın ve inançların etkisi çok etkilidir. Bunun dışında topluma has bazı kültür öğelerine de rastlanmaktadır. Doğum, ölüm, hastalık gibi durumlarla ilgili inanç ve uygulamalardan da söz edilmektedir. Bu konularda fazla ayrıntıya inilmemiştir; çünkü bunlar daha çok folklor araştırmalarının konusudur.

Kalıp sözler dilbilgisi yönünde değerlendirildiğinde fiil çekimlerinin çoğunlukla basit kiplerde yapıldığı nadiren birleşik kiplerin kullanıldığı görülmüştür. Tasarlama kipleri özellikler dua ve beddualardaki bir şey talep etme anlamı düşünülerek daha çok kullanılmıştır.

Cümle yapılarında ağırlıklı olarak basit yapı görülmekle beraber diğer yapılardaki cümlelere de rastlanmaktadır.

Dil sürekli değişim içinde olan bir olgu olduğundan bazı kalıp sözlerin de zaman içinde kaybolması olasıdır. Bunların derlenmesi yolundaki çalışmalar geçmişte yapılmıştır. Bu tezde derlemelerden yararlanılmıştır. Bu konuda eksik bırakılan noktaların diğer araştırmacılar tarafından tamamlanmasını ummaktayız.

BİBLİYOGRAFYA / KAYNAKÇA

- Akalın, M. Sami: **Türk Folklorunda Kuşlar**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993.
- Akçın, Faik: “İlençler II”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 13-14, No: 155, 1962, s. 2556-2557.
- Aksan, Doğan: **Anadilimizin Söz Denizinde**, 2. bs., Ankara, Bilgi Yayınevi, 2006.
- Aksan, Doğan: **Türkçenin Gücü**, 8. bs., Ankara, Bilgi, Yayınevi, 2003.
- Aksan, Doğan: **Türkçenin Sözcük Varlığı**, Ankara, Engin Yayınevi, 2000.
- Aksoy, Ömer Asım: **Gaziantep Ağzı**, 3 c., C. 2, Deyimler, Meşhur Sözler, Atasözleri, Dualar, Beddualar; Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1945.
- Artan, Gündüz: “Gülner Folkloru, Dualar ve İlençler”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 13-14, No: 166, 1963, s. 3053.
- Artan, Gündüz: “Sındırğı’da Derlenen Dualar” **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 19-20, No: 223, 1968, s. 4678.
- Atılğan, Halil: **Murtçu Folkloru**, Ankara, Karaisalı Kaymakamlığı Yayınları, 2002.
- Aycan, Ünsal: “Van Atasözleri”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 13-14, Ocak 1963, sayı 162, s. ?
- Aytar, Selçuk: “Hastalığı Devretme Geleneği”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C.27, No: 322, 1976, s. 7938.

- Ayverdi, İlhan: **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, C.3, İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı, 2005.
- Başkan, Özcan: “Türkçede Dil-İçi Dünya Görüşü”, **Macit Gökberk Armağanı**, Ankara, y.y., 1983, s. 151-172.
- Bayrı, Mehmet Halil: **İstanbul Folkloru**, Ankara, Devlet Tiyatroları Yayınları, 1986.
- Baytop, Turhan: **Türkçe Bitki Adları Sözlüğü**, 2. bs., Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997.
- Beysanoğlu, Şevket: **Diyarbakır Folkloru**, 2 c., Diyarbakır, CHP Diyarbakır Halkevi Neşriyatı, 1943.
- Bingölçe, Filiz: **Kadın Argosu Sözlüğü**, İstanbul, Metis Yayınları, 2001.
- Boratav, Pertev Naili: **100 Soruda Türk Folkloru**, İstanbul, Koç Kültür Sanat ve Tanıtım Hizmetleri Tic. A.Ş., 2003.
- Bozkurt, Fuat: **Türkiye Türkçesi**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1995.
- Burdurlu, İbrahim Zeki: “Atasözlerimizin Cümle Yapısı II”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 17-18, No: 219, 1967, s.4561.
- Cilacı, Osman: “Dua”, **İslam Ansiklopedisi**, C. 9, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992, s. 529.
- Çağrı, Mustafa, “Beddua”, **İslam Ansiklopedisi**, C. 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992, s. 298.
- Çilsüleymanoğlu, Selahattin: **Bartın Halk Kültürü**, 3 c., Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1996.

- Dede, Behçet: “Erzurum Halk Dualarından Örnekler”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 19-20, No: 240, 1969, s. 5345-5346.
- Devellioğlu, Ferit: **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, 13. bs., Ankara, Aydın Kitabevi, 1996.
- Devellioğlu, Ferit: **Türk Argo Sözlüğü**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1970.
- Dirlik, Şöhret Ünal: **Fethiye’de İlenmeler, Hayırlı Sözler ve Dualar**; Fethiye, Dirlik Yayınları, 2002.
- Elçin, Şükrü: **Halk Edebiyatına Giriş**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1993.
- Elçin, Şükrü : “Türk Atasözlerinde At”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 13-14, Ekim 1963, No. 171, s. 3191.
- Elmas, Yılmaz; Satın, Ayla: “Çırakman Köyünün Folkloru”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 15-16, No: 184, 1964, s.3576-3580.
- Elmas, Yılmaz: “Samsun Folklorundan Örnekler”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 13-14, No: 153, 1962, s. 2706-2709.
- Ergin, Muharrem: **Türk Dilbilgisi**, 20. bs., İstanbul, Bayrak Basın/Yayın/Tanıtım, 1993.
- Fehim Çaylı: **İlgın Folkloru**, Konya, Konya Halkevleri Tarih- Müze Komitesi Yayınları, 1. kitap, 1945.
- Gençtürk, İsmail: “Sorgun Köyü İlenç ve Övmeler”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 13-14. No: 160, 1962, s. 2906.
- Güçlü, Faruk: **Nevşehir Folklorundan İzlenimler**, Ankara, y.y., 1998.

- Gürsoy, Osman: “Mesudiye’de Yorum, İnanç ve Anlamlar”, **Türk Folklor Araştırmaları** C. 22, No: 253, 1970, s. 5711-5712.
- Hacıhamdioğlu, Tevfik: **Alanya Folkloru**, Alanya, y.y., 1985.
- Hatiboğlu, Vecihe: **Türkçenin Sözdizimi**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1972.
- Ilgar, Kızıroğlu: “Çocuk Masallarından Önce Söylenen Döşemelerden İkisi”, **Halk Bilgisi Haberleri**, No 125, 1947, s. 26-30.
- Kadiroğlu, Mahmut: “Kolaydan, İlenç, Tekerleme, Maniler”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 15-16, No: 177, 1964, s. 3382-3383.
- Kartal, Numan: “İnegöl ve İnegöl’de Ölümle İlgili Gelenekler”, **Halk Kültürü**, No: 2, 1979, s. 39-43.
- Kaya, Erol: “Van Bedduaları I”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 19-20, No: 231, 1968, s. 5007-5010.
- Kaya, Erol: “Van Bedduaları II”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 19-20, No: 232, 1968, s. 5129-5132.
- Kaya, Erol: “Van Bedduaları II”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 19-20, No: 234, 1969, s. 5178-5181.
- Kaya, Erol: “Van Bedduaları III”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 19-20, No: 235, 1968, s. 5207-5211.
- Kaya, Erol: “Van Duaları I”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 21-22, No: 255, 1970, s. 5769-5971.
- Kaya, Erol: “Van Duaları II”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 21-22, No: 256, 1970, s. 5795-5998.

- Kaya, Doğan: “Folklorumuzda Dinî Sözler”, **Türk Folkloru**, C. 1, No: 4, 1979, s. 23.
- Kaya, Doğan: “Sivas’ta Yemin Sözleri”, **Türk Folkloru**, C. 1, No: 3, 1979, s. 19.
- Korkmaz, Zeynep: **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2003.
- Köse, Mürsel: “Al-Al Karısı Hakkında”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 15-16, No: 185, 1964, s. 3605-3608.
- Kuzucular, Emin: “Folklorumuzda Yılanın Yeri”, **Türk Folkloru**, C. 3-4, No: 20-21, 1981, s. 21-23.
- Mutlu, Abidin: **Besni’de Halkbilim Araştırmaları**, İstanbul, y.y., 1999. Kurumu Yayınları, 1996.
- Orhan, Tarık: “Divriği’den Atasözleri ve Tabirler”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 11-12, No. 118, 1959, s. 1913.
- Orta, Nedim: “Elmacık Köyü Folkloru, İlençler ve Maniler”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 17-18, No 198, 1966, s. 3965.
- Orta, Nedim: “Karaçayır Folklorunda Atasözleri”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 17-18, No: 186, 1965, s. ?
- Orta, Nedim: “Kaymakçıdan Beddualar ve Hayır Dualar”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 17-18, No 204, 1966, s. 4134.
- Oruç, Sait: **Adıyaman Ağzı**, Mezuniyet Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, 1969.

- Özer, M. Adil: **Artvin Folkloru**, Ankara, Ay Matbaası, 1970.
- Özen, Halil Sami: **Divriği / Yağbasan Köyü Folkloru**, Haz. Kutlu Özen, Sivas, y.y., 2003.
- Özergin, M. Kemal: “İstanbul’da Derlenmiş Dilek Sözleri”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 23, No: 268, 1971, s. 6145-6147.
- Özkan, Mustafa: **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, 2. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000.
- Özkan, Mustafa: “Deyimleşmiş İkilemeler”, **5. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri**, 2. c., 20-26, Ankara, Eylül 2004, s. 2289- 2318.
- Özkan, Mustafa; Tören, Hatice; Esin, Osman: **Yüksek Öğretimde Türk Dili, Yazılı ve Sözlü Anlatım**, 2. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2006.
- Öztelli, Cahit: “Türklerde And-Yemin”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 5, No: 120, 1959, s. 1938-1941.
- Öngöz, Zeliha v.d.: “Birecik’ten İlençler”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 13-14, No: 168, 1963, s. 3130.
- Rayman, Hayrettin: **Yozgat Folkloru**, Yozgat, y.y., 2004.
- Sakaoğlu, Saim: “Gümüşhane Masallarında Atasözü, Deyim ve Beddualar.”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 24, No: 285, 1973, s. 6611- 6612.
- Sakaoğlu, Saim: “Konya ve Tokat Bedduaları”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 25, No: 297, 1974, s. 6958.

- Sarı, Ergün: “Kalanas Folkloru”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 24, No: 283, 1973, s. 6556- 6558.
- Tan, Nail: **Folklorumuzda Ölçülü Sözler**, Genişletilmiş 2. bs., İstanbul, Folklor Araştırmaları Kurumu, 1986.
- Taner, Nuri: Ağrı Bölgesinde Sap arabası Yükleme- Harman ve Gem Sürme Gelenekleri, **Halk Kültürü**, No: 2, 1985, s. 107-113.
- Taylan, Ertuğrul: “Çolaklı Köyünde Alkışlar”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 28-29, No: 234, 1977, s. 7974.
- Türkyılmaz, Murat: **Suşehri Folkloru**, 2 c., Ankara, y.y., 2004.
- Türmen, Hayret M.: “Allah Adı ile Başlayan Halk Konuşmaları.”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 15-16, No: 182, 1964, s. 3523.
- Uğur, Sait: **İçel Folkloru**, 3 c., Ankara, CHP Halkevleri Yayınları, 1947.
- Yeni Tarama Sözlüğü: Haz: Cem Dilçin, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983.
- Yund, Kerim: “Ormancılıkla İlgili Atasözleri, Deyimler, Dilekler, Mecazlar”, **Türk Ormancılık Folkloru I**, Seri A, No 80, Türkiye Hasrî ve İçtimaî Araştırmalar Derneği,
- Yund, Kerim: “Sorulu Savlarımız”, **Türk Folklor Araştırmaları**, C. 26, No. 301, 1974, s.7060-7062.
- Yüngül, Naci: “Aksırık Dolayısıyla ‘Çok Yaşal!’ Tmennisi (Temennisi)”, **Halk Bilgisi Haberleri**, No: 55, 1936. s. 105-109.

Zülfikar, Hamza: “Dünden Bugüne Türkçe”, **Türk Dili**, No: 668, Ağustos 2007, s. 349-350.